

A. H. H.

Sala R
Cab. 36
Est. 36
Tab. 36
N.º 32

R
36
32

M

85

1714

EVANGELICAE
LONDINENSIS MEDICINAE
PRAECEPTA LIBROS
SIVE LIBER PRÆLECTIO

24

Classificata a D. N. ...
Bibliotheca ...
...

25

2

11

17

18

19

M

L V D O V I C I
LE MOSII MEDICI AC
PHYSICI IN TRES LIBROS
GALENIDE NATVRALIBVS
Facultatibus Commentarij.

A D

Clarissimum virum D. Didacum à Cordoua
& Mendoza sancti Officij Llerenensis
Inquisitorem sapientissimum

*João de M. M. do
M. de Souza, da
p. a. M. de
1857. Ant. Luiz de
Souza
Med. Lec.*

250

SALMANTICÆ,

Apud Guillelmum Foquel.

M. D. XCI.

DO N Philippe por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalé, de Portugal, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcias, de Seuilla, de Zerdeña, de Cordoua, de Corzega, de Murcia, de Iacn, de los Algarbes de Aljecira, de Gibraltar, de la Islas de Canaria, de las Indias Oriéntales, y Occidéntales, Islas e tierra firme del mar Oceano, Archiduque de Austria, Duque de Borgoña, de Brauante, de Milan, Conde de Abspurg, de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos el Licenciado Luys de Lemos Medico, nos ha sido fecha relación diciendo que vos auíades compuesto vn libro de Medicina, intitulado Comentarijs sobre los tres libros de Galeno de naturalibus facultatibus, el qual era muy vtil, y prouechoso para las personas q̄ del se quiesse en aprovechar, y porque en ello auíades puesto mucha ocupación y trabajo, nos pedistes, y supplicastes os diessemos licencia y facultad para lo poder imprimir y veder, o q̄ sobre ello proueyessemos como la nuestra merced fue. Lo qual visto por los del nuestro Cõsejo, porquanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmática por nos nueva mente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien: y por la presente vos damos licencia y facultad para que por esta vez podays imprimir el dicho libro en estos nuestros reynos sin por ello caer ni incurrir en pena alguna, y mandamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro Consejo juntamente cõ el original que fue visto, en el qual vā rubri-

ca das las hojas, y firmado al fin de Miguel de Ondarça
cauala nuestro escriuano de Camara de los q̄ residē en
el nuestro Consejo para que se vea si la dicha impressiō
esta contorme al original, y se tasse el precio por que
se ouiere de vender cada volumen, sopena de caer, e in-
currir en las penas contenidas en la dicha pragmati-
ca y leyes destos nuestros reynos De lo qual mādamos
dar y dimos esta nuestra carta sellada con nuestro sello,
y librada por los del nuestro Consejo. Dada en la Villa
de Madrid, a veynte y ocho dias del mes de Hebrero,
de mil y quinientos y ochenta y cinco años.

El Conde de *El Licenciado* *El Licenciado don Francisco de Vera*
Barajas. *Ximenez Ortiz.* *Iuan çuaçola.* *y Aragon.*

El Licenciado *El Licenciado* *El Licenciado*
Tejada. *Iuan Gomez.* *Laguna.*

Yo Miguel de Ondarça çauala escriuano de Camara
de su Magestad la fize escriuir por su mandado con
acuerdo de los del su Consejo.

CLA-

CLARISSIMO
VIRO D. DIDACO
GORDOVA ET MENDOZA,
ARCHIDIAcono ET CANONICO

Cordubensi, sanctique officij Llerenensis. Inqui-
sitori sapientissimo, L. Lemosius Medi-
cus ac Phycus. S. D. P.

CVM tot sustineas, & tanta negotia solus,
Officium sanctum præclaris moribus ornes.

Legibus tuteris in publica commoda peccem

(Chara ducis magni soboles, cui gesta dedere

Vindictet ut nomen magui, nunc mague Iacobe)

Si longo sermone morer tua tempora, præses.

LICEAT enim mihi iisdem apud
versibus uti, vir amplissime) quibus
apud suum Augustum Horatius vsus depre-
henditur: liceat etiam mihi sub tui clarissimi
nominis splendore, gratiam aliquam authori-
tatemque his meis commentarijs in libros Ga-
leni de naturalibus facultatibus conciliare. In
quibus de naturæ dignitate ac præstantia accu-
rate disseritur, & causæ omnium ferè rerum
naturalium generatim explicantur. Vbi multa
insunt (citra omnem ambitionem aut adulan-
di suspicionem, ausum polliceri) quæ amcenita-

te lectionis, ac cum rerum, tum sententiarum
varietate atque illecebra quenquam possint
reficere ac demorari. Quod sane opus, quo nul-
lum potest excogitari plausibilis, ea mente
ac consilio illustrandum suscepi, ut omni-
bus innotescat quam immensa sit rerum na-
tura, quæ vñsibus commodisque nostris infer-
uit, quò vis eius se proferat, quam longè latè-
que sit diffusa. Quæ cum sit diuinitatis instru-
mentum, tota moles ac rerum vniuersitas illi
incumbit atque innititur, eiusque munere cun-
cta subsistit & cõtinuata successione se se pro-
pagant ac tuentur. Quæ autem tam multis cõ-
tentionibus ac altercationum libris Aristoteles
obscurè disputat, de ortu interituque rerum,
de accretione & deminutione, de alteratione,
de loci mutatione, ea per species rerum natu-
ralium hîc perspicue demonstrantur: quomo-
do generantur, corrumpuntur, augentur, mi-
nuuntur, alterantur, locoque mouentur. Genus
enim istud docedi, Mecœnas, imprimis ample-
ctimur, & amamus: quo disciplinæ non modo
clariore, sed humanæ vitæ commodiores &
vtiliores efficiuntur: quales aliquando spero
medicos nostris vigilijs omnes Medicinæ par-
tes habituros. Denique res fere omnes natura-
les, quarum cognitionem Medicina desiderat
hîc

hic explicantur. Idcirco hoc opus, veluti reli-
quorum principium quàm sæpe Galenus citat,
proptereaque dignum est, vt lauderetur, vigeat,
placeat, relegatur, ametur. Est tamen obfuri-
tas huius operis magna, & paucis (vix ausim
nullis, sed ausim dicere paucissimis) hactenus
perspecta aut interpretata: de qua legi hacte-
nus neminem, qui mihi faceret satis etiam de
ijs, qui Galenum sibi explicandũ susceperunt,
aut de facultate formatrice, aut de natura fo-
tus, aut de seminis natura, aut de ratione par-
tuum, sunt commenti. Cæterum quia mihi in
obfcuris euoluendis & pulchris Theorematis &
raris Axiomatibus in apertum erudiendis ac
proferendis studium ponitur: conabor & hæc
omnia (haud scio an primus) enodare ac expli-
care, vt quilibet posthæc intelligat minimè in-
tellecta fuisse, deinceps facile assequi valeat. Et
ne te pluribus morer, hoc tantum dicam, me,
qui multum tibi debeo, iure oprimo constituif-
se labores hos nostros, multis, illos quidem an-
te diebus, ineptos, sed nunc Deo iuvante, ab-
solutos, nomini tuo, dedicare: vt nimirũ & ani-
mi mei ingrati vitium declinarem, & meum
erga te amorem atque obseruantiam declara-
rem. Ita enim spero debitum meum in te offi-
cium in notitiam hominum perueniat, nõ mo-

do qui medicorum munere funguntur, quibus
hic labor ex usu tantummodo conditus prima
fronte videtur, sed etiam philosophorum, qui-
bus non minor eius pars non immerito vendi-
catur. Atque ita fiet ut quantum munificentia
tuam tuus Lemosius expertus tandiu sit, ipsi
deinceps hoc libro tua causa à me edito idem
tidem experiantur, idque postmodum publice
proclament. Neque vereor, quin tu istos meos
labores, quinimo propensionem meam vo-
luntatis sinceritatem & candorem benignè
excipias: qui me tanta benevolentia ha-
eternis es profecutus, quantam maximus
quisque nunquam demereri possit. Patieris igitur,
heros, Medicinam, mea qualicumque nunc
opera, illustratam, tuis auspicijs, tua authorita-
te, ac gratia, illustriorem effectam, nominif-
que tui splendore ornata in manus hominum
venire, ut per te expertum & diu desideratum
accipere fructum Medicinae studiosi queant.

Vale. Llerenz. Calend. Octob. Anno à
Christi in carnem Aduentu.

1610. c. 10. 10. x. c. FER

F E R D I N A N D I
 S A N C T I I D V R A N , O R D I N I S
 M I L I T I E S A N C T I I A C O B I ,
 & in Iure Pontificio designati, in ope-
 ris & auctoris laudem.

E P I G R A M M A .

S I celebrare tuas vellem Leme
 maxime laudes,
 Summo opus ingenio, summa
 erat arte tui.
 Namque ut Hippocraticis lumen succedere
 chartis,
 Galenus princeps antea visus erat.
 Sic tu Galeno noua lux succedere magno.
 Clarus Apollinea visus es arte Leme.

5 5 DON

DON LVYS ZAPATA
A LLERENA.

*I agora ha mil años, fuem
El gran Philosopho Lemos
Su fama al cielo subiera,
Però oy cessa, antes q̄ muera,
Que le hablamos, y le vemos.*

*En Lusitania nasció,
Como en Cordoua Auicena
Y Galeno a Grecia horró,
Y pues Lemos en ti vivió,
Quien te ygualam Llerena?*

EL

EL LICENCIADO
SEBASTIAN DE LA PEÑA
PROFESSOR DE LATINIDAD
a Merena.

S I por Vergilio es Mantua celebrada
Porque sangrando la diuina vena
De Homero, Ascreo, con la dulce
De Theocrito, cantò voz entonada,
Quanto mas hasta el cielo leuantada,
Ser deues, pues que tienes di Merena
A Hippocrates, Galeno, y Auicena
Que hablan en tu lengua, en tu morada,
Quien tanto bien nos hizo fuisse ò Lemos
Tus años cuentes en la diestra mano,
Porque eres paz del mundo saludable,
Que pues hablan aquestos tres que vemos
Haras, dando te vida el soberano
Que la naturaleza misma hable.

EL

EL LICENCIADO
FRANCISCO MARTINEZ
GVERRA THEOLOGO, A LAS OBRAS
del Licenciado Lemos.

SI al rayo del diuino entedi mieto
De Lemos, se deslumbra el
que lo mira,
Retirese, que quãto se retira:
Se llega mas a su conosciemento
De aquesto nos da el Sol claro argumento.
Y ansí por sombra, mi discord de lyra
Saca su perfection: a donde aspira
La vista de mi grande atreuimiento.
Mas supla la grandezza de sus obras
El Methodo, y Prognosticos, con este
Quel pecho rompe de naturaleza.
Y quedara mi Musa de sus sobras
Sin falta: para que se manifieste
En Formes el laurel de su cabeza.

E.L.

EL LICENCIADO
ANDRES HVRTADO DE
TAPIA, PROFESSOR DE MEDICINA

a Luys de Lemos excelente Doctor Medico,

SONETO.

*A que con diestra pluma y do
sta mano*

*Enseñaste a vencer los
duros hados,*

Y a hazer los hilos y a cortados

De humanas vidas, sobre el ser humano.

Ya que a pesar del tiempo has hecho llano

El fin de sus secretos mas sellados

Y con illustre embidia auergonçados

Dexas al Griego, al Arabe y Romano.

Y ya que el mismo Apolo perficiona

Y enriqueze de vn ser mas excelente

Con tus viuos escritos su arte diestra

De estrellas honrara immortal corona

Diuino LEMOS, tu ingenio a frente

O honor de Lusitania, o gloria nuestra.

LICEN-

L I C E N C I A T I
D I D A C I V E L E Z D E
D V E Ñ A S I V R I S C O N S V L T I

Astygiensis in laudem libri Licenciati
Lemos Medici celebratissimi,
Decastichon.

E P I G R A M M A.

N G E N I I praclara tui sunt
Symbola Lemos,
Qua de re Medica promissis in
ora virum
His etenim libris artis documenta dedisti
Magna tua, & Phœbus qua tibi dona
dedit.
Namque facultatis Medica penetrabilia pãdis
Abdita: & Hispanis das patefacta tuis:
Ars Phœbi debere tibi iam multa fatetur,
O Lemos Bethici gloria magna soli.
Te decus atque suum dicit Lusitania clarum:
Vtramque & libris erigis ipse tuis.

ERRATA.

PA. 3. li. 13. facultatū. leg. facultatē. pa. 6. li. 28. specu. le. specie. pa. 8. li.
 6. alteram. li. alterum. pag. 13. li. 34. fusionem. le. fusionem. & pa. 17. li.
 25. virida. le. viridia. pa. 19. li. 29. exit in secus. le. extrinsecus. pa. 20. li. 31:
 pergeneret. le. per se generet. p. 22. li. 9. fecernit. le. fecerni. p. 25. le. 8. mu-
 lier. (mulier. le. (mulier. li. 16. planū. le. planē. li. 19. cōtractione. le. cōtracta-
 tione. pag. 27. li. 20. mutæ. le. mutatæ. p. 35. li. 17. Excirabit. le. exeltauit. pa.
 34. li. 6. obligatus. le. oblitus. * p. 37. li. 28. Auerros & alijs. le. Auerroes &
 alij. li. 35. ita. le. ita. se. p. 44. li. 2. Ijs. le. Is. li. 12. secūda sibi. le. secūda sunt. p.
 46. li. 5. tenus. le. tenues. p. 50. li. 35. ab. le. ad. li. vlt. impuri. le. imperio. p. 59.
 li. 12. succo. le. sacro. li. 24. admonētur. le. admouentur. pa. 61. li. 2. visus. le.
 viscus. p. 63. li. 10. educibus. le. edacibus. pa. 65. li. 15. Quonim. le. Quoniā.
 p. 80. li. 3. pythago. le. pythagoræ. li. 4. illudrea nar. le. illud nar. pa. 81. li.
 7. matri. le. matre. p. 83. li. 5. loquamur. le. loquamur. p. 90. li. 10. reperij. le.
 reperi. p. 93. li. vlt. in. le. vim. p. 96. li. 2. esse. le. offe. * pa. 97. li. 3. qualia. le.
 qualis. li. 20. biben. le. debere. li. 22. conferuntur. le. conferuntur. li. 23. quo-
 cunque. le. quodcunque. li. antep. ostenderit. le. offenderit. p. 98. li. 3. vniā.
 le. vrinam. p. 100. li. 7. lubulus. le. tubulus. li. 9. & alias sæpe. asophagus. le.
 æsophagus. p. 101. li. antep. iscuriam. le. iscuria. pa. 106. li. 9. mistum. le. mil-
 stam. p. 107. li. 23. Rerum. le. Verum. p. 115. li. 30. substantiam. le. substan-
 tia. * p. 116. li. 1. postremam. le. postrema. p. 125. li. 16. quinto. le. sexto. pa.
 31. corpore. le. corpora. p. 133. li. 29. verborum. le. morborum. pa. 137. li. 11.
 excrementis. le. excrementis. p. 139. li. 33. liquadissima. le. liquidissima. p.
 248. li. 17. vitillena. le. vitellina. p. 151. li. 22. nutritioni. le. nutritionis. pag.
 155. li. 17. colore. le. calore. p. 162. li. 15. facultis. le. facultatis. pa. 164. lib. 5.
 morieatis. le. momentis. p. 173. li. 10. nouis. le. nouies. p. 174. li. 3. in quo. le.
 iniquo. * p. 177. li. 14. concubunt. le. concumbunt. li. 15. semen. le. semel. p.
 179. li. 1. crysipilate. le. erysipilate. p. 189. li. 12. strenuē. le. strenuē. p. 183. li.
 4. huoc. le. huic. li. 25. 26. 5. curialio. le. curiatio. p. 187. li. pen. toto. le. loto.
 p. 198. li. 7. salutari. le. saturari. p. 211. li. 3. eluget. le. eluct. p. 215. li. 28. pu-
 ram. le. purum. p. 221. li. 20. lco. le. ilco. p. 238. li. 2. moræ. le. more.

L. LEMOSII PHYSICI
AC MEDICI IN LIBRUM

PRIMUM GALENI, DE NATURALIBUS
facultatibus Commentarii.

CAP. I. Differentia operum naturæ, & animæ.

QUOD DICTURUS Galenus de naturalibus facultatibus quæ sunt communes, & animalibus & plantis, nimirum, de generatrice auctrice, & nutrice, & de cæteris facultatibus ijs subseruientibus: principio huius capituli docet, in quo differant animalia, & plantæ, & inquit in sensu ac motu differre, cum & sensus & voluntarius motus propria sint animalium, vt etiam ca. 2. lib. 1. de anim. dixit Aristoteles, auctio verò & nutritio plantis etiam communia: quare priora duo animæ sunt opera, posteriora verò ipsius naturæ. Ac si ijs verbis diceret Galenus facultates in vniuersum duas esse, animales nempe, & naturales: illæ ab anima, hæc verò à natura ita dicuntur, & animalibus omisissis, velle in hoc opere differere de naturalibus: non meminit facultatis vitalis, quoniam sub naturali comprehenditur, vt ca. 2. lib. de symp. diff. & alibi fecit: imò Aristot. eandem esse facultatem vitalem ac naturalem credit li. 2. de anim. c. 4. Verum illud non est silentio prætereundum, quo pacto dicat Galenus motum voluntarium esse proprium animalium, cum causa communis motus animalium, eaq; princeps appetitus sit, vt li. 3. de anim. ca. 10. inquit Aristot. Sed quia in homine appetitus aliquando est rationi obsequens, vt in

In quo differant animalia & plantæ.

Vitalis facultas sub naturali comprehenditur.

2 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

temperante: nonnunquam eidem contrarius, vt in intemperante: ideoque cū absolute cætera animalia ab homine à sua cupiditate, qua nihil habent superius, moueantur: in homine propter duplicem naturam qua constat, huius causa distinctio fuit necessaria, ex qua illum aut ab appetitu seu voluntate, aut ab ea intellectus parte qua actionibus præest, sua sponte moueri dicimus. Cur ergo Galenus in præsentī loco inquit, voluntatem esse causam motus animalium? quia per voluntatem, desiderium, & appetitum intellexit: quæ tria apud eundem Galenum idem significant, vt Prog. 6. lib. 2. docuit. Et omnem illum motum voluntarium appellat, quia à facultate animali proficiscitur: est enim neruus auctor voluntarij motus. An igitur omnia quibus ille communis appetitus inest (qui tamen à naturali est alius) secundum naturam loco mouere poterunt? difficile est id de omnibus affirmare: quoniam ea quæ ambigua vitæ esse dicuntur, vt spongiæ & vrticæ marina, cum sensum habeant, & per eum dolorem ac voluptatem percipiunt, eadem quoque vt Aristoteles docet cap. 3. lib. 2. de anima. Cum tamen motus eius, de quo hoc loco disputamus, omnino sint expertia, sed quod quodammodo mediæ naturæ inter plantas & perfecta animalia esse dicantur. An verò non omnis fortasse appetitus, etiam qui cum sensu coniunctus est, motum hunc præstat, sed is tantum qui rerum sensu perceptarum imaginibus, sub ratione boni vel mali in phantasia relictis excitatur: talis autem in illis non inest: etiam si fruantur aliqua sensus præsentis voluptate vel dolore, ex quo sequitur in earum partibus quædam contractio vel dilatatio, vt Aristoteles loquens de iisdem animalibus capitu. 16. libr. 5. de hist. anim. dixit. Animalia autem in quibus virtus phantastica aut expressa (quæ rationis quædam est imago) aut adumbrata inest, non solum præsentē voluptate percipiunt, sed quia absentem, ex relicta imagine appetunt, eandem motum inquirunt, doloremque contrarium, eadem ratione fugiunt, vt Aristoteles capit. 10. & 11. libr. 3. de anima tradidit. An verò appetendi vis inesse non possit, nisi antecedat ea quæ sentiendi, vt Aristoteles inquit cap. 3. lib. 2. de anima. equidem planta dicitur appetere alimentum, & de rebus inanimis, graues, locum inferiorem, leues, superiorem, cum tamen illis nullus sensus inest, vt

Voluntas est causa motus localis.

Nō omnia que mouetur appetita habent motum localem.

Aristo.

Aristoteles probat libr. 3. de anim. capitu. 12. Quamquam Galenus libr. de substantia naturalium facultatum, appetitum in plantis cum quodam sensu coniunctum inesse arbitratur. Et in Comm. in Tymenem Platonis illud confirmat, ita dicens, Cum enim prius supponatur, animam esse principium motus, stirpesque principium motus in seipsis habere concedatur: anima illa merito nominabuntur. Animatum vero corpus ab omnibus vocatur animal. Quod si etiam Aristoteles velit corpus ipsum non ob id solum, quoniam animatum sit, merito appellari animal, sed sibi opus esse, ut sensibile addatur, ne hoc certe etiam ipso stirpes destituuntur. Ostensum enim a nobis est in commentarijs de substantia naturalium facultatum stirpis facultatum eam possidere, qua tum familiares substantias a quibus nutriuntur, tum alienas a quibus laeduntur, agnoscunt: ideoque familiares quidem attrahere, alienas vero auertere atque propulsare. Ob id ergo & ipse Plato stirpes peculiaris generis sensus participes esse dixit, hæc Galenus. Quibus Aristoteles libr. 1. de plantis aduersatur, ita dicens, Si dicat quispiam, quod cum planta animata sit, animal quoque eandem esse: id quod nos nequaquam affirmamus. Etenim difficile est plantæ functionem attribuere, reddere ve animæ functioni, quæ in animali habetur. Quod enim plantis vitam ita inesse negat, est id ipsum quod non sentiat. Sunt autem animalia quoque nonnulla cognitione carentia. Quia vero Natura vitam animalis per mortem corrumpens, suo in genere eandem rursus per generationem conseruat, prorsus consentaneum rationi non est, ut inter animatum inanimatumque medium aliud quoddam cõstituamus. Scimus autem quod conciliata animalia sunt cognitione carentia: quapropter plantæ sunt & animalia. Solus ergo sensus causa est, per quam hæc animalia dicantur. Nam genera speciebus suis nominant, & definitiones: species vero suis individuis, nominant: debetque genus ex vna & communi causa quæ sit in multis, esse, & non ex multis. Et paulo post inquit, Planta vero ex eorum numero non habetur, quæ carent anima: nam in ipsa portio quædam animæ habetur: animal tamen non est, quia sensum non habet. Possimus autem alio quoque modo dicere, quod animalia sit planta, neque dicamus inanimata esse: & si quid ani-

Plato dixit
platas senti-
tue.

Plato non
sentiunt.

animata
sentiunt id
sunt

animata
sentiunt
sentiunt
sentiunt

4 L. LEMOS: IN LIB. I. GAL.

mam habeat, sensum tamen habere non dicimus. Nam res, quæ alitur, absque anima non est, & animal omne animam habet, sed planta imperfecta res est. Rursus animal membra habet definita: planta indefinita: & materiam habet planta propriam motui, qui inest ipsi. Rursusque dicere possumus, plantas animam habere: nam ea est quæ motus in ipsis efficit. At desiderium & qui loco sit, motus, absque sensu non sunt. Sic alimentum trahere à principio naturali est, & id ipsum commune animali & plantæ inest. Neque cum attractione cibi sensus villo modo iunctus sit, necesse est. Nam quæ aluntur vniuersa, duabus alimentis qualitibus solum habent opus, caliditate frigiditateque & proinde alimento humido indigent ac sicco. At caliditas, frigiditasque in cibis reperiuntur siccis ac humidis. Et neutra ex hisce naturis à pari suo seiungitur, idcirco enim primo alimentum continuum alenti est factum, vsque ad ipsam corruptionis horam, debereque eo vti anima, ac planta tali, quale est ipsorum vtrumque, hætenus Aristoteles, quibus perspicue probauit plantas non posse dici animalia, vt dixit Galenus, proinde sensum non habere: tractionem vero alimenti habere ab anima, quæ sensus profus expers est: Propterea Galenus ipse sibi contradicit qui libr. 14. de vsu part. cap. 6. & libr. 2. de semine cap. 5. quosdam gradus in animalibus refert: primum cum parum à plantis recedens, tactu, hoc est, vno præditum sensu animal fingit: secundum, cum gustatum, tertium, cum olfactum adiungit: quarto gradu postmodum progressa auditum, quinto visum addit. Si ergo Galenus sensu tactus, inquit, animalia differunt à plantis, quo sensu vult donari plantas: sed cur longius abij, nonne in hoc quem enarramus loco inconstantiam suam Galenus demonstrat, cum sensu ipso separauit ab animalibus plantas? quorsum ergo in alijs locis, plantis tribuit sensum, aduersum omnem rationem & ipsum sensum. *Quid si quis?* Hæc facultas naturalis, de qua in opere hoc differit Galenus, appellatur à Platone in Tymæo concupiscibilis; ab Aristotele lib. 2. de anima. cap. 4. alitrix, quod alat: & vegetatrix, quod vegetet, & à fine generatrix, licet capitu. 11. eiusdem libri anima dicatur, vt ex definitione ipsius animæ constat. Stoici vero naturam appellant, & Hippocrates quem sequitur Galenus lib. de fœtus formatione caput. 3. & alibi sæpè.

Galenus si
bi aduersatur.

Facultas naturalis multis modis dicitur.

DE NATURALI FACULTATE

sepè. *Ab anima simul & natura*.) Si à duobus principijs omnino distinctis id euenire intelligit Galenus, non bene inquit: si verò cum Aristotele ab anima & eius potentijs illud fieri docet, vt per naturam intelligat animæ potentiam rectè scripsit, vt eorum verborum sit sensus, ab anima & eius potentijs, ita, vt in nomine solum sit discrimen. Etenim Aristoteles lib. 2. de anima. ca. 3. hunc ordinem in figuris & potentijs animæ obseruat, vt alens triangulo, sentiens quadrangulo, ratiocinans pentagono respondeat: atque quemadmodum in quadrangulo triangulum, & in pentagono quadrangulum & triangulum potestate insunt, retinentibus adhuc quadrangulo & pentagono rationem figurarum simplicium, sic in nobis anima sua essentia vna est & simplex sed facultate multiplex, & quæ adiuuantibus varijs corporeis instrumentis varias functiones obeat, alendi, sentiendi, & ratiocinandi: & propter hæc instrumenta substantia harum partium tempore acquiritur, vt Aristoteles docet ca. 3. li. 2. de generat. anim. & sect. 30. quæst. 4. & nos lauius in sequentibus dicemus.

Animavna est essentia, facultate verò multiplex.

CAP. II. *Totius operis propositum, & vocum, quarum hic futurus est vsus, explicatio.*

Et in hoc.) Quoniam Galenus acturus est de transmutatione panis in carnem, & seminis in animal & in plantam, quæ cū nequeant fieri absque motu, primùm de motus differentijs agit, vt tandem facilius colligat, quid sit facultas, quid actio, & quid opus, de quibus toto hoc sermone futurus est vsus. Cùm autem motus esse nõ possit, quin mobile in aliqua re moueatur. Res autem secundum quas per se, & proprie aliquid mouetur sunt substantia, quantitas, qualitas, & vbi. Cum igitur ista quatuor genera nullam habeant communem naturam, fieri non potest, vt pauciora sint motus summa genera quàm quatuor, motus scilicet in substantia, motus in quantitate, qualitate, & vbi. In quibus omnibus cernitur terminos motus ita esse affectos, vt quandam habeant inter se contrarietatem. Si igitur necesse sit motum sequi res, in quibus cernitur: res autem ita soleant alteri attribui, vt modò formam, modo priuationem aliquam dicas, aut modò vnum contrarium, modò alterum: necesse

Motus in quatuor prædicamentis.

6 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

esse erit ut unumquodque genus motus, diuidatur rursus in duas partes contrarias, velut motus in substantia in generatione, & corruptionem, motus in quantitate in accretionem, & decretionem, motus in qualitate in eos motus qui in contrarias qualitates progrediuntur, quales hic assignat Galenus: motus in vbi, in motum sursum & motum deorsum, & reliquas differentias loci. *Itaque*) Galen. capitu. 6. lib. 1. Methodi definit motum in hunc modum: Est immutatio prioris status. Quam primo fieri vult in qualitate & loco, eamque solam simplicem esse: reliquas, ut accretionem, decretionem, ortum atque interitum ex illis compositas. In quo Platonem secutus est in Parmenide suppositione prima, quod mouetur, inquit, id vel fertur, vel commutatur. Ij quippe solum sunt motus. Aristoteles autem li. 3. Phys. c. 1. definit motum, per actum entis in potentia, quatenus est in potentia. Motum appellat Aristoteles entelechiam quam, vel perfectionem, vel actum dicimus. Perfectio autem duplex est, vna summa vel prima quae cernitur in quiete, & solius formae est, quae motum finit, secundum quam anima corporis naturalis summa primaque perfectio esse dicitur c. 1. li. 2. de anim. Altera posita est in media quadam via inter summam perfectionem & potentiam subiecti ad illam recipiendam, quae motio dicitur, per quam id quod aliquam formam recipere potest, ad eam quasi aspirat, siue sit substantiae, siue quantitatis, siue qualitatis, siue loci. Quare rei quae actu est, perfectio, forma est: per quam illa re ipsa est id ipsum quod est: rei vero quae est in potestate, qua ratione in potestate est, perfectio erit ipsa motio, quoniam potentia omnis perficitur, cum in suum actum educitur, quod per motionem contingit. *Alij ab his motus*) Aristoteles, quem hic sequitur Galenus, in praed. ca. de motus specu. & lib. 3. Phys. ca. 1. & lib. 11. Metaphy. ca. 8. ortum ac interitum, motum appellat, at lib. 5. Phys. ca. 1. & 2. duabus rationibus ostendit generationem non esse motum. Prior est huiusmodi: nullum non ens moueri potest: atqui omne quod generatur, est non ens: nihil igitur quod generatur, mouetur. Neque igitur generatio motus erit. Propositionem enumeratione confirmat Arist. non ens si per se sumatur, ac simpliciter, aut significat idem quod falsum, aut verum significat id, quod in rerum natura non est, siue id aliquando esse possit, siue non possit. Atqui illud non ens, quod pro

falso

Quid motus.

Motus est perfectio & actus.

Generatio non est motus.

falso sumitur moueri non potest, neque illud non ens quod nondum in rerum natura est. Vera igitur fuit propositio, nulum non ens moueri, nisi forte sumatur non ens secundum quid, veluti si dicas, non lapidem moueri, quia homo mouetur, qui non est lapis, & hac ex parte, non ens mouetur. Assumptio huius syllogismi pro secunda tantum parte confirmatur ab Aristotele, quia prior pars satis est pro se manifesta, de non ente pro falso: probatio autem est huiusmodi. Quicquid est quod moueri propriè dicitur, id necesse est aliquid esse, atque adeò iam in rerum natura coherere, siquidem nemo propriè loquetur, qui id quod non est, iam moueri dicat: atqui id quod generatur, quatenus generatur adhuc est non ens: neque est aliquid actu hoc ipso quod generatur, alioqui non amplius fieret. Ex quo sequitur, id quod generatur posse appellari non ens, in ea significatione, qua non ens significat id quod non existit in rerum natura, vt etiam docet ipse Aristoteles ca. 2. lib. 2. Metaphysic. Cùm igitur id quod in ea significatione non ens appellatur, non sit hoc aliquid, necesse est, vt in non ens in ea significatione non possit motus cadere. Posterior ratio est huiusmodi: quæcumque res est, quam moueri propriè dicere possumus, eam oportet in loco esse: atqui quod generatur in loco non est: ergo, quod generatur non mouetur. Assumptio ita confirmatur: quod non est non est in loco: id autem quod generatur, non est, id ergo quod generatur, non est in loco. Huius syllogismi propositio ita confirmatur: quicquid in loco est, aliquo certo loco contineri est necesse: atqui id quod non est, non potest certo aliquo loco contineri: ergo quod non est, non est in loco. Sed videtur prima statim propositio falsa, omne quod mouetur in loco est: Nam primum cælum mouetur, nec in loco est. Respondendum est, primum cælum hac ex parte in loco esse, quocirca certum aliquem locum, quæ suo motu perpetuo percurrit, conuertitur. Nec enim circa aliquod spatium conuerti potest, quod non sit ens aliquod. Aut verè dicendum est, propositionem illam tantum intelligi de rebus generabilibus & corruptibilibus. Vt sit sensus illius propositionis. Quicquid est, quod generationi & corruptioni obnoxium est, non prius dicitur moueri posse, quàm in loco aliquo sit. Nunc videamus

Generatio
-sum sit
-or

Generatio
-sum sit
-or

An cælum sit
in loco.

8 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

Generatio
est muta-
tio.

Subiectum
generatio-
nis duplex.

mus cur in substantia non sit propriè motus, licèt possit cadere propriè mutatio. Aristoteles huius rei duas reddit causas: vnam, quam iam diximus, quia non ens non mouetur, quod autem generatur est non ens: alteram quia in substantia non est contrarietas. De prima ratione hoc intelligendum est, subiectum generationis duplex esse, vnum quod, alteram ex quo: veluti in generatione hominis, subiectum quod generatur, est ipse homo: subiectum autem ex quo, est materia: vtriusque autem subiecti ratione generatio non est motus: nam quandiu homo generatur, verum est dicere, nondum esse hominem: quod autem nondum est, mutari potest ad id vt sit, propriè autem dici non potest id moueri, quod nondum est. Item materia quatenus est subiectum generationis est non ens, ob idque quatenus subiectum est generationis, moueri nõ potest: nam subiectum motus debet esse permanens in suo esse: materia autem ex qua aliquid generatur, non permanet in suo esse, sed vt ex ea aliquid generetur, necesse est eam corrumpi. Quãdo igitur generatur homo, res in qua tanquã in subiecto inest illa mutatio est materia, neque tamen verũ est dicere, materiã generari, sed dicendũ est, hominẽ potentia, quod re non differt ab illa materia, licèt ratione differat, generari. De secunda autem ratione illud primũ intelligendũ est, alio modo accepisse Aristotelem nomẽ contrarietatis lib. 1. Phy. cũ in substantia quãdam inesse contrarietatem fatetur, quã lib. 5. Physicor. vbi id negat: in priori loco nomine contrarietatis, priuationis, & formæ oppositionem, quam alibi contradictionem appellat: in posteriori verò nomine contrarietatis tantum complexus est duas formas oppositas, & maximè inter se specie distinctas. Oppositas autem formas hinc appello, duo verba quæ affirmatione pronunciantur, quæ habent inter se oppositionem aliquam. Illud tamen intelligendum est diuerso modo in quantitate, qualitate, & vbi, sumi affirmationum ad idem genus pertinentium oppositionem. In qualitate enim sumitur oppositio penes maximam distantiam formæ ad formam, ita vt illa distantia secundum speciem tantum sumatur. In quantitate enim non est vera contrarietas quemadmodum ait Aristoteles in Categorijs, sed est aliqua summa distantia quantitatis ad quantitatem penes perfectum & imperfectum. Desiniuit enim na-

tura

tura rerum magnitudinem & minimam, & maximam, qui sunt duo termini maximè distantes in quantitate. In vbi autem oppositio sumitur penes maximam distantiam loci ad locum. Quoniam igitur in illis tribus generibus reperiuntur entia quaedam positia, maximè inter se distantia, vel secundum rationem, vel secundum extensionem vel spatio & intervallo, propterea in illis tribus generibus concedit Aristoteles contrarietatem inesse. Cur verò in alijs Categorijs non inest motus, cum reperiatur contrarietas, vt in situ sedere & stare: in habere, nudum esse, indutum esse, hæc ratio est, quam & supra attigimus, quia continuata illa motio, non definit primò ac per se ad illas res, nec secundum illas primò denominari potest mutatio, quæ inter illa contraria intercedit. Ad rem enim aliquam esse per se motum aut mutationem nil aliud est, quàm esse illud quod per se primò & non ratione alterius acquiritur per motum: ad illud autem non est per se motus, quod non per se primò producitur, sed consequitur ad productionem alterius. Quia igitur mutatio situs ex loci mutatione nascitur, propterea ad situm non est per se motus, id quod ex eo intelligi potest. Quod si queratur, quomodo ex sedente aliquis factus est stans, non aliunde reddetur ratio quàm quia aut totum corpus, aut corporis partes locum mutarunt, ex qua mutatione secuta est diuersitas situs, cuius significatio ita cum loco coniuncta est, vt significet certam quandam affectionem corporis aut partium ad locum. Quod idem de habere dicendum est: Nam ex eo quod vestis certo quodam modo locum mutat, id nascitur, vt nudum aliquid aut indutum dicatur. Quoniam igitur in duabus ijs Categorijs inest quaedam relatio: propterea Aristoteles, eandem rationem, qua probauit in relatiuis non esse motum, posse ijs etiam Categorijs accommodari existimãs, separatim mentionem non fecit harum duarum Categoriarum, ad extremum si queratur quomodo id verum sit quod ait Aristoteles, omnem motum fieri inter contraria: siquidem motus tali verissimus est motus, neque tamen contrarij termini in motu tali constitui possunt. Respondebimus ex Aristotele lib. i. de celo capitu. 8. vbi ita scribit: nam & conuersio opposita quodammodo habet ea quæ per diametrum distant, toti vero

Cur in alijs præd. nō reperiatur motus.

Omnis motus fit inter contraria.

non est contrarium quicquam. Cuncta igitur designata per diametrum, ut punctum orientis & occidentis ratione maxime suæ distantie satis habent contrarietatis, ut dicatur motus cæli inter contraria quoquo modo fieri. Reuera tamen ac simpliciter Aristoteles concedit motui cæli non inesse contrarietatem, quæ causa est ut sit perpetuus. Porro refellit Galenus duas veterum opiniones: quarum vna fuit Protagoræ, & eorum qui appellabantur Sceptici ex professione, id est, dubitatores, qui asseriebant nihil verè immutari, sed à sensibus nostris aliter atque affectis variâ deprehendi. Dubitatores autem dicebantur, quia inter eos nulla erat certa rerum ac veritatis convenientia, imò de iisdem rebus varij contendebant: propterea quòd huic hoc videtur amarum, alteri verò dulce: item huic animali iucundi saporis alteri iniucundi, & huic salum, illi insulsum, vnde inferebat Democritus, ut refert Aristoteles lib. 4. Metaph. ca. 4. & 5. nihil esse veri in rebus & si est, nobis obscurum esse, ideoque veritatem in puteo cecidisse, aiebat. Altera opinio fuit Anaxagoræ in loco citato, & lib. 1. Physi. ca. 4. quia omnia in omnibus cõtineri voluit, ut in pane, sanguinem, ossa, neruum, & alia, ideo novæ substantiæ generationem non admittebat, sed tantum latentem & confusarum rerum discretionem fieri volebat, & tandem calore omnia separari. Anaxagoram autem & Democritum pastores ouium fuisse prius, quàm Philosophos refert Phylo libello de statu Esseorum. *Que autem.*) lege eundem Galenum lib. 1. de hum. com. 1. & li. 1. de de nat. hum. in præmio. *Indicatum est.*) c. 8. & 9. lib. 1. de elem. *Utrum autem.*) hanc quæstionem diluimus, & perspicuè absolvimus disput. 2. li. 1. de morb. meden. ob id enim de industria à nobis hic prætermittitur. *Quamquam verè*) hoc argumento redarguit illorum opinionem, quoniam ex solo usu panis fit sanguis: panis ergo similis erat, neque diuersis partibus constabat. Sic oleum totum in flammam conuertitur. Sic lignum fit ignis, tum flamma, tum carbo, nulla alia separatione facta.

Nonnulli dicebant nihil verè immutari.

Veritas in puteo cecidit.

Anaxagoras pastor ouium fuit & Democritus.

omnino
-ai ill
-anno 100

2

Porro opus.) nomen facultatis multiplex est: dicitur enim de alimentis, de medicamentis, & de partibus nostri corporis. Alimenta siquidem quatenus alimenta sunt, nullam agendi facultatem habent, sed tantum patendi. Medicamenta verò facultatem

non

A

tem

tem agendi, nosque immutandi habent. Partes autem habent vim alimentorum alteratricem, & immutatricem. Duplex ergo in vniuersum est facultas, vna agendi, & altera patiendi, vt etiā Aristoteles docuit libr. 9. Metaphysic. ca. 5. quas appellat in Categorijs ca. de qualitate, naturalem potentiam vel impotētiam. Est ergo facultas causa à qua procedit actio. Actio seu functio, operatione est motus actiuus à facultate procedens. Opus autem est quod iam factum atque completum est, vt caro, sanguis: & licet actio opus naturæ appelletur, non tamen sic contrā sit. *Symptoma siue accessorium*) Symptomata ab accidenti distinguuntur, c. 9. li. 1. Methodi. & c. 8. li. artis med. Illud est præter naturam, hoc verò secundum naturam: licet hanc differentiā sepe Galenus confundat. Hic verò symptoma nec in proprio significato neque pro accidenti sumitur, sed pro pathemate seu passione, quæ est motus passiuus.

Quid facultas.
Quid actio
Quid opus.

Symptoma latè patet.

CAP. III. Actionem partium à temperie qualitatū provenire.

AC mihi docet modo Galenus in quo consistat facultatis essentia singularum partium, nimirum in singularum illarum commo-
modo temperamento. Nam tum demum suum quæque munus obit strenue, vbi sit temperatissima: contrā malè fungitur, si intemperata sit: atque hæcenus malè quatenus sit intemperata: vt etiā docet libr. 1. de præcog. ex puls. ca. 4. & libr. 2. ca. 8. & libr. 5. de locis affect. ca. 6. & libr. 1. de sim. ca. 1. hinc est, quod libr. 1. de locis affectis ca. 2. dixerit, nullam actionem vnquam lædi, nisi pars quæ ipsam facit, afficiatur. Et ca. 3. libr. 3. de symp. causis. Atque illud quidem, ait, neminem latet non posse, nisi læsa in aliquo cuiusque substantia actionem eius impediri. Et iterum illud repetit ca. 8. libr. 2. huius operis. Hæc autem mutua læsio actionis & partis non potest cadere nisi in naturalibus facultatibus, non verò in animalibus, vt Galenus c. 7. lib. 1. de locis affectis inquit in hunc modum: *Quamobrem solis partibus quæ & sentiendi & mouendi vim habent, accidit vt ipsis interdum haud quaquam affectis nihilominus earum actio pereat, id quod naturalibus instrumentis accidere non solet: quoties enim horum actio læditur, semper primario affectu laborant. Et quemadmodum actio partis tollitur læsa eiusdem*

Facultatis essentia.

tem-

temperie, ita si temperies totius corporis lædatur, vt in febre ardente, actio quoque illius tolleretur, & tandem mors. Nam corpus animam recepturum idoneum esse oportet, & eo in temperatura admodum alterato, animam protinus digredi: et si naturalis in corpore æquabilitas seruetur temperamenti, ab eo non potest seiungi anima. Anima ergo vtitur temperie partium, & totius ad actiones corporis perficiendas. Quapropter essentia facultatis est ipsa anima, & non temperies partis, vt existimat Galenus. Vtitur autem anima illa parte temperata veluti instrumento (non enim agit in corpore absque instrumentis) ad munera sua obeunda. Illæ autem partes si notatu dignam intemperiem patiuntur, fieri nequit, vt commodum sint futuræ instrumentum, quo anima operationes suas perficiat: quæ cum frustra in corpore nequeat esse, desinit ipsum informare, quo pereunte, ipsa superstes & immortalis manet. At si immortalis est vt vult Plato, arguit Galenus ca. 3. lib. quoddam animi mores corporis temperaturas sequantur. Cur admodum refrigerato aut supercalefacto, aut nimium siccato aut impenitus humectato cerebro separatur: rectè vtique fecisset Plato, si ipse perinde atque alia, quæ ad eam pertinent literis mandasset. Fit enim mors ex Platonis sententia dum anima à corpore separatur. Sed cur ipsam euacuatio sanguinis larga, & cicuta hausta, & febris ardens seiungat, equidem si viueret Plato, perdiscendum prorsus ex eo, censerem. Verùm huic difficultati ipse Galenus planè respondet libr. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 5. ita dicens, Ceterum Medicis quoque superuacuum de animæ substantia notitiam esse arbitror. Satis enim artem medicam cum ratione tractantibus illud nosse quoad scilicet ipsius cerebri atque spiritus in eius sinibus contenti naturalis temperies inuolata seruetur viuere posse animal: si vero contentus spiritus, aut prorsum corruptus sit, aut à naturali temperatura vna cum ea quæ in cerebro, est longissimè discesserit, mortem necessario sequi. Cùm ergo ex larga sanguinis euacuatione atque alijs temperies spiritus & cerebri corrumpatur, fit, vt mors accidat. Anima itaq; in corpore vtitur spiritu, tãquã principali vehiculo, quo corrupto, perit actio totius corporis, vt Gal. ad finem ca. 7. lib. 7. de Placitis docet, propterea quod perit eius quoq; temperamētum, & hac de causa appellauit Galenus animã

tem-

temperamentum, quod in temperamento totius suas vires exercet, lib. 3. de locis affect. cap. 7. & spiritum quoque animam ipsam esse dixit, aut primum eius organum, libro de utilitate respirationis capite 5. Ad id autem quod Galenus dubitavit, si anima non est particeps corporis, cur per corpus extenditur? Respondeo quod anima rationalis per se est spiritus quidam ab omni corporis contagione diuersus, vt Plato, Aristoteles, ac Religionis Christianæ dogma testatur, quæ corpori infusa à Deo vires quædam communes cum illo fornicur: vt vegetatricem, sensericem, motricem, appetitricem. Has ipsa ita consequitur, vt earum radicem, & originem in se contineat: affectus vero & actiones simul cum corpore. Quod ipsum ex dissolutione animæ à corpore intelligitur quoniam influente in ipsum anima vt in foetu, hæ omnes quas retuli facultates, continuè exoriuntur: eadem vero effluente, in morte, pereunt. Idem ex contemplatione & intelligentiæ vi agnoscitur: quia contemplantibus nobis, & quasi à corpore nos seingentibus, reliquæ facultates à ratione diuersæ suspenduntur, aut saltem imbecilliores redduntur, quæ nisi ad vitam tuendum secus non mouentur: quibus ex rebus intelligitur vires has à nobis retro relatas ab anima ipsa rationali proficisci tanquam à fonte, quatenus eadem corpori annexa est. Cum igitur anima rationalis sit indiuisibilis, id est, tota in toto & tota in qualibet parte, ipsa non extenditur, est tamen causa, vt eius potentia extendantur, & operentur vbi fuerint earum instrumenta. Ex quatuor qualitatibus. quæ primæ dicuntur siue quia ex ijs variè agentibus & patientibus, aliæ in corporibus mixtis oriuntur: siue quod primis corporibus primo & per se insunt, veluti differentia constituentes, & eorum causa, vt Aristoteles declarat lib. 4. Meteor. capitu. 2. & nos explicamus disp. 2. lib. 1. Methodi. Cæterum Aristoteles & post eum Stoici causas omnium actionum duabus tantum qualitatibus tribuunt, calori scilicet ac frigori: alias duas dicunt esse patientes. Stoicorum decretis hoc melius quadrare videtur, quoniam omnium transmutationum causas ad fusionem concretionem referunt: calor enim liquat & fundit: frigus vero densat. Aristoteles vero secum videtur oppugnare: nam in libris de generatione omnes qualitates facit agentes: in libris vero Meteor. & Prob. duas agentes, & duas patientes dicendum

Quare anima dicitur temperamentum à Galeno. Quid anima rationalis.

transfere
sunt
causas

Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte. Quare dicantur qualitates primæ.

in
sunt

endum. est, omnes qualitates partim agere, partim pati: quoniam eas, dum agunt in id quod resistit, ab eodem pati non nihil est. necesse: per comparationem tamen ex quatuor primis qualitatibus dur, calor & frigus agendi: reliquæ humor & siccitas, patiendi vim habere dicuntur cap. 1. lib. 4. Meteor. quoniam illarum ratio definitur vi congregandi, quæ in actione cernitur. Harum autem, eò quòd facilè vel difficilè extremitate sua, aut aliena terminentur. Quòd in facultate vel difficultate patiendi consistit. Quam distinctione Gale. hic non improbat: Si quis, inquit, in animalibus & stirpsibus dixerit calidum & frigidum maximè agere: siccum veid & humidum pati, fortasse enim Hippocratem subscriptorem habuerit. Quanquam ipsum frigidum cum calido comparatum patiendi vim potius quàm agendi, habere Aristot. dicat cap. 5. lib. 4. Mete. quoniam hoc terre & aque inest, quæ elementa sunt magis ad patiendum quàm ad agendum comparata. Ille autem igni, cuius est in agendo virtus maxima, natura que, celerrima propagatio. Sed de ijs plura diximus disput. 3. lib. 12. Methodi. *In problematis.*] ex hoc loco, & altero quæ citat Arist. lib. 4. de gener. anim. mihi persuadeo, quòd caremus problematis Aristotelis, siquidem quæ ab Aristotele & Galeno citantur, in Problematis ijs, quæ habemus, non reperiuntur.

Problematis Aristot. caremus.

CAP. IIII. Facultatem, actionem, & opus in mutua relatione intelligi, & qua methodo facultates inuestiganda.

[**CAETERUM**] eandem methodum docendi obseruat Galen. in hoc opere, quam Aristotel. tradidit ca. 1. lib. 1. de anima, dicitur de operibus: quia nobis clariora sunt, quibus nos mandedi, aliora quæ de anima dicuntur, intelligeremus. Accidentia enim, inquit, magnam opem conducunt, ad cognoscendum quòd quid est, deinde de actionibus seu actibus, atque tandem de ipsi facultatibus. Verùm quoniam facultas est ad aliquid, vt libro de alimento ait Hippocrates, & Galen. declarat lib. de plenitudine. ca. 7. & lib. 1. de caus. pul. c. 2. & relata sunt quorum mutua est essentia atq; cognitio: ideo Galen. simul hæc omnia pertractat, ex

Relata quæ sunt.

ope-

operibus, cetera inquirens. *Ex accidenti.* Quia facultas est causa primum actionis, deinde operis, proinde veluti mediata & ex accidenti quodam, dicitur facultas causa operis, cum huius actio sit proxima. Singula namque opera ab aliqua procedunt actione: hanc vero omnino aliqua præcedit actio. Quod optime respiciens Aristor. ca. 4. li. 2. de anima dixit, hæc omnia mutuo se consequi ac comitari.

CAP. V. De operibus naturæ in yniuersum.

Ergo] ex operibus naturæ generalibus numerum actionum & facultatum colligit Galen. fetus namque in utero generatur, nutritur, & augetur. Edito postea in lucem nutritur, videtur, & augetur. Ex his tribus operibus naturæ tres necessario actiones resurgunt: generatio, nutritio, & auctio: & totidem facultates: generatrix, nutritrix, & auctrix: quas statim hic definit Galen. Sed quia minutatim de singulis est dicturus capitibus sequentibus, ideo nunc ab earum definitionibus erit superledendum, suis in locis eas declaraturus.

CAP. VI. De generatrice vi.

Ergo] Aristoteles multis in locis agit de generatione, sed non ubique eodem modo. Primo namque de generatione ca. 4. agit de generatione in yniuersum, quatenus competit elementis solum, dicens, Generatio est mutatio totius in totum: nullo sensibili manente in subiecto. lib. 4. Mete. cap. 1. definit generationem, vt competit mixtis animatis & inanimatis: est autem simplex naturalisque generatio, inquit, transmutatio facta à qua litatibus actiuis habentibus proportionem ad vnquamque naturam in materia subiecta, lib. 2. de anima. ca. 4. agit de generatione, qua solum competit viventibus, & ita definitur: Generatrix vis & facultas vegetatiua, qua sui simile procreat: & de hac hic loquitur Galenus. Huius namque finis est, speciem suam vel se conferuare per singula, quando ipsa diu nequeant durare, omniaque, vt ait Aristoteles ca. 4. libr. 2. de anima. sicut immortalia maxime appetant. Hinc ca. 1. libr. 2. de generati. anima. dixit: Cum enim natura eius sempiterna esse non possit, quomodo fieri potest, eo sempiternum, quod gignitur, est. Numero igitur

Finis volu
bitur in
contra

Homo ge
neratio
ne temp

De genera
tione varie
sentit Aris
toteles
substanti
as
generatio
nis
substanti
as

Generatio
ne sui simi
lis natura
fertur ad
immortali
tatem.

non

non potest, substantia enim rerum in singularibus est. Quæ si talia essent, sempiterna essent. Specie verò potest. Itaque genus hominum semper & bestiarum, & plantarum est. Et capitu. 3. æconomici primi. Et simul, ait, natura per hunc circuitum adimplet sempiternitatem: ex quo secundum numerum non potest, ac secundum speciem: Sic enim diuina providentia vtriusque natura ordinata est, viri scilicet, & mulieris ad societatem. Et quæstio. 16. sect. 4. Suavis, inquit, tum ex necessitate, tum rei cuiuspiam gratia concubitus est. Ex necessitate, inquam, quod via omnis pertinens ad re naturalem suavis est, si modo à sensu percipi queat. Rei vero cuiuspiam gratia est, vt ortus sit animantium perpetuus. Facit enim voluptas, vt animantes ad coitum incitentur. Hæc omnia accepit Aristoteles à Platone, qui lib. 4. de legibus, ita inquit: Vxorem ducere quisque debet cum annos habet triginta, cogitans, quod natura quadam humanum genus quodammodo immortalitatem consequitur. Cuius rei quisque natura summo opere cupidus est. Nemo enim est, qui non desideret perpetuum apud posteros nomen habere. Genus itaque hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quod filiorum filios relinquendo vnum & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate se ipsum sponte priuare. Hinc Galenus lib. 14. de vsu par. ca. 2. & 9. dixit, generatione sui similis naturam ad immortalitatem ferri. Quapropter Natura in generationem magis intendit conseruare speciem quam singularia ipsa, vt ex locis superius adductis constat. Et Auicenna hoc ipsum probat libr. de anima. part. 1. capitu. 1. Quemadmodum enim, inquit, per nutritionem conseruatur indiuiduum, sic per generationem species seruantur. Quæ sanè duo naturæ propria esse, & amorem sui, & coniunctionis appetitum, explicauit M. Tullius lib. 1. de Offic. sic dicens: Principio generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitam corpusque tueatur, declinetque ea, quæ nocitura videantur, omniaque quæ sint ad viuendum necessaria acquirat & paret: vt patulum, vt latibula, vt alia generis eiusdem. Commune item animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreandi causa & cura quadam eorum quæ procreata sunt. Hæc ille. Qui primam animantis appetitionem fuisse dicit, se ipsum tuendi atque seruandi,

Finis volu-
pratis in
coitu.

Homo ge-
neratione
fit sempi-
ternus.
Natura ma-
gis intēdit
seruare spe-
ciem quā
indiuiduū.

Generatio
-iust iud on
-iust iud on
-iust iud on
-iust iud on
-iust iud on

feruandi, ita docente Natura: non enim fas erat animal ipsum, vel alienum à se fieri, vel omnino id fieri, vel non sibi maxime propinquum fieri. Ipsam igitur naturam sibi ipsi maxima concordia & charitate deuinxisse, vt & noxia propelleret, & quæ ad sui constantiam essent utilis, susciperet. Cùm autem naturali instinctu mortale se esse animal omne comprehendat, per successione viuere cupit. Hinc descendit maris atque feminae coniugatio, quam nos matrimonium appellamus: hinc liberorum procreatio: hinc educatio. Dicamus igitur iam quò pacto hæc procreatio fiat. *Proiecto semine* Aristoteles lib. 1. de generat. anim. cap. 1 §. docet differentiam inter semen & genituram: semen enim plantis & insectis accommodatur: ex semine dicimus plantas generari, item formicas, locustas, & alia huiusmodi. Genitura verò perfectioribus competit animalibus, & ijs quæ habent iam generandi facultatem. Semen autem definitur à Galeno li. 2. de semi. cap. 2. in hunc modum: Semen est sanguis à venis, quæ ipsum continent, exquisitè confectus. Ac si diceret, semen est sanguis confectus in venis, & dealbatus in testibus, ac vasis seminatijs. *Querat autem hic quispiam quid causæ sit, cur sanguis, cùm in vasis seminis diutius moratur, exalbescat.* Sed si quis eorum quæ in hoc opere, & libro 1. de semine §. & 11. de monstrauit Galenus meminerit, eum facile hoc esse inuenturum arbitror: illis enim locis ostendit, omne id quod alterat, in suam naturam id quod alteratur transmutare: idcirco ventriculus, licet alba, rubra, flaua, viridæq; & aliorum colorum dapes esitemus, nihilominus in colore vnò, eumq; candidissimum omnia conuertit, idq; propterea is est substantiæ suæ color: ita & mammilla sanguinem rubrum in album lac transmutant, & iecur conuertit chylum album in sanguinem, & ita in testibus & vasis seminatijs videbis, qui rubrum sanguinem, quod alba sint in album colorem conuertant. *Querret autem fortasse aliquis, cur in nullo alio vase id fieri perspicitur, est in promptu responsio, non ita diu in alijs sanguinè commorari.* Nam si tandiu immoraretur, ac non diffueret, citoq; euacuaretur, profecto etiam in alijs animantis partibus eiusmodi reperire humore liceret. *Quantum in vnoquoq; vase naturæ humiditas, à qua tunice vasorum nutriuntur, huiusmodi*

Semen quid.

Cur semē album.

B esse

18 L. LEMOZ. IN LIB. V. GAL.

esse videatur. Quos circa in flexibus vasorum sanguis ipse veluti
 stagnans, in causa est, ut spermaticus humor eum hletus. Praepra-
 ravit quoque natura semini; testibus antequam infra actum, ut
 exactius, conficeretur semen, & moram diutius in his traheret,
 ut optimè docetur libro. 7. de placitis Plat. Quare non est au-
 diendus Herodotus, qui Aethiopes genituram colore nigro habere
 re, scripsit, ut refert Aristoteles lib. 3. de instit. anim. cap. 22. &
 cap. 2. libr. 2. de generat. animi: inquit; Herodotus vera non
 scribit, cum nigram esse genituram Aethiopum dicat, quasi ne-
 cesse sit, omnia nigra esse eorum; quibus nigra est cutis. Atqui
 dentes eorum albos esse cernere potuit. Herodotus autem sen-
 tentiam illam in Thaha scripsit; in hunc modum; horum om-
 niu. quos recensui, Indorum coitus in propatulo est sicut pe-
 corum. Color similis ac proximus Aethiopico. Genitura qua in
 mulieribus emittunt, non alba, quemadmodum ceterorum ho-
 minum, sed atra, ut color corporis qualem Aethiopes quoque
 emittunt. Haec Herodotus. Porro licet ex sanguine venarum &
 arteriarum fluat sanguis; ex quo semen ortum ducit, praecipue
 tamen sanguinem arteriarum in semine mutari existimo. Primum
 quoniam huiusmodi sanguis est in potentia proxima ad vitam
 actum habendam, ob copiam spiritus vitalis, quo semine effectum
 est, lib. 1. de semine, cap. 5. & lib. 14. de usu part. cap. 9. Ideoque
 spumofum semen est. Nec vero homines antiquos, inquit Ari-
 stoteles, c. 2. libr. 2. de generat. animi latuisse videtur, ut turam se-
 minis esse spumofam; deam enim huius rei venerat praest. ab
 ea ipsa facultate nominarunt. Unde ipsa Venus apud Quidium,
 lib. 4. Metam. loquens, dixit, spuma fui; propterea quod, ex Sa-
 turni testibus & maris spuma nata fuerit, crediderit antiquitas.
 Deinde sanguis arteriarum purior ac sincerior est, & ob id ac-
 commodatior ad seminis materiam efficiendam. Arterijs etiam
 secretis, si copiosus profuatur sanguis, homines infertundi reddun-
 tur, & profusus ad generandum inepti, ut Hippocrates libro de
 aere, aquis, & regionibus, sefert. Quapropter complures veneri
 dediti, si in morbis incidant, facile languinis missione curan-
 tur, quod non fieret, si non potissimum ex sanguine arteriali
 semen fieret. Voluptas etiam qua veneri laedit, non nisi ob
 spirituum commotionem fit: quorum instrumenta arteriae
 sunt.

Herodo-
 tus dixit se-
 mine Aethio-
 pum esse ni-
 gram.

Semen fit
 praecipue
 ex sangui-
 ne arteria-
 rum.

Semen cur
 spumofum.

Causa volu-
 ptatis in co-
 itu.

sunt: Ceterum solum ipsum animatum esse facultate, non re
 ipsa & ratio non in dubium sit: Aristoteles namque libro 2. de
 generatio. anima. capite primo, ait, omnia quae cumque aut
 natura, aut arte efficiuntur, ab eo quod actu est, sunt ex eo,
 quod potentia tale est. Semen igitur, subdit, tale est, motum
 que habet & principium tale, ut motu peracto pars existat quae
 eademque sit animata. Et rursus, sed habeat ne semen ani
 mae necne, ratio eadem atque de partibus reddenda est. Ne
 enim anima vlla potest in alio, nisi in eo cuius est, neque
 pars vlla esse potest, quod participans anima non est, nisi
 & quivoce, ut mortui oculus. Semen igitur & habet animam
 & esse potentia palam est. Et capite tertio, eiusdem libri
 scribit, animam vegetantem in semine, & facti nondum sep
 parato tantum habere potestatem non actu statuendum esse
 prius, quam eodem modo quod foetus, qui iam separatus ei
 bum trahit, & officio eius animae fungatur. Et capite primo,
 libro secundo de anima. exemplo seminis declaravit vitam in
 potentia. Et libr. 7. Metaphys. capite 9. semen numerat in ijs
 quae firmanur non ab externa vi, sed ab interna. Plato quoque
 ad finem Tymaei inquit, semen animatum, ac respirans, qua par
 te spirat, eadem vitale efficiendi desiderium, gignere atque ita
 nobis generandi amorem inserere. Galenus autem non solum
 animatum, sed animal esse facetur in eo libro an animal sit, quod
 in utero geritur. licet enim parva sit molis, inquit, multum po
 tentia sit, & principem causam ostendit, ipsamque animalitatis sub
 stantiam. Ac, quemadmodum, qui in siliice aut calce ignis insi
 ritus est, hunc enim ignem nemo idcirco esse negaret, quia non vrit
 (tunc enim ignis actu sit, cum in aetere aliquid assumit, & ab
 ipso universo exit in secus venientis inspirationis) sic quod in
 mulieres injectum semen est, id animal esse verum quispiam dicet.
 Etenim ipsum potentia animal est, actu vero tempore fit, cum ab ute
 ro prodiens seipsum coniungit ei, quod principium praebuit. Qua
 re semen licet quoad sensum simplex simileque appareat, facul
 tate tamen multiplex ac dissimulare est, ut sanguis, ex quo ip
 sum factum est, & hoc modo Galenus est intelligendus. capite
 5. libro 2. de semine. Probabit tamen aliquis semen actu vi
 tam habere in hunc modum, omne animatum, ut tale est habet

Semen ani
matum est.

totum nA
-imo dms
383

ad hoc A
3103

Semen dis
simulare est

principium sui motus, sic enim Aristoteles distinguit animatū ab inanimato, libro 1. de anim. ca. 2. & lib. 8. phys. cap. 1. semen autem in se habet principium illud, motus, vt Aristoteles docet libro 8. Metaphyl. tex. 12. semen igitur actu animatum erit. Petit argumentum hoc, vt dicamus, quoniam pacto, vita illa seminis in potentia ad actum reuocetur. Quæ sanè potentia maxima est vi & facultate: initio enim prætenus & obscura est, mox vero sensim paulatimque vires capit, & increscit, & ita minutatim gradatimque facta additione ad integram perfectionem venit, quæ actus est. Causa igitur efficiens illius eductionis est vis generantis in semine relicta, adiuta à calore cælesti, viuifico ac vitali, & à calore proprio, in quo generatio fit: à quibus sanè semen habet principium, vt potètia animatum, fiat actu animatū. Occurrit autem hoc loco difficilis admodum & antiqua quæstio, num scilicet semen emittat solū vir, an etiā mulier, vt Aristoteles & cum eo peripatetici existimarunt, & num sit solū efficiens causa fœtus, an materia quoque. Quæ de re, vt dilucidius differamus auctores harum sententiarum afferre commodum erit. Aristotelis fuit sententia, fœminam non emittere semen, neque esse necessarium semen muliebri ad fœtus generationem, sed solū sanguinem menstruum, & semen virile: addit quoque semen esse dumtaxat efficiens, veluti sanguinem menstruum, materiam: corpusque fœtus ex illo sanguine fieri, semen vero solū efficaciam illi operi agendo ministrare. Et ne videamur hæc fingere, ipsum Aristotelem audiamus, qui ita scripsit, libr. 2. de genera. anim. capit. 4. Corpus igitur ex fœmina est, anima ex mare: Ac si diceret ex potètia seminis educitur anima animalis, corpus vero eiusdem animalis ex sanguine menstruo procreatur. Et pauld infra subdit, at vero in quibus sexus maris & fœminæ distinctus habetur, fieri non potest vt fœmina ipsa pergeneret perfectè: ita enim mas frustra esset. Quamobrem in ijs mas semper perficit generationem: hic enim sensualem dat animam, aut per se aut per genituram. Quæret tamen aliquis si ex semine non fit fœtus, ex corpore seminis quid fit, corrumpitur ne an dissoluitur? Hoc dubium excitauit Aristoteles capite 3. libro 2. de generatio. anima. in hunc modum, sequitur vt & dubitemus & dicamus, si in ijs, quæ

An mulier
semē emit-
tat.

Aristot. sen-
tentia.

lib. 2. de
generatio.

cap. 3.

de anima.

semen emittunt in foeminam, nulla pars constituendi conceptus sit, quod subiecit, quo nam vertatur corpulentia eius quam do ipsum facultate, quam in se continet, agit. Proposito dubio, interim explicat, quo pacto anima vegetatiua in plantis, & sensitua in brutis ex seminis potentia ac vi educatur, mentem autem seu animam rationalem extrinsecus aduenire, & non educi à seminis potentia, docet. Cum hæc immortalis, incorruptibilis, ac penitus diuina sit, nullum commercium cū corpore habes, à quo ipsa emergat, sed à Deo Opt. Max. creati licet in modo creandi neq; ipse Aristoteles, nec Plato sanp̄. tetigerint, cū de celo deuenire credant ad corpus informandū. Verius multo B. Thomas docuit animam rationalem creati à Deo, vbi infunditur, & infundi, vbi creatur, quæ omnes Theologi sequuntur: Tandē respondet dubio Aristoteles ijs verbis obscuris sanē, & à ne- mine, quem viderim, intellectis: corpus autem genituræ, inquit, in quo semē animalis principij contentū vnā prouenit, partim separabile à corpore in quibus diuina pars comprehenditur, qualis est quæ mens appellatur; partim inseparabile, hoc in quā genitura semen dissoluitur, versus quæ in spumam eualescit, cū naturam humidam aquosamq; habeat. Quorū verborum is est sensus, in semine duo considerantur, vnum est illa efficacia & principium motionis fetus, quod sanē est separabile à corpore seminis; alterum vero est seminis corpulentia, quæ inseparabilis est ad fetus formationem, ideoq; enanescit ad dissipatū inhalitus. Quibus videtur satisfecisse dubio, Vnde lib. 1. de gen. anim. c. 20. dixit, hinc etiā quemadmodū mas cōferat ad generationem acceperis; nec enim mas omnis semen emittit, & quibus emittitur matibus nulla pars fetus hoc est: sicut nec à fabro quicquam secedit ad lignorū materiā, nec pars vlla artis fabrili in eo, quod efficitur, est, sed forma & species ab illo per motum in materia existit. Atque anima, in qua forma & scientia est, mouet manus, aut aliud membrum, motu certæ qualitatis, vel diuerso, à quibus efficitur diuersum, vel eodem, à quibus idē: manus autem instrumētaque materiam mouent. Ita natura etiam matris semen emittentis vtitur eo semine quasi instrumento, & actu habente motum, in illis enim quodammodo motio artis est. Multis autem rationibus nititur probare Aristoteles, mulie

Primis
07
Sicut
Secunda
Anima ra-
tionalis nō
educitur à
potentia se-
minis.

Tertio

Quarto

Abm

res non emittere semen, sed materiam solum prestare sanguinem, scilicet menstruum, virum vero semine suo efficaciam & principium agendi. Prima ratio sic colligitur, ex lib. i. de generatione anim. c. 19. (quemadmodum se habet menstruum in foemina, sic semē in viro) virumque enim excrementum est, & pro portione, ut maribus genituram, sic foeminis mēstrua provenire aptum est, inquit Aristoteles. Recte autē ita dicitur indicāre, quae in ijsipsis eueniunt, eadem enim aetate maribus genitura fieri incipit, & secretis foeminis autem mēstrua eivm p̄t̄i vōt etiam mutatur, & mammae intumescunt. Nec non de fine aetate aboletur maribus generandi facultas, foeminis mēstruorum confluuium. Ad haec, indicium illa faciunt, ut excrementum sit haec secretio foeminarum, quod non maribus, non profluuium ē naribus sanguinis, non varices, non tale quid mulieribus magna ex parte accidere solet, quamdā menstrua profluunt, & si quid tale accidit, deteriores sunt purgationes, quae hae materiae menstrua consumpta in ea fuerit. Minus etiam venosae sunt foeminae quam mares, & laetiores, lenioresque sunt, quoniam excrementum, quod ed tendat, confluere in mēstrua solet. Hanc eandem causam esse putandum, & ut corpora minora sint foeminarum, quam marium in viuiparo genere. In hoc enim vno mēstrua profluunt, & omniu apertissime in muliere. Plurimum inamque mēstrua mulier emittit, ex quo fit, ut evidentissime paleat, & obscuriores habeat venas, & corpore pland ad materiam deficiat. (Sanguis autem mēstruus foeminae, est ut materia solum, ergo semen viri, erit ut efficiens solum) alias, duae simul secretiones seminales agerentur, quod fieri non potest: ideo semen a foemina non conferri ad generationem concludit Aristoteles. Nam si semen esset, mēstrua non essent: nunc illud ideo deest, quia haec sunt. Nec vero absurdum quicquā, si a conceptu item effluunt mēstrua: nā vel post aliquandiu prodeunt, quamquam parte, nec semper, sed id morbidum est: quā obrem paucis & raro accidit. Quae autem magna ex parte sunt, ea maximē secundum naturam sunt. A foemina igitur conferri ad generationem materiam, quae in mēstruorum constitutione sit, mēstrua autem ipsa esse excrementum apertum iam est. Sunt enim mēstrua semen non purum, sed

indi-

indigens confectionis, subdit Aristoteles, quomodo in fructuum generatione adhuc imperfecta, inest quidem alimentum, sed confectionem ad puritatem desiderat. Quamobrem ut mensura genitura admista generant, sic alimentum in fructibus gignendis mistum alimento syncero alit. Deinde in capite vigesimo, aliam statim subiungit Aristoteles rationem, quae ita concludit, (nemo dat, quod non habet.) Porphyrius capite de diff. id docuit mulier: (mulier non habet semen) nam id quod excernit, non est humor seminalis, sed proprius loci, sanies quaedam tenuis ac infecunda. Quae non omnibus euenit, sed aliquibus. Euenit (quod plurimum dixerim) ijs, quae nitidae, & feminalesque sunt: non euenit ijs, quae fuscæ, atque viragines. Copia autem quibus euenit, non pro feminis emissione interdum est, sed multo excedit tum etiam ciborum diuersa ratio plurimum facit, ut plus minusue eius humoris excernatur, ut quaedam acris saporis augent planum excernendi modum (mulier igitur non emittit semen) indicio etiam est, semen non emitti à femina, quod cum per coitum feminis voluptas contractione loci eiusdem atque matibus veniat, tamen humor ille non hac emittitur. Item alia ratione sic concluditur Aristotelis sententia (cum semen emittitur, percipitur voluptas) propter hanc animalia ad coitum excitantur, ut supra relatam est (aliquae feminae non percipiunt voluptatem) hinc multi interpretes Aristotelis referunt, veluti ille, qui mulierem in balneo concepisse, tradidit: Et alius, qui ex ingressu seminis, absque virili pudendo mulierem imprægnari, dixit, quemadmodum quæ violenter corrumuntur, & concipiunt (aliquae igitur feminae non emittunt semen) quod si in ijs non fuit necessarium semen muliebre, neque in alijs similiter erit dicendam. Addit Aristoteles (quemadmodum se habet, coagulum in compositione casei, cum lacte: sic semen virile in formatione fœtus, cum menstruo) sed euenit porro, inquit, quod ex recta ratione est, ut cum mas formam & principium motus præbeat, femina corpus atque materiam, quemadmodum in lactis concoctione corpus, lac ipsam est, succus aut coagulum principium spissandi cogendi que obtinet, sic quod à mare in

Secunda ratio.

non enim
012

non enim
012
012

Tertia ratio.

Quarta ratio.

femina distinguitur, intelligi debeat, (sed coagulum præbet so-
 lum principium motus animi spissandi: lac vero materiam
 caset) ut experientia videmus. (Semen igitur virile solum præ-
 bet motus principium, & menstruum materiam fetus.) Quod
 etiam confirmat li. de generat. anim. cap. 7. semen, inquit, gignit
 ex mare, femina autem locum præbet, & ca. 4. li. 2. de ge-
 nerat. anim. Cum autem excrementum femina in utero con-
 stiterit à maris genitura, quæ simile facit: vbi lactis coagulum, coa-
 gulum enim, lac est continens calorem vitalem, qui partes simi-
 les ducit eodem, & vnit atque constituit. Et genitura ita se ha-
 bet ad menstruorum naturam: eadem enim natura lactis, & me-
 struorum est. Alia ratio, (si femina emitteret semen, ipsa sola
 generare posset) cum nihil deficiat, quod ad fetus constitutionem
 pertineat, tum assumit (absurdum est hoc postremum) patet
 igitur, inquit, ex ijs nec omni ex parte semen secedere, nec fœ-
 minam, ita vt marem conferre ad generationem, sed marem
 principium motus, fœminam materiam præstare. Hac enim cau-
 sa, nec per se ipsa femina generat. Principium enim, & id, quod
 moueat, discernatque desiderat. Quinimo & mora ipsa sine semi-
 ne viri fieri haud potest, vt Aristoteles ipse docet cap. 7. lib. 4.
 de generat. anim. Et Galenus confirmat, lib. 14. de vsu part. cap.
 7. Aues vero si oua pariunt absque mare infœcunda sunt, &
 ad generationem inepta, quam vero ob causam pòsterius dice-
 mus: Idem quæ colligit Aristoteles: (absurdum igitur est primò)
 nam humorem, qui à fœminis cum voluptate emittitur, nihil
 ad conceptum conferre dictum est, sed potissimum inde videri
 potest, quod vt maribus sic & fœminis accidat noctu per
 quietem, quod pollutionem appellant. Verùm hoc nullum
 iudicium est. Nam & adolescentibus idem euenit, qui etiam
 emissuri aliquando sunt, tamen nondum emittunt, & ijs, qui
 vel emittunt, vel emissuri sunt, infœcundum. Res ita se habet,
 vt sine maris emissionem concipi impossibile sit, atque etiam si-
 ne menstruorum excremento, quod aut redundans effluat for-
 ras, aut intus satis sit. Quod autem ipse Aristoteles aliquan-
 do appellat semen muliebre, est ipse sanguis menstruus, vt ip-
 se inquit libro quarto de generatio. animal. capite quarto.
 in hunc modum. Fœminis enim purgatio menstruorum semi-
 nis

Quintara-
 tio.

Mora non
 fit sine se-
 mine viri.

Tertio.

Tertio.

nis exitus est, cum menstrua non nisi semen sint incoctum, ut ante diximus. Quamobrem mulieres quæ incontinentes ad rem veneream sunt libidine cessant cum sæpius generarint. Iam enim seminale excrementum, quod libidinem accendebat, emissum facit ne præterea concumbendi aviditas stimulet. Postrema ratio (patiens non potest esse agens) hæc duo genera caularum nequeunt in idem coincidere, ut libro secundo physice capite tertio inquit idem Aristoteles (fœmina autem, qua fœmina, est patiens: fœmina igitur, qua fœmina, non potest esse agens.) Et eodem modo colligetur, quod mas ut mouens, non potest esse patiens. Vtrumque enim Aristoteles capite vigesimo, libro primo, de generatio, anima docet: Quod si mas est, inquit, ut mouens & agens, fœmina qua fœmina, ut patiens, sequitur, ut maris genitoram fœmina non genituram, sed materiam conferat, & subdit: Nam cum in vniuersum animo complectimur, non ita effici vnum ex patiente, agenteque videtur, ut quod agit, in eo quod efficitur, insit: nec omnino ex eo, quod mouet & quod mouetur, quicquam constituit. At fœmina quidem, qua fœmina, patiens est: mas, qua agens, & vnde mouendi principium est. Itaque si extrema vtriusque sumantur qua alterum agens & mouens, alterum patiens & quod mouetur, sit: non ex ijs vnum, quod gignitur est, sed ita ut ex fabro & ligno lectus, aut ex cera & forma globus est. Hac ille. Ac si diceret ijs verbis postremis, non sit vnum tanquam ex duplici materia, aut duplici efficiente, sed vnum oportet concurrere, ut efficiens, alterum vero ut materia, & patiens, veluti lectus sit ex ligno & à fabro. Actio ergo generandi à mare nascitur, sed in fœmina tanquam in patiente recipitur. Quia vero Aristoteles existimat actum agentis esse in patiente & non in agente, propterea soluit eam rationem libro 3. physice capite tertio, quæ concludebat quasi absurdum, si actio non sit in agente effici, ut aliquis actus non sit in te, cuius est actus. Soluit autem negando hoc absurdum esse, ut actus alicuius sit in alio. In quo intelligendum est Aristotelem non negare aliquo modo actionem esse in agente, cum alio modo sit in patiente: Re vera enim omnis actio inest in agente ut in subiecto denominationis, cum effectus ipsius actio in patiente

Sexta ratio.

Sexta ratio.

Sexta ratio.

Sexta ratio.

Sexta ratio.

Sexta ratio.

recipiatur & non in agente, ob idque dicitur actio subiectivè in patiente inesse. Neque tamen denominatur patientis ab actione, quandoquidem in eo tantum insit ut in recipiente & ut in subiecto attributionis. Ex quo etiam illud colligi potest, non esse necesse, ut omne accidens in eo insit de quo dicitur, sed licet non insit, satis est ut in eo, tanquam in subiecto denominationis insit. Et hæc sufficiant ad Aristotelis sententiam explicandam: quam multis alijs rationibus ipse confirmat, sed hæc mihi potiores visæ sunt. Restat Galeni sententia, quam acerrimè argumentis quibusdam admodum efficacibus, ipse multis in locis probat, feminas emittere semen, & non minus esse foetus opificem, quàm maris semen. Quam sententiam ex Hippocrate desumpsisse, & novis alijs rationibus confirmasse videtur. Primum à sensu ipso, cui maximam fidem tribuit Aristoteles in physiologia, probatio hæc incipienda est: in seminarijs, namque ipsius feminæ vas, per dissectiones semen conspeximus album, crassum, quodque bene coctum omnes fateremur. Atque in animalibus, inquit Galenus cap. 1. libro 2. de semine, cum in venerem stimulantur (quando homines nunquam dissecuit) seminalis meatus semine maximè plenus reperitur, va cuus contra statim post coitum: non parva autem seminis copia in ijs interdum conspicitur quæ iamdiu conceperunt & gravidæ sunt: in quibus videre manifestè poteris in oblongis processibus, quæ scilicet cornua appellant, humorem serosum crassum contineri. Cùm igitur in feminis quæ diutius à coitu sibi temperarunt, dissectis, in vasis semen circumfluere, idque iam albescere conspexerimus, & què ac in maribus: in ipsis vero testibus crassiorē apparere ac perfectum, non erat necesse alia argumenta inquirere, cùm veritas rei testimonio sensus comprobetur. Item per insomnia plerumque fatentur mulieres se semen non minori voluptate, quàm in coitu eiaculaturas fuisse præterea viduis, & ijs quæ diutius veneris studia intermiserunt, tum per insomnia, tum obscænarum partium titillatione (qualem nonnunquam ars in vteri strangulatione præcepit libr. 6. de locis affectis ca. 5. & lib. 2. de semine, ca. 1.) visum est copiosissimum crassissimumque semen erupisse & foras exclusisse. Atque hoc quidem semen & crassum & copiosum propterea fuit,

oissit rixo?

Sententia
Galeni.

Primæ ratio
Galeni.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

fuit, quod multo iam tempore non fuerat euacuatum: ut in alijs
 & paucam & liquidum quod effluit, apparet: sæpe ex interio-
 re ipsarum vuluarum parte in eum locum exit, quæ mingunt. Pru-
 dens omitto complures morbos in quos mulieres solent incide-
 re ob semen retentum, vt refert Galenus, & nos ipsis oculis
 conspexitmus. An non ex disciplina ipsius Aristotelis habemus,
 nihil naturam operari frustra? quorsum ergo dedit natura mulie-
 ribus testes nisi ad semen conficiendum, veluti & viris? Alias
 frustra esse conditos in mulieribus, fateberis. Satisque habui-
 mus in testimonium adducere (inquit Galen. lib. 2. de sem. cap.
 4.) testium erectiones, quæ apud multas nationes fieri in suis
 feminis consuevere, quæ sanè ubi exactæ sunt, non amplius,
 quemadmodum prius, aprisse subiiciunt, sed omnis veneris cõ-
 gressus obliuiscuntur. Quinimo genitalia membra eadem sunt
 in maribus ac feminis, nisi quatenus differunt vel situ, quod
 hæc intra, illa extra abdominis membranam collocata sunt, vel
 magnitudine, quemadmodum in testibus & præputio apparet,
 vt lib. 14. de vsu part. capit. 6. Et libro 2. de semine capit. 5. in-
 quit Galen. Vnde non mirum si aliquando visæ sunt femine in
 viros mutæ, cum hæc mutatio solum fiat deductione genitalium
 à parte interiori ad exteriorem: De qua sanè mutatione plura
 exempla, lib. 6. de simp. in proœmiõ, adduximus. Deinde nisi ha-
 buisset & testes & semine, femina, ne appetere quidem coitum
 pouisset. Quod si tales seu viduas pruriginosas seu prouectio-
 ris ætatis virgines connubio destinari contingat, ac semen subi-
 to virili pessulo elici, in usumque procreandæ lobolis depromi,
 protinus illas efflorescere videas, ac faciem roseo, nitidoq; colo-
 re perfundi, blandas deniq; atque amabiles, minus tetricas ac
 morosas, præsertim ubi viros nactæ sunt, qui valenter munus
 suum obeunt, atque officio connubiali strenuè perfunguntur. Fit
 in eiaculatione seminis viri os vteri, quia angustum est, nõ ape-
 riretur, nisi mulier ei egeret semen: neque tamen extra vuluam
 semen mulieris effundi est necesse: cum si mulier sit conceptu-
 ra intus in ytero manere semen oportet, vt Hippocrates libro
 de natura pueri docuit, & Galenus libro 1. de semine capit. 7. &
 li. 2. c. 1. explicauit. Deinde alium femine seminis, neq; parum
 illum, tibi usum possum ostendere, si in dissectis animalibus
 inspi-

Confirmatio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Sexta ratio.

Septima ratio.

Octava ratio.

inspi-

inspicere velles membranā, quæ intestinalis appellatur, ex semina-
 rijs vasis dependentē quā ex femineo semine ortā esse om-
 nes anatomici asserūt. Animaduertes etiam statim nullo mo-
 do fieri potuisse, vt omnes vteri partes virili semine oblinen-
 tur, quippe cum id recta eiaculatione per vteri ceruicem in fun-
 dum proximalque penes delatum, reflecti in latera vsque ad
 eius cornua nullo pacto queat. Atque hūc est non parius vsus,
 quem foetui femineum semen præstat, quod eūm humiditas
 frigidiusq; sit, est quasi quoddā alimentum virili semini crassiori
 ac calidiori accommodatum. Attrahit namque semen virile ad
 se muliebre quo nutritur, tanquam id natura familiare magis
 sit, quā sanguis: & vt magneti lapidi trahendi ferri, sic se-
 men trahendi sanguinis facultas inest, libr. 14. de vsu part. cap.
 11. & lib. 2. de natura facult. cap. 3. ex similitudine autem patē-
 tum sic concluditur cōstans, & firma ratio. Aut similitudo pa-
 rentum sit, vel ex semine solo, vel solo menstruo, vel vtroque
 non ex solo semine, quia cum mulier, ex Aristotele, semen non
 emittat filij non essent ei similes: non ex menstruo solo, quia
 filij nunquam essent similes patri: non ex vtroque, quoniam
 cum maior copia sit semper menstrui, filij semper essent simi-
 les patri. Cum igitur hæc fieri nequeat. Restat vt similitudo pa-
 rentum ex vtroque semine fiat: proinde mulier semen emittit,
 Quod sic probat Galenus. Si vtrisque parentibus similes edun-
 tur partus, ex communi, quæ vtrisque inest, causa: similes ef-
 ficiuntur: sed vtrisque parentibus similes eduntur partus, ex
 communi igitur, quæ vtrisque inest, causa, similes efficiuntur:
 Deinde iterum, si ex communi, quæ vtrisque inest, causa, simi-
 les efficiuntur, vel ex seminis vel menstruorum substantia id
 fit: at menstruorum substantia cōmunis minime est: ex semine
 igitur similes efficiuntur. Constat itaque ex dictis mulierem se-
 men emittere. Num vero vtrumque semen solum sit opifex, an
 etiam materia, hoc opus, & hic labor est. Nam Galenus, lib. 1.
 de sanit. tuenda, cap. 2. inquit, sanguis, semenque genitale, gene-
 rationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam ap-
 ta, concinæque, & opifici ad quod vis sequax: hoc, opificis ra-
 tionem obtinet: idem etiam docet, lib. 2. huius operis capi. 3. &
 aph. 14. lib. 1. At multis alijs in locis non solum docet, semen
 esse

similiter
 .oij

Nonaratio

Decima ra-
 tio. .oij

Confirmatio.

Num semē
 sit opifex
 & materia
 simul

atque
 .oij

esse opificem, verum etiam & materiam, libro 2. de semine, ca. 1. lib. 1. de semine, cap. 5. aph. 15. lib. 1. lib. 2. de temp. c. 2. lib. 14. de vsu part. cap. 7. & libro aduersus Lycū, c. 7. & in hoc postremo loco ait, duo esse principia ex quibus prima constat generatio, sanguinem scilicet & semē: nihilq; inquit, noui præter hæc, tertiū. Hippocrates cōfirmat hanc sententiam li. de nat. pueri, in principio dicens, si genitura ab vtriusq; permanferit in vtero mulieris, primū quidē simul miscetur, vt pote muliere nō quiescente, coaceruaturq; ac crassa per calorē euadit, deinde spiritū cōcipit, nimirū in calido existēs. Vult ergo Hippocrates, primū quidē ab vtriusq; mare, inquit & forma semē in vterū proijci, proiectūq; misceri, crassescere, & coaceruari, spiritūque tandem concipere. Est autem hic spiritus causa efficiens fœtus, humor autem seminalis materia. Neque Galenus sibi aduersatur, cum in vno loco dixerit, principia fœtus duo esse, sanguinem scilicet & semē: in alio vero loco, tria, præter illa duo, adiecit spiritum, quoniam in priori loco de principijs materialibus locutus est: in posteriori vero, principium efficiens, addidit. Fiunt ergo membra solida, nimirum ossa, nerui, venæ, arteriæ, & alia ex semine; veluti carnea ex sanguine, vt probat Gale. lib. 1. de semine. c. 11. Quod si idē Cale. li. 2. huius operis. c. 3. dixit, illas partes ex sanguine fieri: quo pacto debeat intelligi, lib. 1. de nat. hum. com. 27. explicauit in hunc modum, monstratū est enim in libris de semine, quod quàm multæ corporis partes ex semine generantur, cum solæ carnes ex sanguine formentur. Verū, quoniā exiguū est id semē, quod in vterū proijcitur, aliter autē ipsum ex sanguine, & augetur, propterea parū abest, quin ex sanguine particule formare videantur. Quatenus autē semē ex sanguine generationē accepit, eatenus si quis dicat fœtum ex sanguine generari, verū dicere videatur, sed quidē nō ex sanguine sincero & alijs humoribus nō admisto, verū ex eo, qui à vincen te nomē est adeptus. Quod autē Galenus dixit in locis retrō adductis semē esse opificē, sanguinem vero materiā ipse interpretatur, lib. 2. de semine. c. 2. ita dicens, illud tā à nobis, quā ab illis cōceditur, ex materia & facultate vnūquodq; animal gigni: cū vero q̄ & in semine & in mēstruo vtraq; hæc principia habeantur, nō tamē æquis viribus in vtroque, sed in semine effectiuum

Semen
vtriusque
est materia
fœtus.

Semen
vtriusque
est causa
efficiens &
materia.

Partes solæ
de sunt ex
semine
vtroque.

obvium
a
vtriusque
vtriusque

Resolutio
totius diffi
cultatis.

prin-

principium validissimū sū, materiale paucissimū, in sanguine cō-
 trā, quoad materiā spectat, plurimū, quoad vim & facultatē, im-
 becillimū reperitur, illi, nescio quomodo, ignorauerint, nos id
 in præsentiā prætere minime debemus, ea, quæ iā demonstrata
 sunt, in memoriā reducentes. Nā, si fœtus materiale principium
 ex quo species animalis effici ostendimus, in menstruo solum-
 modo esset, natus exquisitē speciem matris redderet: ita quoq;
 si effectiū tantum in femine esset, filius patri profus similis
 nasceretur. Quoniam vero non ita est, sed utrumque in altera-
 tro quidem reperitur, in menstruo tamen materia, in femine
 vis & facultas principatum obtinet, merito euenit, vt quauis
 semen ad materiale principium etiam faciat, species animalis
 matrem magis, quā patrem representet, similitudo non tam
 matrem quā patrem, licet enim quantum ad vim seminis, pro-
 les semper patri similis nasci debere videatur, femineā tamen
 genitura, quæ ad robur etiam ipsa & firmitatem confert, vim
 & facultatem menstrui sibi adiungit: quæ nouem mensium spā-
 tio assidens tamen inualefcit & superat, quanto in primo con-
 gressu à maris semine superabatur: quippe cum femineo semi-
 ni consentaneū sit, vt suam substantiam, & facultatem potius,
 quam maris augeat, & confirmet. Ijs sanè verbis Galenus semē
 esse facultatem & materiam, sed facultas maxima: materia ve-
 ro minima: contrā, menstruum quoque est materia & facul-
 tas: sed hæc respectu materiæ exigua admodum est. Quare duo
 sunt agentia: & duo patientia omnino diuersa. Ex quibus intel-
 ligitur causa trium similitudinum, quās fœtus ipse indicat. Vna
 est generis similitudo; alia formæ, & tertia sexus. Similitudo nā
 que generis magis matrem quā patrem representat, nam et si
 primo congressu semen maris superat semen mulieris, potest
 tamen mensium spatio tanto inualefcit & superat femina, vt
 suam substantiam & facultatem potius quam maris augeat, &
 confirmet: Hinc Athæneus plus à matre quā à patre, habere
 natos, affirmat, ab equa, mulum, ab asina hinnū: simili modo ex
 vulpis & canis commistione fœtum, si canis mas fuerit, vulpis
 specie præditum effici, si contra, in canis formam euadere: vt ex
 vulpe vulpes caninā, è cane vulpinus canis generetur. Nam si
 ouem caper inierit, ouem duriori lanitio, si è contra capram

aries,

99112
 99113
 99114
 99115

99116
 99117
 99118
 99119

99120
 99121
 99122
 99123

Similitudo
 generis à
 matre.

99124
 99125
 99126

atres, capram molliori pilo gigni ait, ut nihilominus natis, quantum ad formam spectat conferri aliquid à matre, imò amplius etiam: quam à patre videatur. Referunt quoque utrum iam muliorem inisse, ex qua natus speciei mulieris, non utrum representavit, licet pilo, ut rapparuerit. His autem videtur aduersari Porphyrius qui capit. de communione quingue. vocum, dixit, unam differentiam cum altera componi, ut rationale, & mortale hominem. constituunt: species vero cum specie altera copulari nequit, ut alia quaedam species existat. Huius autem rei rationem doquerat Aristoteles, capite 13. lib. 7. metaph. ubi inquit ex duobus existentibus actu nihil fieri: atqui species actu existunt: ex duarum igitur specierum mixtura, haud nascetur species tertia. Quod si quis obijciat eadem ratione ex duobus differentijs, quae in specie actu existunt, secundum Porphy. capite de differen. speciem non fieri dicendum est, unam differentiarum esse in potentia respectu alterius, ut animatum secundum potentiam respicit sensitivum. Dubio igitur respondet ipse Porphyrius, individua individuis iuncta rursus alia individua perficere: ipsam vero equum simpliciter, id est, uniuersaliter, & asinum uniuersaliter, neque permisceri posse, neque aliquid si cogitatione misceantur, efficere. Ergo si asinus equam ineat, indeque mulus nascatur, quia species non sunt, sed individua. Idcirco suam in producto mulo essentiam neutrum sincere conseruauit: sed aliud repente, corrupta utriusque natura, extitit. Quod circa cum specie species non copulabitur. Individua autem diuersarum specierum possunt producere, individuum tertiae speciei: illud vero tertium aliud nequit producere, quoniam monstra sic aeterna fierent, quod absurdum est, & contra naturae institutum: Mula vero iam grauida facta est, sed non quoad perficeret, atque ederet prolem, dixit Aristoteles, capi. 24. libro 6. de hist. anima. & libro 2. de generat. anim. ca. 6. Mula etiam gemellos peperit, qui quidem pro ostento accipiuntur, ut ait Aristoteles, capite 22. libro 6. de hist. anima, sed cur natus ex equo & asina, neutrum sincere representauit: veluti qui ex muliere & urso. Quoniam in generatione muli utrumque semen fuit corruptum: non sic in coitu mulieris & urfi, ubi semen mulieris sperauit urfi semine, & tandem homo procreatus est.

obus illi
 et utroque
 muliere nascitur homo, & non urfus.

Similitudo
parentū ex
vtroque sit.

Janastotilium

od 17010

non 28, 001

...vity

est. Cæterum similitudo parentum, non tam ad matrem quam ad patrem refertur. Quoniam consistit in virilis vel femineæ seminis facultate & viribus, sic vt vel vni vel alteri assimiletur. Aristoteles libro 4. de generatio. anima capite 3. sic de aliquorum sententia scribit: nonnulli enim, inquit, ita censent, vt ab vtrius plus seminis venerit, ei similis magis generetur, æquè toti totum, & parti pars, quali ex vnaquaque parte semen decedat: sed si par de vtroque venerit, similis neutri procreetur. Imaginatio autem in ea re maximum momentum obtinet. Plinius libro 7. natur. hist. cap. 12. sic inquit: similitudinū quidem in mente reputatio est: in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoriaque. Haustæ imagines sub ipso conceptu, cogitatio etiam vtriuslibet animo subito transuolans effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine quàm in cæteris animantibus differentia: quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas & ingenij varietas multiformes notas imprimit. Cùm cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus singulisque in suo cuiusque genere. Hæc ille. Quibus verbis per haustus imagines intellexit Plinius vehementes imaginationes. Bruta vero, quia non habent has, non nisi sibi similes fœtus edunt. Hinc Aristoteles sect. 10. quæst. 12. rogauit, cur proles cæterorum animantium magis, quàm hominis, suis parentibus similem gerit figuram? An quoddam homo vago, varioque plurimum animo in coitu est: prout autem pater, materque in conceptu affecti fuerunt, ita partus euariant. Cætera vero animantium omnia, aut certe plurima, rei tantum ipsi intendunt, totaque se se vèneri dedūt. Adde quod ob eam auuiditatem, minimè repleri magna ex parte patiuntur. Quod Iacob non ignarus est expertus Genes. cap. 30. nam cum versicolor pecus elegeret coitusque tempore candidas viridesque vitgas illis in flumine quo potabantur, obiecit, vt cum eo visu concipientes similibus colorum ederent fœtus, quod ita secutum est. Anima ergo sic vel sic affecta prægnatis, valet aliquibus velut qualitibus induere fœtum, vt etiam D. Augustinus, lib. 12. de ciuitate Dei, capit. 25. refert. Non parum etiam confert ad similitudinem brutorum, similis partus, quo ferè semper vtitur, ex quo similis sanguis, & semè simile, & tempe-

temperamentum simile fit: hinc quoque proles plantarum simili-
 lis. Homo autem cum varijs quotidie vtatur alimentis, diuer-
 sum sanguinem, atque diuersum temperamentum in semine ef-
 ficat, vnde non tam similes proles procreat, velut brutum & pla-
 ta. Sexus autem discrimen tribuitur temperamento actiuarum
 qualitatum, quæ consistunt in caliditate & frigiditate: nam Causa mæ-
ris vel fœ-
minæ. mas à temperamento calidiori fit, velut fœmina à frigidiori. Nā
 vel in ipsis fœtibus dum adhuc in utero sunt mas apparet non
 modo calidior, verum etiā siccior fœmina inter initia esse. Om-
 nes siquidem affirmant qui huic contemplationi studuerūt, nō
 Hippocrates tantum, marem breuiori tempore, fœminam longio-
 ri in utero fingi ac formari: id quod tam in abortibus, quā
 in prægnantium animalū dissectionibus animaduertum fuit.
 Omnes igitur huiusmodi similitudines indicant vtrumque se-
 men & vim & materiam in se habere. Sed opus non est in præ-
 senti prolixiori vti oratione, atque extrinsecus testimonia addu-
 cere, præsertim cū disputemus cum Aristotele, qui tantū mul-
 tis illis suis principijs tribuit, vt semē minimē ea vi priuet, quin
 ad conceptum opificis rationem obtineat. Ex ipso tamen non
 allerit fœtum fieri, sed ex menstruo, vbi principium motionis à
 femine acceperit. Sed si vnum ictum & contactum feminis in
 sanguine talem actantam motionū successionem efficere posse
 opinaris, vt ex illis animal constituat, principium esse vni-
 uersum re ipsa attestaris. Tantum tamen crimen, d̄ charissime
 Aristoteles, nā laudata à te natura præterire non debemus, vt
 statim in principio temerē aliquid agit. Nam cum venam, arte-
 riam, neruum facere ipsi maximē necessarium sit: habeatque
 ad hoc album & crassum & lætum humorem, hunc eijcit, vt tua
 fœct opinio, alterūque similem ex sanguine gignit. Atqui si vim
 illam gignēdi ac formādi talis humoris ex se ipso habet sanguis,
 femine non est opus: si ex femine hanc facultatē accipit, cur pri-
 mum secūdi ministerio vtatur, quod à se facultatē accipere ne-
 cesse habeat. Oportet enim vel facultate vel corporea substantia
 feminis reprobatā alio pro ipso vsam fuisse naturam. At neutrū
 potest, cum ipsum vim ac facultatē, te etiā autote, sanguini præ-
 bēat & substantiam habere videatur ad præcipuorum instru-
 mentorum formationem maximē accommodatam. Hastenus

ergo satis superque probatum arbitror, quod principio huius disputationis proposuimus, semen scilicet, mulieres eiaculari, & vtrumque non solum vim & facultatem præbere foetui formando, sed materiam quoque. Quod etiam Parmenides libris quos de natura scripsit, tradidit, dicens.

Fœmina, virque simul Veneris cum germina miscent

Venis, informans diuerso ex sanguine virtus

Temperiem seruans bene condita corpora fingit.

At si virtutes permisto semine pugnent,

Nec faciant vnã vim, mixto in corpore dira

Nascentem gemino vexabunt semine sexum.

Vult enim feminum præter materias esse virtutes, quæ si se ita miscuerint, vt & eundem corporis vim vnã faciant, vnã congruam sexui generent voluntatem. Si autem permisto semine corporeo, virtutes separata petmanserint, vtriusque Veneris incos appetentia sequitur. Nati autem huiusmodi molles, subacti, dissolutique vocantur: Græci Malthacos dicunt, veluti Hispani someticos. Sic etiam sunt fœminæ tribades, id est, fricatrices, quæ in sexum suum libidinem coereant, ideoque mulieribus magis, quàm viris misceri festinant: Istæ quoque mulieres Lesbiz dicuntur & ob fœmininã Venerẽ infames. Vnde Sapho apud Ouidium.

Lesbides infamem quæ me fecistis amate.

Lucretius quoque non mediocri rerum naturalium indagator docuit, ex vtroque parente semen scaturire, cum lib. 4. ita cecinit.

Et commiscendo cum semen forte virile

Fœmineum mulsi subita vi, corripuitque

Tum similes matrum materno semine sunt.

Et paulo infra.

Semper enim partus duplici de semine constat

Atque vtri simile est magis id, quodcunq; creatur

Eius habet plus parte equa: quod cernere possis

Sive virum soboles, siue, est muliebris origo.

Macrobius quoque li. 5. Satur. c. 1. inquit, quamobrem si vtra creditum est, sicut valeat ad fingendas corporis atq; animi

limi-

L. DEMOS. IN LIB. I. GAL. 35

similitudines vis & natura feminis, nō secus ad eandem rem la-
ctis quoq; ingenia & proprietates valere. Quæ sanè verba trans-
scripsit Gellius, li. 12. noct. Attic. c. 1. dicēs, quāobré creditū est
non frustra, sicut valeat, ad fingendas animi atque corporis si-
militudines, vis & natura feminis: nō secus ad eandē rem, lactis
quoq; ingenia & proprietates valere. Neque hoc ipsum tacuit
D. Augustinus li. 6. de ciuitate Dei, c. 9. vbi claris verbis mulie-
rem emittere semen ad generationē constituendā, scriptum re-
liquit. Lactantius etiam Firmianus, li. de opificio Dei, c. 12. hoc
cōfirmat, & ex miscela vtriusq; feminis probat parētū similitu-
dinem. Reliquum iam est, vt Aristotelis sententiam euertamus,
& eius rationes diluamus, ex quarum solutione veritas clarior
fiet: nam, etsi, ex ijs, quæ pro veritate adduximus, quilibet po-
terat intelligere falsitatem opinionis Aristotelis; tamen quia
minutatim respondendo ad singula argumenta, sibi multoties
Aristotelem aduersari, intelligemus, ideo omnia diluere decre-
ui. Excitabit Aristoteles dubium, quod fieret, ex feminis corporu-
lentia, quando solum ictus & contactus feminis erat utilis: &
respondit in status verti & dissipari. Dubium supponit falsum,
ideo mirum non est, si responsio quoque falsa & absurda sit. Et
vt ipse inquit, vno absurdo dato, mille sequuntur. Præmittit
enim ex semine nihil fieri: frustra igitur natura semen procrea-
uit, nihil tamē frustra operari naturā ex tua disciplina habemus:
frustra queritur an semen sit album, vel nigrum, frustra dubita-
tur, an proueniat ab vna corporis parte an ab omnibus, si ex eo
nullus est futurus vsus. Sed si vnum ictum & contactum femi-
nis in sanguine talem ac tantam motionum successionem ef-
ficere opinaris, vt ex illis animal constituatur: quemadmodum
ex ligno & fabro fit lectica, & ex cera & forma globus com-
ponitur, eodem modo ex menstruo & agitato rio principio,
quod à mate proficiscitur, fœtum constitui. Vnde neque excer-
nere nonnulla animalia genituram vllam dicit, sed caliditatem
animalem tantum feminam recipere: eiusmodique esse inse-
ctorū quædā, in quibus in corpus maris femina articulum inse-
rit, atque ita diutius cum ipso coit, nullumque corpus in copu-
la illa, sed vim tantum & facultatem recipit in firmantem, (per-
ficiemque firme ipsi exhibentē; Rogo num vis, quo ille ictus effi-

-latino?
na idē nō
-sistat?

Responso
ad Arist. ar-
gumenta.

Ex semine
nihil fieri
vult Aristoteles.

Post hoc
-sistat?
-sistat?
-sistat?

Ad quædam

eitur, sit accidens an substantia: si primum dicas, formas essen-
 tiales esse accidentia fateberis: si postremum, necessario substā-
 tiam seminis ingredi illam compositionē concedes. Ergo velis
 nolis corpulentia seminis ex vsu erit. Quare nō possum merito
 non accusare Aristotelem, non modo, quod neglexerit ea, quę
 non debuit, verū etiā quod suorū decretoriorū fuerit obliga-
 tus. Hactenus enim negavit semen non ingredi fœtus compo-
 sitionem: cū lib. 7. de hist. anima. capit. 7. doceat, quomodo se-
 men genitale informetur: cū semen genitale exit, inquit, spiri-
 tus antecedit, & quidem ipso exitu constat agi cum spiritu: ni-
 hil enim procul sine violentia spiritali proijci potest. Tum in si-
 nuatū in vtero, diuq; contentum, membrana obducitur: quippe
 quod antequam discernatur, exeat: velut ouam in sua membra-
 nula contactum, detracto putamine: membrana autem ipsa ve-
 nis referta est: Ijs verbis nonne clarē Aristoteles docet semen
 intus manere, & membrana obtegi ad fœtus discretionem fa-
 ciendam? Constat hoc capite 17. libro 1. de generatio. ani-
 mal. vbi dixit, omnia ex semine gigni. Et capite 18. eius libri. Et
 libr. 2. capite 1. Præterea cum videret Aristoteles semen in om-
 nibus plantis materiale non minus, quam fabricatoriū princi-
 pium in se continere, aufert horum alterū in animalibus. Atqui
 viro naturę perito, id solum satis fuerat, vt vsus ostenderet ge-
 niturę. Nam, si seminis natura non alijs facultatibus plantam,
 alijs animal creat, quę in plantis contemplatis, ea ad animalia
 transfert: Vtraque enim in vtrisque proportionem seruant. Itē
 si Aristoteles qualitatem ex semine ipsi menstruo nō tradit, sed
 motionis principium solum semper exhibet: cur inquit, marem
 efficere animam sensualem? Ex dictis constabit quā absurda fue-
 rit responsio ad dubium excitatum in principio, c. 3. li. 2. de ge-
 nera. anim. semen, ait, dissolui in halitum, quam Galenus refu-
 tat capit. 4. libr. 1. de semine. Si inflatus conuertitur, cur non in-
 tumescit venter? Cum ex minima humidę substantię quantita-
 te, maxima aeris copia constituatur, vt ipse Aristoteles fatetur,
 capit. 6. libr. 2. de generat. Et vltra alia quę illic Galenus addu-
 cit: profectō ex illis flatibus fœtus corrumperetur. Et essent cau-
 sa abortus. Nolo amplius in his detineri, sat erat ad Aristotelem
 confutandum experimentum illud, quod fecit in ancilla psal-
 tria,

Contradi-
 cit sibi Ari-
 stoteles.

6899727
 in. si. A. b.

Ex semine
 in. si. A. b.

tria, adducere quæ cum sex diebus genituram in utero retine-
ret, & in terra desiliret, eandem exculst, iam informati, incipie-
tem. Iam vero solutio primæ rationis Aristotelis non difficilis
est: cum ex sumptionibus falsis concludat falsum. Etenim simi-
litudo falsa est, propterea quod non sic se habet sanguis men-
struus in generatione fœtus, ac semen cum hoc sit opifex, ille
autem materia: & utrumque opifex & materia, eo modo, quo di-
ctum supra est. Item sanguis sufficit pro materia ex qua nutritur
fœtus: semen vero virile, minime, quia necessarium est sœ-
mineum. Et utrumque ad agendum & patiendum simul. Re-
liqua quæ in confirmatione huius primæ rationis adducit, fal-
sa sunt, si ad illum finem dirigantur: ad quem Aristoteles ipsa per-
ducit. Assumptionem secundæ rationis falsam omnino esse, sen-
su, experientia, & demonstrationibus ostendimus: ut nihil sit
necesse hinc amplius addere. Ad tertiam diluendam rationem
transeamus, quam esse nullius momenti, non tantum docti, sed
hominum vulgus facillè intelliget. Nam si una aut altera mul-
lier concepit absque voluptate, non proinde generalis propo-
sitiō inferenda est, cum illud contingat in ijs quæ violenter cor-
rumpuntur, quibus cum mens ægrotet, non mirum, si voluptas
non percipiatur. Quæ communis omnibus animalibus est, unde
Proclus in præfatione Sophistæ Platonis naturam magam ap-
pellavit, propterea quod animus naturalibus rationibus mul-
cet & allicit, adeo, ut ægre à generatione amoveantur, ob vo-
luptatem. Neque etiam est fida deductio, voluptatem non perce-
pit: ergo non emisit semen, quia iam emissum erat, & intra ute-
rum continebatur. Quæ autem hinc signa obgannunt
interpretes, ut Auerros & alij susque deque fero, cum omnino
ipsis aduersentur. Fatetur Aristoteles lib. 1. de generat. animal.
ca. 6. Penem iusto maiorem infœcundum semen emittere, quia
refrigeratur, & non erubescit Auerros affirmare semen in
aqua eiectum opificem fœtus fuisse. Quarta ratio falsa quoque
assumit & falsa colligit. Nam similitudo falsa est, quæ ad-
modum se habet coagulum in compositione casei, respectu
lactis: ita habet semen in generatione fœtus ad sanguinem
menstruum. Quoniam ut dictum est ex semine fit fœtus, &
non perinde ex coagulo caseus. Deinde per Aristotelem se-

Ad primam
Arist. ratio
nem.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Natura di-
citur maga.

Penis ius-
to maioris
semē infœ-
cundum.
Ad quartam.

38 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

Ad quinta.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Cur sola fe-

mina gigne-

re non

poſſit.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

Ariftolees lib. 1.

men ſolum tangit ſanguinem: at coagulum non ſolum tangit, ſed caſei compositionem intrat. Quinta ratione probabat Ariftolees, quod ſi ſœmina non tam materiam, quàm facultatis principium eſſet, ſuperuacaneus mas eſſet, & ſœmina ſola per ſe gignere poſſet. Atque hic nonnulli earum auium exẽplo vtuntur, quæ ſine vlla maris commiſtione ſubuentanea, & Zephyria, quæ appellantur, oua pariunt. Huic ita reſpondendum eſt, ad ſeminis exactè concocti generationem valido calore opus eſt, vt humidior ſœmina & frigidior, calidior & ſiccior mas appareat: non immerito igitur illa in exactè conſciendo ſemine deficit, hic ſanguineum excrementum, quippe quod totum à caliditate & ſiccitate conſumptum exhælet, nullum habet. Hinc eſt, quod animalia omnia, quæ ſicciorẽ temperatura ſunt, aues pleræque & piſces etiam non pauci, oua gignere, ſine maris concubitu ſolent, quanquam de eſt ſemper aliquid etiam his ad perfectionem, niſi maſculi caloris vigor acceſſerit. Quod Galenus optimè etiam de-clarat, capite ſeptimo, libro. 14. de vſu part. ſic dicens, quandoquidem ſi ſemen ſœminæ motus potiſſimum habet principium, omnino eiſdem cum mare motus habet principium, ipſumq; oportet cum ſemine maris miſceri, ac tum demũ velut vnum poſtea agere. Quod ſi id non oporteat, quid impedit, quominus ſœmina ſolo ſemine in ſeiſſam emiſſo, ita demũ fortũ abſoluat? Atq; hoc accidere non videmus: conſtat ergo quod omnino ſemen maris eſſagit. Quod ſi ita eſt, miſceatur cum eo, eſt neceſſe: atque ita vtrumque ſemen in vnum motũ conſpirent. Hæc ille. Adde, quod cum ſemen ſœminæ parcius frigidius ac humidius eiaculetur imperfectum eſſe, neceſſe eſt, ideo calidum ac crãſſum deſiderat ſemen, cum quo iungatur & perficiatur. Sicut igitur homo animal eſt omnium perfectiſſimum, ita in eo ipſo rursus vir muliere eſt perfectior: cuius perfectionis cauſa eſt caloris exuperantia. Hæc reſpiciens Lactantius lib. de opificio Dei, cap. 11. dixit, illud vero ipſum quam mirabile inſtitutum Dei eſt, quod ad conſeruationem generum ſingulorum, duos ſexus maris ac ſœminæ machinatus eſt, quibus inter ſe per voluptatis illecebras copulatis, ſucceſſua proles pareretur, ne omne genus viuẽcium conditio mortalitatis

talitatis extingueret. Sed plus roboris maribus attributum est, quo facilius ad patientiam iugi maritalis fœminæ cogerentur. Vir itaque nominatus est, quod maior in eo vis est, quàm in fœmina, & hinc virtus nomen accepit. Item mulier (vt Varro interpretatur) à mollitie est dicta, immutata & detracta litera velut molliet. Hæc igitur est frigiditatis fœminæ utilitas, quam mox secuta erat partium imperfectio, cum ipsæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non possent quod commodum ad generis instaurationem est secundum ac maximum. Itaque moderatione opus est, vt optimè generatio fiat, quare neq; ex solo mare, vel ex fœmina citra mixtionem aliquid gigni potest, vt Galenus lib. 1. de natura hum. com. 9. aduertit. Nam ad sextam rationem, quæ omnibus videbatur firmior, respondeor: patiens non potest esse agens, planè concedo, ea ratione, qua patiens est, perinde dicendum, de agente, quod non potest esse patiens. Semen autem esse efficiens tantum, id aperte, negandum est, cum in semine humor sit generationis fœtus materia: spiritus vero in eo contentus efficiens & motus principiu, vt ait Galenus, cap. 3. lib. 14. de vsu part. Hic autem spiritus nil aliud est quàm vis vegetatrix, quæ suo calore viuifico & celesti operatur. Atque principium vegetabile nimirum iecur primum machinatur, post alias partes, & non amissa, quam primum habet, facultate, sed alia insuper acquisita fit animal, vt lib. 1. de semine cap. 7. aduertit Gale. Ex vtraq; ergo genitura, maris, in qua, & fœminæ fœtus generatio cõsistit, vt Hippocrates docuit: quæ Galenus verus ac genuinus Hippocratis interpretres eruditissimè & elegatissimè in duobus libris de semine, & li. 14. de vsu part. explicauit: Et nos eundem Galenum, in compendium, exposuimus, ne in re tam aperta longius euagaremur, & ita tempus est, vt ad explicandũ Galenũ nos cõuertamus. Proiecto ergo semine vtriusque parentis in vterũ & simul misto, statim alteratix vis vtens quatuor qualitatibus quæ in semine insunt, primum qualitates tangibiles efficit, quæ ex illis producuntur, nimirum duritiam, mollitiem, lenitiem, asperitatem, grauitatem, leuitatem, densitatem, raritatem, crassitudinem, tenuitatem, lentum friabile, aridum & lubricum. Deinde gustatiles, vt sapores, olfactiles, vt odores, & visibiles, vt colores, quæ

Vir vnde dicitur.

Mulier à quo dicitur.

Ad sextam.

Quid sit vis vegetatrix.

omnes ex temperatura seu commiſſione primarum qualita-
 tam generantur. Singulae autem partes ijs qualitibus inter
 ſe differunt, vt ſenſu patet. Hoc namque erat generatio apud
 Ariſtotelem, cap. 1. lib. 4. meteo. mutatio quae ab agentibus facul-
 tatibus peragatur, cum proportionem obtinuerint ex mate-
 ria, quae cuique ſubijciatur naturae. Deinde in capitibus ſequen-
 tibus declarat quomodo ex proportionem qualitatum patietium cum
 agentibus, omnia illa producatur. *Differuit* ca. 2. lib. 2. de gener.
 & lib. 4. meth. per multa capita: & lib. 2. de part. anim. cap. 2. & 3.
 2 *Quasi circa.*) Appellat Galenus primas & elementares facultates
 quae ab elementis proueniunt, quales ſunt calefaciendi, re-
 frigerandi, humectandi, & exſiccandi, quibus intermiſtis, oriun-
 tur qualitates ſuperius memoratae: ex quibus omnibus partes
 ſimilares naſcuntur, quae hic ſenſilia elementa appellat Gale-
 nus, quod ſub ſenſum cadant: obtinent & multas alias appella-
 tiones apud Galenum partes ſimilares: dicuntur enim nunc ſim-
 plices partes, nunc prima corpora, quae ſcilicet ex ijs conſtituatur,
 quae compositae, & instrumentales appellatur, ite ſolidae corpo-
 ris partes. Duplex ergo genus alterationis reperitur, primum quod
 contundere, & contrahere noſtri corporis particulas facit, qua-
 les ſunt quae ab elementis ſolum producuntur, quales ſunt
 ſecundae retrò dictae. Alterum ſpeciei procreatrix eſt, quod pri-
 mo & proprie appellatur alteratio. Hac ergo ſinguntur partes
 ſimilares, ſeu prima hominis elementa, vt inquit Galenus, ſed non
 ſolum a qualitibus primis, ſed etiam ab ipſa vi generatrice. Quod
 optime perpedes Ariſtoteles lib. 2. de generat. anim. cap. 1. di-
 xit, dura, igitur, mollia, leua, rigida, & quicquid; alij affectus parti-
 bus infant animalis a caliditate frigiditateue effici poſſunt. At ra-
 tio qua iam caro, aut os eſt, non poteſt: ſed a motu proficiſcente effi-
 citur ab eo, quod genuit quodque; actu, eſt id, quod potentia eſt id,
 ex quo gignitur, quomodo in ijs quoque; agitur, quae arte efficiun-
 tur. Ferrum enim durum, aut molle efficitur calore vel frigore. At ve-
 ro enſis a motu instrumentorum, qui artis obtinet rationem. Ars
 enim principium, formaque; eius, quod efficitur, eſt, ſed in alio. Et
 cap. 4. eiusdem libri, vtitur autem, inquit, ijs ambobus natura vim
 habentibus neceſſario vt alterum illud faciat. Sed in ijs, quae
 alicuius gratia gignuntur accidit, vt alterum frigeſfaciat, alterum
 cale-

calefaciat, atque ita pars quæque qualitate certa efficiatur, vt caro mollis partim necessario talis exinde facta, partim alicuius gratia. Nervus siccus, & ductilis: os siccum & fragile, cutis carne ficescente efficitur: quomodo in polentis crustula, quam netulum vocant. Elementa ergo apud Aristotelem lib. 2. de partibus, ca. 1. sunt gratia partium simularium: similes autem propter dissimilares sunt factæ: & ita facit triplicem nostri corporis compositionem, vnam ex elementis, aliam ex simularibus, & postremam ex dissimilariibus partibus. Galenus, quia ex hac compositione genera morborum ducit, sub sensu magis illam nobis ponit, dicens, capite 3. libro de morbo. diff. compositio autem atque formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidem earum partium quæ similes appellantur, veluti arteriarum, venarum, neruorum, ossium cartilaginum, ligamentorum, membranarum & carniarum. Secunda instrumentalium, cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, ventris, splenis, oculorum & renum. Tertia vero totius corporis. Clarius hoc docet libro 6 de sanit. tuenda. cap. 9. iam compositionem illam ad artem medendi reducens, sanè, inquit, inæquales status trifariam fiunt, prout compositio corporis nostri triplex est. Vna ex primis elementis, ex quibus constat ea, quæ Aristoteles similes partes nominat. Secunda ex ijs ipsis simularibus, quæ ipsa quoque rursus sensibilia dissimilariium partium elementa sunt: ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his totius corporis compositio ex ipsis instrumentalibus est: ac facillima quidem tum ad discernendum, tum vero ad curandum tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica prima est. In prima nascitur proba & idonea partium temperies: in secunda conspicitur congrua aptaque compositio. In tertia vnio omnium partium: vitiorum autem genera, vt ait Galen. lib. artis med. c. 8. eadem sunt cum his, quæ virtutem perficiunt, temperatura siquidem in consimilibus: numerus autem & formatio & magnitudo, & situs in instrumentarijs: vtrisque vero communis vnitas, quam & ipsorum continuitatem appellamus.

Ergo.) Colligit ex dictis, quodd natura, quam dicimus esse animam vegetalem, quæ in semine inclusa est, singulas partes creat scilicet os, cartilaginem, & alias vtens alteratrice illa vi, quæ

Triplex
corporis est
positio.

excalfactoria, refrigeratoria, humectatoria, & exicatoria peculiariter exercetur: tum ijs, quæ ex illarum permissione consurgunt, osifica, nernifica, & alijs.

4 Itaq; Docet deinde Galenus, quot particulares sunt facultates alteratrices in quouis animali, totidem esse actiones cuique particulæ similari propria, totidemque usus. Est denique singulis sua & peculiaris substantia, quæ utique facultates illæ alteratrices (quæ particulares sunt omnes) effecerunt, qualis est.

3 *Compagm.* At figurâ situmque altera virtus effinxit quâ formatricem vocamus, quæ summa & optima est ars, nihil frustra faciens, omniaque ita disponens, ut melius haberi nequeat. Quare optimè dictum est in capitis principio, generationem ex alteratione & formatione constare. Duas hinc fecit Galenus vires & facultates omnino diuersas, vnâ, quæ partes corporis creat, alterâ, quæ easdem partes optima figura, situque componit, & hæc appellat formatricem: cuius vim ac essentiam ipse Galenus planè fateatur ignorare libro de fœtus formatione ad finem fateor, inquit, me de substantia animæ dubitare, nec vel probabile quippiam habere, quod asseram, fateor etiâ de fœtuum formatrice causa nihilo

Virtus formatrix non est natura: Galen. minus ambigere. Et subiugit, nã, cum summam in horum fabricam & sapientiam & potentiam videam, non possum existimare eam, quæ in fœtu est, animam ab Aristot. vegetalem, concupiscibilem à Platone, à Stoicis ne animam quidem prorsus, sed naturam appellatam, sortum ipsum formare: cum non modo Sapiens non sit, sed omni prorsus ratione carere videatur. Et lib. 1. de hum. com. dixit hæc facultate esse mente & ratione præditam.

An sit Deus vis formatrix. Ego vero, inquit, in eodem capite, sic fabricam nostri corporis ostendi, summam opificis & sapientiam & potentiam præ se ferre, ita demonstrati mihi à philosophis velim, utrum is opifex Deus aliquis sit & sapiens & potes, qui & intellexerit prius, quale vniuscuiusque animalis corpus esset fabricandum, & deinde, quod proposuerat, potentia fuerit assecutus, an anima aliqua à Deo diuersa.

Natura non est prudens ideo non est formatrix. An sit semina à Deo preparata. Neque enim naturam, quæ appellatur substantia, siue corporea, siue incorporea ea sit, ad summam sapientiam dicent peruenisse, quæ ne vlla quidem sapientia esse præditam inquit, unde eam ita artificiosè in fœtuum formatione se gessisse credendum non est. Aut dicendam Deos, ubi plantarum & animalium semina præparant,

pararint, ut ad tantam motuum successione idonea sint, ipsos nihil amplius agere. Sed considerandum fieri ne possit, ut talis humor, qualis in genitura apparet in tanto numero sibi mutuo succedentium motionum nunquam aberret, donec iustam firmam attigerit: nam sicut incredibile est nullum in tanta partium multitudine errorem à fortuna motione committi, ita consecutionem motus artificiosam ab aliqua irrationabili substantia effici perinde atque ipsi dicunt, nimis audax est. Sed ad huc admiratione dignius esse videtur, quod per totum vite tempus nobis omnibus insipientibus assidue fit, quod tamen quomodo fiat, nullus ex ijs, qui naturam speculationem profitetur, neque aduertit, neque indagavit. Deinde Galenus admiratur partium admirabilem compositionem, numerum, situm, ac figuram, & velut stupendus clamat, ut ab hac inquisitione desistamus, veluti etiam monuit, lib. 15. de usu part. cap. 1. Varius sanè inopque consilij in hac inquisitione Galenus diuagatur: nam dum fatetur ignorare substantiam huius facultatis, alibi creatoris in pangendo fœtus & partium usu potentiam, sapientiam, artem ubique admiratur ac prædicat, quasi sui oblitus, ut libro 3. de usu part. cap. 10. & lib. 15. cap. 1. & eodem libro de fœtus formatione, ca. 4. & in eo in quo quæritur, an animal sit, quod in utero continetur, cap. 4. Multo clarius lib. 1. de hum. com. 1. libro nono de placitis, capite 8. libro 11. de usu part. capite 8. & libro 17. capite primo. Caterum libro 1. apho. 15. ad calorem naturalem hanc formationem refert: nihil enim, inquit, aliud quicquam animal ab initio affirmavit, sicut neque rursus adauxit, aut usque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus. At libro secundo de natu. facult. capite 3. naturam esse auctorem huius fabricæ, inquit, quod namque semen prius erat, id cum primum & gignit & format animal, natura quaedam est. Libro autem de fœtus formatione ad finem, animam inquit esse: ut tanti viri instantiam admireris. Melius fuisset de illa facultate dubitare, & num esset diuinius originis, quam quatuor qualitates, ut fecit libro primo de temp. capite 9. libro secundo capite sexto & nihil asserere, quam modò vnum, modò alterum dicere, & nunquam sui similem apparere. Quare ad Agrotelem

Varius Gale. in assignanda causa formatrice.

lib. 15. cap. 1.

Aristoteles
melius dif-
feruit de
hac faculta
te.

Anima ve-
getatiua
est quæ for-
mat forcum

Aristotelem erit occurrendum, qui melius quam Galenus diffi-
cultatem hanc tractauit & absoluit. Ijs namq; existimat & pro-
certo asserit nil aliud esse hanc facultatem formatricem, quam
animam vegetatiuam in plantis, & in animalibus potentiam ve-
getalem: quæ in potentia seminis inclusa, & beneficio caloris
caelestis, & naturalis, ipsius loci ubi fit generatio adiuta ad actum
deducitur. Etenim lib. 2. de genera. anim. cap. 1. aperte docuit à
qualitatibus primis fieri & nasci secundas: partes autem cor-
poris, & earum compositionem à natura, quam cap. 3. eiusdem
libri, vegetalem appellat: & in seminibus contineri affirmat.
Et tandem infert, inest enim in semine omnium, quod facit vt
secunda sibi semina, videlicet quod calor vocatur. Idque non
ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus qui in semine spu-
mosoq; corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est pro-
portione respondet elemento stellarum. Existimat namq; Aristo-
teles omnium formarum diuinam esse originem, ita vt immediate non
producantur à prima causa, sed per naturales quasdam causas,
alias communes, & alias proprias, hinc illud scripsit lib. 2. phys. c.
2. Sol & homo generat hominem. Ex quo etiã efficitur, vt per-
multe sint occulte proprietates rerum, quæ non aliunde ducere ori-
ginem videtur, quæ ex propria ipsius rei talis proprietate habentis,
format: ob idq; illas proprietates solet diuinas appellare. Vt igitur
in summa colligamus, rationem generationis fetus, & eius com-
positionis dicendum est ex Aristotelis sententia, ex materia ita tãdem
produci formam, quia efficiens causa propria in semine, relinquat
quandam sui similitudinem, vnde efficitur, vt ab illa vi seminis sin-
gularum partes ita efformentur, quæ admodum erat consentaneum natu-
ræ rei quæ gignit. Vnde autem tanta vis in semine in sit, vt tam arti-
fiosæ partes efformari possint, nulla alia causa reddi potest, nisi
quia diuinitatis plenus est illud principium, quod nil aliud est, quàm ani-
ma vegetatiua: quæ ita describetur. Est quædam vis in sita diuini-
tus in semine, quæ excitata à calore caelesti, & alijs causis con-
sentaneis ad directè disponendam materiam, producit tale aliquid,
quale illud erat, à quo profectum est semen. Illud etiam intelli-
gendum est ex eodem Aristotele, caelestem illum & vitalem calo-
rem qui in semine contentus est, plurimum differre à calore ele-
mentari: calor enim elementaris igneus est, & insitus in substan-

Quid ani-
ma vegeta-
tiua.

est quadam ignea: cælestis vero calor in subtilissimo quodam spiritu, qui, ut Aristoteles ait, proportionem respondet elemento stellarum. Existit enim Aristoteles, libro 3. de genera. anim. capit. 11. præter quatuor elementa, diffusum esse per totum uniuersum spiritum quendam, qui solet quinta essentia nuncupari: cuiusque substantia & subtilissima est, & maxima parte, cælestium influentiarum vector appellatur: in eo calor ille cælestis à motu causatus, & à lumine tanquam in primo subiecto inheret: & quia cælestis est, propterea tam admirabiles operationes exercet, pro ratione materię, in quam sese insinuat.

Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum.

Et quæ marmoreo fert monstra sub aquore pontus.

Ignis est illis vigor & cælestis origo seminibus.

Dixit Virgilius lib. 6. *Æneid.* neque vero ab hoc ordine lapides & metalla se mouentur: quod nihil in mundo tam deformis & tam abiectum sit, cui non insitus ille spiritus munerum diuinorum aliquid elargitur, ut Aristoteles tradidit, libro 1. de part. anim. cap. 5. quod confirmat Plato in *Tymæo*, & M. Tullius libro 4. quæst. Tusc. Vnde hæc origo diuina formis naturalibus accedat, vel ex ipso Aristotele, hinc erit manifestum: Deus Opt. Max. mundi creator semina suæ diuinitatis in stirpes & animantia quæque inspergit, quibus continua maneret procreatio: Deus, inquit Aristoteles libro de mundo ad Alexandrum, per omnes naturas suis seminibus in plantas, in animalia, siue species, siue genera spectes, est diuinus. Hinc illud Theletis, Iouis omnia plena, quod refert Aristoteles lib. 1. de anima, cap. 7. & Aratus in *Phænomenis*, & Virgilius *Ecloga* tertia. Itaque in omnium semine ex Aristotelis sententia diuina virtus inest, cuius uicem emergunt uniuersa. Neque ab hac Aristotelis sententia dissentire uideo nostræ religionis decreta, cum ubique in literis factis huius diuinitatis mentionem fieri cernamus. Hanc naturæ vim miraculicè David operum Dei admirator unicus, subinde effert in immentum, eamque ut par est, opifici asserit, cuius opera quæ in terra conspiciuntur, quæque in cælo se proferunt, miris laudibus exornat, solidisque encomijs prosequitur, adeo ut attente fixaque contemplatione obstupescens exclamare compulsus sit. Quam magna sunt opera tua Domine: omnia sapienter fecisti,

imple-

Origo formarum est diuina.

Iouis omnia plena.

Psal. 104.

impleta est tertia possessione rerum tuarum. Deum namque ira per omnes Terrasque tractusq; inaxia calumnie profundum. Hinc pecudes, armenta, vitos, genus omne ferarum. Quenque sibi tenus nascentem accessere vitas. Dixit Virgilius Georgico. 4. & Theophrastus. cap. 1. suae metaph. inquit, diuinum siquidem omnium principiu existit, per quod & sunt & permanet vniuersa. Postquam ergo Dns Deus in mundi creatione semini humano hanc diuinitatem largitus est, dixit, Crescite, & multiplicamini & implete terram, ut scriptum est Gene. c. 1. que locu legit Plato & ita in Tymeo tradidit, quia propter accedite vos secundum naturam ad animalium generationem, ita ut vim imitemini meam, qua in ortu vestro sum usus. Atque eius quidem animalis, quod in ipsis tale futurum est, ut cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumque vocetur, principia tumque teat: & iustitiam simul ac vos vltro colat, ego vobis semine & initia tradam: vos cetera exequi par est, ut immortalis natura mortales attexentes, faciatis generetisq; animalia, subministratesq; alimenta augeatis, & consumpta rursum recipiatis. Hinc Gal. li. 9. de decretis Hipp. & Pla. c. 9. dixit, at vero Plato fabricae nostrae auctore explicauit, cum inquit, mundi conditorem Deum filijs suis iussisse, ut ratione hominum genus fingeret, sumeretq; a se immortalis animae substantiam, sed illud tamen adderet, ut generabilis efficeretur. Sed ad Aristotelem redeamus, qui animam vegetalem hanc vi fuisse praeditam clarissimis verbis docuit li. 2. de gene. anim. ca. 4. ita dicens, & quemadmodum quae ab arte efficiuntur, per instrumenta efficiuntur, sed verius dixerunt per motum eorum, quae artis operatio est: ars autem forma eorum, quae efficiuntur, est in alio: sic a facultate, siue virtute animae vegetalis agitur, ut quae in animalibus ipsis, & plantis postea ex alimento vis eadem efficit incrementum, utendo caliditate & frigiditate, quae instrumentis, (motus enim in ijs consistit, & ratione aliqua vnusquodque efficiuntur) sic etiam principio constituit id, quod natura efficitur. Eadem enim materia est, ex qua augeatur, & ex qua constituitur primum. Itaque facultas quoque, augeas eadem, quae principio est, sed maior. Quod si haec vegetalis anima, est eadem, quae generet, quoque est, idque natura cuiusque est insita & in plantis & in animalibus omni.

omnibus: ceteræ animæ partes alijs insunt, alijs desunt animalibus. Et infra subdit, hic autem calor (hic appellat calorem animam vegetalem, vt supra ca. 3. dixerat) nec ex quolibet carnem, aut os facit, nec quolibet modo, aut tempore, sed ex materia apta & vt aptè, & cum aptè effici potest. Neque enim quod effici potest, efficietur à mouente, quod actu careat: neque quod actum obtinet, efficere ex quolibet poterit. Sicut nec faber arcam, nisi ex ligno facere potest, neque arca effici ex lignis potest sine suo artificio. Inest hic calor in excremento seminali, tantum, talemque habens motionem, & actionem, quanta modicè ad quamuis corporis partem accommodetur. Quod si vel deficit, vel excedit, rem, quæ fit, aut deteriorem efficit, aut lasam & mætam, similiter, vt in ijs agitur, quæ foris igne concoquuntur ad cibum aut alium usum. In superiori loco docuit Aristoteles facultatem animæ vegetatiuæ, generandi scilicet: hæc autem cum constet ex alteratrice & formatrice ex iisdem quoque constabit anima vegetatiua. In posteriori tradidit modum fabricandi & fingendi partes. Subiugit deinde ordinem pingendi partes, dicens, omnia vero lineamentis primum describuntur, deinde colores recipiunt & molliem & duritiem, quasi pictoris officio fungatur natura, cū condit & creat. Pictor enim, vbi lineis primum descripserit animantem, mox vario illinit colore ac pericit. Ijs adiungit Aristoteles naturæ prudentiam, perinde, ait, natura atque pater familias prudens, nihil admittere solet, ex quo facere aliquid commodi possit. Dispensatur autem in cura rei familiaris ita, vt cibus optimus detur liberis, deterior seruis, vilissimus socijs animalibus. Vt igitur in excremento iam addito mens ad vena facit hæc; sic in ortu ipso natura ex materia sincerissima carnem cæterorum sensoriorum conficit, in excrementis ossa, nervos, pilos, vngues, vngulas & reliqua generis eiusdem constituit. Quamobrem hæc vltima efficiuntur, cū iam suppetit excrementum naturæ. Ossa igitur in prima partium constitutione, gignuntur ex seminali excremento, cumque animal augetur, hæc incrementum ex alimento capiunt naturali quo partes principales augentur. In ijs ergo locis Aristoteles demonstrauit animam hanc vegetalem, quæ sapie ipse naturam appellat, esse artificiosam, sapientem, & potentem

Modus fabricandi partes /

Ordo partium /

Natura est vt pictor.

Natura est vt paterfamilias. Mens ad vena.

Ossa sunt ex seminali excremento.

centem: non mirum est igitur ipsam autorem formationis fetus
 existisse, ut etiam idem Aristoteles docet, cap. 8. lib. 2. de generat.
 & cap. ult. lib. 4. meteo. Quare non bene Galenus dixit in hoc
 capite, aliam esse virtutem efficiendi, & aliam componendi &
 formandi membra: cum una prorsus sit virtus quæ utrumque
 faciat, nimirum vegetalis. Quod & ipse Galenus videtur fa-
 teri in libro de fetus formatione ad finem, cum inquit: animam for-
 mantem foetum, apparere ex parentibus in foetum ipsum trans-
 fundi, seu in semine contentam, unde natorum ad parentes si-
 militudo. Vbi animaduertendum, nomine animæ, non rationa-
 lem animam Galenum intelligere, sed id quod naturam seu
 vegetalem animam dicimus. Quoniam de rationali anima, à
 creatore vniuersi vnà cum iacto semine insitam esse, ut guber-
 nandi vim corporis haberet, inquit libro an animal sit, cap. 4.
 Et rursus in eodem libro, animam ipsam ab vniuersis animis &
 caelesti choro delapsam, caelestem diuinitatem attingere, & di-
 uinius quodpiam, quam naturam sortitum esse, affirmat. Præ-
 terea Galenus, cap. 7. lib. 1. de semine ex Hippocratis senten-
 tia, fabricam vniuersam foetuum, quatuor temporibus diui-
 sit. Primum est, cum adhuc in abortibus, vel dissectione semi-
 nis species apparet: quo tempore Hippocrates animalis con-
 stitutionem non foetum, sed genituram appellat. Vbi vero san-
 guine fuerit repletum semen, corque & cerebrum & iecur indi-
 stinctam adhuc & informem, quandam tamen coagulationem
 præ se tulerint, foetum: atque id secundum est tempus, cum
 iam videlicet substantia foetus carnea non amplius seminalis
 apparet. Tertium tempus, cum crurum & brachiorum distin-
 ctio conspicitur, sed obscurior. Quartum illud, & extremum
 tempus est, cum brachia & crura absolute distinctè conspicit-
 ur, cum & palpitat, & mouetur, tumque non iam foetum, sed
 infantem vocat Hippocrates. Hæc autè omnia ab vna solù vege-
 tali fiunt: inquit enim Hippocrates, natura prorsus sufficit: fru-
 stra igitur aliò formatore quærit Galenus præter istam naturam:
 perspicuum etiam est, vel ipso Galeno teste, libro. 1. de semine
 capit. 9. vnã, eandemque esse facultatem, quæ plantas fingit
 & pangit, atque animalia: sed vegetalis est, quæ plantas
 componit & informat: hæc quoque erit, quæ animalia fingat.

Fabrica foetus
 quatuor
 temporibus
 distinguitur.

lib. 1. de semine
 cap. 7.

lib. 1. de semine
 cap. 7.

lib. 1. de semine
 cap. 9.

gat. Neque illud obscurum ex philosophia habemus, eum, qui formam præstat, quæ ipsam consequuntur, haud negare: si vegetalis ex Galeno partes nostri corporis creat, cur situm & figuram ipsdem deneget, Sane non video. Præsertim cum multo difficilior sit creare, quàm informare: quoniam neque quolibet modo aut tempore, sed ex materia apta, & vt aptè, & cù aptè effici potest, ipsa vis quæ creat, præuidet. Et nunquid facilius est panem conuertere in sanguinem, & tandem in ossa, carnem, & alias corporis partes: quàm ex semine fingere animal: Non est sapiens, inquit Galenus, anima vegetatiua, sed omni profus ratione carere videtur, ideo non est opifex situs & figuræ membrorum: An non est hæc, quam Hippocrates appellat prudentem, potentem, diuitem, iustam, sibi cognatam, & consonam, tempore & modo, & Galenus de hac in suis locis (vt lib. 6. de optima prædicendi ratione disputauit) Hippocratem interpretatur. Hæc est, quæ de possibilibus facit quod melius: hæc est, quæ nihil facit frustra: hæc est, quæ semper operatur propter aliquem finem. Quid igitur querit Galenus pro formatione partium, quod anima vegetatiua non reperiatur. Hæc cum sola est vt in plantis, facillè luxuriat: inde tot colores platarum, tot odores, tot sapes, vbique sui similes, quia à nulla alia facultate impeditur. Minus tamen libera est in brutis, quia seruit & obtemperat sentienti. Et adhuc minus in homine. propterea quod impeditur ab ipsa anima rationali. Hinc est, quod naturæ omnimoda similitudo minus cernatur in hominibus, quàm in brutis, & in ijs, minus quàm in plantis. Instabit tamen Galenus, si nullius rationis est ac mentis particeps, quomodo tam perfectum opus ac absolutum perficere valet? Cui Hippocrates iam satisfecit, naturam, dicens, esse doctam si

Naturæ epitheta.

Natura docta sine doctore.

officio. Et in cōsultatione dogmatū Aristotelis, naturæ, inquit, à Deo præscriptus est terminus: Quod & Aristoteles docuit, li. 4. de generat. anim. cap. 4. ideo hæc natura semper sui similis est in operibus suis, quoniã præscriptū terminū habet, quem præterire nō potest. Quæ igitur ex ordine naturæ præscribuntur naturalia dicuntur, quæ vero nō ex assuetis medijs supra naturā ac miracula nūcupantur. Cū enim Deus naturæ quā ipse creauit multò superior causis omnibus à se institutis præsit, tum eas immutare, tum earū effectus impedire facile potest: quinimo alias causas, nouosque effectus producere, ac recentem materiam si velit create, omnia denique potest mutare: ipse enim qui omnium prima & causa summa est in mera libertate, ac potentia perpetuo manet vt inferioribus causis minimè adstrictus, ijs dominetur ac pro uoluntate imperet. Dicitur quoque & ipsa natura Dei uoluntas, vt Diuus Augustinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 8. asserit. Omnia igitur sub uoluntate Dei sunt. Quid ergo rogat Galen. utrū opifex scetus Deus aliquis sit & sapiens & potens, qui & intellexerit prius, quale uniuscuiusq; animalis corpus esset fabricandum, & deinde, quod proposuerat, potentia fuerit assecutus. Sapientius uerius ac diuinius ille magnus rex ac propheta Dauid opera Dei intelligebat, cum Psalmo. 139. in hunc modum dicebat: Confitebor tibi, quia stupendis & mirandis modis formatus sum, mirabilia opera tua & anima mea id cognoscit nimis. Non fuit occultum ullum os meum tibi quando formabar in occulto, & miro artificio tenebar in inferioribus terræ. Informem scetum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnia mēbra mea scripta erant, quæ per dies formata sunt, & nullum in eis. Omnia itaque tribuit propheta primæ causæ, à qua proueniunt. Cuius inquit Diuus Augustinus lib. 12. de ciuitate Dei cap. 25. occulta potentia cuncta penetrare incontaminabili præsentia facit esse quicquid aliquo modo est, in quantumcunque est, quia nisi faciente illo, vt tale vel tale esset, profus esse non posset. Quapropter si in illa specie quam forinsecus corporalibus opifices rebus imponunt, urbem Romam, & urbem Alexandrinā non ab fabros & architectos, sed reges quorum uoluntate, consilio & impuri fabricatæ sunt: illam Romulum, illā Alexandrū habuisse dici.

ipso ynta M
Natura Dei
uoluntas.

Natura de
est hæc de
focet.

L. LEMOS. IN LIB. I. GAL. § V

se dicimus conditores: quanto potius non nisi Deum habemus conditorē dicere naturarum qui neq; ex materia facit aliquid, quā ipse non fecerit, nec operarios habet, nisi quos ipse creauerit: etsi potentiā suam, vt ita dicam, fabricatoriam rebus subtrahat ita non erunt, sicut antequam fierent, non fuerunt: Natura vero est infimum diuinæ prouidentia instrumentum, atque vbiunque prouide videre procedere, non ducit ipsa seipsam, sed ab ipsa prouidentia ducitur: fines omnium ordinesque & in seipsum præscribente, & natura prout vult scribente. Si inquam, natura talis neque abūdat superfluis, neque in rebus deficit necessarijs certe diuina prouidentia in rebus necessarijs nūquam deficit. Necessaria est igitur dispositio quæ nō modo iustitiam in corporis nostri fabricationē, sed etiam summam potestatem & prouidentiam conditoris nostri aperte demonstrat. Necessaria est etiam certa magnitudo, situs, compositio, numerus, figura, tota denique conformatio, ossium, musculorum, & aliarum partium, quæ cuncta vbi que seruari constat. Necessaria quoque est similis distributio in omnibus corporis partibus, quæ organicę dicuntur: nam dextræ sinistrae que habent æqualem numerum, magnitudinem, crassitudinem, ac naturā, quæ nullo modo variantur. Omnium istorum causa summa Deus est: natura vero tanquam eius instrumentum, hæc omnia operatur, fingit, atque componit: quę vna genere est, multiplex vero specie, vt ait Hippocrates libro de alimento. dicens, vis vna, & non vna: vnam quidem genere virtutem esse, sed quæ multas species habeat ijs verbis indicans, vt Galenus com. 16. libr. 2. apho. exposuit. Obijciat tamen aliquis, si facultas vegetalis est quæ format & componit membra: cur partes seminariæ semel deperditæ non possunt restitui, quandoquidem hæc procreatrix facultas semper adest. Neque respondeat quispiam materiam deficere, quoniam Galenus, libro 1. de sem. capite 16. ad finem, inquit, omnibus animalis partibus solidis è semine tam generationem quàm nutritionem esse, quemadmodum carnis omnibus ex sanguine. Respondendum est, deficere quantitatem & qualitatem materiæ ad partes seminariæ iterum generandas: nam materia ex qua singula partes initio confirmatę sunt omnino est assumpta: Vnde cum nihil eius

52 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

quæ communis fuerat omnibus proposita superfit, nihil etiam regignitur. Solidæ namque partes iam formatæ substantiam quidem sibi similem continuo producant, sed quæ non sufficiat nouæ generandæ parti. Cumque singulæ sui conseruationi tantum incumbant, quo vel augeantur vel pro defluxa portiuncula aliam restituant, si qua prorsus perierit, non est, quæ illi producendæ materiam conficiat & laboret. Cæterum facultates nullas perire aut aboleri posse, ex eo primùm dicitur, quod sint vernaculæ ac insitæ ipsius formæ proprietates: quippe ea est propriæ natura, vt separari nequeat, licet accidēs dicatur. Possunt tamen illæ facultates perfici adueniente anima rationali, quæ simul & vegetatiuum, & sensitiuum in se continet, vt exemplo figuratum suprâ ex Aristotele probauimus. Perspicuum enim est facultates illas multò perfectiores esse in homine, quàm in reliquis animantibus, vt disputatione quinta, li. 5. de morb. med. ex Aristotele docuimus. Imperfectio ergo illa quæ erat in fœtu antequam anima rationalis crearetur, tollitur: Et omnes facultates deinde perfectiùs laborant. Quo autem tempore accedat ipse Aristoteles declarat, libro 2. de generat. anim. cap. 4. dicens, vt igitur incremento iam addito mens aduenit facit hæc, sic in ortu ipso natura ex materia syncerissima carnæ cæterorum sensoriorum corpora conficit. Corpore igitur iam informato ex Aristotele mens ipsa aduenit. Quod supra capit. 3. dixerat, cum, inquit, non enim simul & animal fit & homo. Animal autem non potest esse nisi corpus iam sit formatum: aliàs non esset animal. Quod optimè Diuus Augustinus in libro quæstionum veteris & noui testamenti, quæst. 23. ostendit in hunc modum, dicens: Quod vero non formatum puerperium Moyses vel lex noluit ad homicidium pertinere, profecto nec hominem deputauit quod tale in utero geritur. Hæc de anima solet quæstio agitari, utrū quicquid formatum nõ est, nec animatum quidem possit intelligi: & ideo homicidium nõ sit, quia nec exanimatum dici potest, si adhuc animam non habebat. Item si illud informe puerperium iam quidem fuerat sed adhuc quodammodo informiter animatum, quoniã magna quæstio de anima est, nõ est præcipitanda indiscussa temeritate sententia. Ideo lex noluit ad homicidium pertrahere, quia nõdum dici potest anima uiua in eo corpore

Quãdo fœtus informatur anima rationabili.

quod sensu caret. Idem etiam D. Augustinus lib. 2. questionum in Exod. quæst. 80. explicans verba Moysis ex capite 2. Exodi, inquit: Moyses tradidit: si quis percusserit mulierem in utero habentem, & abortiuum fecerit si formatum fuerit, det animam pro anima, si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia, ut probaret animam non esse ante formam. Itaque si iam formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cum semine anima derivata. Nam si cum semine, & anima existit ex anima, & multe animæ quotidie perunt, cum semen ex fluxu quodam non proficit natiuitati. Sed si proprius inspiciamus, videbimus, quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adami enim exemplum est datum: ut ex eo intelligamus, quia iam formatum corpus accepit animam. Nam poterat Deus animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur: quia primum oportebat domum compagiari, & sic habitorem induci. Anima certe quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur habitare. Cuius ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima. Quibus sanè verbis Augustinus aperte docet post factus formationem, & cum iam exactè præparatus est animam corpori infundit. Quod etiam voluit D. Hieronymus ad Algatham, dicens: sicut semina paulatim formantur in utero, & tandiu non reputatur homicidium, donec elementa confecta suas imagines membraque suscipiant: ita sensus ratione conceptus nisi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab hoste. Quare tum demum anima rationalis infunditur, cum fœtus omnibus suis membris articulisque fuerit delineatus, quod ferè quinto ac quadragesimo à conceptu die fieri solet, præsertim maribus, ubi nono mense huius aspiciuntur accepturi. Fœminis siquidem quarum natura magis flaccida ad quinquagesimum diem formationis tempus porrigitur. Hoc itaque tempore anima ipsa uterum subire creditur ac naturales facultates seu potentias sua vi imbueret, totumque opificiū perficere. Et quanquam non omnino certo fixoque dierum numero hæc terminari possint. Hippocrates tamen li. de natura pueri hoc explicauit, quo tempore infantis effigies, formaque absolutur, quo motu accipit, quo natiuitate consequitur. Fœmella,

inquit, in quadraginta & duobus diebus, & longissimè, primà
 coagulationem ac coarticulationem accipiens: masculus vero
 ut longissimè in triginta diebus. Ut plurimum enim hoc tem-
 pore, aut paulo breuiori aut paulo longiori, articulatio ipsius cõ-
 tingit. Et paulo post inquit. Hæc propterea produxi, ut osten-
 derem quod in pueris membrorum discretio longissima contin-
 git, in femella in quadraginta duobus diebus, in masculo in
 triginta. Et paulo post, cõfirmat illa omnia experientia, dicens,
 multæ autem mulieres puerum masculum iam perdidit, pau-
 lo ante trigésimū diē & inarticulatus apparuit. Qui vero poste-
 rius perditus sunt, aut simul cum trigésimo diē, omnes articulati
 apparuerunt. In femella itidē iuxta rationē quadraginta duor-
 um diērum habet. Nā ubi his absolutis perditus, articulatio me-
 brorū apparet. Siue autē prius siue posterius perdetur puer, iux-
 ta hæc rationē apparet. Hæc omnia latissimè c. 3. li. 3. huius ope-
 ris explicabuntur: ubi ex Hippocrate docetur: q̄ si marē trigési-
 mo diē perfici cõtingat, motū accipit sexagesimo, mēseq; septi-
 mo in lucē prodit. Quod si quinto & trigésimo diē formā accē-
 perit, motū potitur septuagesimo, mēseq; octauo nascēdi pri-
 mordia accipit. Si veto diē quadagesimo quinto legitimā for-
 mā adeptus fuerit, nonagesimo diē mouetur, ac nono mēse na-
 tiuitatē cõsequitur. Neq; proinde censendum est ex Aristotele
 tres esse animas in homine: quoniā partes animæ illas, faculta-
 te inesse asserit, deinde actu, adueniēte extrinsecus intellectu. Il-
 lud autē ex eodem intelligendum est, animā in vna certa cor-
 poris parte residere, & inde gubernare. Nā licet sub dubio hoc
 scripserit li. 2. de anim. c. 1. ad finem, dicens, at obscurū est, nec-
 dum patet, si perinde corporis anima sit actus, ut gubernator est
 actus nauis: tamen libro de cõmuni animalū motione ad finem
 ita ait: animal sanè ita constitutū esse iudicare debemus, ut ciui-
 tatē legibus benè instructā & temperatā. In hac enim postquā
 administrationis ratio semel instituta est, nihil oportet, absentē
 principē rebus singulis, quæ gerantur, interesse: imo veto quic-
 que officijs fungitur suis, ut mandatum est, & aliud post aliud
 ex consuetudine administratur & instituto. In animalibus
 hoc ipsum tum per naturam efficitur, tum quod singula, quæ
 ita constituentur, ad munera sua exequenda probè affecta
 sunt.

An anima
 sit in vno
 certo loco.

sunt. Quocirca opus non est, in quoquo membro animam inesse, sed cum in certo principio consistat, & reliqua membra, quae illi adiungantur, uiuant, atque officia per naturam obeunt sua. Et lib. de inuentute & senect. cap. 1. Nec dubium est, inquit, illam in aliqua corporis parte residere, quae omnino facultatibus inter ceteras obtineat. Quod si haec vera sunt, non potest dici ex Aristotelis sententia animam esse totam in toto & totam in qualibet parte, nisi dicamus, ipsum uelle in toto esse secundum suam essentiam, & non secundum suam potentiam, quia in qualibet parte non operatur, ut etiam Diuus Augustinus docuit, lib. 6. de Trinitate, capit. 6. quem explicat Diuus Thomas. 1. part. quaest. 76. art. 2. Illud autem est maxime cognitum difficile, quoniam modo anima sit corpori immersa, & quomodo sit in toto, & in quacumque parte tota. Difficilia sane dubia, sed pro viribus soluenda. Opera pretium est considerare, inquit Plotinus, lib. 1. de dubijs animae, capit. 1. utrum omnes de anima dubitationes soluendae sint: an potius in dubitationibus ipsis lucrum nobis sit collocandum. Nulla profecto res est, de qua diligentius ac diutius inuestigare tractareque quam de anima debeamus. Cum ob alia multa, tum etiam quia ad utraque cognoscenda conducit: scilicet tam ad ea quod sum est ipsa principium, quam ad illa ex quibus efficitur. Sic ergo parebitur Deo praecipienti: Cognosce te ipsam: praeterea cum cetera omnia perscrutari inuenireque studeamus, merito quid nam sit hic in nobis inuestigator, in primis inuestigabimus. Qua enim ratione ex materia & forma fiat unum declarauit Aristoteles, capit. 1. lib. 2. de anima: quippe alteram, potentiam esse, aptam perfici; alteram, actum, perficere aptum. Hoc facile dictum est: quo pacto uero ex illis duobus fiat unum, ulterior inquisitio est. Plato cum uideret animam esse naturae simplicis & incorporeae cum corpore misceri eam non posse existimauit: cum incorporea corporibus minime coalescant. Quoniam si sic essent mixta ista duo anima cum corpore interiret, & maiori eius contagione inquinaretur. Quapropter dixit animam esse in corpore, uelut gubernatricem illi praefectam. Galenus in libro quod animi mores corporis temperaturas sequatur, multis docet, animam sui corporis temperamentum adeo sequi, ut dicat animam

Quo pacto anima sit tota in toto & tota in qualibet parte.

quod dicitur anima a natura simplicis & incorporeae.

nil aliud esse quam corporis temperamentum. Nam ut lucem in aere modo magis esse perspicuam, modo obscuriorem propter nebula, vel serenitatem, conspiciamus, ita pro corporis temperamento animae vires, praesertim etiam, quae totius animalis sunt communes variantur. Hinc alios ad iracundiam & libidinem proclives propter calidam corporis naturam, cernas alios ingeniosos, alios hebetes: obliuiosos alios, quosdam austeros ac difficiles, multos hilares ac faciles, alios denique morum & ingeniorum aliorum. Quae omnia fieri ob corporis temperationem (quae anima sequitur) necesse est. Omnino autem quoniam humiditas & frigiditas corpora rudiora & grauiora efficit: calor & siccitas leuiores, & acriora: homines aut reliqua animalia, quae huiusmodi corporibus constant, tale habent ingenium, qualis corporis fuerit temperatio. Huc accedit victus ratio, institutio, natalis soli, naturae, caeli & aeris temperatio, consuetudo, aliaque eiusdem generis, quae non solum corporis mutant temperationem, sed ingenij vim etiam, vt Galenus latius in libro citato demonstrat. Quae licet vera sint, non tamen inde colligitur animam esse temperamentum, sed vti temperamento corporis, tanquam instrumento, ad omnes sui functiones exercendas, vt supra cap. 3. explicatum est. Est itaque corpus animae instrumentum, quo actiones suas perficit ac functiones suas exequitur: sed alia ratione, corpore animato ac sensibili viuitur anima, quam opifex, aut architectus terra, malleo, securi: cum singula membra appissimè officijs suis sint distincta, multisque vsibus possint accommodari. Hoc autem discrimen inter corpus & animam statui potest: vt video, quod inter solem & lunam: ista enim licet lumen à sole mutuetur, non tamen omnino propria vi destituta est: fertur enim peculiari motu, suūq; circulū absoluit: lumē autē à sole concipit vt speculū, vtque lebetes ac pelues per polita ex opposita facie solē dorē, nullū vero lumē exhibet, nisi à sole illustrata, sed tñ ociosa conferi nequit, cū mēstruū cursum perficiat, suaq; caeli spatia nullo solis adminiculo metiatur. Sic anima corpori quidē vires suppeditat, at illi nō desunt in se facultates, & potentiae naturales, quatuor humorū qualitates, quibus efficiuntur omnium functionū capax, atq; ad quiduis exequendum appositam. Nam, omnis res animata actu quidem viuit, sed ita vt

vt supra cap. 3.
Anima vtitur
corporis temperamento

Luna habet
lumen à
sole.

actus vite, corporis non sit, sed anima: potestas autem corporis. Quia hoc in se tantum continet instrumenta ad subsistentiam vite functionibus à natura præparata, actus vero vite ab illa manat, ut à causa principe. Quemadmodum cum animal actu ambulat, actus ab anima est, potestas in corpore. Sic enim Aristoteles interpretatur partem illam definitionis animæ, corpus potestate vitam habens, quod instructum est partibus & qualitatibus organicis, actioni vite subsistentibus. Et quemadmodum sol sua patitur deliquia, lunaque interuestu occultatur, similiter & luna terra obiectu defectum percipit. Ita corpus & anima sua percipiunt detrimenta ac deliquia, & pars altera alteri nonnunquam vel prodest vel obest. Iste autem mutuis consensibus, ista fida societas, unde proueniat, & quomodo fiat, hic interpretandum curauimus, exemplo autem lucis hoc aliquantulum clarum apparebit. Est enim lux incorporea, anima incorporea, imo Aristoteles, lib. 3. de anima, cap. 5. appellat animam, lucem. Et quemadmodum lux omnia penetrat ac vincto temporis momento discurrit, sic & anima, cui tanta est vis ac potestas intra mortale corpus inclusa, ut ne septis quidem grauis huius ac pigri corporis, cui alligata est, exerceat in vilo pacto possit, quo minus sibi liberant vagandi facultatem quietis impatiens largiatur. Cum igitur lux, quæ incorporea est, ætæm corpoream perfundens illustrat, ipsa tamen minime inquinatur: sic anima incorporea alligatur corpori, ut ei minime misceatur, sed incorrupta manens illi vitam, motum ac sensum omnem afferat. Et veluti lux non quemcunque ætæm penetra- re potest, sed clarum ac serenum, ita nec anima quodlibet corpus, sed illud quod est appositum ad talem formam suscipiendam, tali nimirum temperatura præditum, quæ si omnino deficiat, ut tetro dictum est, corpus perit, anima vero reddit ad eum qui dedit illam, ut Eccles. c. vlt. scriptum est. Immortalitas enim animæ inter præcepta prima ecclesiæ continetur: Carnis resurrectionem. Quomodo resurgat corpus sine anima? non est igitur cur illud in dubium vocemus, cum sit fidei catholice primum principium. Porro licet anima secundum suam essentiam per vniuersum corpus sit dispersa, cum totum informet, & totius sit actus primus, eius tamen potentia, quæ mens seu

Cerebro si
sicutia m-
Anima est
veluti lux.

Ratio
quædam

intellectus dicitur, in capite præcipuè residet, ibidemque præcipuè operator, veluti vitalis in corde, & vegetalis, in iecore, ut Plato docuit, & Galenus demonstravit, & experientia confirmat: & nos latius ostendimus disp. 5. libro 1. de morb. med. Quamuis alij in corde mentem & sapientiam constituent, veluti Hippocrates libello de corde, ubi ait, mens enim hominis in sinistro ventriculo insita est, & reliquæ animæ præest. Ratiocinandi vis ergo, non in cerebro, sed corde dominatur, si Hippocrati credimus. Cuius sane rei continuata oratione rationem reddit, dicens, instauratur autem & nutritur sanguis ille, non eo quod ex intestinis haurit, sed ex propinquo cordis ventriculo facta secretionem, quodque in ipsum influit, atque redundat purum, syncerum, & quasi luminosum existit: ex quo per omne corpus vitalis spiritus radij, atque fulgores traiciuntur. Eundem vero, nativo feruore calidum, non autem reliquum sanguinem aduentitio calefcere. Mox concludit, sanguinem non suapte natura calidum, sed à læua parte cordis, omnem calorem illi aduenire: qua parte nativi calor, quasi officinam, anima instituerit & focum incenderit. Idem Hippocrates libro de virginum morbis: ex retento, ait, sanguine menstruo, & ad cor & ad septum transfertur: resiliens, cor fatuum fieri (id est mentem desipere, furere, alieparari.) Deinde ex fatuitate torpedinem, ex torpedine delirium (maniamque ut assolet) criti scribit. Aristoteles quoque capite 10. libro 3. de part. anima, cordi prudentiam tribuit. Cicero etiam libro secundo de finibus, cor sapere, ait, Lactantiusque libro de opificio Dei capite 10. & 13. cor, ait, domicilium sapientie, dicit Galenus in libris de placitis Hippocratis & Platonis, multa testimonia ex Homero affert, qui voluit, sapientiam seu mentem in corde sitam esse. Primus locus est.

Iuppiter eripuit tunc illi d'pectore mentem.

Et,

Consilium quod sit nobis in pectore nostri,

O Neptune,

Et,

At hoc consilium, prudensque, in pectore mens est.

Et

Et *Verum animo numquam nostro sub pectore suscit.*
 Et Parmenides apud Laertium, libro nono de vita philosopho-
 rum.

Velim simul omnia noscās.

Aut verum simplex, & pectore semper apertus.

Quidius quoque lib. 3. de Tristibus.

Cor sapit & pulmo loquitur, sed commouet iras:

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

His, accedit, communis hominum opinio, existimantium,
 ex corde oriri cogitationes, & omnes animi passiones. Cete-
 rum ipse Hippocrates libro de morbo succo non cordi, sed cere-
 bro sapientiam tribuit. Quapropter dicit, & cerebrum intelli-
 gentiæ ac prudentiæ internuncium ac interpretem esse. De
 phrenibus, ait, frustra hoc nomen causamque habere: quemad-
 modum quæ ad cor sitæ sunt aures, frustra appellantur, cum
 nihil cõferant ad auditum. Porro dicunt quidam, subiungit ibi
 dem Hippocrates quòd corde sapimus: & quod hoc est, quod
 angitur, & quod curâ gerit. Verû hoc nõ ita se habet: sed cõuelli-
 tur quidẽ, velut præcordia: & magis etiã propter easdẽ causas:
 ex omni enim corpore, venæ ad ipsum tendunt, & conclusio-
 nes habet vt sentiat, si quis dolor aut collectio homini contin-
 gat. Necessè est enim & dum angitur, inhortere corpus ac
 distendi: & si quis nimio gaudio perfundatur, idem pati. Qua-
 propter cor quidem & præcordia minimè sentiunt; sapien-
 tia tamen minimè participant: sed omnium horum cerebrum
 causa est. Heraclitus etiam in temperamento sicco cerebri,
 vt refert Galenus capite quinto libri quod animi mores,
 collocauit sapientiam. Vnde dixit, lux sicca, anima sapien-
 tissima. Hinc Mineruam è Iouis capite natam, & caput ipsum,
 diuinam Palladis arcem, sinxerunt Poetæ. Et ex multis ra-
 tionibus, quas in quæstione citata adduco: hæc omnium sit
 summa; quam per analysin colligo. Vbi commodè & vtiliter
 admonentur remedia, ibi morbus inest. Vbi morbi, ibidem &
 eius causæ sedes est. Vbi morbi & causæ sedes inest, ibidem &
 partis vsus atque actio. Vbi partis actio & vsus, ibidem est
 vis & facultas eiuidem. Vbi vis & facultas, ibi domici-
 lium

Cerebro sa-
 pientia tri-
 buitur.

Ratio sine
 gularis.

lium est eius, quæ facultatem illam habet, & ea utitur. Tali, autem est anima, quæ sensus & motus ciet in corpore necessarios, quæ imaginando, ratiocinando, intelligendo, memorando, intimas & principales suas ipsa per se edit actiones: easque non alibi, quam in capite: à quo, & à cerebro ibidem contento, neruorum primordia manifestè duci videntur. Ergo animæ sedes est in capite cerebroue. Præterea, corde exempto, fieri potest vt animal aliquandiu incedat, currat, & si homo sit ratiocinetur etiam. Tellis oculatus est Galenus qui libro secundo de plac. Hippocratis & Plat. capite 4. ita scripsit, conspicitur quippe hoc in multis sacrificijs, quæ de more ita peragi consueuerunt, in quibus interdum victima erepto corde, arisque iam imposito, cum respirare & intente clamare, tum vero fugere etiam tantisper visa est, quoad per sanguinis profluuium conciderit. Aristoteles etiam, qui principatum animæ cordi tribuit, libro de resp. capite 16. inquit, multa animalia sine corde viuere. Quin, ait, & sanguineo cordi quæcunq; viuatia admodum non sunt; exempto corde longo temporis spatio viuunt, vt testudines & inambulant si adhuc pusilla sint, quod eorum natura non bene composita sit, perinde atque insecta. Plinius quoque libro 11. capite 37. inquit, Cæsari dictatori, quo die primùm veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde questio magna de diuinatione argumentantibus, potuerit ne sine illo viscere hostia viuere, an ad tempus amiserit? Suetonius in vita eiusdem Cæsaris capite 77. inquit, eoque arrogantis progressus est, vt aruspice tristia & sine corde exta sacro quondam nunciante, futura diceret latiora, quum vellet: nec pro ostento ducendum, si pecudi cor defuisset. Quæ si vera sunt, potest ne dici in corde esse sedem animæ, cum sine corde vita constet, & per consequens, ipsa etiam ratio, memoria, intellectus, voluntas, & quicquid ad interiores animæ facultates addi consuevit? Hæc certe potissimum ratione Galenus passim, ac liberè dicebat, quod præstantissima natura dominium ac principatum cerebro tribuit, vt regere atque gubernare hominis corpus posset, cum esset opus: cuius verba libro 3. de placitis Hippo.

Cerebro
in
capite

Sine corde
posse ani-
malia viuere.

in
capite

DE NATURALI FACULTATE. 61

& Plat. ca. 3. in Crisippum sic sanè sonant. Sed, ò bone Crisippe, non nos id inficiamur cor visus esse in nobis quatenus ad vitæ attinet omnium præcipuum, sed absolutè, & simplici ratione præcipuum non concedimus. Non enim id cordi natura tribuit, ut dominaretur, imperaretque alijs, cum regere, ac gubernare hominum corpus esset opus, sed cerebro imperium, cordi obedientiam demandavit. Quid igitur mirum, si nos hinc etiam cæterarum facultatum nobilissimam ac præstantissimam eam esse dicamus? Hac enim sola, soloque spiritu animali, anima quoque ratiocinatrix, quæ corpori iam condito, à Deo opt. Max. creata immortalis ei perfecta est, in obeundis suis muneribus, sententijsque ac moribus consentaneis, utitur: nec quicquam contra ipsam facultatem, animalemque spiritum (quem eius primum instrumentum Galenus semper appellat.) sponte agit. Multa alia ad hanc rem facientia, in disputatione citata, reperies. Illud denique aduertendum est, hoc interesse inter animam, animus, & mentem: quòd anima viuimus, animo sapimus, & mente contemplamur: estque animo mens præstantior, quatenus contemplatio est clarior actione. Quare anima morte sopitur, animus somno, in furiosis mens extinguitur, non anima. Vnde illud Plinij libro 7. capite 51. & morbus etiam est, sapientiam mori. Anima igitur viuere, animo sapere, & mente contemplari, dicimus. Quæ hinc desiderabatur, erat quomodo generatio fieret, & forma introduceretur, quæ cum abundè explicauerim li. 1. de morb. med. disp. 7. ideo iterum ea hic non repeto.

Anima, animus, & mens, in quo differant.

Morbus est sapientiæ mori.

CAP. VII. De auctrice facultate.

Iam ad auctricem.) Succedit auctrix facultas, quæ in conceptibus vnà cum nutrice etiam apparet: licet eo tempore forma trix facultas & alteratrix primas partes teneant: absoluto vero ac iam edito corpore incipiunt auctrix & nutrix magis conspicuè apparere: nutrix per vniuersum tēpus vitæ: auctrix vero solum ad ætatis vsque vigorem, quoniam non omni tempore potest animal augeri veluti nutriri: ut libro 2. de anim. ca. 4. & 1. de generat. cap. 5. & lib. 2. de generat. anim. capite 4. inquit Aristote-

Terminus augmenti.

stoteles. Terminus autem auctiois est, quando ossa firmum ro-
 bur fuerint accepta, vt ad finem libri de optima corporis consti-
 tutione affirmat Galenus. Causa auctiois est natiui caloris vis
 & abundantia, & humoris sequacis, seu materię ad incremen-
 ta idoneę copia, vt libr. 2. de natur. hum. comm. 13. & Aphor.
 decimo quarto libri primi, Galenus probat. Quare licet viri ob
 eorum caliditatē citius in vtero quā mulieres formentur, mu-
 lieres tamen ob earum mollitiem & humiditatem extra vte-
 rum citius augentur, & ob earum imbecillitatem citius ad
 finem augmenti perueniunt, eodem Galeno, libro 6. de morb.
 vulg. sect. 2. com. 43. & sect. 7. com. 32. teste. Est autem auctio, vt
 suprà capit. 5. dictum est, & cap. 11. lib. 1. de vsu part. ampliatio
 solidarum partium in longum latum, & profundum: quamquā
 propriē ampliatio sit in longitudinem, dilatatio in latitudi-
 nem, & crassitudo, in profunditatem: magnitudo vero om-
 nem dimensionem complectitur, vt ait Aristoteles libr. 5. me-
 taph. cap. 13. Cæterum tria præcipuē docet Aristoteles, libro 1.
 de generat. capit. 5. in omni auctioe obseruari. Primum vt na-
 tura lege constet, siquidem ea tantum augentur quę viuunt:
 alterum vt noui cuiusdam corporis fiat accessio, tertium vt in-
 omnem dimensionem auctio extendatur. Ex quibus perspicuē
 constat, nec vesicam augeri, de qua hęc Galenus exemplum at-
 tulit: nec ignem accrescere, cum non viuat, sed generari. Neque
 etiam lapides, qui per additamenta crescūt: nam quę forma pri-
 mam generat concretionem, eadem aggenerat etiam appendi-
 cem ex eadem materia, quam subinde nata est. *Vocantur.*) solidę
 dicuntur, id est, firmę & constantes, appellantur quoque ele-
 mentares, similes & simplices, vt supra diximus. Sub ijs in-
 telliguntur pili & vngues, qui nutriuntur & verē augentur, vt
 capite 18. & libro 14. de morb. medi. demonstrauit. Nam pilus,
 quid aliud est, quam planta? quemadmodum hæc radicibus nu-
 triuntur, & crescunt, sic & pili & vngues perinde. Et veluti stir-
 pes non crescunt in immensum, sed definitam incrementi legē
 & metam habent, sic vngues & pili. Quod vero Aristoteles, ca-
 pit. 4. lib. 2. de generat. anim. scripsit, pilos & eorum cognata
 omnia, quandiu iasant, tandiu augeri: sic ego interpretor: si pili
 derasi vel præcisi fuerint, idē de vnguibus dico, iterum renascū-
 tur,

Quid au-
 ctio.

Ignis non
 crescit.

Pili & vn-
 gues nu-
 triuntur.

tur, & tandiu renascentur & augebuntur, quandiu fuerint præcisi, postquam vero ad iustam magnitudinem peruenerint pilis, non ultra promitti trahique possunt, tametsi materia semper ab radice suppetat: cuius rei ratio est robur facultatis expultrici, quæ certum spatium pertingit, & non ultra progreditur. Accrescunt etiam hoc modo soli dentes omnium ossium tota vita, ut ait Aristoteles, capite 4. libro 2. de generat. anim. causa in crementi est, quoad pertinet ad id, cuius gratia, ut fungi officio possint. Breui enim tempore attritu consumerentur, nisi subinde repararentur, quando vel nunc senescentibus nonnullis educibus dente non magno præditis admodum perteruntur, plus enim indies adimitur, quam additur. Defunctis quoque augeri pilos ibidem tradit Aristoteles. Et libro 3. de histor. anima. capit. 11. inquit, crescunt etiam pilis quibusdam in morbis, ut præcipue in tabificis. Quinetiam in senectute & defuncto au-gescunt, durioresque redduntur: quod idem vnguibus quoque euenit. In quibus reuera non augentur, sed ob colliquationem partium augeri videntur, & in longitudinem ampliari. Neque augmentum est formæ, neque materiæ, quod aliqui in hoc loco dubitant. Cum enim sint quatuor genera motus: in substantia, generatio: in quantitate, augmentatio: in qualitate alteratio: in loco, latio. Videndum, cuius hæc sunt. Cuius igitur sunt generatio, cuius est? Formæ, an materiæ, ac compositi? materiam non generari, neque formam, sed compositum, passim docet Aristoteles. Sic reliqui tres motus. Neque materiæ sunt, nec formæ, sed compositi. Item cum augmentum sit affectus quantitatis, neutiquam formæ potest attribui augmentum. Nulla enim forma quantitas est. Cum igitur hominem augeri dicimus, cum crescit adolescens, non materiam, neque formam augeri, sed compositum dicendum est. Extenditur itaque materia & mutatur, & deminuitur quoque, propria scilicet utrobique seruatata forma. Quod vero Aristoteles, cap. 5. lib. 1. de generat. dixit, accretionem fieri secundum formam & non secundum materiam, sic interpretandum est, ut dicatur secundum formam fieri accretionem, quia cum attribuitur ossi aut neruo accretio, ea ratione cadere intelligitur, qua ossis appellatione aut nerui forma quædam & figura nerui potius intelligatur quam mate-

Dentes crescunt.

In defunctis non crescunt pilis.

Augmentum non est materiæ, nec formæ, sed compositi.

Augmentum fit secundum formam.

ria.

ria. Et quanquam verum sit totum ipsum, subiectum esse attributionis, quando dicitur augeri caro aut os, id tamen toti conuenire ratione formæ, non ratione materiæ dicendum est. Quare forma carnis aut ossis semper permanet, cum defluat semper materia. Corpus itaque viuens, est verè subiectum augmentationis, quia mutatur ita, vt ex minori fiat maius. Illa autem mutatio magnitudinis, fit per extensionem. Extensio autè per additionem. Forma in illa extensione promouet sese, non autè augetur. *Solius ergo natura.*) Vide eundè Galenum, c. 3. li. 2. huius operis. Reliqua de auctione, lege disp. i. li. 1. de morbis med.

CAP. VIII. De Nutritione.

Quo magis.) Nutritionem, inquit, esse tertiam inter opera naturæ: quod verum est si dignitatem spectes: est enim generatio dignior, deinde auctio, postremò nutritio. At si naturæ ordinem consideres, nutritio est naturalium actionum prima præcipua & maximè necessaria, vt libro 3. de sympt. caus. inquit Galenus. Est autem nutritio redintegratio substantiæ cõtinuè effluētis, li. 1. de semine, c. 16. vel eius quod euacuat, repletio. aph. 15. li. 1. vel ad id quod nutritur, eius quod nutrit assimilatio. lib. 6. de sanit. tuenda, c. 3. *Quod enim.*) docet modum, per quem fit nutritio, per alimentum scilicet omni particulæ affixum ac transmutatum. Cum enim tota moles animalis in perpetuo fluxu sit, ni similis altera substantia pro ea quæ defluxit, restituta sit, euaporabitur certè atq; dissipabitur vniuersum corpus. Quo factum arbitror, inquit Galenus, ca. 2. lib. 1. de sanit. tuenda, vt natura non animalibus modò, verum etiam stirpibus, insitas quasdam vires deficientis ac desiderati semper appetentes, ab initio statim dederit: non enim vesci, viuere, aut respirare à quoquàm vsquam discimus, sed statim à principio facultates in nobis habemus, quæ hæc omnia citra docentem perficiant. Cibo igitur quicquid siccioris substantiæ effluxit, restituimus, potione quicquid humidioris: atque ad pristinam ita symmetriam ambo reducimus. Quod tum demum fieri dicitur, cum id quod alimenti loco assumitur, simile ei quod effluxit factum fuerit: ac proinde hæc facultatem cibum

Quid nutritio.

cibum immutare ac in corporis substantiam conuertere, fuit omnino necesse. Immutatio porò hæc tribus actionibus perficitur, appositione, agglutinatione, & assimilatione: postquã enim succus is, qui omnem animalis particulam nutriturus est à vasis excidit, in totam eam partem primùm dispergitur, mox adiungitur, deinde agglutinatur, demum assimilatur. Quod vbi contigerit, tum verè nutriri dicitur corpus.

Et alteratio quidem.) Nutritione fit, generatio quoque alteratione fit: sed eadem alteratio non est vtriusque: quia hæc enti completo accidit, idq; conseruat: illa vero ad integrã substantiã mutatio fit per quã fit ens ex non ente. Proinde nutritio propriè appellatur assimilatio, veluti alteratio, generatio.

CAP. IX. *Quæ principis sint natura facultates, easq; mutuo ministerio egere.*

Quoniam autem.) In facultatibus ijs inquirendis procedit Galenus analysi seu resolutione. Est autem resolutio, vt ait Aristoteles, cap. 3. lib. 3. Ethic. causarum ex causis continuata vsque persecutio, donec ad prima principia illius rei de qua quatitur, perueniamus, Prima igitur naturæ operum ac veluti capita sunt, generatio, auctio, & nutritio. Verum generatio indiget auctione & nutritione: auctio verò nutritione. Nutritio autem appositione, agglutinatione, & assimilatione indiget. Hæc quatuor alijs, attractrice, retentrice, concoctrice, & expultrice. Concoctio autem nõ vna est, sed triplex, vna in ventriculo, alia in iecore, & tertia in partibus ipsis. Nihil enim æquè ad succi bonitatẽ facit in cibis omnibus, quã si probè in ventriculo concoquantur, vt qui secundam & tertiam coctionem facilius admittant. Nosti autem secundam concoctionem in iecore ac venis absolui: Tertiam vero in partibus singulis, quæ nutriuntur, cuius causa duabus illis prioribus egemus. Quæcunq; enim nutriuntur, ita demum nutriuntur, si quæ illa nutriunt, qualitatem immutentur, & ijs, quæ nutriuntur, assimilantur. Porò quæ præparata, atq; ante cocta fuerint, crudis præptius immutantur. Etenim mutuo se concoctiones excipiunt, eam, quæ ventriculi est, iecur: atque huius ipsius concoctionem partes, quæ nutriuntur: atque ita corporis quidem parti-

Quid resolutio.

Tribus in locis fit coctio alimentum.

Concoctiones mutuo se excipiunt, & iuuant.

E bus

bus omnibus alimentum præparat iecur. Huic ventriculus: vé-
triculo os: ori quædã assatio, quædã elixatio, quædã frictio,
frictio in sactagine, aut simplex aliqua maceratio. Omnibus
auté his natura gubernatiæ plantas fructus ferentes præparat:
suntque eorum aliqua, quæ ipsa profert, quibus nec elixatio-
ne, nec assatione, nec maceratione, nec vero præparatione alia
opus sit. Ab ijs ergo vsque ad illa tria naturæ capita proceden-
dum est. Huc respiciens Plato sapientissimè dixit, hominem
esse bene gubernatam rempublicam. Quæadmodum enim in
republica, quidam imperant, & non imperantur: alij vero im-
perant & imperantur: nonnulli imperantur, & non imperantur:
lic in ijs facultatibus accidit, vt ex retrò dictis satis notam est.

C A P. X. *Cur plurima instrumenta nutritioni seruiencia natura con-
struxerit.*

Quatuor
sunt facultates mini-
stræ.

V *ideor enim.)* Inuestigaturus Galenus quatuor illas nutritio-
nis ministras, attractricem scilicet, retentricem, concoctri-
cem, & expultricem à notione finis inquisitionem aggreditur.
Nutritionis finis est assimilatio: quippè nutritio fit, cum is, qui
nutrit, cibis corpori, quod alit, assimilatur. Assimilatio autem
à facultate procedit. Facultas absq; instrumentis non ope-
ratur. Quare fuit necesse vt natura plurima instrumenta nutri-
tionis seruiencia construxerit: nonnulla vt cibos alterarent: alia
vt excrementa expellerent: alia denique vt optimè alimentum
præparatum distribuere. *Neg, fieri possit.)* vt fiat assimilatio, est
necessaria primùm alimenti mutatio, vt autem hæc fiat, est ne-
cessaria alimenti cum alito familiaritas & societas: Quare non
quodcunquè animal quocunq; cibo nutriri potest, quia scilicet
diuersum est temperamentum: sed cognatum cognato, vt ca-
pit. r. lib. r. de simpl. ostendimus. Cùm autem familiaritas sit du-
plex, vnà qualitatum, altera verò conuenientie substantiæ: maxi-
mam quidem vim habet ad ea quæ eduntur, bibunturque, non
in ventre modo, sed etiam toto corpore conficienda, totius sub-
stantie conuenientia: cuius ratione nutrimenta animalibus &
varia & speciebus multam inter se diuersa habentur. Cum nul-
la similitudo sit eius, quod ex palea & herbis accidit, ei quod
ex ossibus & carnibus: nulla societas eius, quod ex pane est,
cum

DE NATURA FACULT. 67

cum eo, quod ex cicuta & veratro: nam & hæc animantium qui
 busdam nutrimenta sunt. Hæc igitur alimenta quæ tota sub-
 stantia conuenire dicuntur, omnibus qualitatibus, hoc est, tem-
 peramento alito conueniunt, hæc inquam, propriè alimenta
 dicuntur. Quæ vero vna tantum, vel duabus qualitatibus com-
 municant alimenta, & medicamenta dicuntur. *Ijs triq. protin-*
uus.) Galenus sic hunc locum declarat, capit. 3. lib. 1. de sanit.
 tuend. Nam, si, quale erat ipsum, quod effluxit, tale prorsus ad-
 iungere agglutinareque ei per totū liceret, optimū id, saluber-
 rimumq; planè esset. Verum, vbi, quod singulis particulis
 defluit, tale natura est, qualis ipsa est particula, nihil autem eo-
 rum, quæ eduntur, bibunturue, eiusmodi prorsus est, necessa-
 rium naturæ fuit prius ea mutare & concoquere, & quam fieri
 maxime potuit, efficere corpori alendo restituendoque simi-
 lia. Hæc ille. Ex quibus ita concludo, alimentum aptum ad cor-
 pus nutriendum: aut est idem cum alito: aut alienum, aut
 omnino dissimile, aut partim simile, partim dissimile: non di-
 cendum est primum, quoniam iisdem nutrirī non possumus:
 alimenta enim tunc actu nutrent, quod fieri nequit, nisi
 prius alterentur & transmutentur: neque erit alienū, quoniam
 hoc nullo pacto transmutari potest, veluti palea, fœnum & alia
 quæ aliena sunt à natura hominis: neque omnino dissimile,
 veluti sunt venena: restat igitur vt partim sit dissimile in prin-
 cipio scilicet cum in ventriculo aut iecore est: partim vero si-
 mile, cum iam assimilatur. Vnde intelligetur dubium illud
 quod Aristoteles proposuit, lib. 2. de anima, cap. 4. num alimen-
 tum esset contrarium alito, an verò simile: cui respondit ipse
 Aristoteles vtrumque esse, eo modo, quem diximus. Vt autem
 illa dissimilitudo ab alimento tollatur, & simile maneat,
 multa instrumenta requiruntur, in quibus alteretur: panis enim
 qui in carnem conuertendus est, & similis carni, quatenus est
 caro potentia: est quoque dissimilis, quatenus forma panis di-
 uersa est à forma carnis: hæc dissimilitudo paulatim per coctio-
 nes aufertur. Ingesto nãque pane coquitur primum in ventri-
 culo, vbi in substantiam cremorosam transmutatur, hinc venit ad
 iecur, vbi iterum coquitur & in sanguinem vertitur, tunc per
 venas ad conuersionem carnis percurrit, quæ ex sanguine

Duplex ali-
 mentum.

Mentis
 in vno
 in vno

Alimentū
 nullū actu
 nutrire po-
 test, prius
 quam sit al-
 teratum.

Nū alimen-
 tum sit con-
 trariū alito.

non magno negotio fit. In quo opere siquid nec confectum, nec prorsus assimilatum est, id corpori, nec adnascitur accrescitue & per ipsius laxiora intus spatia tanquam superuacaneum errat. Cum igitur edere, bibereque necessaria animalibus sint, has autem res subsequatur excrementorum generatio, natura non solum ipsis excernendis excludendisque inseruit, quibus incitata quædam ad se trahit, quædam alijs transmittit, quædam excrementa expellunt. Quærat autem quispiam, cur natura tot instrumenta effecerit: an quia diues est, & facit vnum ad vnum; ventriculam ad hunc usum, iecur ad alium, & sic de alijs partibus dicendum. Quod si Aristoteles lib. de sensu & sensibili, cap. 5. dixit: naturam eadem re vti ad plura opera, veluti respiratione ad duo opera vitur, primò quidem & sui principali intentione ad cor refrigerandum, & ea quæ intra pectoris thoracem collocata sunt: quæ sanè res per inspiratū fieri aerem percipitur. Secundo autem loco ad odores percipiendos. Ideoque semper natura vno instrumento vitur ad vnum opus: ex accidenti vero ad alterum. (*Simplici alteratione.*) Cibus rationem habet vt permute tur & alteretur & in substantiam aliti conuertatur, & vt ipsum non agat, sed solum patiat. Hoc facere vero dumtaxat sunt disposita quæcunq; cum alendo substantiæ similitudinem habent, & familiaria sunt. Si vero alterat & agit in membra in tantum à cibi ratione discessit, & medicamentum effectum est, quibus hoc est peculiare, vt afficiant & immutent corpus potius, quàm ipsa quidquam alterationis suscipiant. Quæ vero ex toto substantiam corporis subuertunt, venena & medicamèta venenata nominantur. Ergo quæcunq; res cibi & alimenta dicuntur: in tantū alimoniam corpori præbent, non in quantū illud calefaciunt, vel infrigidant, vel humectant, vel desiccant: sed quia totis substantijs, & elementarijs compositionibus similia sunt alendis membris, quæ nutritionem sentire debent. Horum vero magna latitudo est. Vnde & ciborum ingès differentia. Quædam namq; multis alterationibus indigent, vt in substantiam aliti conuertantur, alia paucioribus, alia simplicialteratione opus habent. Cognoscere tamen debemus, quod

Natura facit vnum ad vnum.

Cibus patitur, medica mētum vero agit.

tam cibos qui alendo sunt, quam medicamenta quæ corpora alterant: simplici ratione inuestigare impossibile est, ut latius alibi explicauimus: sed in hac vna re diuturnæ experientia, & rebus longo vsu probatis inhærendum est. Nā nisi prius in corpus ingeramus, si substantias cognatas corporibus, vel aduersas habeant, scire sanè non possumus. Vnde homines cum omnia partim vtilia: partim noxia non sine vitæ periculo experientur, tandem multo æuo quæ nobis essent familiaria, quæ noua, constituerunt. Sed & singuli homines ipsi sibi quæ propriæ temperaturæ tuendæ præ cæteris alimenta conueniunt, tempore procedente discunt & reperiunt. *Et multo magis.*) Ut panis in sanguinem transmutetur, multa alteratio requiritur: ut autem lactuca, permulta alteratio est necessaria: difficilius ergo olus in sanguinem vertitur, quàm panis. Obiectio tamen oritur ex Hippocrate aph. 18. lib. 2. dicente, eorum quæ vniuersim & velociter nutriunt, velociter quoq; fiunt excretiones: & libro de alimento iterum ait, cibus qui difficulter alteratur, difficulter absumitur, qui facile apponitur, facile absumitur. Quibus verbis videtur Hippocrates docere, facilius olera nutrire: quoniam eorū excretiones velociores sunt: nisi esset, quòd illa excretio est primæ coctionis, quoniam nimis excrementosa sunt: in alijs verò coctionibus tardius immutantur.

Panis facilius mutatur in sanguinē quàm lactuca.

Altera est) ad excrementa etiam secernenda varia sunt instrumenta, quoniam & in cibis varia sunt superfluitatum genera, ut in herbis, quibus pecudes nutriuntur, homines vero minimè. Radicula autem nutritur, verum non ita ut carne. Hanc enim totam natura nostra propemodum vincit, mutatq; & alterat, ac sanguinem salubrem ex ea creat: in radícula verò, quòd quidem conueniens est & transmutari potest, quanquam ægrè planè, nec sine plurima concoctione, omnino id minimè est, sed tota paulò minus excrementosa est: & pertransit quidem concoctionis instrumenta: cæterū exiguus ex ea in venas assumitur sanguis, nec is in totum vtilis, ut latius cap. 2. lib. 8. methodi explicuimus. Quare ad excrementa expellenda alia instrumenta natura machinata est, quædam enim attrahunt, ut lien, folliculum fellis: alia deducunt & transmittunt,

² Instrumenta ad excrementa expellenda.

vt renes: alia deniq; recipiunt & aliquandiu continent, tandē que reijciunt, vt intestina. *Herbis,*) hic distinguit herbas ab oleribus, vt Aristoteles lib. 2. de plantis fecit: *Herbis* nutriuntur pecudes, vt etiam Aristoteles docuit libr. 7. de hist. anim. cap. 6. oleribus vero homines, licet parum.

- 3 *Est & aliud.*) Sunt & alia instrumēta deferentia bonum succū per corpus vniuersum, qualia sunt ipsæ venæ, & alia itinera quæ natura inuenit sibi ipsi, non cogitatione, & id genus alia. quæ que ipsa inerudita & indocta, quæ opus suū efficit, vt Hippocrates ostendit libr. 6. de morbis vulg. sect. 5. com. 2. *Enus namq;*) Hippocrates libro de alimento dixit, principium alimentum & humidum & sicci, os, gula, venter. *Alia namq;*) quæ libet coctio habet, & instrumēta ad eius præparationem, & ad expulsiōnem excrementorū. *Quare.*) infert ex dictis particulares omnes naturæ facultates non aliter posse inueniri, quàm ex prædictorum instrumentorum peculiari contēplatione: & instrumētum utilitatem nō licet inuenire, nisi cognita actione, libr. 1. de vsu part. cap. 8. Quare omnia hæc ad aliquid; vt sæpè dictum est.

CAP. XI. De tribus actionibus proximè nutritioni subservientibus.

Itaq;) Repetit omnia prædicta instrumēta ad vñ finē esse referenda, nimirum ad nutritionem: cuius iterum tradit definitionem. Et pro genere assignat assimilationem, quæ & ipsa nutritio dicitur, libr. 3. de sympt. caus. capit. 3. Nomine autē generali alteratrix ab alteratione: quoniam quod est attractum, & aliquandiu retentum, alterat, concoquit, immutat ac parti quæ alitur apponit, adhæret, & assimilat. *Postquam.*) is locus declaratur à me, libr. 7. de morb. med. cap. 5. vbi de humoribus secūdis latè disputauit, qui in his actionibus cernuntur. *Porrò differre.*) Differt appositio ab agglutinatione, sicut & hæc ab assimilatione, vt ex ijs quæ in hydrope & vitilagine contingunt spectare licet: siquidē in hydrope humoris nutrituri sit appositio, non tamen agglutinatio, vnde fit, vt cruda extrema q; partes omnes tumeant: in vitilagine autem adhæret quidem partibus alimentum, at non assimilatur. Atq; hæc omnia nutritionē ipsam

DE NATURALI FACULT. 71

ipsam precedere est omnino necesse, sicuti etiam & cibi acceptationem, acceptique concoctionem, prout & alienorum expulsionem, eam sublequi. Quæ omnia in epilogum redegit ipse Galenus lib. 3. huius operis, cap. 1.

Ac proprie.) vt declararet Galenus quale esset nutrimentum, quod verè assimilatur parti alimentæ, Hippocratem libro de alimento adducit, vbi triplex esse nutrimentum docuit, Nutrimentum quod nutrit, Nutrimentum quod veluti nutrimentum est, Nutrimentum quod nutriturum est. Quod iam assimilatur, nutrimentum appellatur. Quod vero tale est quale illud, nempe appositum agglutinatumue genus, veluti nutrimentum. Reliquum omne siue id in venis continetur, siue ventre, futurum nutrimentum. Sic etiam declarat Galenus hunc locum, lib. 1. de sanit. tuenda, c. 15. Et aph. 17. lib. 2. At Galenus sibi aduersari videtur: libro enim artis med. cap. 59. inquit, alimentum quod apponitur esse nutrimentum similarium partium: Intercepta autem, inquit, in ipsis spatia hæc vel illa humiditate cõplere possibile. Hæc vero est proprium partium similarium alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur. Hic vero ait, ac proprie quidem nutrimentum est, quod nutrit, quod vero velut nutriens est, nondum tamen nutrit, cuiusmodi scilicet est, quod agglutinatur, vel quod apponitur, id propriè nutrimentum non est, sed æquiuoce. Sed reuera nulla est controuersia quoniam alimentum quod ex appositione fit, & tandem assimilatur, id propriè alimentum est: & non solù quod ex appositione fit: quippè hoc frustrari adhuc potest, ideoque æquiuocè alimentum appellauit Galenus.

Triplex est nutrimentum.

C. A. P. XII. De quatuor facultatibus ministrantibus, scilicet, attractrice, retentrice, alteratrice, & expultrice.

Ac quod.) Cùm autem non sponte suapteque natura alimentum in partes, quæ ali ab ipso debent deferatur, sed attrahi ipsam prius, retineri etiam, atque alterari oporteat, de ijs modo facultatibus dicendum. Prius tamen refutat Galenus eorum sententiam, qui asserabant, nutritionem esse assimilationem tantum apparentem, ideoque nec artificiosam, nec prouidã naturam statuebant, neq; proprias facultates cognoscebãt, quibus

72 L. LEMOS. IN LIB. I. GAL.

Duo Asclepiades medici.

attrahat, retineat, concoquat, & expellat. *Fuerq;*) duas sectas medicorum refert Galenus, vnam Asclepiadis, alteram Hippocratis. Aliorū nō meminit, qui ne id quidem intellexerunt, sed temere quicquid in buccam venit, deblaterarunt, nec in alterutra sectarum persistere voluerunt. Porro duo Asclepiades fuerunt, vnus recens, qui memorabiles pharmacorum compositiones in multis libris cōscripsit, ideo cognomento Pharmaciō appellatus, vt Galenus refert. c. 2. lib. 1. per locos: & ca. 16. li. 1. 1. per genera. Alter Bithinus, & philosophicus à naturalium rerum studio dictus, eodem Galeno, lib. 7. per locos cap. 5. & lib. 8. cap. 5. referente. Is curandi rationem viam se reperisse gloriatur, & veterum medicinam, mortis esse meditationem dicebat, libro aduersus Eras. ca. 5. hic medicus contentiosus fuit & admirabilis in cauillando, adeo vt ne Hippocrati pepercerit. Magni Pompeij atate Prusienfis Rhetoricę Magister fuit, medendi rationem magna ex parte mutauit: totamque medicinam, vt Plinius scribit lib. 27. cap. 3. ad casum reuocando, coniecturam fecit: quinque res maximè communium auxiliorum professus, abstinentiam modo cibi, aliàs vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationesque. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum cōmittendo ægris dandoque tempestiuè, tum frigidam aquam. Alia quoque, vt ille subdit, ex Varrone, blandimenta, & veluti quædam lenocinia excogitabat, iam suspendendo lectulos (qui ob id pensiles à doctis vocantur) quorum molli facilique iactatu, aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balneas auidissima hominum cupiditate instituendo, & alia multa dictu grata atque iucunda, magna authoritate, nec minori fama. Is est, qui hominem mortuum ab rogo, & vt cum Apuleio, libro 4. Floridorum loquar, velut ab inferis postliminio vespillonum manibus extortum domum retulit, confestimque spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibus delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit, vt iam faciliè credi possit, quod idem Plinius, vbi supra, tradit vniuersum prope humanum genus in se non alio modo circumegisse, quam si cælo emissus aduenisset. De qua re etiam Cornelius Celsus, lib. 2. capit. 6. aduersus quos, inquit, ne dicam illud quidem, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ non bonos,

DE NATURAL. FACULT. 73

bonos, sed imperitos medicos decipiunt. Quod Asclepiadi funeri obuius intellexit, quendam viuere, qui efferebatur. Hic quoque à Mithridate Ponti rege expetitus, ipsius legatus & pollicitationes spreuit, sponsonemque fecit cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vlllo modo ipse fuisset, & victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est, vt ipse quoque Plinius scribit, lib. 7. ca. 37. Hic ergo Asclepiades ex atomis & vacuo omnia fieri dicebat, veluti Epicurus & Democritus, licet Asclepiadis nominibus mutatis utebatur, meatus appellans vacuum, & atomos; moles seu tumores, vt Galenus lib. de ther. ad Pisonem. capit. 11. inquit. Constituebatque parua quædam impalsibilia incommutabiliaque rerû corpuscula esse omnium principia, vt Galenus refert, lib. 3. de morb. vulg. sect. 1. com. 4. Hanc sententiam impugnat Galenus libro 1. de Elem. capit. 2. & 3. quoniam præter id quod principia immutabilia in alterabilia, & in tenuia dissecta, cum vacuitatibus quibusdam intercepta statuunt, cibum in sanguinem verti ad aspectus, gustatus, & tactus iudicium permittit, id autem reuera esse, non concedit: sed hæc omnia esse nostrorum sensuum fallacias arbitratur. Hippocrates autem, vnitam esse substantiam, atque alterari docet: præterea conspirabile & conflatile totum corpus esse, naturamq; omnia artificiosè ac iuste peragere, facultatibus scilicet præditam, quibus singula particule conuenientè sibi succum ad se trahât, attractû vero coalescere accrescereque omnibus sui partibus faciant, demumque assimilent. Quod autem interea non peruicere quodque omnino dam alterationè ac cum nutriendo similitudinem recipere nõ potuit: id alia rursus vi, nepe secretoria, reijciant *luxta v. 70.*) Hæc natura licet sit prior & antiquior corporibus cõcretis, nõ intelligitur, omnibus, sed his atq; illis prior, propterea quod natura hæc subiecta est omnibus corporibus, quæ generantur & corrumpuntur: vnde quibusdam Philosophis nomen est ductû vt naturales vocati sint. Hæc natura est quæ temperat corpora ipsa, distribuit, cõstituit, fabricat, prædita scilicet facultatibus, quarum alijs ea quæ sibi cõueniunt, & trahit & assimilat: alijs, quæ aliena sunt expellit. Neque solum in ipsis effingendis firmâ dis- que artificiosè dat operâ, sed genitis ac procreatis prospicit, ac

prouidet: quemadmodum scilicet alimētum sibi quærunt, quo modo se tueātur ac defendāt, quomodo morbis suis subueniant ac medeātur, ac salutem conferuent, & quo denique pacto generent suam prolem, eamque nutriant ac diligant, & ab omnibus iniurijs defendāt, vt in brutis videre licet, si minutatim singula cōtēplari velis ex Aristotele, Eliano, Plinio, & alijs, qui de hac re scripsere, ea propter Hippocrates ipsam naturā admirādam prædicat, vt in hoc opere sæpe dicitur. Altera vero secta hęc naturam contemnit, dicitque ex sensu & per sensum omnia fieri quæ vidētur, animalque ipsum imaginationibus & memorijs gubernārī: & animā nullam facultatem habere, qua ratiocinetur, sed sensibus, pecorū ritu, duci: de qua secta multa Aristoteles li. 4. Metaph. c. 5. refert. Et Lucretius illius defensor approbat li. 4. de natura rerum, nunquā, dicens, decipi sensus circa ea, quæ illorum sunt, sed errorem omnem ab omni esse opinione, quin quod sensibus videatur, id verum esse, neque re felli posse. Præterea addunt fortitudinem, prudentiam, temperātiā, continētiā esse meras nugas. Neque nos vicissim amari, neque prole nostram. Neque deos vllam curam nostri habere. denique auguria, insomnia, portenta, & omnem Astrologiam contemnunt. *Fortitudinem*) virtutes, quæ actione perficiuntur, vt Aristoteles docet c. 2. li. 2. Ethic. & M. Tullius libr. 1. Offic. faciunt hominē politicū, quia sociale animal. His boni viri reipub. consulunt, vrbes tuentur, parentes venerantur, liberos amant, proximōs diligunt, ciuium salutem gubernant, socios circumspēcta prouidentia protegūt, iusta liberalitate deuinciūt: hisque sui memores. alios fecere merendo. Prudentiæ est, ad rationis normam quæ cogitat quæq; agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, humanisque actibus tanquam diuis arbitris prouidere. Fortitudinis est, animum supra periculi metum agere, nihilque nisi turpiā timere, tolerare fortiter vel aduersa vel prospera. Temperatiæ est, nihil appetere poenitēdum: in nullo legem moderationis excedere, sed iugū rationis cupiditatē domare. Iustitiæ denique est, seruare vnicuique quod suum est. Quæ si è medio tollātur, vt volunt Epicurei, omnes actiones humanæ tolluntur: quod dicere absurdum, ridiculū, ac impium est. *Temperantiā*) Quæ vt Cicero diffiniuit

Virtutes
morales
quid efficiant.

Prudentia.

Fortitudo.

Temperātia.

Iustitia.

STANTINVS
LIB. 4. 11.

uit

uit, est rationis in libidine atq; in alios nō rectos impet⁹, animi
 firma & moderata dominatio. Eius partes sunt continentia, per
 quam cupiditas, consilij ratione regitur: clementia, per quam
 temerē animi in odium alicuius inuentionis concitati comi-
 tate retinentur: Modestia, per quam pudor honestus clarum
 & stabilem comparat autoritatem. Temperantia circa volupta-
 tates corporis & dolores, vt neque gaudeamus, quibus non
 debemus, neque doleamus magis quā oportet, nisi volupta-
 te afficiamur. Nam cum dolore cupiditas, vt ait Aristoteles con-
 iuncta est. *Neque prolem*) Ij indigent pœna & sensu, vt ait Ari-
 stoteles capite 9. primi topici. Vide eundem capite 6. secundi
 œconomici. *Deor.*) Dij mortalia non curant apud Epicureos,
 nec honores, penitus asserebant. Quod Lucretius lib. 6. de na-
 tura rerum ijs versibus complexus est.

Ipsa quidem per se diuum natura necesse est,

Immortali suo summa cum pace fruatur

Remota à nostris, cuius seiuncta, ne longe,

Nam priuata dolore omni, priuata periculis

Ipsa suis opibus pollens, nihil indigna nostris,

Non bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.

Plinius libro. 2. capite 7. sententiam horum sequens, dixit.
 Quia occupatus in tanta mole. Verum in his, inquit, Deos age-
 re curam rerum humanarum credi, ex vsu vitæ est: pœnasque
 maleficijs aliquando seras, occupato Deo in tanta mole, nūquā
 autē irritas esse. His etiā accedebat sententia Stoicorū quos
 refert Cicero lib. 2. de natura deorum: & Academicorū quoq;
 de quibus lib. 3. citati operis, quorum aliqui dissentientes à suo
 Platone, malè sentiebant, fieri multa præter prouidentiam
 Dei, hoc est, quasi ignorante & dormitante Deo. Hinc illud
 Virgilij. lib. 7. *Aeneidos.*

Tanta ne animis caelestibus ira?

Ac si diceret, num dij habent curam horum inferiorū, vt il-
 lis irascantur. Et sic ferè omnes Philosophi veteres è medio
 tollebant Dei prouidentiam: cui tamen omnia & in cælo &
 in terra subseruiunt, quoad prouidentiam & voluntatem
 Dei: quia non cadit passer in terram sine voluntate patris
 cælestis. Etenim ne vnus quidem passerulus, est in obli-
 uione

Temperantia
 habet tres
 partes.

A
 A
 A
 A
 A

A
 A
 A
 A
 A

Prouidentia
 Dei ubiq;

uione coram Deo, vt dicitur Matthæi cap. 10. & Lucæ capite
 12. Iuxta illud etiam D. Hieronymi dictum, non cadit folium
 de arbore, sine voluntate Dei, id est, quin Deus approbet,
 quin Deo placeat casus etiam fortuitus, & plane non neces-
 sarius ipsius folij vel passeruli. Sic dicebat Dauid, motus est
 pes meus, misericordia tua Domine, adiuuabit me. Itaque nõ
 mouet homo pedem absque Dei prouidentia. Quod etiam Pla-
 to diuinus philosophus asseruit: is enim in Epinomide illud te-
 nendum esse ante omnia dicit, prouidentiam diuinam & ma-
 xima quæque & minima curare: quæ de re ipse disputauerat
 in libro 10. de legibus copiosius. Eius disputationis summa
 hæc est. Cum dii sint, non conuenit eos esse otiosos, curant
 ergo res humanas: cumque omniscij sint, etiam minima vident
 & norunt: procul autem ab eis abest & desidia, & inertia & ig-
 nauia, nec imbecilliores sunt in paruis, nec putant indignum
 sua maiestate illa curare: nam ea ceu gradus sunt ad maxima:
 curant igitur vniuersa & parua & magna. Quæ etiam de re vi-
 de Aristotelem cap. 5. lib. 1. de part. anim. *Auguria*) Galenus in
 hoc loco fidem adhibet augurijs, quæ etiam ipse probat libro
 11. de simp. in principio: & lib. 1. de ratione victus in morbis
 acutis com. 16. vbi refert, inter duos augures, vnum Græcum,
 & alterum Arabem, litem quandam super partes dextras ac si-
 nistras, ortam fuisse ex quibus ipsi prædicebant salutem vel
 mortem ipsi ægrotantibus. Augurium nil aliud est, quàm diui-
 natio, quæ ex auiibus sumebatur: nam aliæ cantu, aliæ volatu &
 aliæ ex pastu earum futura prædicebant: De quibus quoniã in
 lib. 6. de simp. satis multa diximus, illinc assumes, quæ ad hunc
 locum pertinebunt. *Insomnia*) Insomnijs etiam credidit Galenus
 vnde ab iisdem monitus secuit arterias lib. de sang. miss. capite
 22. Et medicus quidam propter insomnium approbavit con-
 silium Galeni in exhibendo medicamento quodam: atque in-
 somnio patris medicinæ operam dedit ipse Galenus, vt ipse
 refert li. 9. de morb. med. c. 4. Quæ omnia sub cõpendiũ Galenus
 iterum docet li. 2. de hum. com. 2. Quidam tamen, ait, compe-
 riuntur, qui & somnia & auguria & portenta contemnant. At
 nos præfagia sæpe nobis ab insomnijs fuisse suppeditata, ha-
 bemus exploratum: atque etiam nos duobus in somnijs cui-
 dentibus

Psal. 93.

Auguria
 erant fida
 apud Gale-
 num.

Insomnijs
 credidit Ga-
 lenus.

dentibus admonitos, ad arteriam, quæ inter indicem magnumque dextræ manus digitum est, incidendam deuenisse: ac iussisse tamdiu fluere sanguinem, quamdiu sua sponte profuisset, quod ita nobis insomnium inuissit. Quia etiam alios plerisque sanauit, cum ex præscripto insomnijs remedia adhibuissem: imo uero patris insomnijs admonitus in medicina studium incubui. Quocirca diligenter intueri somnia oportet, ut & qualia in somnijs videantur, & quid in eis fiat, intelligas: quo tum prælagite in posterum, tum uero medicinam recte facere perdisceas. Hæc ille. Iamblicus grauisissimus autor libro de mysterijs, inquit, medicinalem artem ex insomnijs multa inuenisse remedia ad morbos curandos: sic ait, in Æsculapij templo accipiuntur somnia, quibus morbi curantur, ipsaque ars medendi somnijs est comparata diuinis. Exercitus Alexandri, morbi mox deperiturus euasit discrimen, remedijs adhibitis in somno à Dionysio Deo. Lysander Rex Aphutim urbem obsederat, & in somno iussus ab Ammone, soluit obsidionem. Multa quotidie similia fiunt supra orationem, rationemque humanam. Et quod ars ipsa medica somniorum profecerit uisis, etiam testatur Plinius lib. 28. capite 2. sic dicens: alias inuenit casus: alias (ut uerè dixerim) Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ, potusque omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rose, quam Cyrorrhodò uocant, eblanditã sibi aspectu pridie in fruteto mittere filio bibendã in lacte. Ceterũ Aristoteles libello de diuinatione per insomnia, nullo modo eã admittit, quoniã si quid forte, quod aliquãdo somniauerimus, eueniat, id temere euenisse inquit, non quidd vlla in eo diuinandi vis fuerit. Ergo & somniorum genera omnia complectitur, nullumque aut prouenire à Deo posse, quando vel bruta animalia somniant, aut euenturum aliquid significare: cum vel fortuito id fiat. Plato quoque lib. 2. de republica, irridet somnium ab Ioue Agameinonni immissum, quale finxit Homerus libro 2. Iliados: Irridentum perinde somnium Æneæ li. 2. Æneidos à Virgilio descriptum. Plutarchus libro de tuenda valetudine absurdam esse hanc

hanc somniorum diuinationem testatur Tibullus lib. 3. elegia
4. somnia, fallacia vanaque fere omnia sunt, inquit,

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

His accedit quod ea, 3. libri Ecclesiastæ scribitur, vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates. Quare in hac controuersia id mihi dicendum videtur, somnia esse in duplici differentia: quædam diuina, & quædam humana. Somnia enim quandoq; incitantur in nobis ab innatis intelligentijs, rationibus, vel ab imaginationibus, cõtisque diurnis, quæ aliquando verum assequuntur, plurimum, vtro falluntur, atque hæc humanis principijs oriuntur, dormientibusque contingunt vigiliæ nihil habentibus, & hæc somnia humana dicuntur. Somnia vero diuina diuinitusque immitta non ita contingunt sed veniunt vel inter vigiliam atque somnum vel inter somnum atque vigiliam, vel in ipsa vigilia, qualia somnia fuisse Iacobi, Iosephi, Danielis, & aliorum virorum sanctissimorũ, sacræ literæ testatur. Huc spectat illud quod refert D. Lucas c. 2. Actũ Apostolorũ, ex Ioele propheta c. 2. Et erit in aequalissimis diebus, dicit Dñs, effundã de spiritu meo super omnem carnem & prophetabũt filij vestri & filia vestra: & iuuenes vestri visiones videbunt: & seniores vestri somnia somniabunt. Quando igitur diuinitus mittuntur somnia, neq; re vera dormitur, & assequitur, animaduertiturq; clarijs quãdã cõsueuerint vigilantes, ideoque in eiusmodi somnijs maxime ponitur vaticinium. Porro somnia quæ humanis proueniunt causis siue per naturam nostram, siue per affectus, & cogitationes & actus, raro admodum & obscure nimis & sæpius casu quodam attingere verum, veluti quod in pro- uerbio est, si sæpe iacias, aliud aliàs ieceris. Quod si vera non sunt, multo minus præficient futura: præsertim nobis Christianis, qui omnia diuinationum genera sustulimus, & antiquorum fuisse deliramenta plane existimamus, & non tantum auguria, extispicia omnia, reliqua id genus, quæ ne de nomine quidẽ cognoscimus, subsannamus, & negligimus: sed somniorũ etiam præfensiones, quas quotidie experitur vita, quasi futiles & ingnes contemnimus & anilibus fabellis non absimiles esse affirmamus. Macrobius lib. 1. in somnijs Scipionis c. 3. inquit

Sunt aliquot
somnia à
Deo immis-
sa.

Diuinitas
ex somnijs
plane ridi-
cula.

In somnijs
cur dicatur

nomē infomnij dicit, nō quia infomniū videtur, sed quia in ipso somnio tantūmodo esse ceditur, dū videtur post somnū nullam sui vtilitatē, vel significationem relinquere. Falsa esse in somnia nec Maro tacuit, lib. 6. *Aeneidos.*

Sed falsa ad calum mittunt infomnia manes.

Vera quoque dixit esse, cum ibidem ait:

Sunt geminae somni porta, quarum altera fertur

Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbra,

Altera candenti perfecta nitens Elephanto.

Si quis forte querere velit, cur porta ex ebore falsis, & corni veris sit deputata: instructur auctore Porphyrio, qui in cōmētarijs suis hęc in eūdē locū, ab Homero sub eadē diuisione descripta latet, inquit, omne verū: hoc tamē animā, cū ab officijs corporis somno ei paululū libera est, interdū aspicit: nōn quā tēdit acie, nec tamē peruenit. Et cū aspicit, tamē nō libero & directo lumine videt, sed interiecto velamine, q̄ nexus natura caligātis obducit, & hoc in natura esse idē Virgi, asserit, dicēs, li. 2. *Aeneidos.*

Aspice namque omnem, quae nunc obducta tueri

Mortales hebetat visus tibi, & humida circum

Caligat, nubem eripiam.

Hoc velamē cū in quiete ad verū vsq; acie intrōspiciētis admittit, de cornu creditur, cui ista natura est, vt tenuatū visui peruiū sit. Cū autē à vero hebetat, ac præpellit obturū, ebur putatur, cuius corp⁹ ita natura densatū est, vt ad quāuis extremitatē tenuitatis erasum, nullo visu ad vteriora tendēte penetretur. Nō de causis naturalibus somniorū dicamus. Causa efficiēs somnij est imāgō quaedā in cerebro obuersans, quā imaginatio à memoria eductam agit. Nam cum memoria tertium sensu captarum formā contineat atque imaginatio in somnijs libera vagetur, hęc quidem vt vaga & dissoluta, illas temerē à memoriā desumit & agit, vt Arist. ostendit cap. 1. libelli de infomnijs. Vnde fit, quod imaginatio recogitet ea, quae à curis diurnis vigilando cōceperit & appetuerit, aut metuerit. Et ob hoc Ennī⁹ somnia uit se Homerū factū. Cū enim Ennī⁹ Homeri versus legēret me ditaretur, edisceret, imitaretur, totūq; se ad illius imitationē cōponeret, somniauit se Homerū esse factū, anīmaq; Homeri, iuxta Pythagoricū dogma, animatū, hinc illud Horatij in Epistolis:

Dux portæ
somniaiorū.

Virgilius
explicatur.

Causa efficiēs
somniaiorū.

Imaginatio est som
nij causa.

Ennius & sapiens & fortis & alter Homerus
 Ut Critici dicunt, leuiter curare videtur,
 Ut promissa cadant, & somnia Pythago

Locus autem Ennij, vbi somnium illud rea narrabatur, videtur illo hemistichio significari, quod in Lucullo Ciceronis est,

Visus Homerus adessa poeta.

Et ipse Cicero libro de somnio Scipionis ostendens causam illius somni inquit, hic mihi (credo equidem, ex hoc quod eram locuti, fit enim serē, vt cogitationes, sermonesque nostri paciant aliquid in somno tale, quale de Homero scribit Ennius, de quo videlicet sepius in vigilans solebat cogitare & loqui) Africanus se ostendit illa forma, quę mihi ex imagine eius quā ex ipso erat notior. Vnde illud.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Quod pro uerbio Hispano solet dici: *soñaua el ciego que veia, y soñaua lo que queria*: nam ea de quibus interdum egimus, imprimuntur imaginationi, quę eadem libertate sua in somnijs reuoluit. Materia somnij est vapor sursum cerebrum petens, & spiritus animalis, qui si turbatus fuerit, & corpus crassis humoribus abundauerit in somniorum absurditatem efficiens, & nefaria minimeque consueta visa occurrent: tunc enim longē exulant honestas & legum seueritas, maximisque interuallis absunt, & metus & pudor, tum omnem appetentiam commouet, vt inquit Plutarchus lib. de virtute & vitio, ac excitatio morum prauitatem inconcessamque libidinem, adeo vt matris etiā se videat quispiā impias manus iniicere, veluti meminit Plato, illiq; turpissime commiseri, & vinci in super vetitis à lege cibus, à nullaq; turpitudine manum cohibere, in eo fructum omnem voluptatū constituens, si leges transgrediatur vel solis spectris & nocturnis illis visionibus, dū nō liceat animū veris cupidinibus explere, sed monere dumtaxat affectus & irritare animi morbos. Verba autem illa Platonis in libro nono de reipub. sunt scripta, quę Cicero libro primo de diuinatione transtulit, cum ait, vide quid Socrates in Platonis politia loquatur. Dicit enim cum dormientibus ea pars animi quę mentis & rationis est particeps, sopita langueat, illa autem in qua feritas quædam sit atque agrestis immanitas, quā sit immoderate

Materia
 somnij.

ratio tumefacta potulatque pascu, exultate eam in somno, immo
 derateque iactari. Ataque huius omnia visa obijciuntur à mente
 ac ratione vacua, vt aut cum matre corpus misceri videatur, aut
 cum quouis alio homine, vel Deo, saepe belua atque etiam truci-
 cidare aliquem & impie cruentari, multaque facere impure ac
 retere cum temeritate atque impudètia. Cæsari dictatori per quie-
 tem oblata species illa est, vt putaret se cum matre permisceri,
 responsum que à coniectoribus, imperium orbis terræ portendi,
 quæ cunctorum viuentium sit mater. Quamquã Hippie, vt pro-
 dit Herodotus lib. 6. cum in somnum idem esset oblatum, non ta-
 men idem euentus est insecutus. Cæterum cum purior ac sincer-
 ior dormientis imaginatio fuerit, saepe puriores etiam melius-
 que distinctas species, hoc est expressiora somnia concipit & fin-
 git memoriaque commēdat, vt euigilans meminisse queat. Hoc
 autem contingit illis, qui parcius comederunt: ideo melius me-
 minimus somnij matutini, quoddam percocta ciborum mole, iam-
 plus sobrii sumus. Et antiquitas etiam credidit matutina ve-
 riora esse, propterea sen. 1. Horatius. *ppa amonibus amonibus*
Atque ego quum Græcor facerem naturæ mare citra
hi Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visur, cum somnia vera
 At qui se aut cibis expleuerunt, aut vino ingurgitarunt, ijs
 ne vestigia quidem somniorum propter ipsorum obscuritatem
 relinquentur. Nam & insomnia in ipso somno omnino nobis
 dormientibus accidunt, & nos tunc non distinctè vel plenè ani-
 maduertimus, aut quæ occurrunt, aut statim ibi nostrum. Huc
 respiciens Iustinus Martyr in libro respons. ad gentiles. quæst.
 2. rogauit, si casta mente impulsu monachi, conjugales volupta-
 tes auerſari sunt, cur in nocturnis imaginationibus, quæ noluit,
 eis accidunt, adeo vt non solum cum quibusuis alijs sceminis,
 sed interdum etiã cum matribus sororibusq; suis se re habere in ima-
 ginatione opinentur. Quibusnam igitur remedijs vtendū est ad de-
 clinandū hoc bellum, & an victus debeat à mysterijs abstinere, &
 an ad eūda sint adhibita locutione aut alia quapiam huiusmodi re,
 ne iudicè fiat expiatio, delecto, quando magna est de hoc etiam
 apud eos quaestio. Et respondet ipse: quoniam quæ Deo sunt dediti,
 vigilante habet aduersarij, qui quibuscumq; potest modis crimē

on animo
 itatione rid
 iudicior 48

Terra est
 mater.

Procr. 5.
 lib. 1.

Somnum
 matutinu
 veracius.

temine tifa
 incho de nū
 diuimol op

an dui nA
 diuimol op

38111

F

pijs

pijs molitur: propterea eis, quæ nobis accidunt in somnijs. Et
 quanquã scit aduersarius nos ob ea quæ penes nos non sunt, ne
 que laudari, si honesta; neque vituperari, si turpia sunt (laudes
 enim & vituperationes eorum sunt, quæ à nobis cum rationis
 consensu sunt) nec somnia penes nos esse tamè per somnia mo-
 uet in nobis amborum actiones, videlicet, honestorum & tur-
 pium, ea ope si forte possit nos aut honestarum rerum actione
 iniocitare ad inanem iactantiam eorum, quæ non fecimus, aut tur-
 pium actione reprehendere nos flagitiosa actione gaudentes.

Somnia no-
 bis nolenti
 b^o accidit.

lib. 1. 1. 1. 1.
 1. 1. 1. 1.

Enimvero huiusmodi somnia videre, non est penes nos: sed hui-
 usmodi non voluntaria actione aut delectari, aut dolere, est pe-
 nes nos. Igitur si nos inuenerit in voluntaria actione datantes,
 gloriatur ut victor aduersarius: si dolentes, vincitur, & inane
 redditur eius consilium. Itaq; satis est ad declinandum prauum
 conatum, dolere ob id quod nolenti accidit, & lacrymis eluere
 fortitatem huiusmodi imaginationum, quæ nobis inuitis existit.

1. 1. 1. 1.
 1. 1. 1. 1.

Abstinerere vero eos qui hæc inuiti patiuntur, à communione my-
 steriorum diuinorum, nequaquam æquum est. Alioquin tolle-
 mus voluntariorum & inuoluntariorum malorum differentias,
 hæcenus Iustinus. Similiter de pollutionibus nocturnis est in-
 telligendum. Cæterum finis somnij diuini est vaticinium, ut fuit
 Iosephi, & aliorum sanctorum virorum, veluti causa efficiens
 Deus opt. Max. ut declarat late Lactantius Firmianus lib. de opi-
 ficio Dei. cap. 3 & finis verò somnij naturalis est ne celerius ex-
 citentur homines, & animalia quæ somniant, à somnio. Somnia

1. 1. 1. 1.

Finis som-
 nij.

Alia anima
 lia ab homi-
 ne somniat

te verò, non solum homines, sed etiam equos, & canes, & boues
 palam est, atq; etiam oues, & capras; deniq; genus omne quadru-
 pedum, idemq; animalis secundum. Declarant id canes suo la-
 tratu, quem per quietem agunt, quemadmodum scripsit Aristo-
 teles lib. 4. de hist. anim. c. 10. & lib. 7. eiusdem nominis c. 10. lo-
 quens de infantibus inquit, somniare etiam eos constat, sed serò
 meminisse possunt imaginum: At Plinius lib. 10. ca. 75, infantes
 inquit, statim somniant, Cæsar Scaliger doctissimus sanè in in-
 commentarijs in librum Hippocratis de insomnijs, videtur sibi

An infan-
 tes somniat

Aristotelis & Plinii loca retro scripta explicare in hunc modum
 Sed idem recentiores his falluntur super eadem re. Nam cum
 ex decimo libro Plinii verba illa adduceret, infantes statim som-
 niant.

niant. Et ex septimo historiaram Aristotelis illa: infantes somnare manifestum est, sed sepe memores sunt imaginum. Primum; putant inter se eos esse contrarios: deinde frustra conati sunt conciliare. Nam neque in eos se aduersantur, neque isti res se dis soluant non duntaxat: sed in propriis loquamur non somnare infantes si improprie somniant. At Aristoteles dicit sepe & Plinius addit statim: tantum abest, ut sint contrarij: sed duo aduerbia; Plinia num, statim, & Aristotelicum, sepe illud ad somnum, hoc ad memoria refertur, hoc ille. At non vidit Caesar, ubi erat contradi ctio, quoniam libro de insomnijs cap. 7. aperte dicit Aristoteles infantes non somnare. Quamobrem, inquit, statim a cibo non somniant animalia neque cum edita, nuper tamen in lucem sunt, ut infantes & nam multa tam agitatio, motioque est, propter ali mentarium calorem. Et lib. 4. de historia animalium cap. 10. inquit, homo maxime animalium somniat. Editis nuper in lucem, & infan tibus adhuc, nullum penitus contrahitur somnus: sed plurimis anno circiter quarto aut quinto aetatis, visa incipiunt. Et in ijs duobus lo cis, non solum Aristot. aduersatur Plinius, sed Aristoteles sibi ipsi contradicit: cum in septimo dicat infantes somnare, in quarto, illud neget. Et re vera infantes nequeunt somnare, cum teram imago illis representari non possit: neque aliquid argumentum habeamus, unde somnient. Produntur tamen, inquit, Aristoteles & viri & mulieres, qui nunquam quicquam somniant. Quoru nonnullis in processu aetatis accidit, ut viso somnio mutarentur ha bitu sui corporis, vel in mortem vel in morbum. Athlantes autem insomnia non visunt, qualia reliqui mortales, ut tradidit Pompo nijus li. 1. ca. 8. & Plinius li. 5. c. 8. Ceteru Hippocrates existimavit insomnia de causis morboru praesagire, lib. 1. de mor. vulg. sect. 34 co. 1. & li. 2. de hum. co. 2. ubi inquit, insomnia qualia quis videt, spectat dicit: & insomnijs qualia facit. Et Gale. in com. vtriusq. locis Et libello de praesagijs ex insomnijs, ait, inter ea quae aliqua indi care corporis affectione solent, insomnia numerantur. Quamobrem si quis in somnijs se videre incendium putet, hunc flama bilis ve xat. Si imber ei videatur, cito frigidam humiditatem redundare, ut si niuem, aut glaciem aut grandinem videat, pituita frigida ip sum infestum habet. Qui vero se in fetido esse loco putet, corrupte la subesse humoru indicabit, ut crista galloru, aut res quaedam fulig

Attractio
facultas.

Caesar Scali
ger repre-
henditur.

Infantes
non som-
niant.

Multi ho-
mines non
somniaut.

lib. 5. li. 7
§ 370 q. 200 d
in 2. 211

sanguinem redundare significant. At si quæ caliginosæ vident aut tenebricosæ in locis versari videatur, status in eo esse argumēto erit. Hæc ille libro etiam de insomnijs docet Hippocrates, quo pacto per insomniâ optima valetudo præferuetur. Verum enim vero neque ad prædicendum, neque ad præferuendum, neque ad cognoscendū somniâ ipsâ erunt tutæ: cū neq; à causa pendeat sit ma, sed inconstanti & mutabili. Neq; aliquid cōcludit, aliquando cōtingere esse vera: quoniam sciētia est de vniuersalibus ac perpetuis, vt Arist. c. 7. & 8. li. i. poster. demonstrat? Publius Coruælius Rufus, vt refert Plinius li. 7. c. 30. qui consul cum Mi. Curio fuit, dormiens visum amisit, cum id sibi accidere somniaret: ergo si alius idem somnium somniauerit, visum amittet: ridiculum est sanè apud Auicēnam secundo Canone capitulo de vrina: quidam homo spleniticus somniauit, si vrinam ter die biberet ius, sanaretur, quam rem expertus est, & incolumis factus est. Nunquid hoc in alio ita continget: absurdum. Multa exempla superioribus similia refert Valerius Maximus libro 1. capite 7. denique ea maximè somniamus, vt ait Aristoteles 3. sect. prob. 13. quæ agimus, aut acturi sumus, aut volumus: de ijs enim maximè cogitationes imaginationesque obuēiunt. Et qui instructi virtutibus sunt, meliora somnia vidēt, quod etiā vigilantes meliora animaduertunt: qui deterius vel animo vel corpore sunt affecti, deteriora concipiunt, quippe cū etiā affectio corporis faciat ad somnij visionem. Hæc ille. Et qui salubri, moderato victu atque cultu quieti se tradiderit, tum ei visa quietis occurrunt tranquilla, & iocunda: denique cum leuibus somnis insomniâ cōiungatur. Et hæc de insomnijs sint satis *Portenta*) ostentū, prodigium, quod portendit aliquid futurum, cui etiam fides, sed temerè, Galenus adhibebat: de portentis multa M. Tullius libro 1. de diuinatione. Et Valerius Maximus libro 1. capite 6. *Astrologiam*) quæ pars Astrologiæ vana sit, lib. 5. de morbis med. explicauimus.

C A P. XIII. Perperam Asclepiadem, de attractrice, & expultrice vidisse.

Porro, Relatis quatuor facultatibus, iam eorum confutatur opinio, qui attractricem, scilicet, non admittebant: veluti fuit Asclepiadis & eius sectatores. Qui diuersa

Fidē adhibeat portētis Gal.

lingual

uerfa

uerſa ac diſſentientia ponunt ab ijs, quæ euidenter apparent: quod ſanè intellectus imbecillitas eſt, teſte Ariſtotele, cap. 3. lib. 8. phyſi. ſenſui, ita palàm repugnare. Aduerſantur quoq; ijs, quæ traduntur in naturali ſpeculatione, & maximè animalibus actionibus. *Qui enim*] Attractrix facultas nil aliud eſt, quàm partis vis conuenientè qualitatem attrahentis, atq; conuenientè qualitatem inquit, pro eo quod ſuis qualitatibus cõuenit, vt lib. 3. de ſimp. c. 24. diximus. Huius actio attractio dicitur. Quæ renibus mirè in eſt. Creati enim ſunt, vt ſerofum ſanguinè attraherent, & iecur expurgarèt; & poſtquã ſanguinè ob ſui alimentũ ad ſe attraxere, ipſoq; ſaturati ſunt, ſerũ parũ iã redditũ ad vrinarios meatus trãmittant, qui illum in veſicã poſtmodũ deferunt. Hæc eſt perſpicua ac manifeſta attractio renum, quam Hippocrates, Diocles, Eraſiſtratus, Praxagoras, aliorumve optimus quiſque, tradiderunt, de Hippocrate multa diximus, libro. 1. de morb. med. paulò poſt aliqua adijciemus. Diocles poſt Hippocratem fuit ætate fama que ſecundus, teſte Plinio, libro. 29. capit. 1. Diocles Caryſtius Darij Hiſtaſpis tempore, cuius extat elegans Epiſtola ad Antigonom Regem de tuenda bona valetudine. Hunc citat Galenus multis in locis. Et Aurelianus, libro. 3. tardarum paſſ. capit. 4. & libro. 3. acut. cap. 21. ex libro cui eſt titulus, Affectio, cauſa, curatio. Et alijs in locis. Eraſiſtratus veterum medicorum nobiliſſimus, vt ait Macrobius, libro. 7. Satur. capit. 15. Et primus qui miro artificio, nouoque modo deprehendit morbum Antiochi ex amore Stratonices noueræ, prodeuntem. Velut referat Galenus prog. 3. libro. 1. Et Plutarchus in Demetrio. Et Valerius, lib. 5. cap. 7. Et Appianus in Syrio: Et Lucianus in libro de Syria dea, fuitque is, filia Ariſtotelis genitus. Lege Plinium, libro. 29. capit. 1. Praxagoras Couſi præceptor Herophili, vt dicit Galenus, lib. 4. de differ. pulſ. & ab eo ſæpe citatur: fuit etiam præceptor Philotimi. Omnes præclari medici. *Qui vim in eſſe renibus attractricem non negarunt. Verum etiam*] Ex coquis confirmat attractricem renum, qui quotidie eorum ſitum contemplantur: quia vterque, tum dorſo, tum nothiſ coſtiſ adnectitur. *Compoſitionem & figuram vident referunt namque ſpeciem faſeli; verſus ſpinam, gibbi; caui quam viſcera ſpectant: ab illa cauitate, vterque, id eſt, vrinaria vaſa naſcuntur, quæ ad veſicam*

Attractrix
facultas.

Renũ vſus.

Affectio
cauſa, curatioEpiſtola
ad Antigonom
RegemAurelianus
libro. 3. tardarum
paſſ. capit. 4.Plutarchus
in Demetrio.Figura re-
num.
Tercio
cauſa, curatio

vrinam deferunt. *Iam etiam.*) Probat etiam facultatē attractricem renum ex arenulis vel calculis eorum, qui vel difficulter meunt, vel vrinam suppreſam patiuntur: qui ob id Nephritici appellantur, quia ſciunt id renum vitio fieri, quorum eſt vrinam expurgare.

Verum Aſclepiades.) Arguit primū inexperientiæ Aſclepiadem, quod emiſtum calculum nunquam viderit: neque in vaſis vrinarijs in eſſe acutum dolorem ob calculum intellexerit: ſed neque quod emiſſo eo, protinus tum dolor, tum vrinæ ſuppreſſio deſierunt. Et ſtatim declarat ſententiā Aſclepiadis: exiſtimabat namque, eum humorem, qui bibitur, reſolui in vapores, & ita in veſicam transmitti: inibi vero denud concretos, priorē deinde recipere formam, atque tandem mingi. Hæc eſt illius ſententia. Quā Galenus impugnat quatuor rationibus. *Perinde.*) Prima eſt. Corpus craſſum ac denſum non patitur vapores transmitti. Veſica eſt corpus craſſum ac denſum, quoniam duas tunicas habet validiſſimas, vnam peculiarem, quæ extenditur contrahiturque: alteram à peritoneo aſciticam mutuo ſumit: qua integitur. Veſicā ergo non patitur vapores transmitti, Aſclepiades autem ineptè videbatur ſibi colligere de veſica, veluti de lana aut ſpongia, quæ ſunt rariſſima corpora. *Qui ſit,* altera ratio. Si halitus veſicam pertranſirent, multo melius ſeptum tranſuerſum, vel peritonæum, aut abdomē: hoc fieri nequit, quia muſculi abdominis vel peſtus aqua impleteret: neque igitur illud. *At craſſius.*) diceret Aſclepiades tunicam peritonei eſſe craſſiorem, quā veſicæ, ideo non mirum ſi vapores pertranſeant veſicam & non peritoneum. *Verum ſi ipſe.*) Reſpondet Galenus tunicam exteriorem veſicæ eſſe eandem, cum peritoneo: internam vero pluſquam duplo eam craſſitudine ſuperare. *Verum forteſſe.*) Tertia ratio, ex ſitu veſicæ idem confirmat. Veſica eſt in loco inferiori: vapores ſurſum tendunt. Multo igitur celerius impleterentur peſtus & pulmo quā ad veſicam peruenirent vapores. *Tametsi.*) vltima ratio. Spatium quod eſt inter inteſtinā & peritoneum citius reliquis partibus aqua repleteret, vel ſaltem cum vapor rectè quaquaueſum permeet, & iam foras exiſſet penetrato abdomine, vel ad cutem liſſetur. *Hydropibus.* ſunt enim eorum tria genera, alius tympanias ex ſtatu conſtat: aſcites alius

Aſclepiadis ſententia.

Impugnatur Aſclepiades quatuor rationibus.

Secunda ratio adaeſus Aſclepiadem.

Tertia ratio.

Quarta ratio. Tres ſpecies hydro-
pis.

alius ab humore sic redditus: tertius anasarca, in quo humor per carnem sparsus ac disseminatus est. De ascite hic loquitur, qui plurimum aqua inter illas partes coaceruatur. Non enim sufficiunt renes ei extrahendo, cum longae maxima sit eius copia, & plurima eius portio per miserabilis effundatur. *Sub cute*) sic sanguinis portiones aere dulces ac pingues, dum halitus modo errant, facile penetratis inferioribus partibus supernè ad cutem sistuntur, ubi in adipem concrefcunt.

Sed & his) Veluti veritas est semper ubique sui similis: sic falsitas dissimilis & inconstans. Sectatores Asclepiadis sibi ipsis aduersantur, nec vnum cum suo magistro dicunt, sed diversa. Alij namque urinam per manifestos aliquos meatus, vt vreteres, ferri negabant. Hoc argumento ducti, quod vesica humore vel aere plena, si comprimatur, nulla ex parte quidquam remittit, sed profum totum in se contineat. *Cum enim*) Quate urina non exeat, qua introiuit, hæc est causa. Infectio vretorum sub vesica est collum versus, in quorum vasorum sinibus natura duas membranas affabrè apposuit illis similes, quas in follibus quotidie intuemur. Earum membranarum structura vsus est, vt, postea quam urinam ingredientem vesica benignè suscepit, hæc membrana claudantur, ne denuo retrocedens elaberetur, magno mortalium incommodo, sanitatis magno detrimento, cum lotium post sanguinis distributionem inutile pondus corpori existat. *Sunt & qui*) alij autem monstratos vretes frustra conditos esse, & renes, dicebant: & naturam frustra operari facilem concedebant. Alij affirmabant illa vasa non deferre urinam, sed semen, proinde aliquos esse ex vasis seminalibus contendebant.

Non igitur) Cum nec supradictis rationibus, nec vretorum ostensione, illorum stupiditati mederi posset Galenus, renum & vretorum actionem oculis subiiciendam putauit, facta vini animalis dissectione, cuius ostensionis modum pluribus explicat.

Arg. Hippocrates) Hunc locum adduximus. c. 2. lib. 1. de morbis med. cum de laudibus Hippocratis diceremus: & alium huic

Naturæ epi
thera.

similem cap. 3. lib. 9. de Hipp. & Plat. decretis, scripsit idem Galen. dicens, his iudicijs vsus Hippocr. hæc verba scripsit. Erudita natura est, licet rectè facere non didicerit. Et alibi, Naturæ, inquit, morborum medici sunt. Eodem modo se habet & illud. Natura sufficet prorsus. Vocat autem ipsam iustam interdum medicum ministrum, imitatoremq; eius esse, ait: & semper in peculiaribus tractatibus vim eius celebrat atq; admiratur. Quæ tamen substantia sit naturæ quæ nos & finxit & gubernat, non ausus est pronuntiare, sed nostræ creationis auctorem, vt omnibus hominibus mos est, naturam appellat. *Iam morbor.*) facultas, quæ aliena expellit, ea est, quæ iudicationes in morbis facit: vt ait Galenus, lib. 2. de hum. com. 21. *Ideoq;*) Hippocrates libro de alimento dixit: Conspiratio vna, & confluxio vna: & omnia, sympathæa, idest, compatibilia sunt, mutuoque inter se afficiuntur. Conspirationem quidem in spiritibus, confluxionem vero in humoribus: sympathæa autem in solidis accipiens. Et conspiratione vnam, confluxionemq; vnam dextrorum ad dextra, sinistrorum ad sinistra.

6 *At in flaua bile.*) Neque solum in secretione vrinæ fallitur Asclepiades, sed etiam in productione flauæ bilis & atræ, quas à suis vasis gigni, & non extrahi, dicit. Quibus ignoratis sanè hoc sequitur, vt neque nephritim, neq; icterum, aut melanchollam sanare possit, quia scilicet, nescit cuius culpa hi accidunt morbi, ex obstructione renum, vesiculæ meatuum, aut lienis provenientes.

7 *Iam in quo.*) Sed neque à medicamentis purgantibus fieri attractionem concedebat Asclepiades. Quinimo putabat humores qui excerni videntur, à medicamentis corpora nostra colligantibus produci. Vnde sequitur, vt nullo discrimine ad quoscumq; morbos, quouis anni tempore, & quacumq; ætate, quouis cathartico vt illiceat: quod contra rationem & experientiam est. Et non audet ille vim attractricem medicamentis concedere, ne eandem corporibus animalium inesse fateri cogatur, vnde non extrahi, sed tantum vacuari humores dicebat: Quemadmodum latius declarat Galenus cap. 3. lib. 2. de elementis. *Quippe omnia.*) Nam si tentaueris bilioso homini dare medicinam, quæ apta sit purgare pituitam, non sine magna (vt certum habeo) nota

dogma

dogma experietur. Quod si medicinæ purgantes sola ratione evacuationis iuuant, cur non secamus venas omnium hominū, siue sint tenues siue crassi, siue morbo regio, siue atra bile laborant? *Sed facere.*) Quod medicamentum non generet humorem attrahendum probat Galenus, quoniam morbus augetur, aucta materia, quæ morbum efficit: videmus autem ictericum, quo tempore purgantem bilis medicinam accipit, subito multam bilem excernere, & à pallore promptè liberari: vt Galenus explicat, capit. 3. lib. de the. ad Pil. & rursus, capit. 11. eiusdem libri Asclepiadem & Epicurum reprehendit. veluti & cap. 2. lib. de facult. med. purg. Et nos disp. 3. lib. 7. de morb. med. hæc omnia late explicauimus.

CAP. XIII. Attrahentiæ facultatis absurdam causam Epicurum ved didisse: & de attractione multa.

Nos igitur. Notum omnibus est à magnete attrahi ferrum: vnde vel hoc nomine attractrix facultas minimè negari potest quam Epicurus, quamuis similibus Asclepiadis elementis ad physiologiam sit vsus, non negauit, quemadmodum nec à sue cino festucis. Epicurus eius sectæ author fuit, quæ ab eo Epicurea dicta est. Summum bonum in voluptate ponebat, non tamen in voluptate corporis, quemadmodum Aristippus, sed in voluptate animi, hoc est, in absentia omnium dolorum. Dialecticam dabat, quod philosophiam simplicibus verbis affirmaret, posse comprehendere, Deorum prouidentiam è rebus humanis tollebat. Huic Lucretius tantum tribuit, vt non dubitaret affirmare, Epicurum reliquorum omnium philosophorum lumen obscurasse, quemadmodum sol suo splendore aliorum cælestium corporum claritatem obtenebrat. Traditur fuisse continentissimæ vitæ: nomen tamen illud voluptatis, in qua summum bonum ponebat, effecit, vt ab eo homines voluptarij Epicurei dicantur. Hæc Diogenes Laertius, libr. 10. de vita philos. in vita Epicuri. Magnes Vis magnæ appellatus est ab inuentore (vt autor est Nicander) in Ida reper- tis. tos. Namq; & passim inuenitur, vt in Hispania quoque. Inuenisse autem fertur, clauis crepidarum & bæuli cuspidè harentibus, cum armenta pasceret. Quid ferri duritia pugnacius? Sed

cedit & patitur mores: trahitur namque à magnete lapide, domi-
 trixque illa omnium rerum materia ad inane nescio quid currit:
 atque ut proprius venit, assistit, teneturque, & complexu heret.
 Sideritum ob hoc alio nomine appellat, quidam Heracleon. Hæc
 Plinius. 36. c. 16. Quæ vera sunt, falsa vero, quæ c. 4. lib. 37. tradidit,
 de discordia adamantis cum magnete: adamas, inquit: disidet
 cum magnete lapide in tantum, ut iuxta positus ferrum non
 patiat abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rap-
 ptiat, atque auferat. Quoniam id ego experientia falsum esse re-
 perij. D. Augustin. lib. 21. de ciuitate Dei. cap. 4. de admirabili
 virtute huius lapidis ita loquitur. Magnetem lapidem nouimus
 mirabilem ferri esse raptorem, quod cum primū vidi, vehementer
 inhorui. Quippe cernebam è lapide ferreū annulum raptū, at-
 que suspensum, deinde tanquam ferro, quod rapuerat vim de dis-
 set suam, communemque fecisset, idem annulus admotus est alte-
 ri, eumque suspēdit, atque, ut ille prior lapidi, sic alter annulus prio-
 ri annulo coharebat. Accessit eodem modo tertius, accessit &
 quartus. Idque sibi permutua connexis circulis, nō implicatorū
 intrinsecus, sed extrinsecus adherentium, quasi catena pependen-
 tæ annulorum. Quis istam vim lapidis nō stuperet, quæ illi nō
 solū inerat, verum etiam per tot suspensa transibat, & inuisibili-
 bus ea vinculis subligabat. Sed multo est mirabilius, quod à fra-
 tre & coepiscopo meo Seuero Milenitano de isto lapide, compe-
 ti. Scipsum namque vidisse narrat, quemadmodum Bathana-
 rius, quondam comes Africa: cum apud eum conuiuaretur, epif-
 copus, eundem protulerit lapidem, & tenuerit sub argento, fer-
 rumque super argentum posuerit: deinde sicut subter mouebat
 manum, quæ lapidem tenebat, ita ferrum de super mouebatur at-
 que argento medio nihilque patiente, concitatissimo cursu ac
 recursu infra lapis ab homine supra ferrum rapiebatur à lapide.
 Dixi quod ipse conspexi: Dixi quod ab alio audiui, cui tanquam
 ipse viderim, credidi. Quid etiam de isto magnete legerim,
 dicam: quando iuxta eum ponitur adamas, non rapit fer-
 rum: & si is rapuerat, ut ei appropinquauerit, mox remittit. In-
 dia mittit hos lapides. Hæc ille. Narrat Aloysius Cadamustus, c.
 5. 9. suæ navigationis, naues aliquas absque ferro esse, quoniam
 vim magnetis pauent: nam is lapis videtur supra insulas, qua-
 iter

iter Lusitani faciunt. Huius itaq; tam mirabilis & manifesti operis nullam causam posse dari multi existimant. M. Tullius, lib. 1. de diuinatione, vt si magnetē lapidem esse dicam, qui ferrum ad se alliciat & trahat: at rationem, cur ita sit, afferre nequeam. Epicurus autem tentauit eius effectus causam reddere. Quippe atomos.) Ratio hæc est. Atomi quædam à lapide magnetē profluunt, aliæ rursus à ferro prædeunt, quantitativibus, & formis omninolis miles, quæ in aduersa corpora impingentes repelluntur ad medium & propter anasarum iugabilem competentiam, mutuo collisæ, inexplicabilibus quibusdam nodis, & inuisibilibus clauis & apprehensionibus implicantur, à quibus ferrū suspendi contingit. Hæc est Epicuri de magnetis attractione sententia. Hanc suus Lucrēt. lib. 6. de natura rerum probat & confirmat: sic dicens.

Principio, fluere è lapide hoc permulta necesse est
Semina suæ æsum, qui discutit aer, a plagis:
inter qui lapidem, ferrumq;, est cunq; locatus.
Hoc ubi inanitur spaciū, multusq; vacet
In medio locus extemplū primordia ferri
In vacuum prolapsa cadunt copiantæ: sit vitæ
Annulus ipse sequatur, eatq; ita corpore toto.

Vult ergo ab omnibus rebus, quascunque videmus, perpetuo fluere spargiq; corpuscula quædam, vnde colores, odores, sapores, & aliæ omnia gignuntur. Quod si fluxiones illæ à duobus mittantur corporibus similes inter se talem habent consensum vt mutuo se attrahant, veluti fit in magnetē ac ferro. Ac quod: Licet ratio Epicuri prorsus indigna sit, quæ in disceptationem adducatur, tamen hæc de causa ducenda est quod planè fatetur attractionem in alimentis, in medicamentis, & alijs rebus: quod Asclepiades negat, cum nihil ab vilo trahi dixerit. Melius sanè fuisse Asclepiadi naturam artificiosam dicere, si meliora non potuit dicere, quàm Epicurus, præterea rerum substantiam, tum sibi semper vnitam, tum à suis ipsius partibus mutuo inter se agentibus patientibusque alteratam, explicare. Naturæq; essentiæ esse seruare animal, morbos finire ac decernere, & quod conueniens est appetere, veluti alienū propulsare. Parua namq; ex atomis repulsis atq; reuerberatis ferre molem librari credebat Epicurus. Quippe: refellit assertionē Epicuri, supponens

id quod competum & exploratum vsu est, quod si stili unus quispiam aut annulus ferreus magneti applicetur, deinde alterū adiungas, & tertium & quartum, & sic plures deinceps ordine consequenti, quanuis primus duntaxat contingat lapidem, omnes manere in aere suspensos, vt continua quepiam annullorum catena esse videatur: quam vidit Galenus vt hīc refert, & cap. 5. lib. 6. de locis affectis. Et cum admiratione D. Augustinus explorauit, vt supra est relatum. Iam ergo sic colligit Galenus: vel omnes atomi resiliunt à primo stilo ferreo: vel subeunt & ingrediuntur. Si primum dicas, non adhærebunt sibi mutuo stili. Et sic nec secundus, nec tertius, nec alij qui deinceps sequuntur, propter: si postremum, & penetrant, falsa est Epicuri assertio, qui dicit per reflexionem atomorum & concatenationem ferrū suspendi. *Nec est.*) Illud etiam manifestum est, non solum sursum atq; deorsum, sed & ab vtroq; latere quaquā versus vinciri & colligari oportere atomos, tam ferri quàm magnetis, si arte complicari debeant, sed cur exigua corpuscula sensum omnem effugientia, tot ansas & fibulas quibus se mutuo corripiant, habere queunt? Cur perpeti & iugi nunquamq; quiescenti fluore magnetis substantia discussa non resoluitur? Et maximè per æstum cum ingens fluor substantiæ in corporibus accidit: *sane.*) Sed minimum inquit, est quod exhalat, & vix millesima est: vnaquæq; atomus, eorum ramentorum quæ ad solis lucidos radios apparet, nec cum ita se habere dicas, & tamen nihil o. bone affirmare vereris à tam gracilibus, & tenuibus, & quin potius nullis corpusculis ferri dura densaq; pondera attolli. Vndè latet hæc mirabilis complicatio. Cur non oculi (quanuis lynceo qui est in fabulis, acutius cernant) hos inanes complexus conspiciunt? Empedocles habuit, quoque sententiam Epicuri, item Democritus, & Diogenes etiā Apolloniates, vt refert Alexander Aphrodisi lib. 2. Naturali quæst. cap. 123. Et tandem ipse, inquit, ideo lapidem hunc attrahere ferrum, quia ipsum appetit & eo indiget, sic vterus semen, sic venæ & membra, nutrimentum: nec enim, ait, quæ sensum tantum habent, & animata desiderant, quod est eis naturale, sed & inanimatorum multa hoc pacto se habent. Et in procemio problematum, inquit, aut cur magnes lapis ferrū tantum attrahit, deq; eius scobe viuificatur. Ex quibus videtur

Magnetem
viuere dixe-
runt aliqui.

insinuare.

insinuare magnetem viuere, eiusq; pabulum ferrum esse, idcirco
 in ferri scobe optime seruari. Quod Claudianus Poeta optimè
 expressit ijs versibus, dum ferreum Martem à magnetica Venere
 pertrahi, describit in amplexus, dum inquit
 Ex ferro morant vitam, ferrig; rigoreq;
 Vesceitur, hac dulces epulas, hac pabula nouit,
 Hinc proprias renouat vires, hinc fusa per artus,
 Aspera secretum seruant alimenta vigorem,
 Hoc absente perit, triste morientia torpent,
 Membra fame, venasque sitis consumit aperta,
 Pronuba sic natura Deis, ferrumq; maritat
 Aura tenax subitis sociantur diuina furis,
 Et lapides sus ardor agit, ferrumq; tenetur
 Illecebris, rigido regnant in marmore flammae.

Vide Thales, vt refert Aristoteles cap. 2. lib. 1. de Anima, magne-
 tem animatum esse affirmavit, Plato in libro de Furore poetico
 diuinam actionem esse dixit, vt bene de Homero, inquit, loqua-
 ris, ars tibi non præstat, vt modo dicebam, sed diuina vis est, que
 te mouet, sicut in lapide quem magnetem Euripides nominauit
 nonnulli Heracium vocant. Qui lapis non solum ferreos annu-
 los trahit, sed vim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc ipsum ef-
 ficere possint, ac perinde vt lapis, alios annulos trahere. Nnde
 longa plerumq; concatenatio ferri & annulorum inuicem pen-
 det, & omnibus his ex illo lapide vis attrahitur. Hæc ille. Opti-
 mus certe magnes, vt supra dictum est, non modo ad se attrahit
 & retinet ferrum, sed etiam vim suam in id ita transfundit, vt
 possit aliud ferrum, quod appositum fuerit, apprehendere & te-
 nere: itaq; & ipse plures annulos sparsim locatos, ad se allicit, ac
 ita tenet, vt de eius corpore pendeant omnes: & cum vnum ali-
 quem ad se traxerit, cum eo sic communicat vim suam, vt alium
 iuxta positum tenere possit, atq; is rursus alium. Quo sanè mo-
 do annulum annulo nexti videmus, & quandam quasi catenam
 ex eis fieri etiam si alter in alterum, vt catena fabricari solet, non
 penetrat. Verumtamen ea magnetis vis primum quæque talis
 catenæ annulam arctius vehementiusq; astringit, tenetque pos-
 timum remissius & lenius, quæ res quia vulgo maximam ad-
 mirationem mouet, ferrum, cui lapis ille dedit in suam, viuum,

Quod attra-
hit ad sub-
fectionē
perfectionē
efficit.

vt scribit Plinius appellatur. Galenus autem actionem natu-
ralem esse credidit; quoniam omne appetens propter sui per-
fectionem appetit: propterea enim membra attrahunt vt nu-
triantur: Et elementa sibi conuenientes locos appetunt ad
quietem, vt cap. 3. lib. 8. phy. inquit Aristoteles: Et hoc est, quod
ipse dixit capit. 1. primi Ethici, omnia bonum appetunt. Natu-
ralis enim quædam potentia inest vnicuique enti, eorum, quæ
sibi conueniunt, attractiua, sicut lapidi Herculeo ferri. Quare
latissimè hæc attractrix facultas patet in seminibus, in plantis,
in animalibus, in lapidibus, in metallis. Et deniq; ausim affirma-
re attractricem quandam facultatem, per omnem naturam dif-
fusam esse, quæ singula nexu indissolubili deuinciat. Nec enim
aliquam rem reperire quis facile possit, quæ non ad aliam quã
piam: vel amicam familiaritatem habeat, vel naturæ commu-
nitione non dissideat, ex qua conuenientia, vel disconuenientia
attractiones fieri notum est per hanc virtutem mundus ipse
connectitur, & mundi partes inuisibilibus nodis, quanuis lon-
gissimè distantes, ne defluant continentur. Hæc facit vt
similia similibus coniungantur. Propter hanc vniversi non
confunditur ordo, sed quidquid vsquam rerum est (perinde
ac dispositæ suo quæque sub dute acies) suam stationem con-
seruat, nec temere se alijs immiscet, sed sub cognata entium
serie coeretur. Hinc Sympathia & antipathia rerum, id est,
consensus & dissensus. Amicitiam rerum vocat Plinius in pro-
œmio: vide simi. Sympathiam. In tricesimo septimo, hanc con-
cordiam, illam discordiam. Sympathia igitur facit, vt accidens
quod exiit à magnete de ferri queat in eolune ad ferrum: Et il-
la facultatē accidentis atq; opera trahitur substantia ferrea.
Neq; minor est vis quæ in magnete reperitur quæ ad vtrā ver-
ticem semper vertitur, cuius obiecta atq; obseruatione, nucle-
ris velificatio perficitur. Sunt, qui hunc effectum in mutuum con-
sensum ac concordiam referant, quæ alter alteri similitudinis ra-
tione quæ perficitur attractio, mirificè afficitur, sic vt magnes
odoretur ferrum in montibus Septentrionalibus, ex quibus eru-
tus est: non secus quã vultures naturæ sagacitate, cadauera ma-
xima locorū distantia, bidu & etiã, vt pleriq; opinantur, antequã
cædes facta sit. Sed num sit hæc ratio fida alibi, examinabitur.

Cur mag-
nes ferrum
attrahit.

(Nor.) Suprà docuit per hanc potentiam attractiuam fieri nu-
 triciones, ac purgationes perfici: ipsa quidem, quando copiosa
 suppetit, alimentum id, quod conuenit, attrahente: nonnunquã ve-
 ro simul cum ipso & quod non conuenit, quod etiam purganti-
 bus accidit medicinis. Nam cum id totum, quod superfluitat,
 vel bilis, vel pituita, ex ipsis traxerint, mox ex corporibus soli-
 dis propriam trahunt humiditatem vi, & difficulter, veluti re-
 soluentes, atq; in elementa redigentes, & omnino destruentes
 animal: intractus autem violentia alius aliquis humor conse-
 quitur, qui sic illi natura proximus, qui primum fuit violentus,
 attractus, ut optimè declarat Hippocrates lib. 1. de nat. humi-
 com. 27. & 31. *Sed etiam quæ furculos.* Demonstrat exemplis ma-
 nifestam hanc & multum conspicuam vim attractivam; quæ
 ijs inest, quæ ex profundo sagittas & cuspides infixas mem-
 bris ex alto conuellunt, & extrahunt. Talia vero multa re-
 perire est; de quibus Paulus libro. 6. capit. 88. ita scriptum
 prodidit. Mucrones & harundines & cuspides euellunt, vtra-
 que anagallis, Aristolochia rotunda, ammoniacum cum melle,
 herba: apollinaris fructus tritus & emplastri more appositus.
 Harundinis quoque radicem, terens, & melli mistam in lintheu
 illinens, abunde imposito, compedio: etenim educit, quicquid
 extrahendum est. Et quemadmodum reperiuntur medicameta,
 quæ cuspides infixas emittunt, sic etiam quæ diffusum late pet-
 artus veneni vitus exugant & enocent, reperiri satis constat.
Quamquam. Quod autem non quia inflammationem (quæ illis
 infixis sequitur) soluant, ut aliqui dicere ausi sunt, sed totius
 substantiæ facultate & tacita attractione hoc faciant, mani-
 festum (ut inquit Galenus) inde maxime est, quod alia sunt
 inflammationum remedia, alia autem quæ ab alto, quæ infixas
 sunt, conuocant. Adde, quod cum hæc applicantur particula
 (quibus talem vim esse dicimus) nullus dolor consequitur, sed
 veluti quibusdam medicamentis, & magicis verbis, excantant,
 quod trahendum est, quæ nullo sanè modo ferent, sed conse-
 qui magis doloris pat. esset, si non natura sponte, sed vi extrahe-
 rent, quæcumq; in alto adhaeserunt. Neq; mirum in medicamē-
 tis talem vim inesse; cum ipse viderim mulierem, quæ sola ma-
 nus impositione festucas ab oculis traheret, & cuspidem teli
 qua-

Facultas at-
 traxit nō
 potest ne-
 gari.

520 ablutū
 abob 219
 28 219 2027
 ibidē 219

quacunq; corporis parte inflicta esset, euocaret. Quis enim facultatem huius mulieris, antequam cerneret, credidit, aut quid non miraculo est cum primùm in notitiam venit: Quam multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur: natura vero rerum vis atque maiestas, in omnibus momentis fide caret: si quis modo partes eius, ac non totam complectatur animo. Antonius Venænius libro de Abditis morborum causis capit. 26. refert sagittam carminibus fuisse euulsam, & vt ex historia colligitur, potius vi digitorum illam attractionem referendam existimo. Nihil tam facile, inquit, in corpore quam sagitta conditur, & eadem sæpius altissimè: quod & in milite videmus, cui telum dextra parte pectoris illatum, sinistra scapulæ osi vsque adeo inhefit, vt & multi mucronem euellere frustra conati sunt. Nam redire tam longo spatio minimè poterat: absque carnis & venarum nervorumque laniatione, propterea quod spicula vtrinque ipsum cingerent: nec etiam contra carne incisa euelli telum poterat, cum os scapulæ, cui insederat, magnum amplumque obstaret. Quare medicæ artis præsidio destitutus, cum id citra mortis periculum fieri non posset, aduocat ariolum: qui duobus digitis plagæ supra positus, & carminibus necio quibus insuffratis, telum ex esse redire iubet: quo & si absque ægri corporis noxa, non tamen sine vtriusque animæ dispendio obtemperante, miles ille paucis post diebus rite curatus conualuit. (Deinde.) Neque verò hæc ita duntaxat contingunt, sed quod in admiratione ponendum vtiq; magis est, aliud alij veneno extrahendo vsui est, atque accommodatum, aliud cantharidum virus expugnat, aliud viperarum lethalem succum exhaurit, aliud turturis matris loliginem extorquet & alia alijs breuiter sunt remedia. *Antricitia.* Tritici exemplum inesse quibusdam rebus attractices facultates initas & innatas euidenter docet atque demonstrat. Agricole nostri, inquit, in Asia, cum triticum ex agro in oppidum in carris comportant, vbi suffurari aliquid volunt, nec tamen deprehendi, sicilia quædam aqua impleta in medium triticum condunt. Id ergo humore in se perficitilia trahens, tum molem sibi, tum pondus adiicit. Quod tamen non facile ab inuidentibus aduertitur, nisi quis ante admonitus, curiosius rem æstimat. Hoc igitur tritici argumen-

Multis ex
plis declaratur
vis at
trahendi.

to inesse feminibus à natura insitam attractricem facultatem, & eam quidem vehementissimam manifestè comprobatur. Nam si vel Soli feruentissimo qualia media æstate perurit, ea vna ex aqua exponeretur, ne brevis quidem sensu perceptibilis portio consumeretur, ex dictis itaque non esse sanæ mentis, qui attractricem facultatem rebus inesse neget, satis equidem arbitror demonstratum, deinde illud addo, quod vtrique magis mirere, quod si lana succida eo loco ponatur; vbi vasa fictilia plena sint aqua, eam omnino exhauriet, & lana madefacta reperiatur: & magis mirandum, quod per interpositum partem aquam trahat, cuius rei ipse testis oculatus sum: vellera quoque lanæ, inquit Plinius ca. 6. lib. 3. lateribus nauigiorum appensa dulcem humorem è mari exprimunt. Semina quoque validam hanc facultatem attractricem habent, veluti Theophrastus lib. 1. de causis plant. ca. 4. ita inquit, omnibus autem feminibus aliquid pabuli inesse hinc etiam constat, quæ enim arida & veluti putaminea omnino cernuntur, vt oleæ: hæc suis temporibus ad germinandum mouentur: etiam si humoris quantumlibet senserint. Nasturtia omnem ad se sugunt telluris humorem, vnde feri iuxta alias herbas bibere nasturtium, plantarum scriptores negant, quod omnem ab illis sibi surripiat alimoniam. Lupini item medijs vineis conferuntur, quod vitid telluris quocumque & omnem amarorem exhauriant, & ad se asciscant, vnde tristes efficiantur, & ingrato sapore constant, nisi aqua infusi dulcescant. Mirabilis quoque est attractio aquæ cornu Elephantini, veluti Elianus lib. 14. de hist. anim. ca. 2. refert, Elephantum, inquit, cornu in locis abditis & defosis longè abscondere & defodere consueuerunt, ne quis inueniat, quod à viris quibus ea cura est, tali industria deprehenditur, quo loco inuentam ipsam iri arbitrantur, vtres ingentes aqua plenos comportant & reliquunt, quod si aquam ab vtribus postmodum defecisse vident: certum habent inuenisse se quod quærebant, quod peculiare id habeat Elephantinum cornu, quod omnem ebibat humorem quemcunque ostenderit, quod si vtres integri & æque turgentes maneat, abeunt, & cornu inueniendi omnem spem deponunt.

CAP. XV. *Attrahit vim renibus inesse.*

Verum cum) omisso Asclepiade, cum ijs disputat, quibus percolari vrinam per renes est persuasum, totum autem hoc caput concluditur hoc argumento. Aut vrina ad renes sponte fertur, quadam electione atque ratione impulsam, non aliter quam nos cum ad forum abimus: aut à vena caua per contractionem exprimitur in renes: at hoc & illud falsum est: superest igitur vt sententia Hippocratis sit vera, à renibus nimirum trahi vrinam. *Prorsus enim*) priorem partem refert, & vt inepitam, atque indignam vt in disceptationem afferatur, haud impugnat. *Verum si*) posteriorem duobus argumentis conuellet, primum, quia sanguis totus simul cum vrina ad renes compelleretur: quod fieri non posse situs renum contradicit. Nam eos, venæ caux subiectos esse oporteret, quemadmodum cerebri excrementis meatus in naso & palato ipsis colatorijs similes sunt subditi, & non ad latera positos vbi illud aduertendum est ita ad latera positos esse renes, vt dexter in homine non sit elatior sinistro vt tradidit Aristoteles, libr. 1. de historia animal. capit. 18. dexter, inquit, in omnibus quibus sunt renes animalibus, superiorem obtinet locum, minusque pinguis obducitur, & sicciore est: quod vel in omnibus & que liquidò manifestatur. Cuius rei rationem docuit libr. 3. de partibus anim. capit. 9. confirmat sententiam Aristotelis Galenus, licet cum alijs rationibus, libro 5. de vsu part. capit. 6. Quæ sane rationes in brutis fidæ sunt, in homine vero aliter cernitur, quoniam sinister est superior dextro vt sensus ipse se iudicat, & causa est iecoris magnitudo. *Item si*) alterum argumentum: si colatoriorum modo renes vrinam transmittant, præsertim quod tenuius ac serosum est: quod vero crassum, retineant: heret, vt totum sanguinem ad renes ferretur, quemadmodum totum vinum conijcitur in vimineis, quæ torculari subijciuntur: Et lac in qualis etiam totum, licet pars serosa transfluat & crassa maneat, quæ caseus fit. Atqui venæ caux pars altera tantum ad renes accedit: altera sursum defertur: ex qua sane, vrina eo modo secerni non potest: siquidem oportebat per renes seu colatoria expurgandus erat, vt totus in eos sanguis ferretur. Deinde

A renibus
trahitur vri
na.

Ren fini-
ster est su-
perior dex-
tro.

sum

sum quidem transiret, quod tenue est: supra detineretur, quod crassum est: Sententia ergo Hippocratis vera est, renes attrahere à iecore urinam. Renes autem perfectè serum sanguinis expurgant, maximè in ijs qui benè sunt constituti. Quod si in venæ sectione serosus ille humor appareat, signum est, eos non esse naturaliter dispositos, ut Galenus capit. 6. lib. 5. de vsu par. aduertit. Renum etiam vterque multum quidem bilis flauæ attrahit, ac propemodum omne id, quod venæ & arteriæ, quæ in ipsis sunt, continuerint: multum vero & sanguinis, quod scilicet, in eo est humidius ac tenuius. At biliosus quidem excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum urinis permeat: sanguis vero carni ipsi renum aspergitur instar fecis cuiusdam: inde iam paulatim vaporis modo in totum ipsam dispergitur, adhærescit, atque demum alimentum fit renibus. Attrahit quoque folliculum felis bilem, & lien, melancholicam, sed diuerso modo quàm renes, quoniam paucissimum & melancholicum excrementum: copiosius autem ipso biliosum: porro vtroque aquosum multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicum, tenuissimum vero serosum, atque amborum medium ipsum biliosum. Ceterum quoniam vesicabilis per angustos meatus trahit, tantum bilem euocat: reliqua vero instrumenta trahunt per vias latas, ideo & sanguinem quoque. Quare aliquando contingit per urinas vniuersum corpus expurgari, & crîsim per eadem fieri, cum maximo ægrorum auxilio, ut alibi à nobis & monstratum.

Renes perfectè attrahunt serû.

Renes præter serû, bonû sanguinè trahût.

Folliculum felis attrahit bilè: & lien melancholicam.

CAP. XVI. Contra Erasistratum de vi attractrice.

Porro Erasistratus urinæ separationem per renes fieri dicebat: sed attractionem renum minimè concedebat: aduersus què hîc inuehitur Galenus. Et primû reprehêdit Erasistratum, quoniam cum ipse esset solitus aliorum opiniones refutare, Hippocratem non reprehendit de attractione sæpius loquens, & maxime libr. 6. de morb. vulg. sect. 6. tex. 1. cum dixit, renes è ventre introrsus extrorsusq; tractrices sunt: & li. de natura

puerum inquit, os vteri semen attrahere, vel hoc erat contentus Galenus, quod Erasistratus dixisset, fallitur in hoc Hippocrates, tum enim illi responderet, seu rilesque esse eius rationes non rhetoricas aut dialecticas ostenderet, sed neque vnum verbum de attractione aduersus Hippocratem pronunciauit, alioqui sententias omnium quam sæpe reprehendens.

Quidigitur. Stomachus proprie canalis omnis est, ac libullus, qui in capacitatem aliquam, cavitatem amplam, quomodo a sophagus seu gula in ventriculo definit: quâquam & interdum stomachus pro ventriculo & eius orificio sumatur. Celsus ca. 1. lib. 4. deinde, inquit, duo itinera incipiunt, alterum asperâ arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, stomachus interior ad ventriculum fertur. Illa spiritum: hic cibum recipit. Galenus lib. 5. de locis affectus cap. 5. de gulæ affectibus dignoscendis agens, mirum in modum explicat, quæ tunc Galenus vult docere. Eam partem, inquit, quæ inter fauces & os ventriculi media est, quam veteres a sophagum nominant, qui post Aristotelis sæculum scripserunt, stomachon (nos gulam dicimus) appellare consueuerunt. Quauis Aristoteles prisco semper vocabulo hanc animalis particulam nominauerit. Eius duplex est usus: vnus, quod veluti via est eorum, quæ deuorantur: alter, quod circa vtramque viam actionem quandâ efficere videtur, tum deuorando ea, quæ ab ore ad ventriculum deferuntur, tum reijciendo ea quæ ab hoc ad os eleuantur. Cum enim gemine sint ei partes (quas dissectores tunicas appellant) altera ad cibi potulque deglutionem vitur: altera ad eam, quæ mouendo fit, expulsionem. Hæc ille.

In quibus duo aduertenda sunt: primùm, pluries ferè usum stomachi nomine quam a sophagi Aristotelem significandæ gulæ: secus quam opinatus fuerit Galenus. Nam lib. 1. de historia animal. ca. 12. 15. 16. & vltimo, lib. 2. de hist. anim. ca. 17. item lib. 4. de hist. anim. 13. & sæpius totum illud spatium faucium & oris ventriculi, quod nos gulam diximus stomachum appellauit. At lib. 1. de hist. anim. ca. 6. lib. 3. de part. anim. c. 11. in eadem parte nominanda a sophagi nomen interseruit. Quapropter eruditi hoc respicientes addendam esse negationem existimauerunt, & non semper appellatam ab Aristotele veteri nomine partem hanc

Renes per
solis
pant

Renes per
et
ad
ad

Folliculus
solis
et
ad
ad

Gula & sto
machus.

hanc scripsisse Galenum facerent, ostenderentque nobis non oblitum locorum in quibus toties pro gula stomachum usurpat Aristoteles. Fieri hoc quoque posse non nego: ut quidem occurrere multa sæpe nobis, in authoribus solent, quæ aliter legimus, ac scripta ab illis fuere: Alterum est, duabus proprijs tunicis præditum esse aſophagum, externa, internaque. Est autem interna crassior multò, quàm externa. Interiori, fibræ sunt rectæ, quæ manuum vice funguntur in cibi attractione, quem ab ore susceptum ad ventriculum deferant propterea ad summum ad imum feruntur: externa vero gulæ tunica transuersis fibris prædita est, ut cibus potusque facilius deorsum trahatur. Et hæc ad expulsionem quæ vomendo fit, apta quoque est. Est autem aſophagus, non modo ventriculo contiguus, sed continuus, quemadmodum ventriculus intestinis, quæ ad podicem desinunt. Sed de ventriculo postea lib. 3. capit. 8. in quo, ut interim moneam, quatuor insunt facultates naturales, quæ reliquis membris adsunt, attractrix, scilicet, retentrix, concoctrix atque expultrix. Hæc cum Erasistratus non intellexisset dixit, nullam esse attractionem ventriculi: ex quo Galenus aduersus illum colligit hanc conclusionem. Contractio igitur stomachi (sumpsit stomachum pro ventriculo) nulla est. At hoc falsum est. Illud quoque falsum erit. Cum enim partes inferiores laxantur, superiores contrahuntur. Vtriusque opinionis commune est argumentum. Attractionem igitur, velit, nolit concedet Erasistratus.

Sane, reprehendit Erasistratum, quod urinae secretionis modum non explicauit, cum tamen alias naturæ functiones doctuerit. Neque enim ignorauit tractricem facultatem renum, eius tamen nec meminit, nec contra eam dixit, asseruit autem digestionem fieri alimenti per corpus vacui fugæ, quod capite 1. lib. 2. reprehendet Galenus.

De urinae vero separatione) Quod autem urina non secernatur, ne vacuum detur, multis rationibus Galenus probat: prima est, quia nemo ischuriam laboraret, eò quod non posset maior copia influere, quàm assidue vacuaretur. *Sed* neque venarum expressione id accidere potest (sicuti in nutrimenti digestionem ad-

iecit expressionem ventriculi) cum renum situs contradicatur, ut superiore capite abunde fuit explicatum. Si namque) præterea fieret, ut onus sanguis ad renes ferretur, quod falsum est: quoniam quod serosum & tenue sanguinis est, id per renes, seu per colatoria quædam transibit: quod sanguineum & crassum est, in venis remanens impedimento erit ei quod à tergo confluit. Itaque) Erasistratus ergo ijs difficultatibus impeditus, urinæ secretionis modum maluit dissimulare, quàm, vel dubitare, vel Hippocratem sequi. Et in hac re melius quàm Asclepiades sensit, qui mentiens nullam esse attractionem voluit denique exemplo duorum seruorum in furto deprehensorum, vnum dissimulatorem, & alterum mendacem appellat.

CAP. XVII. De vi attractrice contra Erasistrati & Asclepiadis sectatores.

Iuniorum) omisis Asclepiadis sequacibus, qui nihil dicunt, ut à mendacio suum magistrum defendant: Erasistrati, renes urinam quidem transcolare, non tamen attrahere, dicunt. Horum tres Galenus adducit opiniones. Prima est, ad partes superiores, quæ nimirum supra renes sunt, purum sanguinem ferri, serosorem vero: ut pote grauiorem, inferiora petere atque in renibus percolari. Hæc opinio aliquando ipsis placuit, postea falsam omnino esse comprehenderunt. Primum cum ille aquosus humor antea è ventriculo in iecur ferretur, cur nõ fuit grauis quando à ventriculo in iecur ferebatur. Præter id quod nutrimenti vehiculum non esset, si ita grauis foret. Neque enim ex ventriculo in venas commodè trãsumi poterat chymus iam ex cibis factus, neque facillè pertransire venas, quæ sunt in hepate, & multæ & angustæ, nisi tenuis quædam & aquosa humiditas tanquam vehiculum fuisset ei admista. Hunc itaque usum præstat animalibus aqua. Siquidem ex ea nutriti nulla particula potest, distribui vero ex ventre, quod nutriturum est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido. Hinc Hippocrates lib. 3. de ratione victus tex. 40. ipsam aquam, vehiculum nutrimenti appellauit, simul cum appellatione, usum quoque eius ostendens. Alterum) absurdum est, quod totum serum in renes

renes deferri nequeat, cum non sint in infernis partibus venæ caue sita, sed à lateribus: neque inserta sit in eos vena caua, sed tantum processus quosdam ad vtrumque mittat, vt ad alias pleraque partes. Serum igitur seu tenuis ille ac aquosus humor, postquam suo officio perfunctus est, non oportet amplius manere in corpore, onus alienum venis futurum. Huius sanè utilitatis gratia renes extiterunt instrumenta concaua, alijs quidem attrahentia, alijs autem emittentia tenue hoc & aquosum excrementum. Adiacent autem vtrinque ipsi venæ caue paulum sub hepate, vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, posteaque is solus purus eat per totum corpus, paucò omnino ipsi admisso aquoso humore. Non enim eget amplius sane multo hoc vehiculo vt qui tunc per amplas vias illinc feratur, tum fluxilis magis iam natura redditus sit.

Quæram igitur) alia opinio fuit affirmantium serum ad renes sponte fluere, sanguinem vero aliò deferri: quemadmodum si aqua & oleum mixta effundantur humo, diuersa vtrumque via incedet. Minimè igitur mirum esse, si aquosus humor in renes fluit, sanguineus per cauam deorsum feratur. At hæc opinio falsa est. Reddè enim pro causa, id quod quæritur.

Rursum) Lycus Macedo scripsit commentarios in libros de morbis vulg. Et de Anatomia licèt prolixè, fuit discipulus Satyri præceptoris Galeni, & aduersum Lycum librù proprio nomine scripsit Galenus: Lycus ergo existimauit vrinã esse excrementum nutritionis renù. Quem refutat Galenus hoc argumento, quod absurdum sit tantillam partem adeo copiosum reddere excrementum, cù paulo minus tantum meiamus, quantum bibimus, vt omnibus confessum est. Quod si reliquæ partes corporis ex proportionem tantùdem gignant excrementi, vesicæ plures ac multo capaces ei excipiendò nõ sufficerent. *Albo igitur*) Itaque Lycus, dùm palàm est, neque vera loqui, neque eadem cum Erasistrato si milis videtur coruo albo, qui nec ipsis coruis admisceri possit propter colorem, neque colubis ob magnitudinem conuenit in hominè sui ingenij, & alienum à sensu communi. Sunt enim quos pudet vsquã cum quoquã consentire, quasi nihil verum sit, nisi diuersum sit. Reperiri autè coruù album tradidit Aristot. li. 5. de

Coruus al-
bus.

generat. anim. cap. 6. iam enim, inquit, perdix visa est alba, & coruus, & passer, & vrsa. Cuius rei rationem ipse Aristoteles refert ad aquam ex qua capiunt alimentum, & in quaest. 7. sect. 10. ex alimentis enim colores contrahuntur animalibus, non sine ratione. Alimentum enim est id, quod futurum est hoc, cuius ratione dicitur alimentum. Capitis pediculi nigriores sunt, quia succus ibi pinguior. Ad ceteras corporis partes albidiores, quia siccus excrementum. Pulices in catellis, in candido dilutiores, in ruffo fului, in nigro nigriores. Niuosis in locis vultures, aquila, accipitres, milui, vulpes, vrsi, corui candidi. Sic de ceteris dicendum. *Fortasse* in eo solum potest laudari lycus, quod excrementum ex nutritione dederit renibus, commune sanè omnibus nostri corporis particulis. Et tandem concludit Galenus à nemine ante dictorum, praterquam ab Hippocrate bene explicatum fuisse quo modo vrina secernatur.

L. L. E.

L. LEMOSII IN GALENI LIBRVM SECVNDVM DE NATVRALIBVS FACVLTATIBVS,

Commentarij.

CAP. I. Contra Erasistratum de alimenti distributione.

ET quod.) Concludit Galenus, quod quemadmodum renibus inest facultas attractrix, sic ceteris corporis partibus est tribuenda: quoniam vnazqueq; sibi conueniens alimentum attrahere appetit.

Quod magis.) Agit aduersus Erasistratum male sentientem de alimenti digestionem, quam no-

lebat fieri per attractionem. Est autem digestio cibi distributio ordinata per vnuerfum corpus. Distribuitur enim alimentum per venas in totu corpus; iustaq; quadam economia tantum vni cuiq; particula impartitur, quantum illi nutriendae satis sit. Ad hanc autem digestionem optime perficiendam multum iuuat humor aquosus, eo enim facilius fit distributio, vt aduertit Galenus aph. vlt lib. 4. dicebat Erasistratus digestionem fieri aut quia vacuu accidit: aut quia res proxima sequitur. Asclepiades addit, aut quia vas ipsum contrahitur, vt quando vena in se confidet; atq; ita compressione ventriculi & venaru digestionem fieri arbitrabatur. Nam.) arguit Galenus aduersus illos. Si fuga vacui fieret digestio, nunquam accideret plethora, nisi forte circa cor & pulmonem: accidit autem, non ergo fuga vacui fit digestio. Illi autem soli cordi concedebant, vt sanguinem ad se attraheret. Sin autem.) Expressio quoque tum ventriculi tum venarum, ad extremas vsque partes suum tenorem seruare non potest; aut si seruat, cur additur etiam illa successio.

Digestio quid.

CAP. II. *Contra Erasistratum de urina & bilis secretione.*

Ergo sursum.) Attrahit singulae corporis partes alimentum sibi familiare, & ut magnes ferrum, ea proprietate quam tota substantia solet Galenus attribuere: sed nulla est evidentior attractio, quam ea, qua renes serosum humorem alliciunt: cum talis actio nulla alia ratione explicari possit. Hoc ergo argumento Galenus eos conuincit qui attracticem non recipiunt.

Alter. In secretionem etiam flauae bilis Erasistratus errat: quippe qui asserat, bile sanguine mistum per totum corpus ferri. Quae sane sententia & ipsi Erasistrato aduersatur. Docet enim naturam animalibus prospicere artificiosamque esse: & biliosum humorem inutilem animalibus omnino esse asseruit. Haec autem duo inter se coherere nequeunt. Nam quomodo, quae so, videatur animali prospicere, si tam noxium succum unam cum sanguine ascendere in corpus permittat.

Verum haec. Eorum refellit errorem, qui volebant flauam bilem a sanguine sponte separari, cum angustiora vesiculae ostiola subiret, quae sanguis ipse bile crassior penetrare non potest. Cur enim serum bile tenuius & liquidius, illos meatus non praecipuat: bilem vero esse crassiorem sero, facile experimur, quod Erasistratus quidam sensibus fidem detrahens, ineptum ausus est negare.

CAP. III. *Contra Erasistratum facultates natura a magnitudine & paruitate meatuum non pendere.*

Ergo.) Erasistratus in hac sententia de magnitudine & paruitate meatuum, ex quibus consistere facultates videtur asserere, veteres philosophos illos imitatur, qui solum unum principium materiae constituebant, ex quo & cuius gratia omnia fieri esse debebant, veluti Aristoteles refert. c. 3. li. 1. Metaph. & c. 2. lib. 2. phy. & c. 1. li. 1. de part. anim. Quos Aristoteles ibidem reprehendit, dicens, principium rerum naturam potius, quam materiam esse. Haec autem natura statim ab initio tribuit unicuique instrumento quandam facultatem naturalem, quae conueniens sibi alimentum attrahat, alienum discernat, & bonum alteret: alias animalia non poterant non modo tantum annorum, sed nec paucissimorum dierum numerum durare. Quid durare inquit: imo ne gigni quidem, cum nisi his facultatibus natura utatur, non potest animal produci, ut statim Galenus docebit. Quare has omnes operationes non ad materiam, ut facit Erasistratus, sed ad ipsam naturam artificiosam, prouidentissimam, ac iustissimam referemus unicuique: *tra.*

strumento.] Arist. c. 5. lib. 1. de part. anim. sic ait, cum autē instructū omne rei alicuius gratia sit, & partes corporis quascūq; gratia esse alicuius videamus, id autē ipsum esse alicuius gratia, nō nisi pro aliqua actione sit, patet in totū etiā corpus consistere alicuius gratia actionis plenioris. Non enim sectio, ferræ gratia facta est, sed ferræ sectionis gratia, cū sectio quædā vsio sit. Quapropter corpus etiā totū animæ gratia conditū est, & membra officiorū gratia cōstāt, & munerū, ad quæ singula occōmodantur. Et quia natura studet per paucissimas instrumentā actionēs plurimas animali cōparare, vt lib. 12. de vsu part. c. 4. inquit, Galenus: ideo cuilibet tot facultates tribuit: in quibus ingenis, numerūq; ipsius naturæ apparet. Quippe cū naturæ operibus iunctū illud præcipue sit, vbi nihil temerè, viceq; fortuita cōmittatur, sed alicuius gratia omnia agātur. Illud autē ex Gale. c. 6. lib. 1. Methodi, aduertendū est, quod pars & instrumentū eo differūt, quod instrumentū perfectū edere actionē potest, nō autē particula omnis: nepe oculus instrumentū est, cornea veto tunica, pars quidē est, seu particula, nō tamē instrumentū. In singulis præterea partibus obseruanda est positio, numerus, magnitudo, cōplexio, confirmatio, coitio, & earum inter se communio, vt sic artificium ostendatur naturæ, vt docet Galenus. lib. 4. de vsu part. c. 1. Et c. 9. lib. 1. eiusdem operis.

Natura gratia finis, omnia facit.

Pars & instrumentū, in quo differant.

Rerum su.) Quod Galen. artificii admirabile naturæ explicet, quæstū ipsa artem superet breuiter demonstrat. Natura enim interiores partes & numero plures, & forma diuersas, non minus quàm externas elaborat, cū statuarius externas duntaxat exprimat. Adde quod præcipuas partes natura in profundo, minus præcipuas in superficie collocauit, vt lib. 1. de vsu part. c. 17. ait Gale.

Differētia artis & naturæ.

Quippe natura.] Neq; tantū finxit natura, sed etiā auxit, & deinceps cōseruat, corpori inhabitās, quod operi suo nō præstat statuarius. Vnde lib. 1. de causis puls. c. 2. inquit, natura ab artifice eo differt, quod illa suis instrumentis est implicata, ac per ea tota permanat. Artifex vero minimè, vt in pulsibus probat. Artifex etiā à natura dissidet, quod ille extra materiā sit, hæc per ipsam materiam diffusa, lib. de causis procar. Praxiteles.) Statuarius fuit nobilis (de quo Plin. libro. 24. capit. 8. Phidias.) De hoc etiam illic Plinius. Et Galenus. libro. 3. de vsu part. capite. 10.

Imo.)

Inno.) Aliud discrimen est, quod natura materiam quam tractat
 semper in aliam speciem permutat, abolita veteri forma, ut ex
 sanguine partes corporis facit, statuarius vero datam materiam
 immutare non valet. Neq; ijs aduersatur quæ tradidit Galenus
 cap. 10. lib. 3. de vsu part. vbi ait, ut igitur Phidie si dederis lutum,
 nunquam repetieris eburneam statuam, ad eundem modum sanguinem
 vbi dederis, nunquam receperis vel solem, vel lunam, vel splendi-
 dum eiusmodi, & pulchrum corpus: quia sanguis potentia non est
 Sol aut Luna, sed os, chartilago, arteria, vena, neruus, adeps, gla-
 dula, membrana, medulla, quæ licet exangua sint, ex sanguine
 tamen sunt facta. Quomodo autem hæc Galeni verba sint in-
 telligenda cap. 6. lib. 1. explicauimus. Quo autem: Quis autem
 esset opifex huius mutationis Erasistratus non dixit. Conglaciante
 te.) melius, conglutinante. Prorsus enim.) Declarat naturam & se-
 men actu generans idem esse, sed diuersis notionibus differre.
 Vel maris semen.) Linacer dictionem, maris, ter in hoc capite de
 suo addidit. Cui Galenus absolute semē dicitur scripserit. Quod
 namq;.) Quod nuper simplex semen erat à parentibus emissum,
 naturæ rationem sumit. Ac si dixisset Galenus. Quæ prius in se-
 mine sopita erat naturæ vis, & quasi intercepta tum ad agen-
 dum exulceratur, dum primum id innatū sibi officium peragit,
 quod diximus conceptionem esse & nuncupari. Tanquam enim.)
 Vt Phidias antè habuit facultates artis, quam materiam attingit,
 vsus autem ipsis facultatibus est in materia (omnis enim facul-
 tas, si competens desit materia, ociosa est) ita & semen faculta-
 tes in se habet, sed actionem non nisi in materia molitur. At-
 trahit namq; semen sanguinem ad sui augmentationem, quem
 familiaritate quadam appetens attrahit, attractum retinet atq;
 assimilât. Quod si plus iusto attraxerit corrumpetur sanguine
 copioso: si nihil omnino, ociosum erit semen, & non efficietur
 natura, quod erat in potentia. Necessaria est igitur iusta sangui-
 nis quantitas, quod nec obruatur, nec ociosum sit semē. Huius aut
 moderationis, quis est auctor? natura sanè quæ in semine conti-
 netur. Hæc enim artifex est, Phidias ad portionem respõdes: san-
 guis vero ratione cere habet. Non igitur conuenit, ut cetera sibi ipsi me-
 sura inueniant, sed Phidias: sic nec sanguis, sed natura. Quæ tantū
 attrahet ad se sanguinis, quanti indiget, & ad nutrimentum &

Natura
 est
 in
 facta

Pars & in
 summe
 in quo
 dicitur

Discrimen
 in
 Semē attra-
 hit sangui-
 nem.

(out

ad

ad auctiōem: cum auctio sine nutritione fieri haud possit. *Verum.*] Occurrit Galenus obiectioni, poterat aliquis dicere, si semen attrahit quod mediocre est, iam igitur semen prudens erit, & intellectu præditum: præinde non semen, nec natura, sed animal dicetur: quid animal? imo homo erit. Respondet, inquam, quod veluti magneti lapidi trahendi ferrum, sic semini trahendi sanguinem facultas inest, qui sibi familiaris est. Quare natura, vt iam sæpè diximus sine arte docta, vt quæ corporis partes fingit, perficitq̃, facit, vt ipse citra doctrinam, proprias actiones aggrediantur, vt supra lib. 1. c. 6. demonstratum est.

At quid erat semen.) Semen est efficiens animalis principium, materiale vero, sanguis ipse menstruus, vt. cap. 2. lib. 1. de Sani-
tate tuenda monstrauit Galenus. At qui per sanguinem men-
struum nil aliud intelligendum volo quam sanguinem mulie-
brem bonum ac perfectum, quiq̃ per vasa seminaria defer-
tur, atq̃ tandem per venam vmbilicalem ad nutriendum scru-
tum mittitur. Sanguis autem ille superuacuos, qui singulis me-
sibus ab utero mulierum profluit tempore gestationis uteri nõ
descendit, cum inutilis sit natura, sed in vasis ipsis continetur,
vt post partum expellatur. Aliter ergo fœtus sanguine optimo,
& conceptus deurato, non verò menstruo & superuacaneo, vt
Galenus aph. 37. & 44. lib. 5. docet: Et nos cap. 12. lib. 5. de mor-
bis medendis explicauimus. Neq̃ est fidum argumentum mu-
lieres utero gerentes non pati menses: quoniam multas noui-
mus absq̃ villo mensium profuuiō, concepisse, veluti alias, qui-
bus utero gerentibus menses profuebant. Quod ad multitudi-
nem, vel paucitatem sanguinis referendum est. Quibus adde,
quod si menses adessent utero gerentibus, venæ sectio in illis
non ita esset periculosa, vt Hippocrates tradidit aph. 31. lib. 5.
imò auxilio esset futura. *Competens.*) non aliter nutritur semen,
quam partes nostri corporis, semen namq̃ competente sangui-
ne nutritur, qui tenuis ad eò halitusosusque est, vt cum in omnẽ
seminis partem veluti ros sit attractus, nusquam sui speciem re-
praesentet. Sic namque fiet, vt & facile eum vincat semen, &
celeriter assimilet, & sibi nutrimentum faciat: mox arbitror se-
cundo attrahet, & tertio, quò scilicet, molem sibi magnitudi-
nemq̃ iustam ex nutritione adijciat. Hoc sanè modo partes
corporis

Fœtus nu-
tritur san-
guine opti-
mo.

Mulier cõ-
cipit absq̃
mensiu de
fluuio.

Fœtus non
trahit ore.

corporis nutriuntur, vt c. 11. lib. 1. de semine. Et li. 3. huius operis c. 7. Gale. ostendit. *Tertia vera.*) Primū requiritur semen ad factū gignēdū: deinde vis alteratrix: tertid formatrix. Cuius ope s. n. ē primū veluti concretū quiddā tenue, membranā illā sibi induit, quā Hippoc. sexta die cum foetu Musurgo mulieri ouorū tunicē simile excidisse ait: post hāc vero reliqua etiā quæcūq; , scilicet, in libello de infantis natura ab eo sunt scripta, fingit. Num verò foetus venarū principiū in se habeat, an à vulua prægnantis accipiat, dubitat Galenus lib. 6. de plac. Hipp. & Plat. c. 3. vult autē Galenus eo ipso loco à se ipso foetum, non à vulua hęc principia in se habere. Porro foetus in vtero ore alimentum sumere, Hippocrates docet libro de carnibus ijs verbis, cæterum puer in vtero comprimens labra ex vtero matris sugit, & tum alimentum tum spiritum, cordi intrō trahit, vbi sanē mater respirauit: est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidū: etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum præbet. Si vero quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & sugit: illi sic respondendum est. Pueri nascuntur sterco in intestinis habentes, & vbi nati fuerint celerrime vētrem, tum homines tum pecora exonerant. Atqui nō haberent sterco, nisi in vtero suxissent. Imo neq; mammā statim vt natū est sugere nosset, si non in vtero suxisset. Et de motu cordis ac venarum sic habet. Hęc Hippocrates. Quæ Galenus refert. libello an animal sit id quod in vtero est, cap. 3. 4. & 5. & approbare videtur. At re vera foetus in vtero non alitur ore, neque sterco emittit, aut respirat, neq; alia excrementa: præter sudorem & vrinam habet: liber autem ille de carnibus non est Hippocratis magni, vt alibi docuimus: neq; etiam Galeni liber est an animal sit. Quoniam Galenus lib. 6. de vsu partium cap. 20. inquit, foetus in vtero, vt ab ore matris alimentum & spiritum accipit, sic & spiritum per ea vasa, quæ ad vmbilicum sunt, nec per os respirat. Neq; illud quod in foetus intestinis conspicitur est cibi excrementum sed sanguinis, propterea nō malè olet materia illa, quemadmodū fœces nostrę. Aristo. c. 10. lib. 7. de hist. anim. sic de eo scribit: excrementum etiam reddunt, alij statim, alij breui, sed omnes intra diē quod excrementum pluris quam pro infantis magnitudine est. Papauerulum hoc mulie

in vtero
nati
foetus
sugit

Mulier
sugit
ob illud
quod

Foetus non
alitur ore.

DE NATURALI FACULT. III

res vocant, colore cruentū, atq; admodum nigrum & piceū est, non lacteū, iam & albidum redditur. Galenus lib. 1. de semine c. 10. voluit, nō tam yrinā, quā stercus factum excernere: quod de stercore falsum est vt iam diximus. *Cor igitur ab initio.*) Ex ijs credendū non est cor primum formari, quod Aristoteles tradidit lib. 2. de genera. anim. c. 4. vbi ita dixit, quamobrem cor primum actu secernitur, quod non modo sensu ita fieri constat, verum etiam ratione. Cū enim quod gignitur de ambobus abiunctū iam est, se ipsum gerere, gubernare & dispensare debet perinde, quasi filius à patre emancipatus, seorsumq; collocatus. Itaq; principiu haberi oportet, à quo etiam post ordo membrorum describatur, & quæcunq; ad absoluendum animal pertinent, disponantur. Et pauld post, quapropter cor primum distinctum in omnibus inspicitur animalibus, quæ sanguinem habent. Id enim principiu est & similariū & dissimilariū partium. Et infra, fit autem primò principiu, quod in sanguineo genere cor est: in cæteris proportionale, vt sæpius dictū est. Idq; effici primum non modo sensu percipitur, sed etiā quod per obitū vita hinc ultimo deficit. Euenit namq; in omnibus, vt quod vltimum fit, id primum deficiat: & quod primum, id vltimū, quasi natura decursione reducem agat, & à calce ad calcæes, vnde proruit, redeat. Hæc ille. Tria igitur de corde prædictis verbis Aristoteles velle videtur: primū cor omnium membrorū primū conformari: idq; esse apertū sensu & ratione. Alterū, reliqua ab eo exoriri & dispensari: tertium quod vltimè moriatur, primum falsum est, cum neq; ex dissectione euidēs quippiā aut abortibus, neq; aliquod ratione cōclusum argumentū posset afferre. Sed & ratio cōvincit, nullā particulā fetus intrinsecā fieri posse, priusquā duæ venæ & duæ arteriæ, quæ ymblicū cōstituunt, producātur. Additq; errorē errori, dicēs, alia omnia ex corde ortū habere, esseq; id, sicut generationis, ita quoq; administrationis omnium authorē & ducem. Quod non minus falsum est, quā primū, vt disp. 5. lib. 13. de morb. med. latè explicauimus, tertium vero tanquā verum admittimus, scilicet quod vltimò moriatur: cuius rei magna experientia est, pediculorum sagacitas: qui vbi corpus hominum tabescere sentiūt, omniaq; membra lentim sanguine desitui, vel ipsum deserunt, vel illas partes

Fortus non mittit stercus.
Cor nō formatur primum.

Aristoteles reprehenditur.

Iecur pri-
mū gigni-
tur.

Num tres
facultates
sunt diuer-
sæ.

partes occupant, quibus sanguis, calorque natus diutius in-
hæret. Quare cum temerarium sit scribere cuius oppositum
sensu deprehendi potest, iecur primū gigni ut in dissectioni-
bus appareat sine dubio firmandum est. Deinde cor, postmodò
cerebrum: ut libro de fœtus firmatione cap. 3. demonstravit Ga-
lenus: licet lib. 1. de semine cap. 8. cor, hepar, & cerebrum, eò-
dem tempore discerni, scribat. Illud porro aduertendum est, in
partibus animalis construendis, tres esse naturæ scopos, ut decla-
rat Galenus lib. 6. de vsu part. cap. 7. Et lib. 14. eiusdem operis
cap. 1. aut enim ad viuendum necessarias fecit, cuius generis
sunt cerebrum, cor, & hepar: aut ad viuendum commodius, ut
oculos, nares, aures: quaedam ad generis instaurationem, ut pu-
denda, testes, ac matricis. *Augetur autem.*) occurrit hîc nobis il-
la quæstio discutienda ab aliquibus pertractata, sed nondum ab-
soluta, an scilicet, generatrix facultas, auctrix, & nutritrix, sit eadē,
an diuersa. Nam Galenus in hoc loco, & cap. 3. & 7. lib. 1. huius
operis, perspicuè insinuare videtur, has tres facultates omnino
diuersas esse: idque probat: quoniam actiones quæ his tribus
facultatibus respondent, tres sunt, vna scilicet, cuiusque, genera-
tio, auctio, nutritio. Opera quoque diuersa, generare, augere, nu-
trire. Quippe augetur id quod est, gignitur id quod non est.
Differunt item, quia in cremento, substantia quæ crescit, est, &
præexistit actu ante ipsum ccrementum. Illa, quæ est generatio
nis, non est actu, sed potentia, antequam introducatur, & sit actu.
Præterea differunt, quia forma quæ crescit est eadem, quæ erat,
sed sic maior: in generatione vero non forma, sed compositum
generatur. Item nutritio est viventibus maximè necessarium, ut
pote, quod pertineat ad essentiali & conseruationem indiui-
dui, quod sine hac ope teneri ac conseruari non potest: quoniam
animal tantum viuunt, quandiu nutritur, ut cap. 4. lib. 2. de anima
dixit Aristoteles. Nunquam enim otio perfruitur hæc vis alitrix,
vnde Philosophi eam planè naturalem appellant. Augere vero
ad magnitudinem est institutum, temporarium tamen est, eiq;
exitus est in ætate certus: quoniam ad ætatis vigorem auctrix
virtus dominatur. Generare autem ad prolem edendam est ad-
itinctum conseruationemq; speciei, quæ natura ad immortalitatem
fertur. Natura ergo nutritione conseruat indiuiduum,
gene-

generatione speciem: auctione utriusque. Hic sunt fines diuersa
 opera diuersa, actiones diuersae: facultates perinde diuersae erunt.
 An dubium est, an auctrix facultas post aetatis vigorem cesset ac
 corrumpatur, an vero sit otiosa. Vtrumque enim absurdum vi
 detur. Quoniam vis haec propria est ipsius substantiae ac essen
 tia, à qua separari nequit, cum affectiones propriae à suo non
 possint diuelli subiecto. Erit ne otiosa, minimè. Quoniam facul
 tate praesenti, quomodo fieri potest, vt nulla sit actio, cum fa
 cultas ad aliquid dicatur, nimirum ad actionem. Dicendum mi
 hi videtur, non esse necesse animae facultates semper in actu esse.
 Non enim semper intelligimus: non semper mutamus locum.
 Ita non semper augemur. Primum quia finis facultatis auctri
 cis abest: finis autem est expletio mensurae: certae expleta men
 sura nullus superest finis ad explendum. Auctricis namque finis
 est, corpus animatum promouere ad praescriptam sibi à natura
 magnitudinem, vt ait Aristoteles cap. 4. lib. 2. de anima & cap.
 4. lib. 2. de generat. anim. praeterea materies apta auctioni abest,
 nimirum corporis mollitudo, cum iam ossa firmum robur sunt
 accepta, vbi terminus incrementi praescribitur, vt supra cap. 7.
 lib. 1. est dictum. Cessat igitur actio crescendi, cum iam munus
 suum perfecerit vis auctrix. Quare licet actio cesset, facultas ta
 men non cessat. Neque istae sunt ad aliquid: quoniam vtrumque
 in actu, & vtrumque in potentia est assumendum, vt de sensu &
 sensili, ait Aristoteles cap. 2. lib. 3. de anima. Perinde quoque ge
 neratio cessat, quanuis vis generatrix semper adsit. Cessat au
 tem, quia desunt instrumenta: quae si adessent, non cessaret.
 Sic quoque formatrix facultas absoluto foetu non perit. Car
 nes enim reponit, etiam apponit figuram, non sine pristini
 figurae commensurae, atque portione. In amente quoque non
 cessant facultates volendi, intelligendi, & reminiscendi: licet
 actiones cessent, ob instrumentorum defectum. In facultate
 quoque sensitua, si oculus senis esset, sicut oculus iuuenis, vi
 deret vt iuuenis, Aristotele capit. 4. lib. 1. de anima. auctore.
 Nutritio autem semper adest, quia etiam multa animalia sine ci
 bo & potu multo tempore viuere possunt, non tamen sine ali
 mento id praestare valent. Cum eorum calor natiuus valde im
 becillus humore aliquo sustentetur, interit dum ieiuna ma
 nent.

nent. Caterum Aristoteles lib. 2. de anima. cap. 4. vim generatriam & nutritiā esse eandem clare docet, verba eius hæc sunt, cum autem eadem vis animæ sit, & nutriendi & generandi, primum de alimento determinare necesse est: hæc enim à cæteris potentijs hoc opere atq; munere seiungitur. Quibus verbis non meminit potentiz augendi, quod cum sit media, sub extremis intelligatur. Ego sic explico Aristotelem, eandem vim, inquit, esse & nutriendi & generandi, genere nimirum, non tamen specie: & hoc voluit Hippocrates cum libro de alimento dixit, potentia vna, & non vna genere quidem ostendens vnam esse potentiam, species autem plures habere. Quare hæc facultates rectè distinguuntur, sic aptè vni parti tribuuntur. Neque solum differunt sine, opera, & actionibus, vt probatum est, sed etiam subiectis, tempore, & obiectis. Nutritiua enim in pueris est validissima, generatiua in iuuenibus, vtraq; in senibus imbecilla. Nutritiua etiam per omnem vitam durat, Augmentatiua cum nutritiua incipit, sed vbi corpus iustam magnitudinem acquisiuit, desinit, generatiua vero à pubertate incipit, in vigore, postea languidior indies redditur, donec tandem penitus extingatur: quod in alijs citius, in alijs tardius contingit obiecto quoq; differunt, vt declarat Aristoteles. cap. 4. lib. 2. de anima. dicens, atqui diuersa est alimenti ratio, vt nutrit & auget. Nam vt ipsum alimentum quantum est quoddam, auget, vt est hoc aliquid & substantia nutrit: conseruat enim substantiam: & est eouiq; profecto quousque nutritur. Efficie præterea generationem, ac ortum, non eius quod aitur, sed talis quale est id, quod nutrituriam. enim est ipsa substantia, & nihil seipsum generat, sed conseruat. Hæc ille. Cum ergo potentie per actus distinguantur, actus autem per obiecta: si obiecta sunt diuersa, haud dubie potentie diuersæ erunt. Vnum namque obiectum, quantum est, alterum; substantia: illud pertinet ad auctricem hoc vero ad generatricem & nutriticem. Neque proinde dicendum est, nutritionem esse generationem, licet particularem, vt nonnulli volunt. Quoniam generatio, vt ait Aristoteles, cap. 1. lib. 4. Meteor. est transmutatio quæ ab hisce fit potentijs, vbi ex subiecta materia ad quæque naturam, rationem, obtinent: nutritio autem non est trans-

Potētia vna
& nou vna.

du vna
vna
vna

Quo tēpo-
re vnaque-
que potētia
robustior
sit.

Generatio
quid sit.

transmutatio, nec conuersio, sed incorporatio alimenti transmutati, vt capit. 8. lib. 1. visum fuit. Quare perperam vocant virtutem mutatricem, incorporatricem. Alia namque mutatur, nimirum generatrix, cibum in sanguinem, alia vero incorporat & assimilatur, scilicet nutritrix, ideoque Galenus semper per assimilationem definiuit nutritionem. Vnde non bene. Nutritio est conuersio nutrimenti in corpus animatum. Sed nutritio est vnio naturalis alimenti transmutati. Vna ergo est animæ facultas genere, ita tamen vt eadem vna cum sit, diuersis prædita sit viribus, quas pro actionum, & reliquorum quæ diximus, varietate habet differentes: quatenus enim corpus alitur, alitrix oritur facultas, quatenus augetur, auctrix: quatenus gignit sui simile, generatrix. Sed de auctrice plura diximus disp. 1. libro. 11. de morb. med. vbi quæ hinc de auetione desiderantur, illic lector inueniet. Caterum cum hæc generatrix vis in fœtibus reperiatur, quoniam nutriuntur, & augentur: deinde sentiens succedat, postremo intellectiua: illud videndum est, quo pacto hæc facultates succedant in ipso fœtu, alunt enim, fœtum primum plantæ viuere vitam informem sine sensu: deinde sentiendi ac mouendi formam induere: postremo planè conformatum ac expressum imbui, atque informari anima intelligenti. Sic enim Aristoteles (quem omnes sequuntur) capite. 3. lib. 2. de generat. anima scribit: ergo animam in ijs habere vegetalem palam est, sed quamobrem eam primum haberi necesse sit, ex ijs, quæ alibi de anima disseruimus, apertum est. Sensualem etiam, qua animal est, tempore procedenti recipi: & rationalem, qua homo est, certum est. Non enim simul & animal sit & homo: nec animal & equus. Hæc ille. Quibus videtur docere has partes in nobis substantiam distinguere: cum dicat in conformatione fœtus non eodem tempore animal & hominem oriri: Quare tres animæ in homine erunt: quod dicere absurdum & impium est. Quod si dicas primam interire, aduentu secundæ, & hanc quoque, subeunte tertiâ, minus erit benedictum. Quoniam sic, fœtus morietur, deinde nascetur, & rursus interibit, & tandem orientur. Vnde prima generatione generabitur lactuca: in secunda

Quid nutritio sit.

Ordo facultatū in fœtu.

ad partem A de nutritione supra 2001 .201

equus: & postremam homo. Neque dicendum est in semē in
 forme statim introduci animam rationalem, quia id magis ri-
 diculum est, semē vocari hominem, & sub forma perfecta ma-
 teriam esse imperfectam. Nam de anima equi, quae est mate-
 rialis, verum est: vnam, eandemque esse in semine & in equo;
 viuit tamen vitam plantę primum, quia instrumentis caret: &
 hac de causa primum fit animal, quā e quus, ut Aristoteles di-
 xit. At subtilior est difficultas hæc, si tres gradus viuendi sunt
 in generatione hominis, & gradus viuendi præcedit gradum
 sentiendi, & iste præcedit gradum intelligendi: perspicuum est
 priores duos gradus educi à potentia seminis: posteriorem ve-
 rō à Deo creati. Quomodo igitur fieri potest, ut postremus sit
 idem substantia cum primis. Disputauimus olim lib. primo
 de morb. med. disp. 7. rem hanc, vbi animaduersum fuit, for-
 mam substantialem acquiri temporis successu, & non minus
 in eandem cadere gradus quosdam, qui successiuè acquirun-
 tur, quā in aliis res, in quibus verus motus, vnde concedi-
 tur: ut etiam declarat D. Augustinus lib. 7. de Ciuitate Dei cap.
 23. Ergo post foetus articulationem anima noua à Deo creatur,
 & ibidem infunditur. Quae anima tunc massa illa, fit homo.
 Quae cum secum afferat omnes perfectiones: neque necesse
 est, antegressum manere: neque propterea mori dicitur foetus:
 propterea quod nullum intercedit temporis intervallum in-
 ter vitam priorem & posteriorem. Quare hominem ita absol-
 uit, ut aliarum facultatum perfectionem in se completa, suapte
 natura simplicissima sit, per varias tamen corporis partes
 multiplices actiones edat. Sed cum omnes animæ rationales
 ex eadem sint substantia, quæ sit, ut non omnes eodem
 modo intelligant. Cum enim anima sit tanquam tabula rasa,
 ut inquit Aristoteles cap. 4. lib. 3. de anima. nullis ex polita pi-
 cturis, accommodata tamen est, aptaque, ut quiduis in ea adum-
 brari possit ac delineari. In qua duplex aptitudo reperitur: vna
 ex parte ipsius animæ: altera vero ex parte corporis. Ex parte,
 inquam animæ, quoniam animæ hominum non omni ex
 parte sunt æquales, nec pari conditione ac dignitate: sed
 vna altera præstantior est aptitudine intelligendi: nam licet
 anima hominum sit vna per essentiam, sit tamen plures per
 intel-

Animæ ho-
 minum nō
 sunt æqua-
 les.

Intellectionem. Sicut enim stella, ut ait D. Paulus ad Cor. cap. 13, differt à stella in claritate: sic anima vna ab altera lumine intellectus: penes illud, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. In eo autem omnes conueniunt, quod corpus mortale & caducum sunt consecuti: quod formam humanam nacti, quauis nonnulli sint ferino aspectu, belluisque affines: quod omnibus inditus procreationis ardor, quo nomine grauidam appellauit animam Plato in Timeo, quod iisdem naturæ legibus tenentur: quod similis illis rationis vis incitat: quod animæ essentia formaque substantiæ à Deo sit creata: quod iam mortalitati destinantur, quo etiã nomine Plato animam prægnantem appellauit, amore, scilicet, ac desiderio immortalitatis. denique omnes vno spiritu imbuuntur, in eo vero differunt, quoniam è corpore separatæ; non omnes eandem dignitatem & conditionem sortiuntur, iuxta illud Danie. ca. 12. vbi sic ait, quotquot in puluere dormiunt, euigilabunt: alij in vitam sempiternam, alij in opprobrium, in dedecus, in pœnam, alij in cõdemnationem. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmameti, & qui ad iustitiam erudierint multos, quasi stelle in perpetuas æternitates, sic quoque in earum creatione est differentia Aristoteles enim. c. 5. lib. 1. de part. anim. inquit, corpus totum gratia animæ conditum esse, & talis animæ, qualem hoc corpus requirit: aliàs, qualibet anima quoduis corpus sine discriminè ingrederetur, & informaret, quod absurdum est. Adde, quod ipsa anima præter habitus acquisitos, habet alios innatos, nimirum lynteresim, dictamen rationis, & conscientiam, qui eodem in gradu non in omnibus reperit̃tur. Neq; obstat, quod formæ consistant in indiuisibili, & sint sicut numeri, neq; maius aut minus recipiant: quoniam hoc spectat ad animarum essentiam secundum quam omnes animæ conueniunt, non vero quoad potentias earum, secundum quas differre diximus. Quod autem ex parte corporis vna anima sit altera præstãtior nullus dubitauit. Est enim corpus animæ instrumentum, quo actiones suas perficit, ac functiones suas exequitur: mens autè præcipuè in cerebro operatur: laeso enim cerebro animaduerti mus mentem omnemq; animæ vim perturbari, omnemq; actionem impediri: eo autem bene valente, sanas esse & constantes

Anima grauida cur dicatur.

Corpus gratia animæ fuit factu.

Taxatur
Aristoteles.

animæ vires. Ex quo intelligitur hanc quandiu est immersa cor
pori concreto, illi quodammodo inferuire, eoque apto egere
& idoneo. Qua de re librum edidit Galenus, cui fecit titulum,
quod animi mores corporis temperaturas sequantur, ubi pro-
bat mores mutari locorum, alimentorum, ac in vniuersum tem-
peramenti ratione, philosophorum optimorum autoritate.
Quare argumentum illud quo Aristoteles videtur probare
animam humanam esse à corpore separabilem, cap. 1. libri pri-
mi de anima, nihil concludit: propterea quod intelligere non
est affectio animæ propria: dum anima in corpore est: siquidē
vt intelligat necessario debet vti temperamento cerebri, tan-
quam eius instrumento, vt latius disp. 5. lib. 13. de morb. med-
disputauimus. argumentum autem Aristotelis hoc erat. Si intelli-
gere, aut actio est eius partis animæ in qua visa imprimuntur,
aut sine ea non est: certe sine corpore constare nullo modo po-
test: at si quod est munus, & si qua affectio animæ propria, ea
separari potest. Hæc ille. Quæ, vt dixi, nihil colligūt. Quare sta-
tuendum est animam dum corporis est iuncta cōpagibus opus
habere temperamento cerebri idoneo ad ratiocinandum & ad
intelligendum. Quod si desit vel nihil, vel vitiosè aget, vel for-
tasse emigrare cogetur. Exemplo sunt lymphatici, melancholi-
ci, phrænetici, amentes, delirij, ebrij, apoplectici, veterinosi, para-
lytici, maniaci, lunatici, tum pleriq; alij, quorum morbosus affe-
ctus ex cerebri intemperie oriuntur, vt alibi ostendimus. Non
ergo omnes animæ eodem modo intelligunt, propter cerebri
intemperiem variam ac multiplicem. Cui accedit natura, do-
ctrina, locus studijs aptus, institutio à puero, industria, & tem-
pus, vt Hippocrates docet in libello de lege, quem nos olim
cap. 25. lib. 1. parad. Dialect. explanauimus. Et iã ad caput quar-
tum Galeni explanandum nostrum conuertamus stylum quod
sic habet.

CAP. IIII. *Erasistrati opinionem de natura facultatibus, peripato-
sticis non consentire.*

IAm.) Iam hoc capite non potest Galenus flagitiosum & pu-
dendum sectatorum Erasistrati errorem, veru atq; obelisco,
non

non confodere, & ignominia notare sempiterna. Quippe qui asserunt Erasistratum nihil latere: & inter peripateticos philosophos eum versatum. Aduersus quos ita disputat Galenus. Aristoteles ac Theophrastus tanquam Deum Hippocratem admittantur: Cuius opera suspiciunt, & declarant: dogmata sequuntur: quæ verissima sunt, veluti.

- 1 Quatuor qualitates inter se mutuo agunt & patiuntur.
- 2 Calidum maxime actiuum est, deinde frigidum.
- 3 Omnia quæ miscentur per se tota miscentur.
- 4 Omnia quæ alterantur, per se tota alterantur.
- 5 Omnia quæ nutriuntur, per se tota nutriuntur.
- 6 Concoctio est alteratio, ac nutriens in propriam qualitatem eius quod nutritur, mutatio.
- 7 Sanguificatio est alteratio.
- 8 Alteratio, nutritio, concoctio, humorum generatio à calido perficitur.
- 9 Qualitates excrementorum à calido innato proueniunt.

Ve bilis flauæ, pallor, & amaritudo: melancholici humoris, nigredo & austeritas ex concoctione, quam facit calor innatus proueniunt. Neque mirum est ab eodem agente diuersos effectus euenire. Ignis suapte natura lucidus, res, quas complectitur, colorat: idem rebus innatum vel extrinsecus accersitum colorem aufert. Sed & adusta quædam teterrima reddit, cum ex prunis nigerrimos carbones efficiat: contra lapides in calcem deducit, hoc est, res tetras in colorem candidum: licet rubeat magis quam candeat. Sol eadem vi & actione ceram emollit, & terram indurat. Rursus hominem nigrum reddit, linum autem nitro aut calfulgine infectum candidum. Non minus miræ palearum vis mihi videtur, quæ etsi calidæ sunt, niues nihilominus diutissime seruant: è contrario mala præcocia maturant. Quin venena lethum mortalibus inferunt: eadè si appositè pharmacis adhibeantur, morbos etiã grauissimos curat. Quocirca veratrum, vt Democ. ad Hippoc. scribit, sanis datum menti offundit tenebras: insanis vero multum prodesse solet. Est in Epiro vt inquit Mela. li. 2. c. 3. fons adeo sacer, quod cum sit frigidus & immerfas faces, sicut ceteri, extinguat, ubi sine igne peculiariter mouetur, incedit. Quare non est dubium, eandè causam, pro materia diuersitate, varias qualitates inducere posse. Et iam reuertamur,

Ab eodem agente diuersi effectus.

vnde digressi sumus, si catalogus ille dogmatum verissimus est: traditus ab Hippocrate, explicatus ab Aristotele: ignoratus ab Erasistrato, cur dicunt eius sectatores, eum nihil latere, & cum peripateticis fuisse versatum. *Frustra splen.*) Erasistratus non nisi verbo tenus conuenit cum illis, naturam esse artificiosam, & nihil frustra facere, scribens, cum re ipsa tale axioma saepe destruat, frustra nanque fuisse factum splenem dicit, vt etiam lib. de atra bile cap. 7. refert Galenus. Cum lienis maximus sit vsus, vt melancholicus sanguis ab illo attraheretur, cum præsertim eodem sit alendus. In qua nutritione acidus quidam humor seiungitur, & per venæ portæ ramum ad ventriculum delatus famem dormientem excitat, quæ utilitas nullo pacto spernenda est: vt Galenus lib. 4. de vsu part. cap. 15. scribit. Omentum quoque dixit Erasistratus temerè fabricatum esse. Omentum nil aliud est, quàm peritoneum, in quod tum venæ tum arteriæ, tum nervi, tum adeps disperguntur: intestinorum tutamenti gratia factum est, estq; non exiguo coctioni conficiendæ adiumento. lib. 4. de vsu partium cap. 11. fortuita quoq; ratione dicit Erasistratus, arterias, quæ inferuntur in renes, fabricatas esse cum eatum sit vsus, veluti venarum, vt sanguinis serum, & pro renibus nutrimentum adferant, ideò vtrâq; emulgentes vocant. *Quòd qualitates sint corpora.*) Stoici, vt refertur in illo libello Galeno ascripto, an qualitates incorporeæ sint, existimarunt qualitates corpora esse, quod placitum ibidem impugnat ille author, propterea quod fieret vt corpus corpori accideret, & corpora corporibus subito cederent, & alia multa absurda sequerentur, si tale decretum verum esset.

Vfus lienis

Omenti vsus.

Arteriarû & venarum emulgentium vsus.

CAP. V. Locum Erasistrati de bilis secretionem rectè intelligi non posse.

ERgo miretur.) Admirabitur aliquis cur Erasistratus à placentis Hippocratis tantopere abhorruerit: desinet tamè admirari, postquã cognouerit, adeo stupidû & arrogantè Erasistratû extitisse, vt sibi & suis par Hippocrati esse videretur, vt Galenus libro de venæ sectione aduersus Erasistrat. refert. Et hoc ipso argumento à doctrina Hippocratis, voluit discedere, nouâ docēs, falsam, obscurâ & ineptâ, & adeo ridiculam, vt Erasistrat. insanite dicas,

dicas, tam malè enim iudicauit de bilis secretionè, quòd eam actionem permittat orificiorum angustia & vesiculæ situi.

Adapertis.) Dicebat etiã communem quendam locum esse, excipiendo sanguini per venam portam delato dicatum, cuius sanguinis tenuiores portiones in vesiculæ ostiola protrusæ (nã impetum à ventriculo factum eò vsque perseverare putauit) exciperentur: crassiores venæ cauæ ramos patentiores subirent.

Intraque vero denique admonet sequi multa incommoda: quocumque modo quis locum illum communem interpretetur (nequè enim Erasistrati eo interpretando inter se conueniebant) sed illud præcipue, quòd sanguis rectè nunquam possit expurgari.

CAP. VI. *Aduersus Erasistratum de nutritione.*

R*erum.*) Supponit Erasistratus, nutritionem fieri, per successionem ad id quòd vacuatur. Ex qua hypothèsi ita concludit: cum effluit sanguis per ora vasorum: aut locus manet vacuus: aut venæ confidunt in se: neque hoc est verum: neque illud etiã: sequitur igitur, vt quòd continuum fuit, vacuati locum impleat. Atque bene, inquit Galenus, nobis ita nutritur sanguine scilicet quò in se habent, fruentes. Verùm nerui quo modo nutriuntur? neque enim in his sanguis habetur: nobis autem in promptu est respondere, quòd trahendo à venis. Sed hoc Erasistrato non placet. Fingit enim neruum maiorem ac sensibilem ex inuisibilibus & simplicissimis neruulis, arteriis & venulis componi, ita quidem permittit, vt si acu tenuissima partem aliquam pupugers, tria simul diuidantur. *At hic*) modus is docendi ab Erasistrato ineptus est: quoniam venula seipsam nutrit, quoniam habet sanguinem. Nerui vero minime. Neque dicat ille, neruos habere cavitatem: sanguinem ergo habebunt: quia cavitatis illa plena est spiritu animali, & nò sanguine: porosos namque fieri neruos oportuit, vt animalibus spiritibus aditus pateret.

Velim porro) Refutat opinionem Erasistrati, siue continuum siue ex atomis conflatum neruum dicas. Nam si continuus

Coruus al-
bas.

supponatur, non admittet vacuum: si enim ex atomis constet, nutri-
tionis ratio nulla erit, cum successio ad vacuum in ijs tantum
vim habere dicatur, quæ sensibilia sunt.

3 Ego vero.) Cum Erasistratus venas & arterias similes ac sim-
plicissimas constitueret, quæ sensum effugerent, quæq; aliarum
essent elementa: ex aduerso sectatores eius compositas faciunt,
præterea naturæ artem (quam Erasistratus prædicat) aperte de-
struunt. Nulla enim futura est, si atomos recipias, cum hæ nul-
las facultates habeant. Siquidem impatientes & immutabiles
esse præsumuntur.

4 Aptius autem.) Quod nutritio non fiat per successione[m] ad
id quod vacuum perspicue hinc demonstrat Galenus in gracili-
bus ac macilentis à morbis: in quibus multum est quod efflu-
xit, ideo indigent nutrimento ac refectione. Talis autem addi-
tio aut est par, aut minor, aut maior, non par: quia ijs qui com-
modo sunt corporis habitu, satis ad nutritionem est, et pote qui-
bus ea, quæ apponuntur, ijs, quæ effluunt, paria esse oportet,
non minor: quoniam ijs qui ad ultimum sunt graciles ac liber-
aliter refici postulant, nisi multo plus sit quod apponitur:
quàm id quod vacuum, pristinum restituere habitum nunquam
poterit. Liqueat igitur quod tanto plus sunt attracturi, quanto
etiam pluribus egent. Quod vero ait Erasistratus, idcirco mul-
tum succedere, quia multa fit additio, plane absurdum est: cum
hæc effluuij proportionem, de illius sententia, sequatur.

Quod si.] Postremo qua ratione velit Erasistratus, alimenti
in nervulos & arteriolas fieri translationem (sic appellat, & non
digestionem) citatis verbis ostendit: in quibus illa Galeno pla-
cent, quod scribit nervulum à lateribus nutrix atque ipsum nu-
trimentum attrahere.

CAP. VII. Galeni sententia de nutritione.

Ergo.) Erasistratus veritate coactus attractionem admisit
quam declarat Galenus fieri, non fuga vacui, sed quali-
tatis convenientia. Ergo, ut magneti lapidi vis inest, qua fer-
rum attrahere potest, ita naturalia quoque instrumenta om-
nia, facultatem habent, qua actionem suam perficiant: ut Gale-
nus

nus asserit lib. 1. de locis affectis cap. 7. & lib. 2. de elementis cap. 5. porro quauis hoc Galenus sentire videatur, quod idem sit modus attractionis nutrimenti, & ferri à magnete, non tamen omnimodam similitudinem intelligi volumus: magnes enim in attrahendo nulla alia re vititur, sed mox mediante sua forma: quod aptum natum est perficit. At vero tum fibris in longitudinem porrectis quibusdam, tum calore membrum opus habet, vt ad particulam alimonia impellatur. Præterea nihil resistere, nec reniti ferrum cum à magnete pertrahitur dicere consentaneum utiq; est, cum tam leui ductu illum sequatur. Non vero sic de alimento dicendum est, quod cum sit graue, non suapte sponte hoc habet, vt in omnem dimensionem sursum & deorsum, & quaquà versus conferatur, vt in alitionem membrorum concedat, sed in tantum præcedere similitudine dicimus, quod veluti ex parte magnetis attrahētis naturale est, vt rapiat ferreos stilos, ita omnibus artubus corporis nimis admodum familiaris est eorum attractio: per quæ defluxionem naturalem reparant. At vero.) Ostendit non esse opus illa successione continui, si compressio ventriculi & venarum, vna cum vi partium attrahente, recipiatur. *lam.*) Ex ijs quæ capite primo dixit Galenus, & in principio capitis sexti, locus iste intelligitur: erat enim argumentum Erasistrati constans duabus partibus: argumentum Asclepiadis, tribus, aut digestio fit fuga vacui, aut successione continui, aut compressione vasorum: si duabus partibus vtamur, falsum est lemma: si tribus, adhuc non est fidum: restat vt aliquid addatur, cum vasorum compressione, attractio nimirum membrorum, & hoc modo soluetur Asclepiadis obiectio. *Artificiofam naturam.*) Si ad partes nutriendas fuga vacui deferuntur humores, id quadam naturæ necessitate (quia scilicet, vacuum esse non potest) accidat oportet: quæ ratio nullam artem naturæ viuientium concedit: qua etiam grauiasursum, & grauias deorsum trahuntur.

CAP. XVIII. Aduersus Erasistratum de concoctione cibi & succorum generatione.

A Equæ.) Cum ad nutritionem generatio humorum sit necessaria, ideo de illa Galenus in hoc & sequenti capite agit.

Primum refutans opinionem Erasistrati, quoniam vt libr. 1. de simp. ca. vlt. inquit idem Galenus discere cupientibus opus, nō solum optima discenda proponere, sed etiam falsas opiniones ex eorū animis delere, quæ veras inherere prohibent. Quippe, sicut non pura corpora, quanto plus nutries, tanto magis lædes, ita quoque non puros animos, quanto plus veris opinionibus nutrire tentes, tanto pertinaciores reddas. Erat autem sententia Erasistrati & Aesclepiadis quoque, vt etiam refert Gale. li. de atra bile c. 1. contēplationem hęc humorū inuilem esse, neq; à medicis addiscendā: solumque esse rationem habendam euacuationis humorū, non verò generationis eorū. Atq; si non esset melius prohibere ne generarentur, quā solicitos & occupatos esse in illis vacuandis. Illud autem sollicitabat Erasistratū, num humores in corpore procrearentur, an in cibis essent, veluti aiunt, qui opinionis de partibus similibus sunt authores, vt Anaxagoras, & alij, de quibus Aristoteles cap. 4. lib. 1. phys. Melius multò esset inquirere, qui cibi generarent sanguinem: & qui non illum efficerent: item qui facile concoquuntur, & qui difficile. Neque idem est sanguis bonum non gignere, & nutrimentum in ventriculo probe in chylum non verti: velut non est idem sanguinem bonum gignere, & alimentum probe in chylum verti.

Quo pacto) neque sanguificationis defectus, neque coctionis frustrationes ipse Erasistratus docuit: vn de causas generationis hydropis ignorauit. Est enim prima generandi hydropis causa sanguificationis defectus, frustrataque sanguinis procreatio. Quidam autem, atque in his Erasistratus in primis, qui existimant, nulla alia ratione oriri aquam inter cutem posse, nisi quod vitium angustia sanguis vltra per iecur procedere prohibeatur. Nec posse ipsam excitari vitio lienis, aut alterius membri, sed semper ex scitro, qui iecur obsideat. Et tamen quotidie videmus, ex diurnis hæmorrhoidibus suppressis, vel immodica euacuatione, ad extremam refrigerationem hominem ducente hunc ipsum morbum oriri. Mulieres quoque perfecta menstruæ purgationis cessatio, & item immodica eiusdem profusio, cum interdum ipsarum vteri sanguinem vehementer profundunt in hunc morbum perduxit. Imo etiam fluor, qui muliebris

bris appellatur, in hunc affectum quandoque terminauit, vel suppressis aquam inter cutem esse frigidum humidūque morbum, & ex frigidorum, humidorumque succorum nasci redundantia, perspectum habemus. Sed oritur etiam ex nimia prauorum humorum copia. *Qui muliebris vocatur fluxus*) profluuium muliebre appellatur, non ea expurgatio quæ singulis mensibus accidit, sed diuturna vteri distillatio, varijs coloribus affecta, alijs alba, alijs viridis, alijs fuliginosa, alijs flaua. Est etiam aliquando acris, mordax, aliàs mitior. Euenit autem hoc malum, cum natura corpus vniuersum per eam partem expurgare tentat: idque per excrementa varia, pro natura humoris qui abundat. Illæ mulieres hoc malum patiuntur, quibus plurimo partu & coitu, partes illæ laxiores factæ fuerunt: ideo raro virginibus. Et hoc malo redduntur steriles mulieres, à quo Galenus liberauit vxorem Boetij, ut ipse refert lib. de præcog. ad posth. c. 5. de quo vide eundem Galenum capit. 5. libro quinto de locis affectis.

Profluuiū muliebre.

Immodice refrigeratōi) Ideo iste affectus dicitur frigidus lib. 5. de locis affectis capit. 7. Et aph. 16. lib. 1. natiuus enim calor refrigerat, & iecur necessarid læditur li. 6. de mor. vulg. sect. 7. com. 18. Et libr. 6. de locis affectis capit. 1. *Simili genere*) diarrhæa est copiosa alui profluxio diuturna sine inflammatione & exulceratione libro 3. aphor. 25. & 30. & libro sexto. aph. 32.

Aqua intercus est affectus frigidus.

Ceterum) consensu philosophorum & medicorum probat Galenus omnes actiones naturales primis tribui qualitibus, & ex ijs potissimum caliditas naturæ opera exerceat, *Omnia gubernari dicant*) lib. 1. cap. 6. diximus, qualitates primas esse instrumenta quorum causa anima suas actiones in corpore exercet, ideo ab illis nunc animal gubernari inquit. Hæ enim solæ sunt, dicit Galenus ca. 9. lib. 1. de elementis, quæ subiectam substantiam alterant, & quæ causæ sunt, vt elementa inuicem transmutentur, & quæ plantas atque animalia efficiunt. Adde, gubernant, viuificant, & mores animi gignunt, vt latius Galenus in eo libro, quod animi mores corporis temperaturas sequantur, ostendit. *Tametsi*) Solet Erasistratus vel leuissimas qualque opinioniones refutare, veluti illam, cibos putrefieri in concoctione: &

Qualitates primæ sunt causæ omnium actionum naturalium.

aliam,

aliam, propter arterias fieri digestionem nutrimenti. Et hanc, aerem in respiratione minimè trahi, sed tantum succedere, & istam vrinam ritu halitus meare in vesicam, & portionem totam in pulmonem deferri. De sanguinis autem generatione neque approbavit quæ ab alijs dicta sunt maxime ab Hippocrate, neque refutavit: neque ipse aliquid ex se tradidit. *Putrescere cibos.*) Cur aliqui existimauerint cibos in ventriculo non nisi putrescere capit. 7. libro. 3. dicemus. *In ea vero.*] Hi crediderunt arteriarum pulsatione fieri attractionem, cum illæ venas adherentes percuterent. *In ea rursus.*) Hæc fuit Platonis sententia, quam Galenus in Timeo Plat. com. 21. reprehendit, dicens, quid Platoni in mentem venerit, vt repulsionis opinionem ei sententiæ quæ de attractione est, antetulerit, atq; hæc sola in re ab Hippocrate dissenferit, certè nescio: nam respirationem, siue ea sit actio, siue affectio nominanda, per repulsionem non effici, Erasistratus, cum Heliæi sententiam refellit, planè comprobavit. Itè. c. 8. lib. 8. de decretis Hipp. & Plat. eandem Platonis sententiam refutat. Et Hippocratis sententiam confirmat, qui libro de natura humana ita inquit, & hæc omnia tibi faciet omnibus diebus ac noctibus & hyeme & æstate, donec idoneus ad attrahendum in se spiritum, & rursus emittendum fuerit: attrahit vero in se homo exteriorem aerem per os in pulmonem, per cutem in arterias ac rursus per eòsdem meatus, per quos accepit, remittit. Altera igitur ex his operationibus respiratio, altera quæ per cutem fit, perspiratio seu difflatio appellatur. *Qui halitus.*) Hæc fuit Asclepiadis sententia, quam cap. 13. lib. 1. refutavit Galenus. *Nec etiam*) Aduersus Platonem de hac opinione disputavit Erasistratus, vt Gellius refert libro. 17. capit. 11. Et Plutarchus in symp. decad. 7. prob. 1. Quæ de re vide disputationem tertiam, libro quinto, de morb. med.

Quid vero.] Reddit ad quæstionem, an bilis alijque humores in nobis gignantur, an potius in cibis, prius extitissent. Verba Erasistrati hæc sunt, utrū vero inter concoquendū in ventre alimentum talis gignatur humor, an mistus in exhibitis extrinsecus accedat, id considerasse ad nullū pertinet medicinæ vsum. *Atqui vir.*) primū reprehendit Erasistratum, quod dixerit inuti-

inutilem esse hanc disputationem de humorum generatione. Nam si vacuatio humoris noxij, est utilis & necessaria ad morbos curandos: cur generatio illius humoris ab speculatione medicinae erit aliena? *Fac nanque.*) Probat Galenus quod siue humores gignantur in corpore: siue prius existant in cibis: contemplatio humorum medico necessaria est: nam si in cibis, verbi gratia, bilis existat, cibi in se continentes plurimum bilis haud vacant periculo: qui vero illius minimum habent, innoxia assumi possunt. Necessarium igitur est nosse quinam cibi in se contineant bilem, & qui illa careant: beta nanque & oleum plurimam bilem creant, veluti panis & vinum, minimum. Ridiculus igitur ille erit, qui fugiens bilem, betam aut oleum comedit. *Quid vero.*) Donemus inquit, in corpore bilem generari: nonne est necessarium scire, in quo statu corporis maior copia bilis, & in quo minor producat. Speculatio agitur de humorum generatione medico necessaria est. *Sed &.*) explicat in corporibus humores ex alimentis gigni: nam si bilis, priusquam assumatur inesset, fieret ut mel gustantibus amarum sentiretur. Praeterea omnibus similiter aequalis ex eo gigneretur bilis copia. Nam senibus & in universum frigidi temperamenti corporibus mel est accommodum: aetate autem florentibus & calidis in bilem vertitur. ut etiam lib. 3. de alim. facult. c. 39. declarat Galenus.

Libens igitur.) Ostendit Erasistratum cum peripateticis non consentire, quod nec caloris in animalibus vim, nec sanguinis qualitatum efficaciam ab illis demonstratam agnoscat. *Sed id in iis.*) Non solum per calidum intelligitur pura qualitas, sed etiam corpus subiectum, ut ex sequentibus verbis percipitur, veluti Galenus quoque aph. 14. lib. 1. exponit. *Et animalia.*) capite. 3. libro de foetus formatione, inquit Galenus, nullum autem animal, vel exangue, plane calidum, vel plane calidum, exangue est. *Contra quae.*) Quae natura admodum sunt frigida animalia, ea prorsus sunt exanguia, eoque per hyemem delitescunt, otiosa, & immota: mortuorum ritu jacent. Qualia sunt insecta, haec & frigida natura sunt. & exanguia, & hyeme latent.

Alia quoque latent quae & sanguinem habent & animal

Animalia
insecta hye
me latent.

pariunt, vt vrsi, histrices, & nonnullæ aues ac pisces, de quibus agit Aristoteles capit. 15. 16. & 17. libro 8. de de histor. anim. Et Plinius lib. 8. cap. 36. omnia autem sine cibo eo tempore viuunt, quia ambiens nos frigidus, insuperque animal sine motu degit, densari illico superficiem exteriorem, defluereque nihil prorsus aut vnde quaque parum est necesse: & ob id animalia quæcumque latibula incolunt, alimentis opus non habent. Cùm enim hæc sub hybernum frigus, quo tempore in cauernis commorantur, toto corpore frigida segnesque ac dense ob quietem reddita sint, & exterior superficies iam adstricta fuerit, nihil tunc diffluere par est, neque etiam quod euacuatum est, repletionem indigere: alioqui nutrimento opus haberent, ad quod inuestigandum ea propter incitantur, quod defectui, quæ ex inæritatione perceperunt, operam ferant lib. aduersus Eras. cap. 9. Et aph. 15. lib. 1. & aph. 59. lib. 7. Et propter eandem rationem sunt adipe obesa, vt Aristoteles cap. 17. lib. 8. de Hist. anim. dixit: & confirmauit Galenus cap. 4. lib. 2. de temp. Porro disputauit Plato de calore sanguinis in Timeo. Et Aristoteles lib. 2. de parta anima.

Quatuor esse humores probatur.

De succorum vero generatione. Docet variam esse humorum generationem, qui pro diuersa alimentorum temperie gigni solent: idque confirmat testimonio Hippocratis, Aristotelis, Praxagoræ, Philotimi, aliorumque veterum medicorum ac philosophorum, deinde experimento, & ratione. Quatuor esse humores in vniuersum ostendit Hippocrates libro de natura humana, sanguinè, pituitâ, flauam bilè, & atram, qui omni tempore, omni ætate, in homine gignuntur, licet alijs alio tempore atque ætate magis minusue vigerent & dominari videantur. Neque solus Plato sed & Aristoteles, & Theophrastus, alijq; cû Platonis, cû Aristotelis discipuli hanc de humoribus Hippocratis rationem æmulati sunt. Quin etiam ex medicis alijs grauissimis, veluti est Diocles, Plitonicus, Mnesitheus, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. Erasistratus vero manifestè videtur aduersus Coos exercere contentiorem: cuius studio veritatem neglexit, atque idcirco quæmpiam ex humoribus veretur calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum appellare. Et cùm in cæteris rebus fuerit medicus præstantissimus, vt ait Galenus lib. 10. de hum. com.

com. 1. de hac re nihil habuit quod vel mediocriter probabile
 esset quod afferret: prorsus autem esse inutile putat scire, quo-
 modo cibi in ventriculo concoquantur, & quo modo ex con-
 coctione humores gignantur, & quomodo bilis in venis exi-
 stat: ac solius euacuationis habendam esse rationem, humorum
 vero ortum esse negligendum existimat: id quod ipse in tertio
 de febribus perspicue scriptum reliquit. *Ab innato calore*) nō so-
 lum humores fiunt ab innato calore, sed & eorum qualitates,
 vt supra cap. 4. est dictum. *Ex mediocri calore*.) Disputatione pri-
 ma libr. 3. de morb. med. locum istum de causa efficiente esse
 intelligendum, explicavi: quam expositionem olim ipse defen-
 di: sed iam aliam meliorem adduco. Cum enim ex mediocri ca-
 lore fieri sanguinem Galenus non solum hic dicat, sed eadem
 verba libr. 1. de hum. com. 1. repetat, de materia erit exponendus
 is locus, vt verba sequentia clarissime docent. Verū vt id quod
 dicimus, perspicuum sit, quo modo sanguis gignatur nos dilu-
 cidē ac breuiter explicemus. Itaque scire conuenit, comman-
 sum cibum potioni admistum in ventriculum primū detradi,
 atque ibidem concoqui, & colliquari: tum eum succum ad in-
 testinum, quod ieiunum vocant, comportari: ex quo per mul-
 tas venule ad gibbam iecoris partem tāquam ad radicem, origi-
 nemque confluunt: ac per eas succus ille omnis, qui iam factus
 est tenuior, ad iecur deriuatur: ibique à natiuo calore cōcoctus
 atque confectus mutatur in sanguinem: rubrumque colorem à
 calore iecoris, in quo concoquitur, contrahit. Hinc efficitur,
 vt sanguine generato, quatuor humores simul cū eo gignantur
 & distinguantur: siquidē in omni ciborū genere quatuor inesse
 qualitates demonstratū est, quæ cōfecto alimēto in quatuor hu-
 mores peruulgatos cōuertuntur. Proinde fit vt leuis igneaq; ali-
 mēti pars in bile flauā cōuertatur: crassa, terreaq; in atrā bilē: fri-
 gida, atque humida in pituitam: temperata vero & consistētia
 mediocri in sanguinem peculiariter dictum transit. Qui humo-
 res simul misti in forma sanguinis per vniuersum corpus dige-
 runtur. Ceterum ille succus confecti in ventriculo cibi cum ex
 varijs alimentorum generibus existat, priusquam in iecore, in
 naturam sanguinis se induat, est vario colore perspersus. Verum
 cum iecur sit, quasi concretus quidam sanguis, idēo fit, vt cum

Sanguinis
 generatio.

es m d d e l
 -c r b e i s t
 1703

ab eius calore accenditur, ipse quoque rubescat, eoque colore imbutus ad reliquas partes accedat, & ita permeans, alimentum carni, vniuersoque corpori subministret. *Atque huius* experientia probat quod dictum est: Nam & edulia, quorum est natura calidior, biliosiora sunt: quorum vero frigidior est, pituitosiora. Eadem ætatum est ratio. Magis enim biliosæ, calidiores natura censentur, pituitosiores vero, frigidiores. Idem in vicis institutis, itemque regionibus, anni temporibus, ac multo magis in ipsis naturis cernitur. Morbi quoque frigidi à pituita originem trahunt, calidi à flaua bile: ad summum nihil vsquam inuenies, quod hanc non confirmet sententiam. Ex quatuor siquidem elementis plantarum ortus & fructuum & seminum existit, quæ omnia postea ouibus, suis, capris, bobus, reliquisque animalibus, quæ vel herbis vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentum præstât. At hominibus ipsa hæc animalia nutrimento sunt. Ex quibus quidem cibus sanquis in ipsis gignitur, & pituita & gemine biles: sed sanguis plurimus, vnde solus ex omnibus in venis apparet: alia pauciora creantur. Atqui hic sanguis est nostræ generationis quasi materia, qui ex quatuor quidem humoribus constat, à dominio tamen ita appellatur. Gignimur quippe ex ipso dum in utero gestamur, formationemque primam adipiscimur, editique in lucem deinceps formatorum membrorum distinctam explicationem, incrementum & perfectionem inde accipimus: ac principio lacte educamur ex sanguine ortum habente: deinde iisdem, quibus adulti, vescimur cibus, vnde rursus sanguis, & pituita, & flaua & atra bilis generatur. *Cum enim* ratione quoque confirmat, quod intenderat probare: quia ex humorum mediocritate fit sanitas, veluti morbus ex eorum immoderatione. Est autem morbus affectus præter naturam actiones nostri corporis lædēs: sicut sanitas affectus secundum naturam, ad faciendâ actionē idoneus. *Ac primi.*) Morbi primi sunt quatuor, iuxta ponentes quatuor elementa patibilia, vt ait Galen. c. 4. lib. de diff. mor. & ca. 2. dixerat, morborum tot sunt prima genera, quot sunt ea, quæ corpus nostrum componunt. *Id vero*) intemperies calida primò ac per se ventriculi actionem corrumpit: febris est intemperies calida: febris igitur primò ac per se ventriculi actio-

In febre
atio dete-
rior.

na

nē corrūpit. Itaq; in febribus protinus concoctio redditur deterior. Nam si vlceri aut buboni febris superueniat, cū ventriculus antea non malè habuisset, mox deprauatè concoquere incipit: quia scilicet, caloris natiui qualitas est labefactata. Perperā igitur Erasist. dixit, ideo male concoqui cibos, quia ventriculus eos amplecti & terere simul non valet: licet aliquid hoc adiuuet. *Quippe.* Buboni duo accesserant: motus eius, qui in arterijs & corde habetur, alteratio & naturalis caloris immodica quantitas: sed alteratio illa nō lēdit actionē vētriculi: ergo naturalis caloris immodica quantitas. Probata assumptionē Galenus quia arteriarū mutata pulsatio coctionis prauē causa esse nō potest: cū potius eam meliorē efficiat, in quibus vitalis spiritus ventriculi actionem iuuare creditur: Atqui spiritus proprietates illis dum febricitat à calore immodico destruitur. *animalia ea.*) Spiritus seu caloris natiui esse miram proprietatem coquēdi in quibusdam animalibus experientia ipsa demonstrat. Struthio charmelus ferū concoquit, non caliditate, sed proprietate quidem aliqua: leo autem qui hoc animante calidior est ferrum coque re non valet: vt Alexander refert, in principio problem. Aurū igne nō perit, vt Plinius inquit, lib. 3. c. 3. ipsum vero membra gallinæ in se cōsumunt, vt idē. c. 4. lib. 29. asserit. Aues lapillos, fruges aridas, & præduras concoquunt, ac digerunt: ideo ceteris animalibus longè carnosiorē ventriculū magna ex parte habent. Ac maximam quidem vim habet ad ea, quæ eduntur bibunturque, non in ventre modo, sed etiā toto corpore conficiēda, totius substantiæ conuenientia: cuius ratione nutrimenta animalibus & varia, & speciebus multū inter se diuersa habentur, veluti latius ostendit Galenus. c. 3. lib. 6. de sanit. tuenda.

Ita nanq;) Reuertit ad id quod antea proposuerat, bilem scilicet in corporibus nostris gigni, & in cibis non prius extitisse: & primum quidem in calidis naturis, locis, vitæ institutis, ac morbis, in quibus redundat bilis, vt in contrarijs, pituita. *Vtiq;* hominis est.) Hoc etiam argumento facile conuincitur bilem in nobis generari: nullo assumpto cibo, imo si quis solitus prandere, nō prandeat, os redditur illi amarū, lotium biliosum, cū vētris morlu: quæ sanè symptomata bilis sunt, ppter abstinentiā genitæ: in corpore igit sine assumptione cibi bilis gignit, sic

Coctio fit à proprietate quadam caloris natiui.

Aurum nō perit igne.

Generatio bilis.

autem generatio eius in hunc modum, quemadmodum anima
 lia esurientia, lutum, aut aliud quiduis eiusdem generis ita par-
 tes accommodato sibi alimento, carentes ob ingenitam sibi ap-
 petentiam coguntur aliquid vel ex ipsis prauis, succis attrahere.
 Quibus attractis & putrefactis acriores simul & calidiores
 redduntur, unde bilis oritur, & symptomata dicta contingunt, &
 alia quæ refert, Hippocrates li. 2. de ratione victus tex. 25. Et Ga-
 lenus lib. 4. de simp. cap. 16. *Quis nanque* ex ijs quæ extra corpus
 fiunt, argumentum confirmat: quoniam dulcia quæque, si im-
 modice coquantur, primùm salsa, postea vero amara euadūt. Sic
 mel à calidiorē corpore in bilem conuertitur, vt in sanguinem
 à frigidiorē: quod præter rationem, experientia quoque docet.
 Eadem vero) mel alicui salubre, alicui vero insalubre est, vt ca.
 1. lib. 1. de alim. facult. inquit Galenus: unde optimè Hippocra-
 tes libro de alimento dixit, omnia ad aliquid. Calidis nãque &
 siccis insalubre est, itē iuueni & bilioso, & morbis biliosis, pro-
 pterea quod in ijs prius vertitur in bilem quàm in sanguinem,
 atqui in bilem conuersum non nutrit, lib. 3. de alim. facult. cap.
 39. frigidis vero ac humidis insalubre est: pituitosis, senibus,
 morbis pituitosis ac frigidis affectis, in quibus mel est accom-
 modatissimum & in sanguinem vertitur, bonumque nutrimen-
 tum præbet. Hippocrates) lib. 3. de ratione victus. *Atqui*) Alia ratio, si in corporibus nostris non fierent humo-
 res, idem cibus in alijs bilem, in alijs sanguinem minimè produ-
 ceret. Et quod amarum gustantibus esset, id solum bilem infer-
 ret. Dulcia vero, nihil aut parum bilis cuiunque naturæ con-
 cederetur.

CAP. IX. De generatione & corruptione succorum.

Quominus.) Dicitur de humorum generatione, & eorum
 causis atq; differentijs, primùm docet illud quod inter om-
 nes sapientes conuenit, omnia scilicet corpore ex quatuor qui-
 busdam generibus, quæ proportionē humoribus respondent,
 quæque elementa omnes vocant esse constituta, eaque fuit Hip-
 pocratis, Platonis, Aristotelisque sententia: constant enim è ter-
 ra, igne, aqua & aere: elementum porro vocant minimam illius

rei, cuius elementum sit, partem: hisce autem elementis proportionem respondent: quatuor humores, qui sunt in nobis, hoc est, sanguis, pituita, utraque bilis, et utraque flava, tum atra. Cum autem hi humores inter se apta mensura sunt, secundum naturam temperati, tunc recte valet: cum vero aut adest quidpiam, aut redundat, aut in alienum locum commigrat, aegrotamus. Temperies igitur illorum quatuor corporum est causa actionum partium corporis. *Que utique*) demonstratio scientifica, ut ait Aristoteles capit. 1. libro 1. post. & capit. 2. libr. 1. post. & capit. 1. libr. 12. top. ex principijs ac propositionibus per se notis constituitur. Quare haec propositio, prima qualitates sunt causa omnium actionum, scientifica est: Quoniam propositiones quae ad sui probationem in solo indigent sensu, scientificae sunt, libro 2. prior. capit. 23. & libr. 1. Ethic. cap. 7. Qui vero eas negant, ut Erasistratus, praena vel sensu egent. cap. 9. libro 1. top. *Sive aliam.*) Omnis actio primum a temperie pendet: cui accedit unio atque compositio debita partis ex qua actio procedit. *Cap. vena.*) An vena gignant sanguinem li. 9. de morbis med. disputamus. *Non ita sumus*) Non curamus, inquit Erasistratus, neque curiosi sumus de istiusmodi causis, ut quae supra medicum sint, atque ad Philosophum naturalem spectent. Ratio huius rei inquit Galenus, quia ipsi nihil quod esset ahi aduersione dignum de hac re dicebant, ut in principio capit. octavi annotamus ex eodem Galeno lib. n. de hum. com. 1. & lib. 8. de plac. capit. 3. & capit. 1. libr. de atra bile. Caterum Erasistratorum opinio haec in re cum methodicis conveniebat, qui nullius causae notitiam ad curationes quicquam pertinere volebant, satisque esse quaedam communia verborum intueri, ut refert Celsus in proemio li. 1. *Phyrronij*) hi erant illi Sceptici, id est, questitores, de quibus capit. 2. libr. 1. diximus. *Siquidem*) *Si nunquam*) Ut cibis optime in ventriculo elaboretur, duo requiruntur, & contractio ventriculi, & eiusdem coctio a naturali calore: quae potissimum a contractione iuuatur, idcirco adstringentia adiuvant coctionem. Erasistratus solum concedebat contractionem, & hac ratione terrib.

lib. 1. post. & capit. 2. libr. 1. post. & capit. 1. libr. 12. top. ex principijs ac propositionibus per se notis constituitur. Quare haec propositio, prima qualitates sunt causa omnium actionum, scientifica est: Quoniam propositiones quae ad sui probationem in solo indigent sensu, scientificae sunt, libro 2. prior. capit. 23. & libr. 1. Ethic. cap. 7. Qui vero eas negant, ut Erasistratus, praena vel sensu egent. cap. 9. libro 1. top. Sive aliam.) Omnis actio primum a temperie pendet: cui accedit unio atque compositio debita partis ex qua actio procedit. Cap. vena.) An vena gignant sanguinem li. 9. de morbis med. disputamus. Non ita sumus) Non curamus, inquit Erasistratus, neque curiosi sumus de istiusmodi causis, ut quae supra medicum sint, atque ad Philosophum naturalem spectent. Ratio huius rei inquit Galenus, quia ipsi nihil quod esset ahi aduersione dignum de hac re dicebant, ut in principio capit. octavi annotamus ex eodem Galeno lib. n. de hum. com. 1. & lib. 8. de plac. capit. 3. & capit. 1. libr. de atra bile. Caterum Erasistratorum opinio haec in re cum methodicis conveniebat, qui nullius causae notitiam ad curationes quicquam pertinere volebant, satisque esse quaedam communia verborum intueri, ut refert Celsus in proemio li. 1. Phyrronij) hi erant illi Sceptici, id est, questitores, de quibus capit. 2. libr. 1. diximus. Siquidem) Si nunquam) Ut cibis optime in ventriculo elaboretur, duo requiruntur, & contractio ventriculi, & eiusdem coctio a naturali calore: quae potissimum a contractione iuuatur, idcirco adstringentia adiuvant coctionem. Erasistratus solum concedebat contractionem, & hac ratione terrib.

Adstringentia iuuat coctionem.

Ego nunquam) docet multis exemplis imbecillitatis causam esse
 1 3 ali-

aliquam intemperiem. *Quod affectus*) hanc definitionem morbi esse optimè traditam à Galeno libro primo de morbis medendis dilpntauimus, aduersus nonnullos nostri temporis medicos.

5 *At non Hippocrates.*] Aggreditur iam Galenus explicatè generationem humorum eorumq; differentiam. Quem nos interpretemur, hinc sumpto initio. Tria sunt quæ nostrum corpus constituunt continentia, contenta, & impetum facientia, vt ait Hippocrates lib. 6. de morb. vulg. sect. 8. text. 7. contenta sunt humores, qui media sunt substantia inter spiritus & solidas corporis partes, lib. 1. de diff. feb. cap. 2. Differt autem humor à succo. lib. 1. de hum. comm. 1. humor enim est humiditas quædam quæ in corpore animalis continetur ad eiusdem nutritionem: succus vero humiditas est, quæ in his fructibus quibus vescimur, aut exprimimus inuenitur. Causa efficiens humoris est facultas naturalis iecoris & velut fons ardens, vt prog. 37. lib. 2. ait Galenus. Materia ex qua humores generantur (sunt cibi & potus: qui rursus ex aere, & igne & aqua & terra sunt geniti: hæc rursus non ex alijs corporibus, sed ex materia & qualitatibus constant. Forma autem sanguis est, qui solum in venis apparet, alij vero humores in minori quantitate procreantur. Cæterum hic sanguis est nostri ortus veluti materia, constatq; quatuor humoribus, sed hoc nomen à dominio duxit. Verum illud est aduertendum, singulos humores singulatim sumptos, natura formas habere separatas: neque pituitam sanguini, neque sanguinem bili, neque bilem pituitæ similem esse. Qui enim fieri potest, vt hi similitudinem inter se habeant cum neq; si inspiciantur coloribus conueniant: neque si manu attrahantur calida, aut frigida, aut humida, aut sicca pari modo esse videantur: sunt igitur forma & facultate diuersi inter se. Finis est vt quælibet pars proprio humore nutriatur, vt libro de atra bile capit. 7. inquit Galenus, generantur igitur humores, in hepate aut ad usum aliarum partium, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, aph. 39. lib. 5. hinc ex omnibus humoribus natum esse hominem ac nutriti demonstrauit Hippocrates lib. 1. de nat. hum. text. 31. & Galenus explicat lib. 2. de elem. capit. 5. vbi ex quatuor humoribus gigni, augeri, atque enutriti animalium sanguineorum

Humor differt à succo.

Humorum causarum genera.

Significatio
omnium
morborum.

corpora, probat: quibus adde, & etiam corpora eorum, quæ sanguine carent, sed non sub forma sanguinis, sed humoris, quia eodem modo omnia generantur, & pereunt omnia eodem modo: idcirco in corruptione animalium fit resolutio vsque ad ipsa elementa. Nolim autem quenquam cogitare, corpora ex quatuor elementis absolute esse constata, quandoquidem illa ut potestate sint in corporibus, actu tamen nullo insunt, sed quæ ex ipsis, intercedentibus alimentis, gignuntur: ut sanguis, pituita, & flava atraque bilis, ut flava bilis igni, atra terræ, pituita aquæ, æri sanguis proportionem respondeat, ob eamque causam calida siccaque potestate sit flava bilis, sicut ignis, frigida & sicca atra, sicut terra, pituita vero frigida & humida ut aqua: ærem vero elementum in solis corporibus animantium cernitur iuxta suam naturam, ut in respirationibus & pulsibus apparet. Quemadmodum igitur quatuor elementa suis non modo qualitatibus munita, verum etiam proprijs locis pulcherrimè disposita continentur, sic in hominis corpore totidem humores viribus & energia consentientes reperiri licet. Et veluti Philosophi quatuor elementa contemplantur: sic medici quatuor humores, quos elementa corporis humani appellavit Hippocrates. Et quemadmodum ex iusta quatuor mundi elementorum temperie corporum omnium animantium perfectio immediate pendet, ita quatuor istis humoribus probe contemperatis, hominis cæterorumque animalium non modo sanitas, sed & ipsa quoque vita conseruatur. Ex ijs enim, primùm partes similes, organicas tandem constituentes generantur: utrisque vero probe conformatis, atque numero, ordine, mensura, situ, connectione decenti, sibi mutuo copulatis, corpus integrum, necnon secundum naturam habitum in lucem editur, & vita fruatur. Cæterùm contraria immoderatis qualitatibus adhuc prædita, eidem inesse haud possibile est, tanta est discordia fratrum. Ad mediocritatem vero reducta ex antiqua discordia nouam concordiam acquirunt: & ita sub forma sanguinis omnes simul in venis contemperantur: Pituitæ namq; frigus atque humiditas, flauæ bilis feruor & ac siccitatem reprimunt; atra porro bilis iuxta proportionem sanguini permixta, eius tū calorem, tū humorem

Quare san-
guis nō re-
periat
purus.

temperat: & hanc de causa sanguis in vniuersum temperatus est, vt disput. 1. libro 3. de morb. med. diximus. Fuit autem necesse vt sanguis alijs humoribus misceretur, quia non omnes particule nostri corporis eodem alimento nutriuntur, nam alie indigent sanguine bilioso, veluti alie pituitoso ac melancholico; qua de causa natura sanguini reliquos humores commiscuit. *Ab aspectu humida.*) Humores ab humiditate insita nomina sortiti sunt, quauis omnes magis aut minus fluxibiles sint & liquidī, non tamen ex aquo partes corporis aut calfaciunt, aut refrigerant, aut humectant, aut siccant, sed qui siccandi facultate præditi sunt, sicci dicuntur, sicut mel & quarundam herbarum succos, primo, secundo, tertio, quarto, ue gradu, siccos dicimus. Sic muria & aqua matina carnes exsiccant & incorruptas seruant, vt etiam Galenus libro 3. de caus. pul. cap. 26. inquit. Porro cum de sanguine multa dixerimus in duabus disputationibus libro 3. de morb. med. de reliquis singulatim hic dicamus: eo vtentes ordine, quem Galenus sequitur. *Vt flauam bilem.*) Bilis nomen cum absolute effertur, non solum medicis, sed & Latinis omnibus flauam bilem significat, reliquæ vero biles cum addito, nempe bilem atram, aut luteam, & sic de cæteris, vt Galenus aduertit libr. 10. de simp. cap. de fele: & libr. 1. de natura hum. com. 27. & libr. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 14. flaua dicitur ab aureo colore, quem habet: Et Græcè dicitur Xanthi: vnde fluuius quidam Troiæ Xanthus est dictus, quod oues redderet flauas, vt Aristoteles inquit libr. 3. de hist. anim. cap. 12. & Plinius libr. 2. cap. 103. ruffasque, inquit, iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen amni. Calida est & sicca atque amara. Cum enim proportione igni respondeat, non est dubium, quod calida & sicca sit. Argumentum est etiam certissimum, quod vbi plurima in ventriculo flaua bilis continetur, perpetua siti urgemur: eaque euomita protinus à siti vindicamur, quam si plurimam hausissemus potionem. Morbi etiam ex flaua bile procreati omnes, rebus frigidis ac humidis facillè curantur. Quod si Galenus libro 1. de natura hum. com. 23. dixit haud modice humectare bilem flauam: dicendum est hanc humectationem in consistentia apparere, cum omnes humores consistentia hu-
midi

Nomen bi-
lis.

midi sine, alij magis, alij minus, nō vero facultate: & hoc ipsum voluit Plato in Timeo, & veluti refert Galenus libro de tremore cap. 70 Aristoteles quocūque lib. 2. de part. anim. cap. 3. in hunc sensum flauam bilem esse humidam asseruit. Fit autem hæc bilis flaua in hepate ex calidissima & dulcissima chyli parte, vt in hoc capite inquit Galenus. Fit quoque ex pinguiori alimenti parte pingue vero non solum intelligendum est vngulosum, sed etiam dulce & prorsus quod naturaliter se habentibus suauis est. Soli namque biliosi extra naturalem statum constituti amarissimi, acerbissimi, acidissimi cibarij delectantur: naturaliter autem se habentes & ab extremis vacui, pingui- bus & dulcibus, & nulla vehemēti qualitate præditis cum voluptate vescuntur: omnia hæc igitur nil aliud quam pingue in alimento sunt. Itaque biliosa alimenta, qualia sunt calida & sicca generant flauam bilem: ad cuius generationem idonei sunt & dulces omnes humores. Quo fit, vt omnium horum maxime mel bilescat, quod dulcissimum sit, deinde & dulcia vna. Quare quod supra dixit Galenus ab immodico calore fieri flauam bilem, intelligendum est, de calidissima parte alimenti: cum omnes humores à calore moderato fiant in statu naturali, vt in sequentibus explicabimus. Licet interim non negarem proprietate quadam caloris, ita biliosos abundare, vt facile concoquant cibos præsertim difficiles cocti: nam cibos paulo deliciaiores in cinerem perustos dissoluunt, cuiusmodi oua, lac, & alia concocti facilia sine vllō flatu. Porro bilis flaua est apta nutritioni, quæ vnâ cum sanguine miscetur in venis: partim vt ille hoc veluti vehiculò commodius penetret in venas exiles: partim vt aliat partes naturæ suæ affines. hoc est, calidas & siccas. Deinde munere suo functa, quod reliquum est, vnâ cum sudoribus effluit per cutis emissacula. Separatur autem per venas tanta talisque portio, quanta, qualisque, si in totum ferretur animalis corpus, noxam aliquam inferret. Quæ vero portio, sincera atque valde amara est à vesica trahitur, vt sanguinem purget, & vt suæ acrimonia expultricem iritet, & velut in certamen prouocet. Hæc enim vesicula pars hepatis non est, sed cauis partibus ipsius ad-

Bilis quomodo humectet.

ad lamina
coloris rubri
nol fit ar
si, minus g
coloris, sic
color

Vfus flauæ bilis.

Animal carens chole-
ra est longæ-
gæum, id
est, fellisfol-
liculo.

fixa, quò redundantem bilem traheret, reciperetque atque per obliquum meatum in ecphylin mitteret. Ex hac vero in ieiunium, ileon, cæcum, colon, & rectum intestinum dilapsa, vna cum crassioribus recrementis per sedem vacuatur. In quibusdam autem animalibus non est omnino vesicula hæc, sed soli pori bilem ab hepate ad tenuè intestinum velut deriuant, vt inquit Galenus cap. 12. lib. 4. de vsu part. Quæ longæuio-
ra ceteris esse tradit Aristoteles, lib. 4. de part. anima. capit. 2. & lib. 2. de syllog. capit. 23. & Plinius lib. 11. capit. 37. Quod si tempestiuè ad vesicam portio illa bilis non trahatur, multa inde genera morborum citantur, fit nanque in toto corpo-
re flauus color, vt in morbo atquato accidit (insicit corpus plusquam alij humores, flaua bilis) neque aliud optimè res-
pondet, pustulæ biliolæ per totum corpus erumpunt, ventriculi morsus, cibi fastidium, appetentiæ vacuitas, sitis tor-
quet, os amarescit, ignis facit febres tertianæ, ardentes, & alij huiusmodi. Et si humor biliosus, qui in venis erat, abundauerit, illa omnia generabit. Num vero in statu naturali ali-
qua bilis flauæ portio ab hepate ad ventriculum deueniat, non est silentio prætereundum : Galenus enim lib. 12. de temp. capit. 6. inquit, alijs flaua ex iecinore bilis in ventricu-
lum confluit: rarum tamen hoc cernitur, & paucissimis con-
tingit. Quandoquidem, vt ait capit. 23. lib. 3. de vsu part. si flauæ bilis facultas omnibus est perspicua: in promptu est ip-
sam omne ventriculi officium, si ad eum confluerit, euer-
suram. Quæ enim ratione pura primis intestinis incidens ea morsu commouet, prohibetque alimentum in ipsis morari: ad eundem etiam modum ventriculum sensu, quàm ieiunum, ex-
actiori præditum cogere alimentum prius propellere deorsum, quàm planè concoctum esset. Quod quidem certe ita in prom-
ptu est, vt res longiore demonstratione non egeat. Siquidem morsus vehementes crudos cibos cogunt excernere. Satis igitur constat in quavis corporis constitutione, si bilis copiosior in ventriculum insuat, alimenta in eo consistere non posse. Morsus enim ventriculus à succi acrimonia commouetur ab ipso ac pinguetur, ad eam, quæ in seipso continet, celerius excernenda.

da. Si igitur humor iste ad os ventriculi irrepserit (vt quod maxime est fenile) morli ab ipso anguntur vehementer, nauseant, ac vomunt. Sin vero ad fundum pertinuerint celeriter deorsum subit, ac secum assidue simul cibos excernit. Cum enim ventriculus vndique valde comprimitur, os autem siue superum, siue infernum patefactum est, omnia patiter, que in ipso sunt inclusa, excernuntur. Ex quo concluditur, quod si plurimus humor ille ad ventriculum confluxerit, corruperit vtique ac perturbarit propriam ipsius actionem. Quandoquidem ventriculi propria actio est concoctio, postulant autem, que concoquantur, temporis diuturnitatem: hic autem humor non sinit in ipso ipsos immorari. Si vero Galenus cap. 8. libri de atra bile dicat, quod autem in regionibus ventriculi est reliquum, a destute ex iecinore in ipsa bile extersum, per inferiorem ventris egeritur, non aduersatur superioribus, quoniam per regionem ventriculi intellexit ecphylin, in quam bilis confluit, vt supra dictum est. Hactenus de naturali bile flaua dictum est: iam de speciebus bilis preter naturam dicamus: que sane innumere sunt vt ait Galenus cap. 3. lib. 4. de sanitate tuenda: ceterum ab ijs qui in talibus sunt periti, in numeratas iam species deduxere. Prima omnium est pallida que eiusdem generis videtur esse cum flaua. Fit namque ex flaua admisto simul humore tenui & aquea substantia seu serosa, ex qua sudores & vrinx fieri solent, vt Galenus lib. 10. de simp. & c. 2. lib. de atra bile docet. Hæc in venis generatur, differt autem à pallida, quoniam hæc minus calida, minusque crassa sit quam flaua, atque ob hanc causam phrenitis nonnunquam mixior est, cum videlicet à pallida bile ortum contraxit: interdum vehementior, cum flaua bilis eam peperit, vt ait idem Galenus lib. 3. de locis affectis. c. 7. humor namque sincerus preter id quod crassior est, deteriores morbos generat, prog. 37. lib. 2. Nam idem homo à pallida minus, à flaua bile plus mordicatur. Permista enim pallida aquosis ichoribus & liquadissima & tali colore prædita apparet. Sola vero cum existit & crassa & flaua est. Hæc omnia breuiter tradidit Gale. lib. 10. de simp. dicens, sed & quod flauam bilem nonnunquam pallidam cognominant, nostri: & quod in vesica iecoris

Actio ventriculi est concoctio.

Bilis pallida.

309
43067

iecoris interdum pallidam, interdum flauam in confectionibus animalium, ipsam conspiciamus. Audisti porro flauam tanto esse pallidam calidiorē, quanto & crassiorē. Nam seroso secretamento flaua bili commixta pallidam constitui contingit, sicut & flauam plūculū ex caliditate consistētia reddi crassam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparēt flaua, quidē ijs quæ magis sunt calida: quæ uero minus, pallida. Quando autem dulcia, vinctuosa, acra, tenuia, calidaque alimenta diutius in ventriculo morata fuerint, neque prius distributa, neque concocta sunt, lutea bilis seu vitellina ex ipsis procreatur, lib. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 1. Quæ sunt in ventriculo gignitur cum permixtione pituita, ideoque vomitione expellitur uti Galenus prog. 38. lib. 2. inquit. Gignitur quoque vitellina ex flaua bile spissecente, quoniam pars tenuior euanescit, ideo crassior est vitellina, lib. 1. de nat. hum. com. 29. crassitudinis autem causæ in humoribus duæ sunt contrariæ. In biliosis quidē calidum enaporans, in pituitosis, uero frigidum adstringens prog. citato. Hinc libro de atra bile cap. 2. dixit, bilis autem flaua, yb tenui mista humiditate & colore pallidior & consistētia humidior redditur, ita, cum diffusa ipsa admodum fuerit, crudiorum ouorum vitello similis apparēt, atque ob id vitellina uocatur. Itaque cum ad ultimum est excoctus humor flauus, nigrens & crassus, redditur, & vitellis ouorum similis, atque adeo præter naturam, ut Galenus infra in hoc capite scribit. Hæc autem bilis vitellina iniectiore ac uenis gignitur: ut ex docis citatis est intelligere, bilis autem porracea, seu præsina à porrorum colore, ita dicta, in ventriculo generatur, cap. 2. libro de atra bile. Quæ ueluti flaua & pallida etiam sine morbis, etromuntur, sæpenuerō ac deijciuntur, cap. 39. lib. 3. de alim. facult. Quibus autem hæc bilis fiat, & ex quibus alimentis, declarat Galenus lib. 2. de temp. cap. 6. dicens, præterea quibus in ventriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorem imitatur, debet omnino ijs cibis fuisse non panis, non uilla caro, simile uel aliquid: sed necessariò aliquid, quod his calidius sit, neque id boni siccū. Et paulo post, quæ uero bilis porream refert, ijs solis gignitur in-

Bilis vitellina. *lib. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 1.*

lib. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 1.

Bilis porracea.

Bilis itea. alteram tendit bilis itea seu glastea, quæ refert colorem her-
 bę itacidis, lib. 6. de morb. vulg. sect. 5. com. 14. & lib. de atra bi-
 le cap. 2. fit ex æruginosa, quare gignitur vbi æruginosa, bilis ru-
 bra, de qua Galenus lib. 6. de mor. vulg. sect. 5. com. 14. & lib.
 de atra bile, cap. 2. potius est dicenda sanguinis serum, quàm ve-
 re bilis. *Æque vt pituita.*) Reprehendit Galenus hic, & lib. 8. de
 Placitis Hipp. & Plat. cap. 6. Prodicum, & eum cap. 6. lib. 2. de
 diff. febrium præuaricatorem appellat, quod humorem frigidum
 ac humidum phlegma dicat: quod combustum significat, dicitur
 enim à verbo *πύρω*, quod est comburo & ardeo: quia ratio-
 ne pituita potius erat dicenda calida & sicca, & non frigida &
 humida, vt certè est. Non est tamen Prodicus reprehensione
 dignus, quoniam per antiphrasin, id est, sermonem contrarium
 pituitam phlegma vocauit, quasi non combustum. Sic parces di-
 euntur, quia minime pascunt: sic lucus, quia non luceat: bellum,
 quod nulla res bella in eo sit. Quare licet nomine aliter vtatur
 Prodicus quàm ceteri medici: de re tamen idem sentit. Fuit
 enim homo diuinus ac sapientissimus vt inquit Plato in Prota-
 gora: & eum maximè laudat atq; commendat in Hippia, maiori
 & in Menone inquit, Socratis fuisse magistrum. *Ceterum.*) vul-
 garis modus loquendi non raro magni est momenti in proban-
 dis & declarandis rebus: quod ex iandudum recepta observa-
 tionis autoritatem habet. Vnde phlegma vocant omnes homi-
 nes excrementum quod à cerebro per nases & os destillat Pro-
 dicus libro de natura hominis, velut & Hippocrates, vt refert
 Galenus lib. 2. de semine, cap. 6. mucum dicit. Qui sanè frigi-
 dus ac humidus est: qui tum in senibus, tum etiam in ijs qui per-
 frigerantur maximè coaceruatur, siquidem cum frigidum quæ-
 cunque contingit, eorum & contrahat substantiam & conden-
 set constringatq; primum tenues tum excernantur humiditates
 necesse est, sicut ex oculis lachryma, ex naribus mucus, vt
 Galenus explicat cap. 2. lib. 4. de simp. med. facult. *Nunquid.*) Cum hætenus Galenus ex humoribus docuerit,
 vnum esse calidum & humidum, alium calidum & siccum aliud
 frigidum ac humidum, inquit modò num detur alius humor
 qui sit frigidus & siccus: & inquit dari succum melancholicum,
 frigidum & siccum. Qui sanè abundat in autumnis & consistit
 ætate,

Pituita

igitur illis
alio4
Melancholia

etate. Atque à simili illud probat: veluti enim datur victus ratio frigida ac sicca, item regio, tempestas & morbus, sic & humor dabitur, qui talis sit. *Primum.*) Ad huius humoris expurgationem factum esse lienem, tum veterum autoritate, tum euentu ad experientia certissima aduersus Erasistratum clarè ostendit. Primum docet bilem atram esse cæteris humoribus maligniorem: quod confirmat testimonio Hippocratis, qui aph. 24. lib. 4. dixit, difficultas intestinorū si ab atra bile inceperit, lethalis est. Quem sic exponit Galenus: ab illa quæ à quibusdam ruffa, ab alijs bilis flaua nominatur, magna ex parte incipit intestinum difficultas, ab atris primū propter humorum acritudinem intestinatis, deinde etiam exesis: adeo vt exulcerentur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpè sanauimus. Quæ vero ab atra bile fit, insanabilis est omnino, cum nihil differat à cancro exulcerato. *Tanto.*) Galenus lib. 6. de morb. vulg. sect. 2. com. 38. humorum prauitatem hoc ordine ostendit, vt primò loco ponat atram bilem, deinde flauam, tertio pituitam, & tandem sanguinem. Quorsum Galenus hæc de malignitate atræ bilis: quoniam si natura instrumentum fecit ad expurgationem bilis, multo melius aliud erat factura ad expurgationem bilis atræ, quæ illa vitiosior est.

An nonis.) Prima vtilitas animalibus ab actionibus accedit, secunda à partibus. Nullam enim partem propter seipsam habere cupimus. Superuacanea enim ita esset, si actione esset orbatæ, & abscindenda potius, quàm optanda. Præterea, si quæ esset in corpore animalis pars eiusmodi, haud quaquam diceremus eius aliquem esse usum. Cum autem neq; in homine vlla sit eiusmodi, neq; in alio animali, idcirco naturam prædicamus esse artificiosam: verba sunt Galeni. c. 1. lib. 17. de vsu part. *At vero.*) splē attrahit melancholicam vt expurget iecur, & ea ad sui nutritionem vtatur, veluti cap. 10. lib. 3. iterū ostendet Galenus. Vnde cap. 15. lib. 4. de vsu part. inquit, demonstratū aut est etiā hoc à nobis in libris, quos de facultatibus naturalibus conscripsimus, splē instrumentū quoddam esse, quod purgat limosos & crassos, ac melancholicos succos in hepate genitos. Et paulò post, in præsentia, ait, reliquam splenis constructionem expendemus: in primisque propriū ipsius corpus, quod nonnulli parenchyma, idest,

id est, affusionem vocant. Ipsum namque est, quo facultatem habet splen ad seipsum attrahendi, succos crassos facile & attrahat & excipiat: Ideoque corpus laxum habet, & propterea tres facultates infirmas, & fluxionibus excipiendis promptissimum, eodem Galeno lib. 3. de hum. com. 30. teste. Huc respiciens Hippocrates libro de locis in homine, dixit, quibus corpus floret his lien minuitur: & quibus viscus id magnum & tumens augetur, ijs corpus minuit & cacochymum reddit. Et Plato in Timæo hoc ipsum confirmat. Et hac de causa lien, fiscus fuit dictus, quod eo crescente reliqua membra tabescerent. Vnde Alciatus emblem. 146. dixit.

Humani quid splen est corporis, in populi ro-

Hoc Casar fiscum dixerat esse suum.

Splene aucto, reliquitabescunt corporis artus,

Fisco aucto, arguitur ciuica pauperies.

Ex sexto Aurelii Victore in vita Iuliani. Cuius hæc sunt verba, Pompeia Plotina incredibile dictum est quanto auxerit gloriam Traiani. Cuius procuratores cum prouincias calumpnijs agitarent, adeo ut vnus ex his diceretur locupletium quemque sibi conuenire solitus, quid habes: vnde habes: hæc vbi didicerat, addebat tertium, pone quod habes. Plotina coningem corripuit, atque increpans quod laudis suæ esset incuriosus: talem illum reddidit, ut postea actiones improbens, & detestans, fiscum lienem vocaret: quod eo crescente, artus reliqui tabescant. Idem inuenies Apophtheg. lib. 8. in Traiano. *Iam regij.*) excrementa coctionis, quæ in venis fit, tria sunt, ut biliosum, ut melancholicum, ut serosum. Biliosum vero vesica iecinori adiuncta expurgat: melancholicum, lien: serosum, renes. Inde fit, ut in lienis vitijs color totius corporis mutetur ad nigrius, prout ipsius imbecillitatis affectus postulat, quando hæc est ei à natura tributa actio, ut melancholicum sanguinem ex iecinore in se trahat, eoque nuttiatur. Itaque vbi attrahendi vis quæ in ipso est, infirma sit facta, tum sanguis ex iecore prodiens impurus in totum corpus comportatur, ideoque color fit nigrior. Interdum etiam illud excrementum animi deiectiones & mestitias melancholicas gignit: interdum vero vehementissimas ciborum appetentias excitat, sepe etiam auersionem. Imò etiam cum scitibus

Abbi

contra-

Lien dicitur fiscus corporis.

contraxit, aquam inter cutem affert, iecore nimirum in affectus
 consensum perducto. Si quando igitur lien non ita rectè iecur
 expurgauerit, & sanguis multum huius limi habeat, tunc il
 la, quæ nigra appellantur, excrementa deiiciuntur: ac multi alij
 affectus: atque etiam progressu temporis ij, qui lienosi appel
 lantur, consequuntur. Lienosi autem sunt, quorum lienes obfi
 det inflammatio, nec ad naturalem statum redeunt, nec ab it
 inflammatio, sed duritia in eis manet, & natus corporis color
 immutatur. Atque hi lienem habeat natura imbecillem. Lien
 vero etiam vel in molem assurgit, vel intumescit, vel inflamma
 tione tentatur. Quæ omnia latè declarat Galenus lib. 9. per lo
 cos cap. 2. Et Alexander sect. 2. prob. 48. Manifestè igitur appa
 ret ad sanandos morbos, eiusmodi contemplationem maximè
 pettinere, quod Erasistratus ignorabat.

Reliquum autem) exemplo vini docet, in sanguine alterum ex
 crementum esse tenuius, alterum crassius, quæ dum suam seruât
 naturam, corporibus vsum aliquem præbere solent. A natura
 vero alienata, in varias species conuertuntur, longè deteriores,
 quæ non nisi officere possunt. Sit itaque vinum aliquod, (in
 quit Galenus cap. 3. lib. 4. de vsu part.) nuper quidem ex vuis ex
 pressum, sed infusum in dolia, ab innataque caliditate adhuc
 elaboretur, ac secernatur, concoquaturque, ac ferueat, ex eiusq;
 excrementis, quod quidem est graue ac terreum (quod, opinor,
 facem vocât) in fundo vasorum subsideat: alterum vero, quod
 leue est, & aerium, supernâtet (vocatur autem id flos) plurimū
 que extat subtilibus vinis: vt crassioribus alterum subsidet plu
 rimum. Porro iuxta exempli similitudinem intellige mihi distri
 butum à ventriculo ad hepar chylum, à visceris caliditate, ve
 lut vinum ipsum musteum, feruere, concoqui, alterari in sangui
 nis boni generationem: in ebullitione autem hac ex ipsis excre
 mentis: quod sæculentum quidem est ac crassum subsidere, inna
 tare vero, quod tenue est ac leue, ac veluti spumam quandam
 in sanguinis superficie fluitare. Hæc ille cæterum folliculum fel
 lis quod leue est ad se trahit: veluti lien quod crassum ac limo
 sum. Quæ si diutius retineantur in corpore, neque per aliquè
 sensibilem, aut occultum meatum excernantur, sed murentur
 ac computrescant, præter naturam fiunt, & corpori nocent.

Duplex fucus melancholicus.

De bile naturali ac præter naturam supra est dictum : nunc de melancholico succo dicendum. Duplex sanè est, vnus naturalis, alter præter naturam. Naturalis duplex, vnus admodum crassus ac terreus, quem lien ad se trahit, propterea quod illum iecur mutare non potest. Alter est crassius mediocriter & elaboratus absolutè, qui cum sanguine miscetur, & in omnem partem corporis fertur. Ille in liene reperitur, & extremum est: hinc vero in venis & nutrimentum multatum partium corporis est. Cæterùm melancholia præter naturam, quæ alio nomine dicitur bilis atra, vel aduisione, vel putredine cæterorum humorum generatur: vnde præter nigredinem, quam habet, quatuor condiciones habere debet, quas Galenus ad finem aph. 2; lib. 4. depingit: quòd splendeat, quòd non concreseat, quòd sit acris ac mordax, quòd veluti acetum acerrimum super terram ebulliat ac ferueat. Gemina autem bilis atræ existit generatio: nempe & ex flaua bile supra modum exusta, assataq; vel ex crasso sanguine. Supra modum autem assatur propter vehementem caliditatem, vt Galenus lib. 1. prorr. com. 4. aduertit: & com. 16. idem repetit. & libro. 6. de morbis vulg. sect. 6. com. 3. inquit fieri atram bilem ex crasso sanguine & bile flaua combusta. Item est proditum, ait lib. 3. prog. 27. de generatione huius humoris quæ duplex est, tum ex sanguine crassiore, qui respondeat proportionem in venis, subsidenti in dolio vini fæculæ: tum etiam flaua bile vehementer assata. Hæc ille. Porro per sanguinem crassum in omnibus his locis intellige succum melancholicum, ex quo immediatè fit ipsa bilis atra, non vero sanguinem ipsum, ex quo non proximè fit atra bilis. Sed primum in melancholiam mutatur, ex qua rursus procreatur atra bilis. Namque Galenus aph. 5; lib. 6. sic ait, nam oportet ad memoriam reuocare ea quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, quòd quædam ea flaua bile perusta gignitur: quæ omnium est pessima. Quæ vero ex sanguinis velut face fit: crassior equidem est quàm illa substantia: sed multum discedit ab ipsius malignitate. Dictum autem est quòd eam quæ est veluti fæx sanguinis, cum volumus exquisitè loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus vero abutentes, atram bilè aliquando etiam vocamus, quoniam

quoniam si non prius euacuetur, paulò post atra futura est. Clarius multò hoc docuit idem Galenus cap. 9. lib. 2. de diff. feb. cum dixit, quod si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam conuertitur bilis: quæ autem crassior, in atram: quod in his tumoribus qui carbunculi appellantur, contingit: nam in his ex sanguine supra modum effervescente, ad melancholicum humorem fit transmutatio. Ita autem hoc loco accipi volo melancholicum humorem, ut qui nondum exquisitè in atræ bilis naturam transferit, sed in quodam sit confinio constitutus. Et sic est intelligendus idem Galenus. cap. 12. lib. 2. de crisi cum inquit, quicquid igitur pingue & tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum vero, ac veluti fax, (per quam intelligit succum melancholicum) quando immodicè calefactum exaruerit, atra. Flaua etiam bilis quandoq; in atram conuertitur, cù assata fuerit: duplex etenim eius generationis modus ostensus est. Hoc etiam est quod Galenus in hoc capite docuit, cum dixit, pari modo & id nigri succi quod nondum illam velut ebullitionem fermentationèque terræ efficit, est naturale: quod autem in talem mutatum est vim ac speciem id iam præter naturam est: ceu quod exustione caloris non naturalis acrimoniam adsciuerit, ac veluti cinis quiddam sit redditum. Quæ omnia cap. 3. lib. de atra bile Galenus copiosè tradidit. Quòd si sanguis ipse in atram bilem proximè transmutari nequit, multò minus pituita in atram bilem conuertetur: cum magis distet pituita à natura atræ bilis in substantia & temperie quam sanguis. Nam si pituita in atram bilem verteretur vel id fieret adustione pituitæ, vel eius putredine: non adustione, quoniam adusta candida manet, ut antea erat, ut inquit Galenus progn. 46. libro. 2. atra verò bilis candida esse non potest, ut ipsum nomen indicat: quod si adusta pituita candida manet, putrefacta perinde candida erit. Subscribit huic sententiæ Galenus aph. 56. lib. 6. sic dicens. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cum ad eius generationem humore irritante & mordente opus sit. Talis autem est semper quidem flaua bilis, melancholicus autem humor non semper, sed cum supra modum exustus aut putrefactus malignam induerit

Pituita in
atram bilis
non vertitur.

acritudinem. Hæc ille. Si ergo furor non fit ex humore melancholico nisi maligno: sic poterat fieri ex pituita si talè malitiâ & acritudinem consequi posset. Et proinde non dixisset Galenus, nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet. Cõfirmat hanc sententiam idem Galenus cap. 7. lib. 3. de locis affectis, sic dicens, quippe non solum melancholicus succus, verum etiam pituitosus morbum comitialem committit. Igitur is, quem melancholicus succus constituit in melancholiam trãsit: qui vero à pituitoso partus est, in aliam affectionem permittitur, melancholiam vero haud quaquam efficit. Hæc ille. Quod si quis dicat ex salsa pituita posse fieri hanc mutationem in atrebilè: petinde hoc verum est ac si quis affirmaret aquam salinam seu marinam immediate in igne trãmutari posse: quod fieri nequit. Nã quemadmodum hæc in vaporè mutari est necesse, priusquã in igne cõuertatur, sic & salsa pituita prius in vaporè vertetur, si agens vres in illã ageret: duplex igitur tantum est genus atrebilis, vñũ, quod fit ex bile flaua aut vitillena adusta, alterum, quod fit ex ipso succo melancholico nimis putrefacto aut adusto: quod etiam Galenus cap. 10. in comp. de puls. & aph. 23. libr. 3. docuit. At de hoc humore multa diximus disp. 3. lib. 14. de morbis medendis, illic recurat lector. In sanguine Melancholia secundum naturam est sanguinis pars crassior, & terrena quã à naturali calore non potest superari: & tenuissima, dulcissimaque portio quę leuiãflatione in flauã bilè degenerat. Hanc fellis vesicula, illam splen attrahere solet. Eoque potissimum differunt naturales humores ab ijs qui præter naturam sunt, vt bilis varię species, & omnia seri genera: quod hæc prorsus inutilia reijci oporteat, illis vero (quia vsum aliquem naturæ conferunt) vasa dicata sunt, quibus excipiantur. Verum seri genera differunt inter se secundum humorum naturas, quorum serum esse dicitur. Et erit infestissimum atrebilis serum, minus infestum flauę, minus item quã hoc, pituitę, sed omnium mitissimum est sanguinis serum & ichor ab ijs ergo inquit Galenus debet expurgari corpus, quoniam excrementa sunt. Vbi illud aduertendum est ex Galeno aph. 15. lib. 3. ex alimentis duos excrementorum genera in corporibus generari, vñũ fuliginosum, & alterum serosum: illud nullam vitilitatem affert corpori, quoniam nec agglutinatur,

Duplex genus atrebilis præter naturam.

si
bid
-1122
-1122
-1122

tinatur, nec assimilatur: hoc vero ducit sanguinem per venas in vniuersum corpus, deinde nullum præstat vsum. *Quod* hic docet Galenus duplicem esse succam melancholicum naturalem.

Sane) ex dictis inquit Galenus, non licet inferre, dulcem pituitam esse inutilem, quod peculiare vase destituatur. Nā eius conueniens locus venæ sunt, in quibus assidue alterata probus fit sanguis. Excrementitia vero est, quæ à cerebro destillat, cui educendæ natura meatus præparauit, vt etiam ventriculi, & intestinorum pituitæ abstergendæ prouidit. Sunt autem minime naturales, acida ex cruditate, & salsa ex putredine. Hæc hinc Galenus. Quæ altius repetenda sunt. Duplex namque pituita est, vna naturalis, & altera præter naturam. Naturalis frigida & humida est, colore alba, & insipida, seu qualitatis expers, vt inquit Galenus libro de atra bile capit. 2. Est quoque particeps dulcis qualitatis, vt ibidem dixit. Cuius hæc sunt verba, Pituita autem qualitatis expers, proinde ac aqua: quæ, si à naturali qualitate diuertat, non modo salsa, verum & acida redditur. Nonnunquā vero & dulcis particeps fit qualitatis. Quibus verbis indicat Galenus pituitam naturalem, aliquando inspidam, aliquando vero dulcem esse. Quod etiam docuit libro 1. de aliment. facult. capit. 1. Et libro 1. de Natura hum. com. 31. ideoque in hoc, quem interpretamur, loco, ait Galenus, sic pituitæ, quod dulce est, id salutare esse animanti, & naturale. Quod vero pituita expurgatur nullum instrumentum est molita natura, cum sit veluti semicoctum alimentum, proinde non euacuandum, sed in corpore manens alterare debet: est enim veluti ex dimidio coctus sanguis, quæ cum sanguine meat & temporis processu coquitur, sanguisque efficitur. Estque etiam utilis pituita ad motum articulorum, quos humectat, & necessaria, vt vnā cum sanguine pituitosās corporis partes alat. Cæterum pituitæ præter naturam innumeræ sunt differentiæ, vt Galenus aduertit capit. 4. libro 4. de sanit. tuenda: si modò nomen pituitæ latius accipias, quam hoc loco Galenus accepit. De quibus breuiter dicendum. Mucosa pituita est cerebri excrementum, de qua Galenus capit. 7. libr. 3. de locis affectis, sic inquit,

Duplex genus pituitæ.

Nullum est receptaculum pituitæ.

Mucosa pituita.

Saliva.

Pituitæ quidem vnum genus quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso, scilicet, spiritu plenum, vt ne sensum quidem lateat, ipsum esse dissimulare. Ex genere etiam pituitæ videtur esse saliva, quæ neque fluida admodum est neque aquosa. Verùm saliva non vnica duntaxat qualitate afficit gustum, nedum vniuersa pituita. Sæpenumero enim acrem & acidam & salsam in ore saliuam manifestè deprehendimus, veluti, cum sani degimus, nulla qualitate infecta, sed perinde quasi aquosa, saliva gustui offertur. Hanc glandulæ ad linguæ radicem sitæ generare dicuntur, quoniam ex illis exit: vt Galenus cap. 6. lib. 2. de semine, inquit. Acida pituita generatur in ventriculo, ex cibis aut multis, aut pituitosis, aut vtrisque, calore imbecilli existente: & forti frigiditate exuperante, vt Galenus aduertit aph. 12. lib. 3. sic dicens, hoc autè etiam euenit pituitæ generationi. Quæ enim à forti fit frigiditate, acida euadit: quæ vero à caliditate replente caput, salia: sicuti & quæ à pauca fit frigiditate, vel paucam habet dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem. Sed hæc latius cap. 6. libri. 2. de diff. febr. ita docuit, quicumque humor natura frigidus atque humidus fuerit, hunc nos pituitam appellamus, tu vero si libeat scindapson nomines, adeo est mihi parua nominum cura. At non te lateat plures esse huiusmodi humoris differentias. Vna siquidem eius est species frigida, adeo vt cū calido loco obstruitur, dolores maximos excitet, sæpiusque multa laxioris intestini incommoda, hoc humore acuti clysteris vi euacuato, statim sedari contingit: hic vero humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam plerique cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Liquet autem quoddam hanc exquisite frigidam non contingit esse, siquidem eorum meminimus quæ in libris de medicamentis simplicibus diximus. Est & tertia alia pituitæ species, quæ expuentibus videtur acida. Est autem minus frigida quàm vitrea, magis vero quàm dulcis. Sicuti & altera species est salsa aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mixturem & pauld post, fortè autem & vitrea pituita acide qualitatis est particeps, adeo vt eius differentia tres sint numero vniuersæ, acida, dulcis & salsa. Insuper inter pituitæ species quan-

Acida pituita.

Pituita vitrea.

Pituita salsa.

Pituita dulcis.

DE NATURALI FACULTATE. 157

quantus crudus humor ponatur, à pituita tamen differt, quoniam minus humiditatis habet. Crassior est enim pituita, minusque flatulentus: nec lentorem habet ceu pituita. Estque crassus puri spisso similiter, vel qualis est humor, qui in urinis subsidet, elixis fabis similis. Sed quoniam, inquit Galenus lib. 2. de hum. com. 2. sunt pituitæ multa genera, scire convenit, eam, quæ dulcis est, somnulosos homines, eam vero, quæ acida est, famelicos reddere: sicuti siticulosos cum pituita salia præstat cæteris, & appetitum tolli, cum cruda abundat. Ut etiam ex ijs effectis qualitates harum differentiarum pituitæ cognoscantur: *Quin etiam.*] Hæc explicavit Galenus cap. 4. lib. 5. de usu partium. *Quod à cerebro distillat.*] Pituita hæc compluribus à capite defluit atque id maximè Romæ ac locis perinde humidis, ut ait Galenus lib. 2. de temp. *Cum sit.*] Pituitam, nervis, membranis, cartilaginibus: articulis & linguæ ad motus facilitatem prodesse, inquit Galenus, in illa breui denotatione dogmatum Hippocratis, Stobæo, ser. 101. referente. *Acidum.*] Acidum fit ex cruditate, veluti salsum ex putredine. Vtrunque præter naturam est. *Porro.*) Tribus in locis generatur pituita. In cerebro velut illa quæ à capite descendit. In ventriculo, qualis sæpè euomitur. In iecore ac venis, alia, quæ proprie humor dicitur, propterea quod iam sit capax nutritioni membrorum, & quæ proximè in sanguinem conuertatur. Quæ etiam in prima coctione fuit elaborata, quam si subterfugisset, humor non diceretur. Quod clarè insinuat Galenus lib. 3. de temp. cap. 4. dicens, & quod his maius est, quodq; Hippocrates lib. 1. de nat. hum. tex. 32. notavit, pituita ipsa, quantum iam succus sit, atq; ex cibis in ventre iam concoctis nata, nihilominus frigida tangentibus sentitur: neq; id modo, dum in ventre consistit, sed postquæ à venis ipsis purgantibus cuiuspiam medicamenti vi est tracta. In quo autem differat pituita ab humore crudo explicat Galenus cap. 1. lib. de plenitudine: ubi etiam species seu differentias pituitæ Galenus ipse refert. *His mihi.*) Deniq; Galenus ad ea euoluenda, quæ veteres de humoribus absolute scripserunt lectores hortatur: præsertim vero Hippocratis, qui quæ ab alijs deinceps fusi explicata sunt, primus summatis certis demonstrationibus edocuit. Eos vero maximè reprehendit, qui nec aliorum

Crudus humor.

Quibus in locis generatur pituita.

Facile est
inuētis ad-
dere.

benè dicta recipere aut interpretati volūt, nec quæ fortè omif-
sa sunt, aut non satis explicata, suppleunt. *Ac laudare.*) Aristote-
les cap. 9. lib. 2. Elench. inquit, facile esse inuentis addere: pro-
pterea quòd inuenire & omnino obsoluere eandem rem non
omnibus datum est. Vnde potius laudandi quàm vituperandi
sunt, qui aliquatenus vitam adiuuarunt, & viam præstiterunt,
per quam alia nobis comparare pòssimus, vt Hippocrates libr.
1. de diætâ. Et Aristoteles cap. 5. lib. 2. de cælo, dixit. *Non enim*
declarat hunc locum Aristoteles cap. 10. lib. 1. de cælo. & cap. 5.
lib. 2. & cap. 4. lib. de resp. *Et cauillantur.*) Hinc dixit Galenus ca-
pit. 5. lib. 2. de sympt. caus. veterum dicta amicè esse interpretan-
da, & non hostiliter insectanda. Illud autem non est silentio
prætereundum omnes humores naturales in iecore procreari.
Est enim iecur fons & veluti ardens focus facultatis facientis
humores, vt Galenus prog. 37. libr. 2. testatur. Rubrum namque
est iecur vt chylum in colorem rubrum, qualis est sanguis, con-
uerteret: quoniam vnumquodque corporis nostri membrum
cum aliquid conuertit in sui ipsius colorem transmutat. Retentrix
præterea facultas in iecore tardior est, vt coctio in eo exactius
perficeretur: neq; solū caloris beneficio, qui multus est in situs
in iecore, vt ait Gale. li. 6. de morb. vulg. sect. 4. com. 25. sed ma-
ximè iecoris proprietate còpletur: quoniã propriū ac in situ iec-
cori est sanguinè generare, eodè Galeno, ca. 7. li. 5. de locis affe-
ctis, authore. In substãtia nãq; iecoris coquitur chyl^o & in rubrū
sanguinè conuertitur: in qua coctione duo gignūtur excremēta,
bilis flaua & atra. Quæ omnia Galenus in hoc c. & lib. 4. de vsu
part. cap. 3. claro exemplo demonstrauit. Sumatur enim mustum
recens ab vuis expressum in doliaq; conijciatur: cernimus ab in-
nato sibi calore efferuescere, mutari, & còcoqui: hinc superua-
canea còparere quæ prius quidem còfusa inerant, ac tum primū
còcoctionis vi secernūtur atq; secedūt, alterū quidè grauius ma-
gisq; terrenū, quod in fundo subsidēs fēcē appellat: alterū leui⁹
magisq; aereū, quod per summa innatat & flos vini dici solet. Si
mili profecto ratione chylus in iecur transfusus, cum humidus
quidam liquor sit, quodãmodo feruet & concoquitur, tandēq;
non nihil crassum existit, fæci respondens, non nihil etiam tenue
& leue: flosi consimile, hoc bilem flauam dicimus, illud me-
lancho-

Exēplo mu-
sti declarā-
tur humo-
res.

lancholicum humorem. Hæc quidem superuacanea, quia sunt ad corpus alendum minus idonea, idcirco sanguini puro corporis alimento permisceri par non erat. Quamobrem natura illa segregans, flauam bilem in propriam vesiculam ad iecoris portas constitutam, melancholiam vero in splenem confert & reponit. Dicit tamen quispiam verum esse sanguinem & duo illa excrementa in iecore generari: quod de pituita dici non potest primum quia in exemplo illo musti, pituitæ non meminit Galenus: deinde quoniam Galenus in ventriculo procreari pituitam docet, sic enim cap. 8. lib. de atra bile Galenus inquit, porro à nobis demonstratum est pituitosum humorem ex pituitosis cibus in prima, hoc est, ventriculi concoctione fieri, uti biliosum & melancholicum in iecinore. Mutatur & in concoctione, quam obit in ipso, pituitosus in sanguinem. Proinde nullum ei peculiare datum est instrumentum ad sanguinis purgationem, quemadmodum utraq; vesica & lien. Nam hæc biliosi humoris sunt & serosorum excrementorum, lien melancholici humoris. Quod enim in ventriculo generatur, ac cum humoribus, qui ex cibo & potu in iecur digeruntur, perfertur, dum, cum ijs vnà concoquitur, sanguis euadit. Hæc ille. Demonstrauerat autem Galenus illud lib. 2. de ratione victus com. 30. lib. 1. de natura hum. com. 39. lib. 2. de hum. com. 30. & lib. 5. de vsu part. cap. 4. Aristoteles quoque cap. 2. sexti topici, dixit, phlegma esse primum indigestum à cibus: & cap. 18. lib. 1. de generat. anima. esse excrementum primæ coctionis, tradidit. Item quo modo pituita alba cum sit in iecore rubro generari potest? Verum enim uero si rem altius inspiciamus, pituitam cum cæteris humoribus in iecore generari haud dubiè inueniemus, idq; probo ex eodem exemplo de musto. In vino enim defæcato ac puro & ab excrementis omnino secreto, manent qualitates quatuor (aliàs non nutrit) nempe calidum, frigidum, humidum, ac siccum: ex quibus quædam sunt patentes, quædam vero ita latent ut sub sensum minimè cadere valeant. Sic profus in sanguine contingit: sanguis enim ille qui ab excrementis iam repurgatus est, non sincerus ac simplex est, sed mistus ac dissimularis, propterea quod in eo continentur partes biliosa, pituitosa, & melancholica, omnes tamen sub sanguinis forma. Hinc est,

Pituita in
iecore ge-
neratur.

quod sanguis nunc dicatur biliosus, nunc pituitosus, & alioquando melancholicus à dominio exuperantis humoris: ex quibus partes nostri corporis generantur ac nutriuntur, ex hac etiam multiplici sanguinis diuersitate nascuntur temperaturæ hominum, sanguinei, biliosi, melancholici, & pituitosi, secundum humorem exuperantem. Cum enim temperaturam dicatur, quod medium planè sit in utroque contrariorum genere, ut non magis calidum quàm frigidum humidum quàm siccum; ubi aliqua qualitas exuperauerit intemperies sequetur, si amplius, morbus, si plurimum, mors. Huiusmodi autem qualitates cum humoris abundantia crescunt: à qua nomen temperamenti sumitur. Quod autem in venis sub forma sanguinis omnes humores inueniantur, non est probatu difficile. Quoniam ex illo sanguine fit generatio, ex illo quoque nutritio: quæ nullo modo fierent, nisi omnes adessent humores. Insuper purgationibus hoc etiam manifestè apparet, in quibus hoc ordine euacuantur humores, ut primum omnium bilis, secundò pituita, tertio atra bilis, omnium postremò sanguis educatur, ut cap. 17. lib. 3. de simp. indicat Galenus. Nunc ad obiectiones retrò factas respondeamus: ad primam dico, Galenum in exemplo musti, pituitæ non meminisse, quoniam ipsa sub forma vini manebat, quæ temporis spacio fit vinum. Sumatur enim vinum adhuc bimestre, quanuis à facibus & spuma sit expurgatum, gustatu tamen subcrudum, austerum & adstringens deprehenditur, quoddam crudis partibus visum effugientibus perfutum sit. Has dierum numero vini calor euincit & concoquit, indicio quoddam vinum annum aut binum qui degustabit, iam maturum id, suaue, plenum caloris & roboris percipiet. Sic in sanguine à quo utraque bilis secreta iam est, crudus quidam humor confusus permiscetur, cui per purgandum naturam nullum instrumentum designauit, quod se gregari excludique non deberet. Est enim quasi dimidio coctum alimentum quod manens cum sanguine vnà rapitur in venas, ut perinedias & cibi penuriam tempore mutetur & in tegrè coquatur, fiatque sanguis comodus atque salutaris. Testimonia autem Aristotelis & Galeni non negant pituitam in hepate generari, sed solùm ostendunt ex pituitosis alimentis pituitam

tam in ventriculo ac intestinis fieri, quæ lenta & crassa est, & humor nequit verè appellari, quæ vero apta nutritioni est, ea succus est, ex bono ac percocto chylo genitus, vt iam suprâ est ostensum. Si vero iterum coquatur in sanguinem vertetur, & colorem rubrum, qualis est iecoris accipiet. Ex ijs omnibus erit notum, omnes humores simul gigni ab vno eodemque calore naturali. Vndè autem diuersi humores in nobis gignantur, non calori, sed partibus alimenti erit attribuendum. Nam chylus diuersarum partium est particeps, quarum aliæ calidæ sunt, & tenues, aliæ frigidæ & terrenæ, frigidæ aliæ & humidæ, vt aliæ calore humoreque excellent. Cum igitur vnus iecoris calor in tam varium ac multiformem chylum agit, varios humores producit: quoniam ab vna causa efficiente simplici, ob materiæ dissimilitudinem plura & diuersa gigni possunt. Obijciat tamen aliquis ex Galeno, qui lib. 2. de cris. cap. 12. inquit, sanguis fit ex moderato colore, flaua autem bilis ex maiori, atra vero ex sufficienter immodico. Et suprâ cap. 8. dixit, demonstratum enim ijs est, alimentum, dum in venis ab innato calore alteratur, sanguinem quidem ex mediocri calore fieri, reliquos vero succos, ex eodem immodico. Qui loci nequeunt interpretari de calore alimenti, quoniam ex sufficienter immodico non fit succus melancholicus. Superest ergo vt respondeamus Galenum esse intelligendum de cæteris humoribus genitis præter naturam, præcipuè de vtraque bile cuius generatio, cum est præter naturam, ab immodico calore fit. Cæterum antequam hic liber receptui canat, quicquid superest, de humoribus paucis adijciemus. Primùm aduertendum est, humores ad proborum morum generationem conferre, vt docet Galenus lib. 1. de nat. hum. com. 39. affirmans à bilioso humore, animi dexteritatè & prudentiâ proficisci, integritatis & cõstantiæ autore esse melâcholicû humorè: sanguinè, simplicitatis, & stupiditatis, pituitæ naturâ ad morû culeû nihil facere, quæ in prima ciborû mutatione generatur. Hæc quæ de moribus inquit Gal. ita intelligèda sunt, veluti de virtutibus intellexit Arist. c. 1. li. 2. Eth. cû enim ait Galenus, humores efficere animâ mortam, intelligendum est, non quod faciunt, vt in anima sint ij

mores, sed faciunt vt propensiores sumus ad hunc vel illum morem. Neq; igitur, inquit Aristoteles, natura, neq; prater naturam virtutes in nobis efficiuntur: sed idonei quidem ad ipsius suscipiendas sumus natura. Suscipimus autem ipsas, atque perficimus per consuetudinem. Hinc est, quod animi mores corporis temperaturas sequantur, vt libello, huic rei dicto, demonstrauit Galenus, biliosi ergo sunt fortes, & prudentes, addit Galenus libro de humoribus, & iracundi, & animosi, & acerbi. Vnde mascula bilis, dixit Persius. Melancholici, sunt

Quos mores efficiat omnes humores.

firmi constantescq; adde iniuriarum memores, & implacabiles, versutosque. Sanguinei sunt simplices & stolidi: pituita vero, inquit Galenus, ad morum cultum nihil facit. Quæ sanè verba sunt intelligenda de pituita genita in ventriculo aut intestinis, quæ ad mores capescendos inutilis est: non autem de ea quæ in iecore generatur, quæ propriè humor dicitur, & quæ ad mores facit, vt retrò dixerat Galenus in hunc modum, est autem & quædam alia ratio naturalis non parum probabilis, secundum quam demonstratur, quod succi quatuor sunt ex usu, vt mores idonei euadant. Si quatuor humores dixit Galenus facere homines idoneos ad mores, non omisit pituitam, quæ verè humor est. Si postea illam exclusit, intellexit eam, quæ in prima mutatione ciborum generatur. Quod etiam intelligitur ex ijs quæ scripsit idem Galenus lib. 2. de hum. com. 30. sic dicens. Quatuor humores sunt ad aptos mores gignendos accommodati. Etenim mores animi sequi temperaturam corporis, est iam à nobis demonstratum, vnusque extat noster de hac re libellus. Quod cum ita statum sit, acies animi, atque intelligentia à bilioso humore: constantia & firmitas, à melancholico: simplicitas & stoliditas à sanguine gignetur. Pituitæ autem natura, quam in prima ciborum mutatione gigni necessariū apparet, est ad mores cõformandos, inutilis. Hactenus Galenus, pituita ergo efficit segnes, somnolentos, carnosos, cito canescentes. Illud etiam difficultate nõ caret, quo modo Galenus in duobus locis modò ad ductis, dicat sanguineos esse simplices, stolidos, ac plane rudes, cū Hippoc. lib. de flatibus, authorè prudetiæ faciat sanguinem: & Galenus, ex sententia Aristo. lib. 2. de part. anim. cap. 2. libro quod animi mores corporis temperaturas sequantur, cap. 5.

illud

illud confirmet. Dicendum est, sanguinem esse duplicem, vnum pituitosum, in quo maxima copia pituita abundat, qui sanguis facit homines rudes, ingenioq; habetes: & quibus videtur solū pro sale animam fuisse datam, vt de suisibus solet dici: licet sint fidibundi, venusti ac floridi. Alium vero esse sanguinem melancholicum, cum quo melancholia naturalis mediocriter admiscetur, cum quo temperatur: & is prudentiæ causa est, ob admistam sibi siccitatem ex succo melancholico natam. Etenim Heraclitus dixit, splendor siccus animus sapientissimus: quo sane dicto, prudentiæ causam esse censet siccitatem. Et non solum de siccitate cerebri est illud elogium Heracliti intelligendū, vt explicat Galenus. c. 5. lib. quoddam animi mores. & c. sed etiam de aeris siccitate, veluti declarat Eusebius lib. 8. de præparatione euangelica cap. 5. sic dicens: barbaras regiones fecunditate agrorum excellere videmus, vbi magno ingenio homines raro nascuntur. Sic alimentis quidem abundant, hominibus autem, quorum gratia diuinitus alimenta producuntur, carere videntur. At contra accusanda Græcia est, quia sine semine atq; cultu nihil producit, sed sola homines generat, verè cælestes atq; diuinos natura ad omnem scientiam natos, cuius causa est subtilitas aeris. Non enim temere dixit Heraclitus. Aer sicciore, anima prudentior atq; melior, cuius signum, quoddam ieiunantes atque vigilantes prudentiores illis sunt, qui cibo & potu semper replentur. Immergitur enim quodammodo motus mentis, quam cogitationem appellamus. Hæc ille. Rectè igitur scribit Aristoteles, prob. 1. sect. 30. omnes excellentes viros, in quocunq; vitæ genere, melancholicos fuisse: idq; eruditè ex morbis quibus femo confecti laborarunt, colligit. Neq; tamen de vitiosa melancholia Aristoteles intelligendus est. Hæc enim vitiosorum motuum & morborum causa est. Vnde errauit Aponensis, qui Aristotelem de atra bile adusta interpretatur. Naturalis autem siue temperata melancholia (de qua Aristoteles loquitur) partim natura inest corporibus, partim studijs accersitur: sine qua nihil dignum admiratione in vlla arte effici potest. Sicut igitur temperata melancholia reddit præstantes artifices, ita distemperata plurimum ingenijs obest. Reliqua de præstantia melancholiz disp. 3. lib. 14. de morb. med. reperies. Deniq; vt animi mores

corporis

corporis temperaturam sequuntur, sic temperatura elementa, & humores insequitur. Hinc propter temperamentorum gradus & varietatem, quæ humorum naturam sequuntur, tanta ingeniorum & morum dissimilitudo existit, habent humores & alios usus: sunt enim materia spirituum & certa temperamenta efficiunt in corporibus. In singulis vero temporibus proprius quidam humor exuperat, ut hyeme, pituita: vere, sanguis: astate, bilis, autumno, acida bilis. In singulis præterea alimentis omnes quatuor humores reperiuntur. Sed quomodo ex uno alimento, etiam simpliciter, ut lacte, tam diuersi humores gigni possunt? An omne alimentum quantumvis simplex, quadruplici constat materia, sine quatuor elementis. Ex ignea igitur parte bilis, ex aerea sanguis, ex aqua pituita, ex terrea atra bilis generatur. Ad quam rem non parum etiam temperatura hepatis confert: nam calidius hepar calidiores, frigidius frigidiores, humidius tenuiores, siccius crassiores generat humores. Et quando humores degenerant, id est, conditiones suas amittunt, non naturales, sed vitiosi dicuntur, & vitiorum, morborumque causæ sunt. Gignuntur vitiosi humores vel ex vitiosis cibis, vel ex probis etiam alimentis, immodicè aut intempestiuè ingestis: vel propter intemperie ventriculi, hepatis & venarum: vel ab externa aliqua causa coctio nem impediens, ut est aer distemperatus, somnus inconueniens, exercitia animi vel corporis perperam adhibita, ignauia, affectus animi vehementiores. Tales humores non nutriunt, sed corpus grauant & molestant, ac nisi in tempore corrigantur, vel expellantur morbos efficiunt. Cum ergo humores eiusmodi apparent, qui per sua signa cognoscuntur, valetudinis studiosi, prudentes nauasimitari debent, qui tempestatem futuram prospicientes vela contrahunt, anchoras in mare demittunt, aut in portum aliquem se recipiunt, ut periculum effugiant: ita quoque ipsi causæ impendentis morbi, ut remoueantur & prædicantur curare debent. Atque hoc est, quod Persius monet, Venienti occurrere morbo. Et Ouidius.

Principijs obsta, sero medicina paratur.

Dum mala per longas inualuere moras.

Non enim committendum est, ut malum inualeat: nam euentus curationis non semper certus est. Nunquam minori negotio & periculo,

culo, quàm cū incipit incendiū, extinguitur: ac stultū est admittere, quod caueri potest. Corpora itē in quibus mali humores existūt, impura dicuntur, quæ nec exercenda, nec nutriēda sunt: nā si exercētur, pustulæ erūpunt, vel scabies, vel aliud malū oboritur. Si nutriūtur, augētur mali humores, & morbus impēdens crescēte causa acceleratur. Hinc est quod Hippoc. scribit aph. 10. lib. 2. nō pura corpora, quō plus nutries, eō magis lēdes. Sūt ergo mali humores remouendi, nō augēdi. Cæterū humoris species ex colore præcipuē cognoscuntur, vt explicat Gale. aph. 2. lib. 1. & com. 1. li. 1. de hum. deinde ex alijs quibusdā animi vel corporis notis & circūstantijs. Cognoscitur abundans sanguis rubore & tumore venarū, adeo vt, quæ prius sensum effugiebāt, nūc cōspiciantur, maxime in oculis. Grauitas etiā vel tensio mēbrorū, itē propensio ad somnū, & somniare res rubeas: & similia, abundantia sanguinis denotant. Pallor & tumor faciei indicāt abūndāciē pituitā, multa etiā saliuā, segnitia, torpor mētis, somnolētia, somnia de aquis, piscibus & balneis. Color autē faciei ad flauū tēdens, quādoq; & ad virorē, redundantia bilis flauæ demonstrāt, itē siccitas & amaritudo fauciu, nausea, insomnia, iracūdia, somnia de iurgijs, cēdibus, incēdijs. Signa yero atræ bilis sunt, color vergēs ad negredinē, inusitatū silentiū, amor solitudinis timor & mœstitia, somnia de funeribus, de luto. Illud porro dictis addendū est, Hippoc. prædictos quatuor humores lib. de genitura ijs nominibus appellasse, sunt enim, ait, humidi species quatuor, sanguis, bilis, aqua, & pituita. Quos etiā sic enumerat lib. 4. de morb. addēs, humoribus quatuor fontes à natura dicati sunt. Sanguinis fons cor est, pituitæ caput, aquæ splē, bili locus folliculi in hepate, vbi medici digladiātur inter se, nesciētes quid intelligat Hippo. nomine aquæ, cū splē nō aquæ fons, sed melācholiæ receptaculū sit à natura institutū. Verūm ij nō intelligūt causam, cur Hipp. aquā in splene collocauerit, quoniā ex nimio potu aquæ splē turget, vt ipse in eodē lib. docuit: ideoq; nomine aquæ succū melācholicū intellexit. Cōstat hoc verū esse ex ijs quæ ibi Hippo. tradidit, dicēs, in omnib⁹ cibis ac potibus & biliosi quid est, & aquosi, & sanguinei, & pituitosi, in alio plus, in alio minus. Et rursus in eodē lib. sic etiā in homine, dū turbatur humor, quicquid eius est in corpore, à principijs, quæ dixi,

Signū abundantia sanguinis.

Signa pituitæ.

Signa flauæ bilis.

Signa atræ bilis.

Per aquam intellexit Hipp. melācholiā.

dixi disparatur. Et in superficie quidem bilis consistit, leuissima enim existit. Secundo loco sanguis. Tertio pituita. Grauisimus autem horum humorum est aqua. Hæc ille. Cùm enim respondeant humores elementis, quemadmodum elementa se habent in grauitate & leuitate, sic & humores: cùm autem terra omnium sit grauisissima, aqua, idest, melancholia, omnium humorum grauisissima quoq; erit, locum vero pituitæ dixit esse caput, propter innatam cerebri frigiditatem, omnium enim partium humidissima & frigida maximè quoad propriam substantiam attinet, est, & tanquam camini tectum, vel ollæ operculum ascendentium exhalationum excipit & cogit superfluitates. Cor autem fons sanguinis est, propterea quod principium vitæ sit: cùm in hepate generetur, vt sæpè dictum est: & illum expurgant, lien, qui atram bilem trahit: & vesica fellis quæ flavam bilem suscipit: & renes per quos serum sanguinis eliquatur: vrina namque serum quoddam sanguinis est. Deniq; humores nobis semper inesse dicit Hippocrates, neq; vllam ætatem, neq; anni tempus, neq; aliud omnino inueniri tempus vllum posse, in quo ex corpore nostro humor aliquis totus pereat: sintq; nimirum hi, sanguis, pituita, atq; vtraq; bilis, quos in omnibus omnes inesse existimat: incrementum autem suscipere in alia temperatura, naturaq; corporis, ætate, tempore, regione, & morbo. Atq; omnes hos humores actu & potentia tales esse Galenus tradidit, flaua namq; bilis calida & sicca actu dicitur, quoniam nõ oportet vt reducatur ad actum vt suum opus producat: potestate calida & sicca censetur, quoniam potest talem effectum facere: quando enim in ventriculo ea continetur, perpetua sitis urgemur, vbi per vomitum eiecta est, sitis recedit. Sic de cæteris dicendum est. Atque hæc de humoribus sat sunt.

L. L. E.

L. LEMOSII PHYSICI
AC MEDICI IN LIBRVM

TERTIVM GALENI, DE NATVRALIBVS
Facultatibus Commentarij, nunc primùm
in lucem editi.

C A P. I. De necessitate retentricis facultatis.

Aquod eruditorum Galenus omnium vn-
dequaque fauorem meritis hoc capite ali-
quot egregia postulata repetit, quæ ipse
ipse superioribus libris pronunciauerat: qua-
ha sunt.

*Nutritio est, ad id quod nutritur, eius quod
nutrit assimilatio.*

*In quacunq[ue] particula corporis nostri facultas nutritrix reperitur,
quam & alteratricem, & assimilatricem vocat Galenus.*

*Alimentum ex quo fit nutritio, facultate attractrice indiget, qua
cuique particula attrahat conuenientem succum.*

Assimilationem praecedit agglutinatio, veluti hanc appositio.

Quibus adiungit quam sit necessaria facultas retentrix ad
opera quaecunq[ue] naturalia perficienda. *Hec* scilicet appositio
est finis attractionis, quæ ab attrahente vi perficitur: quoniam
distributio ex venis in singulas particulas, facultatis attractricis
est opus: quæ non cessat postquam primum attractrix alimētum,
donec illud apponatur: ad hunc enim finem attractrix dirigit ar-
cum: quippe idcirco est attractio vt sit appositio, aliàs frustra
esset vis illa. *Tempus.* Vt colligat aliam facultatem esse necessa-
riam ad nutritionem absoluendam præter attractricem: subiun-

Appositio
est finis at-
tractionis.

L git

Retentrix
est vis ne-
cessaria.

git hanc breui indigere tempore ad suum munus perficiendū, appositio vero concoctio & assimilatio longiore. *At si appositus.*) Probat Galenus necessariū facultatem retentricem naturæ esse tribuendam si artificiosam & animantis curam habere concedimus. Postquam cibus in particula est appositus: aut ibi quiescit. Aut alium atque alium locum mutat: postremum hoc non est dicendum: quia nec fieret coctio, neque assimilatio: primū ergo dicendum est. Quod si quiescit cibus: alia facultate est opus quæ congrua morâ, cibum attractum tandiu in parte retineat, donec vsui futurum quod exactè laboratum fuerit ab ipsa natura. Ob id Galenus libro de sympt. dif. capit. 4. hanc ipsam retentricis potentia functionem naturalem quidem tū esse, cum concoctionis tempori æquatur & ab omni parte cibos exactè constringit, clarissimè docuit. *Ab ipsa.*) Ab effectu huius facultatis nomen habuit.

CAP. II. *Quæ partes vim retentricem clarius obtineant.*

CAETERUM) Splendido artificio & admiranda industria Gale-
nushic facultatem retentricem in partibus nostri corpo-
ris inesse sensu & ratione demonstrat. Sensu, in maximis, ma-
ximèque cauis instrumentis, ut in utero, secundis, ac ven-
triculo; ratione vero in alijs quæ proportione illis respon-
dent. Nobis autem placet hoc loco summis pedibus ingredi,
& nequaquam in vado hæere, cum magna verborum spu-
ma rem exaggerare. Mente enim auribus & oculis cæcus
sit oportet, qui tanta perspicuitate scripta non assequatur.

CAP. III. *De retentrice ac expultrice vteri facultate.*

QUARE.) Facultatem retentricem illustrius in utero appa-
rere, quam in alijs corporis partibus perspicuè Gale-
nus in hoc capite docet. Quippe nouem mensibus plerisque
mulieribus perficitur in utero factus, qui tota quidè ceruice co-
nuiet, complectitur autem factum vndique vnà cum secun-
dis. Plerisque mulieribus dixit, quia tempus pariendi non est
certum ac limitatum homini. ut libr. 7. de hist. anim. capit. 4. in-
quit

Tēpus pa-
riendi non
certum ho-
mini.

quit Aristoteles, in hunc modum: sed, cum cætera animalia omnia singulari ac simplici modo partum suum perficiant (vnum enim tempus statutum omnibus est.) Homini vbi multo, sex datum est: nam & septimo mense & octauo, & nono parere potest, & quod plurimum decimo, nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Fortis, qui maturius, quàm septimo mense prodeat, nullo pacto vitalis est. Et. c. 4. lib. 4. de gener. anim. ait, ceteris enim vni est tēpus, homini verò plura sunt, qui cū septimo & decimo nascatur, atque etiam inter septimum & decimum positus. Qui enim mense octauo nascuntur, etsi minus, tamen vivere possunt. Eadem refert Plinius lib. 7. c. 5. Itaque apud Aristotelem tempus statutum pariendi est inter septimum & vndecimum mensem. Hippocrates vero inter septimum & decimū mēsem mulierem posse parere demonstrat, libro de natura pueri. Vnde libro 2. de morb. vulg. sect. 3. & libro 6. eiusdem operis sect. 7. tex. 27. dixit, quibus nihil intra definitum tempus accidit, ijs, quæ ipsæ pariunt, vitalia. Et Galenus in com. inquit, multa possunt mulieribus prægnantibus accidere, quæ & ipse in aphorismis & nos in commentarijs in eosdem sumus diligenter persecuti: quorum quædam ab aere nos ambiente, eiusque constitutionibus, quædam à corporis immutatione, vbi ab alui profuuijs, aut à feбри, aut ab alijs malis proficiscuntur. Quæ omnia nobis nunc omittere consilium est. Cæterum, quod ait, intra tempus constitutum hoc vel septimum mensem, vt in commentario libelli de septimestri parte docuimus, vel non vni significat, de octauo enim certum est non edi in ipso vitales partus. In decimum vero & in vndecimum quandoq; mensem, vt Aristoteles auctor est, foetus differuntur, sed raro. Hippocrates quoq; lib. de octimestri partu, vndecimū mensem admittit. Avicenna lib. 9. de animalibus, ca. 5. inquit, se à quadam muliere fide digna audiuisse, partum quædam vique ad decimum quartum mensem protogatum fuisse. Masurius autor est, inquit Plinius libro 7. capit. 5. L. Papyrium Prætorē, secundo cohæredē lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum, se xij. mensibus diceret nullisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur. Idem narrat Gellius libro 3. noct.

Quinque
mestris vi-
salis fuit.

momentis.

Attic. cap. 16. Neque est mirandum aliquem partum fieri in ijs mensibus, cum nostris temporibus viderimus aliquos quinque mestres vitales, non nisi ex mulieribus pudicis, honestissimisque viuendi ratione, natis. Naturę nanque rerum vis atque maiestas in omnibus motibus fide caret: si quis modo partes eius, ac non totam complectatur animo. Non temere autem supra pudicas dixi, propter Liuiam quę intra mensem tertium peperit, vt Suetonius Tranquillus declarat, Claudij Cęsaris vitam his verbis exordiens, Patrę Claudij Cęsaris Drusum, olim decimum, mox Nerone prenomine, Liuia cū Augusto grauida nupsisset, intra mensem tertium peperit, fuitq; suspicio ex vitrico per adulterij cōsuetudinę pcreatū. Statim certę vulgata est veritas.

Potentibus sunt mensium & partus trium.

Vnde natum adagium, felicibus sunt & trimestres liberi. Quare tribus mensibus partum iustum posse fieri, omnes negant: licet quinquemestris aliquando visum fuerit. Quod vero scripsit Eledras cap. 6. lib. 4. pręgnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium & viuent & suscitabuntur, intellexit. In tempore proximo iudicio finali, in quo hæc & alia miraculose contingent. Hippocrates autem libro de alimento cū & numerū dierū quibus cōceptū in vtero coagulū cōformatur, & tēpus ipsius partitionis nono aut decimo mēse definisset: neque id tamen semper eadē esse finē dixisset, sed aliās ocys fieri, aliās seriūs: hisce ad postremū verbis vsus est. Gignūtur autē his & plures & pauciores secūdū totū & secūdū partes. Non multo aut plures aut pauciores, pauciores verō tot, & quęcūq; aliā his similia. Quib; verbis significat quod aliquādo ocys fieret, non multo tamen fieri ocys: neque quod seriūs, multo seriūs. Quauis enim quod in vtero continetur animal sit, non tamē omni tempore perfectum & absolutum est, nisi eo quod iam ipsa Natura præfixit. Fortus vero in vtero animalia esse probat Galenus, libro huic rei dicato: tum præcipue ex pœnis legibus illatis ijs, qui abortus causa extiterint, tum quod in ventre constituti fortus, heredes legitimi legibus constituentur, id non est facturæ nisi animal esset, quod in vtero continetur. Sed iam singulatim de mēsis vitalibus dicamus. Septimestrem partū vitalem esse ipsa experientia demonstrat, quam quotidie cernimus.

Fœtus animal est.

Septimestris partus vitalis.

mus. Hippocrates illam confirmat lib. de carnibus, dicens, puer septimestri partu natus, pro ratione natus est & vivit & rationalis habet, ac numerum ad hebdomadas ac septennarium exactum, Et ad finem libri, inquit, ceterum inexpertus quisquam mirari queat, quod septimestris puer nascatur. Ego quidem igitur hoc ipsum vidi, & quidem frequenter. Si autem hoc deprehendere vult facile est obstetrices adire quæ parientibus ad sunt, & ex ipsis percontari. Et libro de septimestri partu idem repetit: porro, ait, mulieribus de partu fidem derogare non oportet, dicunt enim omnia, & semper dicunt, & semper proferunt. Neque enim aut opere aut sermone persuasæ sunt, sed ex eo quod cognoverunt in corporibus suis contigisse: licet autem & volentibus aliud dicere. Quæ vero iudicio præditæ sunt & victoriâ de hac sententia pronunciant semper dicunt ac testantur, nasci septimestres, & octimestres & novimestres & decimestres, & vnde cimestres, & ex his octimestres non superstites manere. Septimæ stræ quoque vitalem esse ostendit Alexander sect. 1. quælib. 4. 1. omitto Aristotelem locis citatis Marcus Tullius li. 10. epist. ad Atticum: Tullia, inquit, mea peperit puerum septimestrem feliciter. Et subdit, quod quid est natum perimbecillum est. Plutarchus lib. 5. de Placitis phi. cap. 18. ex multorum sententia hoc ipsum confirmat. Cælius lib. 12. ca. 12. Septimo quoque mense natus est Isaac, & propterea omnis mulier quæ peperit septimo mense vivit filius eius, ut inquit Philon Iudæus libro biblicarum antiquitatum. Respiciens igitur hæc Paulus Inreconsultus in l. septimo mense. ff. de statu hominis, dicit, septimo mense nasci perfectum partum, iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis, & ideo credendum est eum qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est iustum filium esse. Quot autem diebus constet septimestris partus declarat Hippocrates lib. 6. de morbis vulg. sect. 7. tex. 29. dicens, dolores per circuitus fiunt. Qui autem in septuaginta movetur, in triplicato numero perficitur: qui vero in nonaginta, is etiam triplicato numero absolvitur. Et Galen. in comm. inquit, videtur hic innuere numerum dierum, in quibus partus absolvuntur, & in lucem edantur. Quia vero & septimo & nono mense vitales edantur, ideo ex duplici eorum motu, utrumque tempus de-

Isaac natus est septimo mense.

Quot diebus constet septimus mensis.

gnat. Qui enim in septuaginta diebus mouentur, ij triplicato hoc dierum numero perfecti & absoluti redduntur, & foras erumpunt. Facile enim subducere quibus rationem potest, ex tot diebus quot sunt ex triplicato eo numero, septem menses confici: præsertim cum iam probauerimas in hoc partu intelligi mensem, qui triginta dies capiat. Septuaginta enim tri ducta numerum dierum ducentorum ac decem conficiunt: sicut nonaginta tri ducta numerum dierum ducentorum ac septuaginta, ex quibus nouem menses constant, absoluunt. Hæc eadem Hippocrates docuerat lib. de carnibus ad finem, dicens, habet autem & septimestris partus tres denarios siue decadas hebdomadam, & in vnaquaque decade septuaginta dies. Tres vero hebdomadum decades, ex toto sunt dies ducenti & decem. Confirmat hæc eadem libro de alimento, ad figurationem, inquit, soles triginta quinque. Ad motum, septuaginta. Ad perfectionem ducenti & decem. Labores quoque, ait lib. 2. de morb. vulg. sect. 3. ad finem, in circuitibus: quicquid in septuaginta mouetur, in triplicitatibus perficitur. Supputationem etiam mensium in gestatione fœtum, per menses solares triginta dierum fieri debere affirmat lib. de octimestri partu Hippocrates, cum dicit, nouilunium, quod dies vnus extitit, esse trigesimam mensis partem, duos autem dies quindecimam, & tres dies partem mensis esse decimam, & reliquos iuxta horum rationem: vnde elicere est supputationem non lunaribus mensibus, sed solaribus esse faciendam. Huic sententiæ subscripsit Auicenna li. 3. part. 2. sect. 1. c. 2. Item Macrobius li. 1. in somnium Scip. c. 6. Censorinus in libro de natali die ad Cerebellum. Soranus Ephesius c. 17. Isag. Quod si Hippocrates lib. de septimestri partu in principio, & Galenus in com. ad illum locum. Dicant quosdam septimestres nasci in nonaginta supra centum diebus: quosdam in ducentis: alios in centesimo octogesimo quarto, veluti alios (omitto fracturas dierum) in ducentis & quatuor diebus respexerunt ad diem defectus mensium, & non ad diem conceptus, veluti idem Hippocrates li. 2. de morb. vulg. sect. 3. inquit, aut à mensium fluxu aut à conceptione esse dies anni merandos. Quare ridicula sunt & à ratione & experientia aliena, quæ hic nonnulli medici de mensibus lunaribus adducunt. Cæterum partus septimestres ob id eduntur quod fœtus per-

fectus

fectus ac consummatus iam sit, vt per os nutriri possit, & tunc plus cibi requirens, quam id quod adest, calcitrans & membra nas dirumpens egreditur. Fœtus nãque ita se habet, vt fructus in arbore: & quemadmodũ fructus in prima generatione, debilioribus capulis cõtinentur, & ideo facildẽ decidit, posthac aucti, difficilẽ habet à plãtis dissolutionẽ, sicuti rursus cũ perfecti sunt, sponte sua sine vi extrinseca decidunt: eodem modo & fœtus in primo quidem tempore facillimẽ dirumpuntur. Sic quando & iam perfecti sunt: tempore vero intermedio firmiterem habent coalitum. Aph. 1. libro 4. Eduntur autem septimestres ob validissimam vim in vulua informatricem, vtilẽ atque moderatam sanguinem comperientem, ideoque fœtus celerius explicantem. Habet nanque Natura terminos statutos patiendi pro virtute agentis & patientis: actus enim vniuscuiusque in eo quod est potentia & in propria materia, suapte natura fieri, esseque solet: vt capit. 2. libro 7. de anima inquit Aristoteles. Cum igitur virtus illa varia multiplexque sit, & pro ratione loci, caloris naturalis, & celestis, hinc fit, vt non vnus sit pariendi terminus, sed multiplex. Finge, verbi gratia, ex tali semine formari fœtum talem, qui ob qualitatem seminis & caloris proprietatem septem mensibus omnibus numeris perficiatur: haud dubiẽ fœtus ille eo tempore in lucem veniet. Et maximẽ, si vt inquit Galenus in hoc capite & aph. 35. libro quinto. pragnans sit valida, & fœtus non imbecillis: tunc enim & maiorem alimenti copiam & refrigerium maius inquireret, vt Hippocrates libro de natura pueri: Et Galenus aph. 37. libro quinto. & capite septimo. libro 15. de vtu part. docet. Quare factus iam maturus fœtus & robore multum auigescens editur, pelliculis, in quibus conclusus in vtero erat, ab eodem fortissimo existente, violatis, atque laxatis. Quemadmodum in semene membranæ spicatum laxantur, postquam fructus perfectẽ maturefcit, sic & vuluam impleri, & partum accelerari est necesse, dummodo iam fœtus sit perfectus & suis partibus absolutus: Et hunc partum naturalem omnes medici vocant. Item

Ratio partus septimestris.

Vis numeri septenarij.

tur humor morbificus, qui iam cōcoctus est, & liberatur æger perfectè: & quando talis humor concoctus non est, in septimo die non fit iudicium, sed in sequentes dies porcigitur: sic in septimo mese fetus maturus expellitur, non maturus vero in alios mēses differtur. Multi ad vim septēnarij numeri hunc patrum referunt, propterea quod ex numero impari & proximè illum subsequenti pari conficiatur, & habere nescio quid mysterij non solum in sanctis literis, sed etiam apud Poetas dicunt, vnde illud:

*O terque quaterque beati. Et
Nam te iam septima portat
Omnibus errantem terris & fluctibus æstas.*

Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertijs adulescentes, quartis iuvenes: qua ætate constituendum nobis est genus vitæ, quos & quales nos esse velimus, & in quo genere vitæ. Item septem sideribus inferiorem mundum Deus administrat: Nec non morbi septēnarij numeri proportionē adiudicātur: Luna quoque septennario numero figuratur, septimanis etiam mensis conformatur. Præterea post dies septem iactat infans reliquias ymbilici. Et post bis septem incipit ad lumen visus eius moueri: Et post septies septem liberè iam & papulas & totam faciem conuertit ad motus singulos vidēdorum. Post septem vero menses dentes incipiunt mandibulis emergere. Et post bis septem, sedet sine casus timore. Post ter septem, sonus eius in verba prorumpit. Et post quater septem, non solum stat firmiter, sed & incedit. Post quinq̄ septem, incipit lac nutricis horrescere, nisi forte ad patientiam longioris vius protrahatur. Post annos septem, dentes qui primi emerferant, alijs aptioribus ad cibum solidum vescentibus cedunt, eodemque anno, id est, septimò, plenè absoluitur integritas loquendi. Vnde & septem vocales literæ à natura dicuntur inuentæ, licet latinas easdem modò longas, modo breues pronunciando, quinque pro septem tenere maluerit. Apud quos tamen si situs vocalium nõ apices numeraueris, similiter septem sunt. Post annos autem bis septem ipsa ætas necessario pubescit. Tunc enim moueri incipit vis generationis in maculis & purgatio feminarum. Ideo

tutela puerperis, quasi virile iam robur, absoluitur: de qua
 tamen femina propter votorum festinationem, maturius le-
 gibus biennio liberantur. Multa etiam numero septenario cō-
 prehendantur quæ Galenus lib. 3. de diebus decret. cap. 11. re-
 fert. Huic vero opinioni aliqui in parte repugnant, aliqui in
 parte consentiunt: de qua nos lib. 6. de optima prædicendi ra-
 tione disputauimus. In octauo mense nullum fortum vitalem
 nasci credidit Hippocrates libr. de octimestri partu in princi-
 pio, dicēs de octimestri partu sic sentio, impossibile esse vt duas
 cōsequenter succedētes afflictiones pueri ferre possint & pro-
 pterea octimestres nō superstites manere. Cōtingit enim ipsos
 cōsequenter affligi, tū ea quæ in vtero sit afflictione, tū in ea
 quæ in partu accedit, & ob id nullus octimestris vitalis est, ijs
 verbis indicat Hippo. octimestrem partum non esse vitalem: &
 addidit rationē, quia factus in septimo mēse perfectus conatus
 est eo tēpore egredi: qui cum non potuisset finē suum assequi,
 afflictus & imbecillis in vtero māt: qui si iterū affectet octa-
 uo in lucem edi, alterum conflictum ferre non potens, cum
 maximā sui lesione, nascitur, & moritur. Hæc est ratio cur for-
 tus octimestris non viuat: quā Auicenna lib. 3. part. 21. sect. 2.
 cap. 1. firmam ac constantem esse defendit: & Albertus Mag-
 nus lib. 10. de animalibus sect. 2. cap. 4. Et Petrus Aponensis,
 cognomine conciliator in com. 40. sect. 10. probl. talis tamen
 mihi non videtur. Nam si factus affectat egredi septimo men-
 se, aut est iam perfectus, aut imperfectus: si primus, rogo à
 quo impediatur, cur non egrediatur? si secundum, cur tentabit
 exire, si nondūm absolutus est? Cū natura nihil moliat in
 eptē. Deinde si fides mulieribus hæc in re, vt ait Hippocrates,
 tribuenda est, nulla vnquam, dixit, se talem afflictionem septi-
 mo mense percepisse: neque ea, quæ octauo abortiuit, neque
 quæ feliciter nono peperit: quinimo adeo mensem septimum
 quietum ferunt, vt nil aliud præter ventris tumorem sentiant.
 Cæterum Hippocrates libro de alimento dixit. Est autem & nō
 est octimestris partus, id tam obscure atq; præcise, tamque ad-
 uersè dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodissi-
 mē commentatus est, his verbis enarravit. Apparent quidem
 veluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ

An octauus
 mensis sit
 vitalis.

Hippocra-
 tis ratio
 nulla est.

statim vita excedant. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt. Itaq; de abortibus Hippocrates illa verba intellexit, & Sabinus interpretatus est non de ijs partibus qui perfecti eduntur, quos vitales quàm sapè natura creauit. Marcus enim Varro mense nonnunquã octauo editum esse partum in lib. 1. rerum diuinarum scriptum reliquit: eiusq; sententia Arist. laudat auctorem. Is nanque lib. 7. de hist. anim. c. 4. ita inquit, qui autem mense octauo nascuntur, viuere, ac adolescere in terra Ægypto possunt, & quibusdam alijs in locis, vbi mulieres fertiliores sunt, multosq; simul facillè & ferunt & pariunt, etiam si monstruosi sint. Sed locis Græciæ multi intereunt, nec nisi per pauci seruantur. Vnde fit, vt si quis seruetur, non octauo mense natus existimetur, sed mulierem sui conceptus initium lauisse. Hæc ille. Quibus docet partum octimestrem aliquando vitalem esse, & in Ægypto propter aquam fecundam & dulcissimam Nili: & in Græcia, ob eius bonam temperiem. Quod si in Hispania talis temperies contingat, quid mirum si octimestris viuat. Hinc lib. 4. de generat. anima cap. 4. dixit, qui enim mense octauo nascuntur, & si minus, tamen viuere possunt. Et prob. 40. sect. 10. an. inquit, quod solus ex omnium animantium genere varia generationis tempora obtinet: nam & septimo & octauo & decimo mense venire in lucem potest. Aesclepiades medicus tradit Maxias mulieres solas octauo mense parere solitas, factusq; illos vitales esse, lunonis quidem, quæ puerperijs & nascentibus præest, munere: vt quæ sicut ex Iouis liberis Herculem odio semper est persecuta, ita Dionysium vnicè dilexit. In cuius gratiam mulieribus eius insula illi dicatæ hanc patiendi prærogatiuam dedisse eam affirmant. Aut vt alij contendunt, quoniam Dionysius ipse ita sit in lucem editus. Ideoq; & ipse sempiterno partus sui testimonio idem suis euenire popularibus voluit. Plinius lib. 7. cap. 5. & in Ægypto & in Italia tales partus esse vitales, tradidit. Et subdidit: contra priscorum opiniones variant hæc pluribus modis. Galenus in definitionibus medicis scribit, ideo fetus natos septimo mense viuere, octauo nequaquam, quoniam octo, numerus recens est coniunctus, non autem iudicatorius: septem numerus superfluus, & non coniunctus, sed iudicatorius. Ex quibus facile probat, octimestrem modo

in libro 3.
de lib. 3.
de lib. 3.

Nilus fecundus
fluuius
& dulcissimus.

in libro 3.
de lib. 3.
de lib. 3.

modo non sit imperfectus, ut per inopiam, vel redundantiam aut vitium materiae in aliam formam, contra legem naturae sit confectus, vitalem esse. Hippocrates libro de septimestri partu inquit, partus terminari, velut morbos: & quemadmodum inter dies, quidam sunt fortes in iudicando, alij imbecilles, nonnulli pravi, sic & inter menses partuum evenit. Septimus dies absolute, fideliter, tunc, manifestè, conspicuè, & salubriter iudicat: sextus vero, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad malum. Rogo, si acciderit, ut sexto die iudicetur morbus, cum notis diei septimi: nonne illud iudicium erit naturale, & à natura vincente factum, & aegrotus omnino liberabitur à morbo, ac si esset in septimo iudicatus? Quid ni: imo vero Hippocrates lib. 4. de morb. vulg. scribit, in quadam tempestate evenisse, ut non nisi aut sexta die aut octava morbos iudicatos fuisse: qui dies alioqui solebant esse periculosissimi. Hoc igitur & in partibus fieri iudicandum est octavus namq; mensis, qui alias vitalis non erat, efficietur talis, si foetus nascatur absque aliqua lesione, & suis mensibus profusus absolutus ac perfectus: sic enim ex semine utriusque parentis, perfecto atq; temperato, procreatum fuisse, velut natis in alijs mensibus, iudicandum est: licet raro id contingat. Nam raritas quae sequitur motum naturae, finemque naturae, naturalis dicenda est: quae vero praeter opus naturae, monstrum dicitur. Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 3. monstra fieri tradidit, cum ita seminis genitalis, & naturae in partuendo foetu motus solvantur, & eorumque procedendo, à semetipso degenerent, ut demum ne homo quidem, sed animal tantum aliquod existat, cuiusmodi quae gignuntur, monstra appellari merito solent. Neque enim quod genitum est, generanti vspiam simile evadit, sed extraneum maxime, & alienum: & quae subest materia, à semine non superatur. Unde nec homo ex homine nascetur, sed tantum animal, quod universale servetur in generatione: pereat autem quod singulare est. Nam si vis singularis generationis servaretur, tale quid gigneret, quale ipsum est. Ex quo sanè errore, horrenda interdum videre est iam malum signum. Puer enim ortum capite arietis aut bouis accepit à quibusdā Aristoteles, & vitulum capite pueri, & ovē bouis capite natā, idem, ubi supra, refert. Multa quoque genera

Nonne
vitalis
est

Octavus
mensis
vitalis

Octavus
mensis
vitalis.

monstrorum refert Plinius lib. 7. cap. 2. ut Troglodytas seu Big
meos, Cyclopas, Scyopedas, & alia eiusmodi. Vidi ego Xericii
Gal. Mart. anno septuagesimo septimo supra sesquimillesimū,
infantem quendam, quem mihi obstetrix in foro eiusdem ci-
uitatis ostendit, unum oculum in fronte habentem, sine nari-
bus, & absque lingua: qui statim post ortum perijt. Nouimestris
præ cæteris, nostris temporibus, vitalis est: qui in nonaginta die-
bus mouetur: & in triplicato numero absolvitur. Nonaginta
autem ter ducta numerum dierum ducentorum ac septuaginta,
ex quibus nouem menses constant absoluunt. Temporibus
nostris, dixi, quia olim decimo mense plurima ex parte par-
tus vitales contingebant. Salomon Sap. cap. 7. dixit, decem men-
sibus in utero matris meæ figuratus sum: Hippocrates lib. de
septimestri magna ex parte dixit, veluti Plato lib. 5. de legibus,
& Aristoteles cap. 4. li. 7. de hist. anim. Menander in Comædia
Plotio, mulier ait parit decimestris: Theocritus Idyllio. 26. scri-
bit Alcmenam gestasse in utero Herculem decem mensibus.

Nouime-
stris vitalis
est.

Decimus
mensis vi-
talis.

In ipsa quidem longo menses bis quinque peregi.
Et Idyllio. 31. eundem Herculem decem mensibus formatum
esse, & Iphicium vna nocte minorem, asserit.
Quinque bis Alcidem menses ætatis habentem
Alcmena Mideatis, & vna nocte minorem
Iphicium.

Cæcilius cum faceret eodem nomine & eius argumenti Comæ-
diam cum Menandro, ita ait.

Insolet ne mulier decimo mense parere?

Pol nono quoque septimo at quæ octauo.

Tum illa quam compresserat,

Decimo post mense exacto, hic peperit filium.

Et in Amphitryone,

Alter decimo post mense nascetur puer,

Quam seminatus, alter mense septimo.

Et in Sicho,

Nam illam alio menses gestauit decem.

Ex in Aulularia,

Nam tua gnata peperit decimo mense post.

Er

Et in Truculento.

Amicam decimo mense post Asbenar Atticas viso.

Quam gravidam reliqui meo compressu.

Terentius in Adelphis.

Compressu grävida facta est, mensis hic decimus est.

Vergilius Ecloga quarta.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Et Canace Ovidiana in epistola ad Macareum.

Lam novis erat orta soror pulcherrima Phabi

Denag, luciferos luna mouebat equos,

Nescia qua faceret subitor mihi causa dolores

Et rudis ad partus, & noua miles eram.

Gellius lib. 3. cap. 16. ex Homeri sententia partum decimestrè

frequentiore[m] cæteris esse, scribit: & de Varronis sententia as-

ferit, vñdecimo mense aliquando hominem nasci posse. *Quin*

& vsu hoc quoque venisse Romæ comperit, fœminam bonis

ac honestis moribus, nec dubia pudicitia in vñdecimo mense,

post mariti mortem peperisse, causaque ad Diuum Adrianum

delata, ac cognita, decreuisse in vñdecimo quoque mense par-

tum edi posse, idque statuere se requisitis veterum philosopho-

rum & medicorũ sententijs. Hippocrates hoc docuit lib. de sep-

timestri partu & lib. de octimestri: Aristoteles lib. 7. de hist. ani-

ma. cap. 4. & multi alij quos retrò adduximus. At Vlpianus Iu-

reconsultus in l. intestato. §. vlt. ff. de suis & legitimis heredibus.

post decem menses mortis, ait, natus non admittetur ad legiti-

mam hereditatem. Scævola quoque in l. Gallus. in principio

ff. de liberis & posthumis. post decem menses natum non iu-

dicat esse legitimum partum. Marcus Tullius in Topicis, si fi-

lius, inquit, natus esset in decem mensibus, ac si diceret, intra

decem menses. Imperator Iustinianus nominatim rejicit vñde-

cinum mensem, in auth. de rest. & ea quæ vñdecimo mense pa-

rit. §. vltim. impossibile ratus tanto tempore mulierem ventres

ferre. Neque solum h̄ vltra decimum mensem partum differ-

ere negant: sed etiam Ovidius lib. 1. Fast. loquens de an-

no, qui ex instituto Romuli erat decem tantum mensium,

hæc scribit

Vñdecim^o
mensis vita
lis.

Quod

Quod satis est utero matris dum prodeat infans.

Hoc anno statuit temporis esse satis.

Et iterum.

Per totidem menses à funere coniugis vxor.

Sustinet in vidua tristia signa domo.

Quibus verbis indicat Ouidius fœminas maritos mortuos decem mensibus ex lege lugere, & interim viduas, manere debere. Neque enim per leges licebat ante decimum mensem à viri morte, ut inquit Plutarchus in Antonio. Dicendum mihi in hac controuersia, videtur Iureconsultos terminum pariendi frequentiore præscripsisse, decimum, scilicet, mensem: idq; sapientissimè, ut mulieribus impudicis & viciatis moribus prædictis occasio decipiendi aut maritos, aut eorum hæredes, tolleretur. Quod si constiterit mulierem esse honestam, probisq; moribus ornatam, nullum ei tempus pariendi præscribendum est, ut tradidit Aristoteles, subscripsit Plinius, confirmant experientia. Vidimus namq; nostris temporibus ex honestissimis mulieribus partus decimestres, & undecimestres plurimos, & aliquos quatuor decimestres. Nunquid hos è numero filiorum Iureconsulti repellent? absit. Eos non admittit lex, instabunt, generatim fateor. Sed particulatim ipsos non excludit, cum dicat, peritis in arte fidendum esse. Huc respiciens Adrianus partum undecimestrem legitimum esse statuit, apud Gellium. Et L. Papyrius apud Plinium. xiiij. mensibus natum. Et vbi Plinius etiã scribit, Vestiliam C. Herdicij ac post Pompeij ac Orfiti clarissimorum virorum coniugem, quatuor ex ijs partus, enixam, æquo semper mensium numero gnasse, hoc est, septimo semper mense, ut emendat & declarat Ferdinandus Pincianus olim vtriusq; linguae & humanorũ studiorũ in inclita Academia Salmaticensi professor. Deinde è cõtrario peperisse tres alios filios in quo numero mèsis, suillũ: Ruffum undecimo: Corbulonẽ septimo vtrunq; consulẽ: postea Caesoniã Caij principis coniugẽ, octavo, in partibus ergo raro cõtingetibus per pœdãda erit mulieris vita honesta antea acta, ut filij legitimi genantur: quoniã ut inquit Poeta, mulier est quæ semper fuit, pristinũ ingenium seruans, pristinaq; naturã. Qua de causa Agis Lacedæmoniorum Rex Timeãam coniugẽ reliquit, non tã accusatorũ cõminibus

qui sus-

qui suspicionem de Alcibiade faciebant, quam tempore adductum, ut violatam uxoris pudicitiam crederet. Nam antea rex ingenti terramotu percussus, relicta in urbe coniunge, decem continuos abfuerat menses. Post hoc tempus natum Leotychildem, suum filium esse negavit, ex quo aiunt illum veluti à regio sanguine alienum, successione regni à posterioribus fuisse exclusum: ut refert Plutarchus in Alcibiade. Ceterum hoc etiam est considerandum, quod eodem nascituri mense, mas citius formatur, movetur, & in lucem excluditur, foemina vero tardius, quia hæc serius, ille maturius maturefcit: hic robore viget, illa suapte natura vieta & languida flaccescit, quâ obrem maris ocyus, foemellam tardius edi par est. Quod Hippocrates docuit lib. 6. de morb. vulg. sect. 2. text. 45. & sect. 7. text. 3. citius, inquit, per membra discretus, motus vero rursus, tardius augetur. Et Galenus ait, supra in secundo commentario monimus, mare in utero citius conformari, hoc est, quinto trigesimo die: & sua membra distincta habere: cum vero movetur & in lucem proferuntur, tardius augeri: foeminas non item: sed contra potius: quod in utero tardius conformentur, & in lucem editæ facilius ad incrementum perducantur. Quod etiam docuit idem Hippocrates libro de natura pueri: & Aristoteles lib. 7. de hist. anim. cap. 3. Mares foetus, ait, magna ex parte circa quadagesimum diem, dextro potius latere moventur, foemina sinistro, circiter nonagesimum. Et paulo post, cum itaque foetus in utero formatur foemina tardius quam mas perfectionem quarumque partium recipit, & sæpius in decimum mensem quam mas protrahitur. Cur autem, inquit, Hippo. lib. de natura pueri, foemina tardius formatur artusque acquirit, hæc causa est, minus enim validum est semen unde foemina procreatur humidiusque, quâ inde mas fit. Hinc necesse est hæc ratione foeminam tardius formari quam mare, propterea & purgatio in foemina puerperio longior existit quam maris. Sed cum in lucem prodierit foemina ocyus quam mas & accrescit & ætate floret, & senectute macerat. Hinc Plutar. in Prob. rogavit: quid est, quod maribus 9. die, foeminis 10. die nomina imponere consueverunt? An si prius foeminis nomina imponunt, causam sustinet natura & auget foemina & crescit & adulta perficitur antequam masculus. Quod celerius augetur, corporis

Mas citius
formatur.

Mastardius
augetur.

foemina
tardius
formatur
mas
citius
formatur

Foemina
citius
accrescit

mol-

mollitudo in causa est: eiusmodi namque corpora in tres distan-
 tias, longum scilicet, profundum, ac latum exposita facile in-
 crementum suscipiunt. Verum quod incrementum in ipsis prius
 quam in maribus desinat ac finem habeat, non amplius ob cor-
 poris mollitudinem, sed propter imbecillitatem id accidit. Facul-
 tas enim est in animantibus naturalis, quae ipsorum incremen-
 ti effectrix est: propter quam imbecilliolem quidem plus au-
 gescunt, sed citius crescere ob eius imbecillitatem desinunt.
 Causam etiam omnium dictorum Aristoteles tradit cap. 6. lib.
 4. de genera. anim. sic dicens, cuius rei causa est, quod in homi-
 nibus longè mas à femina differt calore naturæ. Quo fit ut mo-
 biliiores sint mares in utero, quam femine. Motu autem ipso
 franguntur, cum recens quoduis facile præ se imbecillitate
 frangi possit. Hæc eadem causa est, ne femine similiter ac ma-
 res perficiantur in genere hominum: quippe cum & intra pa-
 rentem femina tempore longiore conficiatur, quam mas: &
 ubi in lucem venerint, celerius femine, quam mares perfician-
 tur. Nam & pubes & vigor & senectus feminis prius venit,
 quam maribus. Sunt enim feminae sua natura debiliores, frigi-
 dioresque & sexum femineum quasi læsionem naturalem, &
 detrimentum esse putandum est. Intus igitur tarde præ sua fri-
 giditate discernuntur: hæc enim discretio, concoctio est. Calor
 autem concoquit, & quod calidius, id concocta facilius est.
 Sed foris propter suam debilitatem cito ad ætatis florem, senes-
 cutemque perueniunt. Etenim omnia minora, ut in artis operi-
 bus, sic in natura citius ad finem deueniunt. Hinc est, quod
 maturius quam viri, femine ipse legibus biennio liberentur,
 ut est apud Iureconsultos, & maxime Ulpianum in l. qua ætate
 ff. de testamentis. Illud quoque inquirendum est, cur homo tan-
 tum, nec vno tempore nec simplici modo gignatur, cætera ani-
 malia certo anni tempore & vno ac simplici modo tum pa-
 riunt, tum partum ferre soleant: veluti Aristoteles lib. 6. de hist.
 anim. cap. 18. inquit. Sues cicures vterum ferunt menses qua-
 tuor. Ferunt quinque mensibus tum oves, tum capræ. Canes non
 nullæ duobus & sexaginta diebus, nonnullæ tribus mensibus.
 Vacce decem menses. Equæ parit duodecimo, veluti & asinæ.
 Camelus fert vterum menses decem: ceruæ octo. Vrsæ triginta
 dies.

subis an M
 autem 101

subis an M
 autem 101

Bruta ha-
 bent præ-
 scriptum tē-
 pus parien-
 di.

in salmo:
 Jorice 211
 210

-lora

X

dies, neque parit informes, nec leana, ut vulgus credit, quoniam vidimus venatores foetam vrsam cepisse, eaque dissecta, foetus plane formatus intus inuentus est. Quod autem de praedictis animalibus dixi, sic de reliquis brutis est dicendum. Cuius sane rei causa est, quod caetera animantia veluti habent statutum tempus ad generandum, sic & partus gerendi firmum ac certum tempus debet esse. Sunt porro, inquit Aristoteles loco citato, animalia propensiora ad coitum, prope dixerim, omnia, verno tempore. Sed sunt tamen quae non eo tempore coeant, verum prout quaeque alere suos foetus commodius possunt, ita tempus sibi conueniens habeant: homo namque cum animal sociabile sit, ut ciuilibus. Aristoteles probat: semper habet alimentum, quo utatur, ideo quocumque tempore nasci potest. Non sic bruta, quare non in quolibet tempore oriuntur, neque concubunt. Cur animantium, rogat Aristot. prob. 46. sect. 10. alia semen coeunt, alia saepe, & alia anni tempore certo, alia nullo statuto tempore, sed prout inciderit: homini semper concubitus est opportunus, feris non semper: & quidem sues agrestes semel concubunt, domestici saepe. An propter pabulum, calorem atque laborem. *Vna sunt secundis.*) Postquam mulier concepit ex semine tres membranae generantur, quarum prima quae totum orbiculatim foetum complectitur, tenuis est, & ab agnorum mollitie, teneritudineue amnios appellatur, suscipitque vaporem a conceptu fluentem, qui perfectorum animalium sudori proportionem respondet. Huic foris alia tenuior incumbit, quae allantoidea a figura farciminis nominatur. Haec ad foetus vesicae fundum lato & insigni meatu peruia est, atque urinam foetus iam efformati in se recipit, ac ad partum usque colligit. Tertia est quae extrinsecus circumposita est, tenuis quidem, verum fortis membrana, totam integens interiori vuluam, quae a Graecis chorion, a Latinis vero secunda, quod nascentem infantem sequatur, vocatur. Utilitas autem non est continenda eius humoris, qui intra amiculum continetur. Foetus enim in eo quasi innatus, saesum tollitur ac vehitur, ut minus sic grauis ijs vinculis, per quae matri cohaerescit. Quae res Hippocratem impulit ut diceret, aph. 45. li. 5. Quae ventrem ferentes, bimestres, aut trimestres sine causa manifesta abortiunt, ijs acetabula mucore sunt plena, neque possunt foetus quae grauitate

Vrsa non parit informes.

Tres membranae tegentes foetum.

retinere, sed ipse abrumpitur. Acetabula vocat vasorum, quæ ad matrices perueniunt, orificia, dicens ipsa non posse factum vehere, neque gestare, cum mucore referta fuerint, sed permittere ipsis, vt præ pondere abrumpantur. Id certe omnibus semper accideret vtero gerentibus, nisi factus humor, qui intra amiculum habetur, in natando leuior fieret, ipsaque vasorum cum matrice connexio minus detraheretur. Accedit autem & alia

Vtilitas hu-
moris con-
tenti intus
membra-
nis.

quædam ijs humoribus communis vtilitas, quo tempore animal paritur: factus enim facilius collo matricis elabitur, cum ipse humore multo perfunditur: quod ei tunc accidit propterea quod necesse est tum membranas rumpi. Non modo enim humor iste factibus lubricandis confert, sed collum etiam matricum ad maximam dilatationem reddit facile, à prædictis enim humoribus humectatum, mollius redditur, dilataturque facilius. Comprobant autem quod dicimus, non minimum ipsæ obstetrices: cum enim repente ac simul humor effluere occuparit, ipse naturam imitari coacte, humores quosdam habent, quibus collum matricum perfundant. Hæc Galenus ca. 3. libro 15. de vsu part. lege quoque caput decimum libri de vluæ dissectione, & caput secundum libri de factus formatione. Estque.)

Finis compressionis vteri, & moræ factus in vtero est, ipsa actio nis vtilitas: scilicet vt quod gestatur ad debitam perueniat magnitudinem. Ergo.) Retentrix vteri facultas factum eoque retinet, donec formatrix eum perfeecerit & ad debitam magnitudinem traxerit: tunc expultrix, quæ hactenus quieuerat, inhibet ac cessare facit retentricem. Quomodo autem id fiat superat humanum ingenium: mirari sane possumus, intelligere vero non valemus. At natura tum hæc, tum alia omnia in partu animalis admiranda machinatur. commen-
ta.

Cur partus
fiat nõ na-
turalis.

Improspere) Multis de causis partus naturalis anticipatur, vnde retentrix facultas ab opere desistit, & non expectat moram statutam ac præfixam ad factus perfectionem: præcipue autem tres sunt, aut enim æger sit partus ratione vtero gerentis, aut causa ipsius factus, aut à causis externis. Primum autem fit cum vtero gerens aut animi accidentibus afficitur, aut morbis corripitur, vt pote à felle vehemente, & alui

alui fluxu, vel profluuiio sanguinis, vel erysipelate in ipso utero constituto, vel saltu grauidę mulieris vehementiore, vel clamore, vel męore, vel ira, vel timore, vel victu parcoiore, vel tali aliqua actione seu passione. Alterum vero, cum moritur in utero partus, vel geminus, vel monstruosus eliditur. Partus deniq; nō sine periculo fit, cum & fętus valetudinarius est, & mater imbecilla, vt ait Galenus aph. 55. libro 5. Partus etiam difficiles, imbecilli, & morbidi euadunt, cum hiems australis, & pluuiosa, vter autem siccum & aquilonium fuerit, aph. 12. lib. 3. Galeno cum Hippocrate asserente. *At retentrices.*) Supra ostendit Galenus Naturam non temere aut sine ratione vterum sufficientem condidisse ad cōplectendum retinendumque fętum, donec ad perfectam perueniret magnitudinem. Idcirco eius substantia crassa, neruea, carneaque est, vt dum fętum continet facilius extendi & dilatari posset. Vterum autem anatomici ferē omnes neruosum esse dicunt, vt ait Galenus com. 39. lib. 3. de ratione victus in morbis acutis. Verum & absque eorum adnotatione, quum ex anatomica inspectione fecerunt, poteris & tu de eo ratiocinatione colligere. Nempe ad maximā laxatur molem, & ad minimam contrahitur. Quantum enim fętus fuerit, tantum ipsum perpetuo circulariter ambit. Impletur que spatium omne ab eo, etiam si fętus paruus fuerit vel magnus, veluti venter cibus. Sed ventris non magna est ad contraria permutatio, vteri autem maxima. Plurimum autem dilatari laxarique neruosorum proprium est corporum, & non carnosorum. Neque ijs aduersatur, quę Galenus libro 6. de morbis vulga. sect. 1. com. 2. scribit, vterum scilicet partim esse neruosum, & partim non neruosum: cum enim ex osibus copula, ex cerebro & dorsi medulla, neruus, ex musculis, tendo prodeant, & ex nullo istorum trium generum vterus neruos multos suscipiat, vterus neruosus non dicetur nomine: namque neruorum illa etiam dicuntur lib. 2. de locis affectis, c. 7. Cum vero ipsius corpus latissimē distendi, contrāque in breuissimum spatium contrahi cernatur (quod à nullo carnoso membro aut pingui præstatur) hac ratione vterum neruosum esse ex quadam similitudine dicimus, deriuatum à neruis nomen ei quoque imponentes. Quod autem propter hanc comparsio

An vterus
sit neruo-
sus.

Aliqui dixe-
runt vterum
esse animal

nem & dilacationem nonnulli existimauerint, vterum esse animal, vt Plato in Tymæo, Areteus capit. de vteri strangulatu: Alexander sect. 2. quæst. 64. Galenus libro primo de hum. com. 19. & libro sexto de locis affectis capit. quinto tradit: Et reprehendit: neque enim, inquit, vterus est animal, neque per corpus vagatur: sed modo sursum, modo in latus retrahitur, propterea quod spiritu impletur: & vasis & vinculis ad ipsum peruenientibus, per quæ spiritus defertur. Quod etiam declarauit Aetius libro 16. capit. 79. & 85. Cum autem vterus semen genitale conceperit, donec perfectus fuerit fœtus, exactè clausus permanet, perfecto vero fœtu plurimum aperitur, ac deinde sic apertus fœtum excludit. Populares autem hæc propter crebrius euentum & contemnunt & despiciunt: vt pote qui nihil, quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ raro vident, admirari consueuerunt. Quid autem in rerum natura potest esse admirabilius, quàm quod nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri, adeo exactè, vt ne spicilli quidem acumen admittat: perfectio autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit: hinc dixit Hippocrates aph. 51. libro 5. quæ vtero gerunt, ijs vteri os comprimitur. Probat autem hoc Galenus ex ipsis obstetricibus, quæ digitis missis os vteri clausum percipiunt. Item ex ipsis prægnantibus quæ primis diebus, potissimumque eo ipso, quo semen est conceptum, moueri, ac in seipsum concurrere vterum sentiunt. Præterea ex sententia Herophili, qui nec illa scribere est grauatus, mucronem scilicet, specilli introire non posse, postquam mulier conceperit: item ex Hippocrate loco supra adducto, in cuius enarratione inquit Galenus, maximum hoc est mulieris, quæ concepit indicium, si obstetrix potuerit immisso digito os vteri tangere. Statim enim cum semen intra seipsum acceperit totam suam capacitatem contrahit & claudit os. Videtur etiam propter scirrhum & inflammationem vteri cõprimi: distinguitur autem ex duritie vteri. Vnde aph. 54. eiusdem sectionis, dixit Hippocrates, quibus os vteri durum est, ijs vteri os comprimi est necessarium. Gravidis enim molle est & secundum naturam.

Obj-

obijciat autem quispiam si os vteri ita comprimitur, quâ sit vt vtero gerentibus contingant mensium profluvia? Cui respon-

An grauidis profluat ex vtero sanguis.

det Galenus aph. 60. lib. 3. dicens, verum excretio quæ grauidis fit, videtur ex venis quæ in collo sunt, existere. Nam ab interioribus quæ in cauitate vteri sunt, loci pendent: quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni. Quod etiam tradidit ca. 5. lib. 6. de locis affect. Et libro de vteri dissectione. c. 10. Si autem illorum mensium sit multitudo, impossibile est fœtū exire sanum, quoniam deficit alimentum fœtui alendo. Quid si ex ipso vtero profluat sanguis, licet in pauca quantitate abortiet sanè mulier vtero gerens, quoniâ ingreditur aer in vterū, & fœtum corrumpet. Quare nociuior erit sanguinis vna vncia ex vtero manantis, quâ vna aut altera libra ex vena secta: quinimo aliquando est necessaria sanguinis missio ex vena vt fœtus perficiatur, & ad debitam magnitudinem perueniat, quam in multis mulieribus cum maximo fœtus commodo non raro experti sumus. Si igitur postquam mulier concepit ita comprimitur os vteri vt ne mactrospicilli introire possit, facile intelligitur, mulierē grauidā amplius grauidā effici nō posse, vnde nullā in homine dari superfœtationē sine dubio credēdū est. Si enim mulier grauida coitū non amplius pateretur, veluti reliqua animalia, ita facile cognitu esset: mulier autem, inquit Aristoteles li. 7. de hist. anim. c. 4. & equa omnium maximè animalium coitum grauide patiuntur, cætera vbi grauida fuerint, fugiunt mares. Cur autem Deus mulieres grauidas ad concubium maris voluerit, rationem Lactantius affert lib. 6. ca. 23. Nec ob aliā, inquit, causam Deus, cum cæteras animantes suscepto fœtu, maribus repugnare voluisset, solam omnium mulierem patientem viri fecit, scilicet ne fœminis repugnantibus, libido cogeret viros aliud appetere, eoque facto castitatis gloriam nō tenerent. Sed neque mulier virtutem pudicitie caperet, si peccare non posset. Nam quis mutum animal pudicum esse dixerit, quod suscepto fœtu mari repugnat: Nulla igitur laus est, nō facere; quod facere non possis. Ideo autem pudicitia in homine laudatur, quia non naturalis est, sed voluntaria. Hæc autem perspecta fuisse videntur Iulie Augusti filie, quæ pleno tantum vtero procis sui corporis copiam faciebat, ne ex alio liberos gi-

Superfœtatio nō est.

Cur sola mulier vtero gerens coitum patitur.

gneret, quàm ex marito. Sic enim de ea Macrobius lib. 2. Sa-
 turn. capit. 5. cumque conscij flagitiorum mirarentur, quomo-
 do similes Agrippæ filios procrearet, quæ tam vulgò po-
 testatem corporis sui faceret, ait, nūquàm enim nisi naui ple-
 na tollo vectorem. Neque enim negamus iuxta immissi semi-
 nis quantitatem, non modò fœtum vnum formari posse, sed
 geminos, tres, vel plures fœtus, sed hos vnico coitu fieri, vnicoq;
 conceptu dicimus. Quod Hippocrates respiciens libro de na-
 tura pueri ad finem sic scripsit: Quod vero ab vno coitu ge-
 melli gignantur, hoc testimonio constat. Est canis & sus & alia
 animalia quæ ab vno coitu pariunt & duo & plura & vnun-
 quodque animal in vtero, in sinu ac pellicula existit: atque hæc
 ipsi fieri videmus, & hæc omnia eadem die vt plurimò pariūt.
 Sic autem & mulieri ab vno coitu gemelli facti, vterque in
 sinu & pellicula est, & eadem die vtrumque parit, & alter prius
 foras procedit, & pellicula ipsius siue secunda. Quod autem ge-
 melli, fœmella & masculus gignantur, hoc causâ esse sentio. In
 muliere & viro & in omni animali, in singulis & debilior
 & fortior genitura inest, & non semel ac simul genitura pro-
 cedit, sed & bis & ter ebullit ac eiaculatur, & non est possi-
 bile omnem esse fortem, tum quæ prius exiit, tum quæ po-
 sterius. In vterum autem sinum, crassiorẽ ac fortiorẽ geni-
 turam ingredi contigerit, illic masculus gigni. In vterum vero
 rursus humidiorẽ ac debiliorẽ illic fœmella generatur. Si ve-
 ro in vtrumque fortis ingrediatur, ambo masculi fient. Sin de-
 bilis, ambo fœmellæ. Hæc ille. Præterea, inquit Hippocrates
 libro de superfœtatione, quæ gemellos gestat, eadem die parit,
 velut concepit, habet autem vtrosque pueros in vna secunda.
 Si ergo in vna secunda gemelli continentur, fieri non potest,
 vt diuersis tēporibus gemelli, aut tergemini cōcipiātur, sed vno
 eodemq; tēpore. Item, non ita essent similes gemelli, si nō ex eo-
 dẽ semine eiaculato eodẽ tēpore generarētur, sed dissimiles, vt,
 alijs tēporib⁹, geniti. Isaac vnico cōceptu genuit Esau & Iacob,
 vt c. 25. Gene. scriptū est, & declarat D. Paulus ad Rom. c. 9. D.
 Augu. li. 5. de ciuitate Dei c. 6. inquirēs causam, cur gemini mul-
 tū inter se morū & actionū qualitate sint dispares, inquit, nun-
 quid & in cōceptu, vbi & vnū cōcubitum esse manifestū est? Et
 tanta

tanta naturæ vis est, vt cum conceperit fœmina, deinde alterû cõcipere omnino non possit. Vnde necesse est, eadẽ esse in geminis momenta conceptus. Vlpianus ille legislator doctissimus in l. cum quidam §. suum hæredem ff. de acquir. hæred. hunc nostræ sententiæ subscribit, ijs verbis, ita vt cum vnû gerit, nec per naturã humanã cõditionis aliû partû formare potest. Hactenus bene Vlpianus, sequẽtia verba legis accepit ab Aristotele (quod quidẽ post certum tẽpus conceptionis euenit) qui ipsum fefellit lib. 4. de generat. anim. c. 5. dicens, animalium quæ vno partu plures fœtus edunt & magnitudine prædita sunt, vt homo, si alter coit^o proximẽ ab altero accessit, enutritæ quod superfœtatû est, possunt. Iã enim id euenisse visum est, cuius rei causa id est, quod dixim^o. Eodẽ enim coitu plus seminis emittitur, quod par titû multiplicare cõceptum potest, si alterû post alterû accedit. Sed si iã aucto cõceptu coitus adhibetur, superfœtari quidẽ potest, sed raro: quoniã vterus magna ex parte ad partû vîq; se cõprimit. Si tamen aliquando accidit vt superfœtetur (iã enim id euenisse cõstat) perfici nõ potest, sed cõceptus abigũtur, similes ijs, quos abortus vocamus. Hæc ille. Quibus sibi aduersatur Aristoteles, nã si copia seminis vnus coitus sufficit, ad multiplicationẽ cõceptus, vt ille ait, quorsum alios coitus desiderat: quoniã superflui sunt. Quare quæ de partibus multiplicatis legim^o, eadẽ die fuisse factos cõsem^o. Lini^o nãq; li. 1. inquit, forte in duobus tũ exercitib^o erãt tergemini fratres nec ætate, nec virib^o dispares, Horatios, Curialios fuisse satis cõstat. Hinc Pli. li. 7. c. 3. dixit, tergeminos nasci certû est, Horatiorû, Curialiorûq; exẽplo. Paulus etiã Iurecõsultus in l. antiqui. ff. si pars hæred. sed & tergeminos, ait senatores Cinctos vidimus Horatios. Cinctos, id est, equestris ordinis insignibus ornatos. Qui enim iurati in eũ ordinẽ coaptabant, balteo cingi solebãt, hoc est, zona bullata, aureis ve quadrãgulis supra coriũ cõtexta. At quo modo inquit Paulus se tergeminos Horatios vidisse, cũ sub Tullo fuerint: Paulus autẽ sub Alexãd. Seuero, qui eũ magno in honore habuit, vt Lãprid^o est autor. Nisi esset quod de alijs Horatijs Paulus intellexisset, nam si de illis, etiã Curialiorum meminisset. Pergit Plinius, suprã inter ostẽta ducitur, præterquã in Ægypto, vbi fœtifer potu Nilus, Annis proximis, supremis D. Augusti fausta quædam

è plebe, ostiæ duos mares, totidem feminas enixa, famè quæ
 consecuta est portendit haud dubiè. Reperitur & in Pelopone-
 nesio quinos quater enixa, maioremque partem ex omni eius
 vixisse partu. Et in Ægypto septēnos vno vtero simul gigni, au-
 tor est Trogius Paulus, loco supra citato, sic hunc locum refert:
 Alioquin tradidere non leues autores, quinquies quaternos
 enixam Peloponesiam, & multas Ægypti vno vtero septennas.
 Castigandus est locus Pauli, & dicendum, quinos quater, vt
 Aristoteles lib. 7. ca. 4. de hist. animalium legit. Caius quoque
 Iureconsultus l. vtrum ff. de rebus dubijs, inquit, & nostra qui-
 dem ætate Serapina Alexandrina mulier ad diuum Adrianum
 perducta est cū quinq; liberis quos vno foetu enixa est. Paulus
 loco relato ex Actio refert, mulierem illam Alexandrinam, ex
 quinque liberis quos incolumes habebat, quatuor eodem tem-
 pore enixam, & quintum post quadragesimum diem. In qui-
 bus nulla est contradictio, quoniam hæc ad vnum conceptum
 sunt referenda. Gellius lib. 10. capit. 2. refert ad diuum Agustu-
 tum, ancillam Cæsaris fuisse delatam, quæ quinque pueros pe-
 perit, eosque pauculos dies vixisse: matrem quoque eorum non
 multò post, quam peperit mortuam. Causam numerosi partus
 refert Iulianus in l. si pater. ff. de solu. & lib. ad receptaculorum
 multitudinem ex Aristotele. Nam & Aristoteles, inquit, scripsit
 quinque nasci, quia vuluæ mulierum totidem receptacula ha-
 bere possunt. Quæ sententia in Aristotelis operibus non reperi-
 tur, imo illi aduersatur, quippe qui lib. 4. de generat. anim. c. 4.
 ponit causam in materiæ abundantia: Et postea subdidit, ad nu-
 merum cellularum hoc referre esse præter rationem, cum in
 vna eademque parte gemini nascantur. Quare Iulianus deceptus
 est in opinione Aristotelis. Vnica igitur est cavitatis interna
 vteri, quæ intus satis lenis conspicitur, quamuis nonnulla fora-
 mina adsint, quæ nil aliud sunt quam venarum & arteriarum
 capita, quæ acetabula anatomici dicunt: idcirco gemini non cel-
 lulis, sed proprijs membranis distinguuntur. Caterum quemad-
 modum corpus totum dextris ac sinistris est geminum, ita &
 matricis sinus, alter quidem in dextris, alter vero in sinistris est
 locatus. Est certè hoc opus naturæ admirabile, omnem tamen,
 certè scio, superabit admirationem sinuū numerus, quæ natura
 mammil-

Vulua non
 habet rece-
 ptacula.

mammillis fecit equalem. Vnde Hippocrates aph. 38. lib. 5. dixit, mulieri utero gerenti & geminos habenti, si altera mamma gracilis fiat: alterum abortit, & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si vero sinistra, foeminam. Quae sane sententia maximè conuenit illi, quam aph. 48. tradidit, fetus, mares quidem in dexteris, foeminae vero in sinistris magis. Et cum in cæteris animalibus, scribit Aristoteles cap. 4. lib. 7. de hist. anim. gemini nati, etiam si mas, & foemina sint, nihilominus enutritur, seruenturque quàm si mares ambo aut foemina sint: in genere certe humano pauci gemini seruantur, si alter mas sit, alter foemina. Cuius rei causam inquiri idem Aristoteles prob. 30. lib. 10. rogans, cur in animalium cæterorum genere seruari æque gemini possunt, quanquã sexus sint utriusque: in hominum autem non possunt? An quòd homini maximè partus geminatio contra suae naturae legem accidit: singulos enim parere sancitum est, tum in geminis ipsis mare ac foeminam creari naturam omnino recusant. Ergo quòd maximè contra naturam est, id & imbecillum esse ratio postulat. Ex quibus etiam constat, quòd hic probare instituiamus, vno initu numerosum partum fieri: quòd sic intelligi volo, quòd quemadmodum ex diuersis coitibus eiusdem viri ac foeminae vnus & idem fetus procreatur, modò non sit multa temporis distantia, sic & gemelli procreari possunt, licet frequentius vno coitu hæc contingat, illud vero rarius: imò maxima & rara circa hæc miracula existunt, qualia describit Plinius lib. 7. cap. 11. ex Aristotele cap. 4. lib. 7. de hist. anim. Qui ita inquit, At vero si proximè à primo conceptu secundus sit factus, absolui ediq; potest, quòd superfœtatur, vt quasi gemini nasci videantur: quomodo Herculem & Iphiclem procreatos esse fabulantur. Hanc sententiam Plautus confirmat in Amphitryone, vbi sic affatur Mercurius. *Hodie illa pariet filiorum geminos duos.*
Alter illecumo post mense nascetur puer.
Quam seminatæ est: alter mense septimo.
Eorum Amphitryonis alter est, alter Ionis.
 Nam id etiam constitit adultera quadam, quæ alterum suo marito, alterum adultero simile peperit, inquit Aristoteles. Item in Proconnesia ancilla, ait Plinius, quæ eiusdem diei coitu, al-

Numerus
mammillarum
æqualis.

non in
mammillarum
æqualis.

ob
mammillarum
æqualis.

cur non si
mul nascan-
tur gemel-
li.

terum domino similem, alterum procuratori eius. Et nos vidimus Villavitiolæ Lusitanorum mulierem quandam, quæ duos peperit, alterum viro similem, alterum Æthiopi. Quis enim hæc antequam cerneret, credidit, aut quid non miraculo est cum primum in notitia venit? Quam multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur. Hæc atq; talia in partibus ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem quæ facit indies, ac prope horas, quis enumerare valeat? frequentius ergo gemelli vno conceptu procreantur, & alij numerosi partus. Neq; id tollit, non nasci postea simul, sed vnum hodie, & alterum ab hinc quindecim aut pluribus diebus, vt sensus ipse demonstrat: quoniam, & si eodem tempore concipiantur, non tamen eodem perficiuntur ac maturescunt: cum vnus ex calidiore parte feminis, alter ex frigidiori principium habeat: & vnus cadat in dextris, alter vero in sinistris. Sic etiam in fructibus arborum euenit, qui simul in eodem ramo nati: non simul maturescunt, & perficiuntur. Membrana etiam illa, sub qua gemelli continentur, non rumpitur & cadit cum priori, sed intus detinetur, nec posterior egrediat, vt experientia ostendit.

4 6b. At sub expultrice.) Admiratur Galenus lib. 15. de vsu part. capit. 7. qui fiat, vt vterus interim dum partus perficitur, claudatur: postea vero os eius eousque aperitur, vt possit foetibus facilem præbere exitum: fundum autem vniuersum, quam potest proximè, ad os descendit, foetum propellens foras. Vnà vero cum fundo etiam quæ continentur partes sunt, quæ scilicet, veluti latera totius instrumenti, sunt sappetias in toto opere ferentes trūdunt propelluntq; foetum foras vniuersum. Causæ vero mouentes expultricem ab ipso declarantur cap. 12. huius libri. Non parvis.) Quanta expultrix fuerit fortior, tant citius foetum expellet, & dolores violenti eo impetu totum vterum excidere cogunt. Dolens autem vehementissime patientes ob angustiam oris matricis, quam tunc adeo dilatari est necesse, vt foetui absq; difficultate exitus pateat: & quoniam ex mulieribus nonnullas inuenias, quibus os vteri durius est, & meruere magis, hinc dolores parturientium non sunt iidem, sed aliquæ statim, & pene sine dolore pariunt, aliæ diutius in dolo-

Causæ do-
loris in par-
tu.

doloribus & cruciatibus, illisq; vehementissimis versantur, prius quam pariant. Alias causas docet Aristoteles cap. 6. lib. 4. de generat. anim. in ferendo etiam utero, inquit, homines cum ceteris animalibus dissident. Cum enim cetera plurimum temporis valeant corpore, cum uterum ferunt, mulieres magna ex parte egre degunt. Cuius rei causa aliqua vel ad vitam referri potest. Cum enim mulieres vitam otiosam & sellulariam quandam degunt, plus contrahunt sibi excrementi. Nam quibus gentibus solitum est ut mulieres labores suscipiant, ijs nec uterus tam difficulter gestatur, & partus facilis est. Deniq; quibusvis locis mulieres, quæ laborare consueverunt, facilius pariunt. Labor enim incrementa consumit, quæ in mulieribus otiosis augentur. Cumq; parturigo laboriosa sit, labor, & exercitatio actæ vitæ facit, ut spiritum possint retinere; in qua re partus facilitas conciliatur. Hæc ille. Cæterum rem admirabile memorie prodidit. M. Varro de institutis & durtiz corporis mulierum Illyricarum, ubi de pastoribus & vxoribus ipsorū agit: quem enim acerrimum dolorem in pariendo cæteræ mulieres vix ferunt, ipsas penè non sentire ostendit. Verba Varronis hæc sunt. Nam in Illyrico hoc amplius, prænantem sæpè, eum venit pariendi tempus, non longè ab opere discedere: ibiq; enixam, puerum referre, quem non peperisse, sed inuenisse putes. Strabo quoq; lib. 4. narrat, traditum fuisse literis à Posidonio, qui Posidonium in historia affirmavit se id à Mæsilienfi quodam Charmoleo accepisse ipsum illū, cū ut agrū foderet, cōduxisset operas, in quibus etiā mulieres quædā erāt, vnā illarū dolorib' partus subito correptā, non longè ab eo loco discessisse: nec multò post, cum iā peperisset, reuersam, ne mercedē amitteret, quā cū ille conspexisset in opere grauius versari, nec causam illius subitæ defatigationis sciret, audita illa post aliquod tempus, dedisse ipsi suos nummulos, ac protinus dimisisse: ea veto cum ad fontem quendam infantem portasset, eo loco ipso, quibus poterat panis inuoluto, eum saluum domum tulisse. Aristot. lib. de mirabilibus auscultationibus, postquā aliqua de Liguribus dixit, subiunxit, peculiare autē est huic genti, quod mulieres opus facientes, pariunt, totoq; infante, ad sæculum mox, fossionēq; tedeūt, ac alia obeunt munia puerperis minimè vtitā. Hæc ille.

Mirum de partu aliquarū mulierum.

Porro

Porro in partu plurimum laborant primiparæ, ob inexperientiam dolorum, ut ait Hippocrates lib. de nat. uer. pueri. Prodeunt autem in lucem partus, quatuor figuris siue habitibus, vna in caput quæ est secundum naturam. Vnde dixit Plinius cap. 8. lib. 7. Ritu nature capite hominem gigni mos est, pedibus efferri. Partus autem pronis, inquit Aristoteles cap. 9. lib. 4. de generat. anim. in caput conuersis sit per naturam animalibus omnibus, propterea quod partem ab umbilico maiorem habeant, quam inferiorem. Maiora autem plus ponderis continent. Itaque veluti in statera dependentes eò vergunt, quò trahuntur. Et cap. 8. lib. 7. de hist. anima. ait, ita fit, ut omnibus partus secundum naturam in caput, contra naturam in pedes, aut inflexo circumactòq; corpore agatur: id est in pedes, in latus, in duplò. Plures autem sunt partus præter naturam, verùm ex ijs aliquo modo componuntur. *Simili.*] Optima similitudo, veluti qui exercitantur vnà concidunt, ut facilius deiciant, ita vterus, dùm fœtum extrudit, ipse aliquando simul excidit. *Qui alteres.*] per alteres, intellige exercitij genus, de quo Galenus lib. 2. de sanit. tuenda cap. 8. & lib. 6. cap. 14. *Est porro.*] Declarat hunc locum Galenus cap. 3. lib. 2. de sympt. caus. dicens, siquidem monstratum est, vterus nullo alio modo ad fœtum edendù se comparare quàm per expultricis facultatis actionem. Quippe qui tò fœtus grauitatem, tò sui distentionem nouem mensibus pertulerunt, atq; ita ad vnguem toto hoc tempore coniuente ore fuerunt, ut ne stili quidem mucronem reciperet, ij absoluto in ipsis fœtu, ad eius expulsionem se comparant, diuersa omnino constitutione affectus. Etenim collum eorum quod prius se cõstrinxerat tantum aperitur, quãtò fœtui facilis præstetur exitus. Tunicæ autem quæ quàm maxime prius fuerant distentæ, vndiq; contrahuntur ac fœtum extendant: ita ut quàm celerrime per vteri cervicem excidat. Sane eadem virtus quæ sic de fœtu est sollicita, ut nouem mensium spatio eius sustineat pondus, atq; ut absolutus tuto emittatur, provideat: si circa tertium quartumve, aut alium mensem fœtus est corruptus, statim eum eijcit. Tum quoq; similiter collum adaperiens, sicuti cum pariendi tempus instabat, aperuit. Quippe præfinitum illi claudendi se aperiendiq; tempus est, non

non certe alicuius temporis circuitus, sed ipsius usus occasio. Quibus autem mensibus magis soleat foetus corrumpi docet Hippocrates lib. 6. de morb. vulg. sect. 7. text. 33. labores, dicēs, plerunq; accidunt tertio, quinto, septimo, nono que mense, & quarto & sexto & octavo. Non meminit decimi quoniam ex Hippocrate in eo plurimum partus naturales fiebāt. *Quin etiā.*] Vbi iam pregnans doloribus incipit vexari, quiescere debet, donec uterum laxari atque dissolui, humoresque largius manare sentiat, tum demum obstetrices surgere mulierem iubent, & in subfello collocant, ut in quibusdam regionibus est consuetudo, in nostris vero reclinari & resupinari hortantur, atque ad expellendum strenuem foetum, incitant. Est porro id opus, quod à seipsis præstant parientes, non uteri sed musculorum qui sunt in abdomine: qui scilicet, tum ad deiectionem, tum ad reddendam urinam nobis sunt auxilio.

C A P. III. De ventriculi retentrice, ac expultrice. Illud

IN ventre.) Ad eundem modum probat Galenus ventriculum quoque inferius os suum post cibos claudere, nihilque sine re abire, priusquam pland sit concoctum. Si tamen eum nihil aliud intermittere actionem cogit, quemadmodum uterum foetus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, ubi cibi in eo sunt corrupti. Imo vero non raro simul ac sunt deuorati: si scilicet, ita vel vitiosi sunt, vel copiosi, ut eos ferre non possit. Atque idcirco quæ quidem in se fluitant, per vomitiones eijcit: quæ deorsum vergunt, ad exitum qui illic habetur, detrudunt. Verba sunt Galeni cap. 3. lib. 2. de sympt. caus. quæ maximè conducunt ad intellectum eorum, quæ in hoc capite traduntur. *Primum.*) Probat retentricè facultatem ventriculo in esse, ex fluctuantis humoris sonitu, procreato ex ventriculi imbecillitate: nam licet imbecillis sit adhuc tamen retinet. Quoniam ipsius ventriculi proprium est cibos amplecti, ac se circumstringendo, certo tempore retinere, & postea ad inferiora demittere: ut aph. 1. lib. 6. dixit Galenus. Cum vero aut nulla ex parte complectitur, ut inquit com. 18. lib. 1. de hum. aut demittit aut vitiose, tunc status fluctuationesque consequuntur

Ac flatus quidem, cum & cibi flatui gignendo sunt, & ventriculus non valde frigidus sit. Fluctuationes vero, cum in eo nihil inest, quod verti in flatum queat, aut cum sit vehementer perfrigeratus.

Iam mirari.) Terminus retentionis & ipsa coctio, non vero ventriculi os inferius angustum, vt aliqui existimarunt. Neque enim quia omnino incocti permanent cibi, ideo cito deiciuntur: sed quia cito deiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Idq; probat in cibis ac potibus. Primum docens angustiam meatus ventriculi non esse causam diutinae morae cibi in ventriculo: quoniam non pauci ossa fructuum valde magna, saepe plura deorant: iam anulum quandam aureum, quem ore tenebat deglutit imprudens: alter vero numum, aliud aliud durum quodam & quod confici non possit. Attamen hi omnes facile excreuerunt ea quae deorassent, nullo illis superueniente symptomate. Magnum igitur & late patens est os inferius ventriculi: facultas ergo aliqua est quae continet cibum, donec coquatur, & non angustia illius meatus. *Quin etiam.*) Liquida etiam non exeunt quia liquida sunt, sed quia concocta, alias in ventriculo morantur, donec coquantur: vt multis exemplis ostendit Galenus, primum in ijs quae imbecilli sunt ventriculo & in eo diutissime innatant: item ex vomitibus, si quidem sunt, qui, non dico post tres quatuorve horas, sed iam media nocte, cum multum intercessisset à cibo tempus, omnia prorsus quae sumpsissent, vomuerunt. Praeterea in suis id expertus est Galenus, qui ex farina atq; aqua quandam veluti miscelam illis obiecit, deinde post tres vel quatuor horas dissecauit, inuenit in ventre, quae assumpserant, ex quibus colligit Galenus finem retentricis esse concoctionem, qua perfecta sequitur expulsio. Nam vbi ad perfectionem cibos natura concoxit, tum aperit inferius os, exciduntq; per ipsum facile cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliaue quae in cremorem verti non possint, plurima secum habeant. Est ergo ianitor, quispiam iustus, huius meatus angustia nulli ante, quam in chylum redactum sit & concoctum facile concedens ad inferna transitum. *Licetq;*) ex dissectionibus animalium probat Galenus retentricem ventriculi. Et concludit, ita ventriculum completi cibos, sicut uterus factum.

Ventriculum vero.) Hæc omnia optime declarat Galenus lib. 4. de
 vsu part. cap. 7. & lib. 6. de anat. administ. cap. 5.

CAP. V. Vesica bilis & vrina similem ventriculo inesse vim reten-
 tricem ac expultricem.

OMnia igitur.) Ostendit superiore capite Galenus, vim quan-
 dam esse ventriculo, quæ contineat ea, quæ sumpta sunt:
 & item altam, quæ excrementa reijciat, & ante alias omnes, ef-
 se eam, quæ alteret: cui natura sensum eorum, quæ desunt, ad-
 iunxit: vt vel hac ratione differret à stirpibus. Nunc easdem vi-
 res docet inesse in vesicula bilis & vrinæ vesica. Siquidem vesi-
 cula bilis suscipit, continet, atq; expellit bilem, deinde à vesicu-
 la expulsa ad intestina propellitur, vt virtutem eorum irritaret,
 atque ad fæces excernendas excitaret, compelleretque. Quod
 autem retineat bilem sic probat Galenus, quia oporteret disse-
 ctis animalibus parem in vesica bilis inueniri modum, At non
 sic inuenitur: quippe aliàs plenissima; aliàs prorsus vacua, aliàs
 sub medio statu varijs se habens modis: cernitur, qualiter
 etiam altera vesica quæ lotio est addicta. Hæc autem vel
 multitudine grauata, vel acrimonia vrinæ laesa expellit an-
 te tempus vrinam. Veluti ventriculus cum acrimonia irritan-
 te mordetur, ante tempus eijcit cibum, aut multitudine: aut
 acrimonia & multitudine simul, vt in diarrhæis accidit. Ex
 quibus quoque causis vomitiones contingunt. Vbi enim
 in imis eius partibus talis affectus incidit, ac firmæ partes
 sunt, quæ circa stomachum habentur, diarrhææ citantur:
 cum vero eius os sic afficitur, si cæteræ partes sunt va-
 lentes, vomitiones cientur. Illud quoque aduertendum
 est, triplicia esse instrumenta, quæ pertinent ad alimenti
 distributionem, de quibus iam capit. 10. lib. 1. diximus.
 Quædam prima ratione à natura facta sunt ad concipien-
 dum alimentum, conficiendumque & in totum corpus dese-
 rendum, qualia sunt ventriculus, iecur, venæ, intestina. Alia secū-
 da ratione, quæ excrementorū sunt receptacula, qualia sunt scilicet
 fellis, vesica, lien, & renes. Musculi vero, qui recremen-
 tis egerendis subserviunt, tertijs annumerantur. In quam
 itaq;

Tria sunt
 instrumenta
 ad alimē-
 ti distribu-
 tionem.

itaque particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur, in hoc leuem quandam & primam subeunt mutationem ingesta, ac præparantur iecinori. Quod maximam alimentum ipsum permeantis alterationem emolitur. Hinc venæ confectum ipsum in totum corpus deriuant. Porro ex iecinore purum nulliusque superflui particeps vniuerso corpori dispensetur, natura instrumenta ad id accommodata condidit: idque secunda iam ratione, non primaria certè, sicut priora, quæ commemorauimus. Ex ijs instrumentis alia, quod subtile ac leue in eo habetur, expurgant: alia, quod terrestre & graue est: alia, quod inter hæc duo consistit, aquosum serosumque. Priora, quod bilem recipiant, vesicula bilis dicitur, & meatus bilis receptor: quæ vero terrestre & graue excrementum continent, ex visceribus lien est: ex intestinis, ima pars intestini recti: quæ reliquum tertium excipiunt, renes, & vesica. Vt autem in arbitrio animantis superfluum sit excretio, musculos natura terminis vasorum ea continentium affabricata est: quæ tertia iam ratione inter instrumenta alimenti censentur. Itaque necessario tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit, veluti Galenus cap. 2. lib. 6. de anat. administ. Et lib. 2. de hum. com. 37. demonstrat.

C A P. V I. Quatuor naturae facultates mutua consecutione indimere.

Causæ fastidij ciborū.

Liceo porro.) Quatuor naturales facultates mutua se consequi, exemplo eorum qui cibos fastidiunt docet Galenus. Fit autem fastidium cum os ventris à prauis humoribus mordetur & læditur, vt in gravidis contingit, aph. 61. lib. 5. & in febribus ardentibus ob eandem causam, lib. 3. de morb. vulg. sect. 3. com. 34. fastidiosi ergo coacti comedere, neque glutire quod comederunt, valent: neque si id per vim faciant, quod de glutitum est, retinent, sed protinus euomunt. En quo pacto ad deprauatam attractionem, sequitur deprauata retentio: item de prauata coctio: & deprauata expulsio. *Etiā qui.*) sunt etiam qui cibum quemlibet, licet optimum, naturaliter auersantur, vt caseum,

caseum, gallia, vinum, carnes, quos ego bene noui, qui si urgeantur, aliquando ut eos cibos sumant, celeriter euomunt: vel si uidenter contineant, & nausea infestantur & resupinari sibi ventriculum sentiunt, & quod offendit, amoliri properare. Contra, quaecunque sapidiora sunt, palatoque gratiora, etsi deteriora, & facilius concoquuntur, & plus alimenti adferunt, quod auidè, summaque voluptate ea ventriculus amplectatur. Quare in longis & deploratis morbis aliquando hæc auida appetentia rei malè, sed suavis, causa salutis fuit. *Ita nimirum.* Idem os ventriculi est causa fastidij & appetentia ciborum, ut Galenus declarat lib. 1. de ratione victus. com. 2. 1. & lib. 5. de locis affectis. ca. 6. calidum, fastidij, frigidum vero appetentiæ. Plura igitur appetimus cum os ventriculi (in hoc enim vis appetendi præcipue consistit) frigidiorè habet temperaturam. Frigidus uero natura ventriculus, ait Galenus ca. 63. artis med. ad appetendum quidem plurimum viget: ad concoquendum autem minime. Causam huius rei declarat Galenus lib. 1. de sympt. causis ca. 7. ita dicens; itaque ad famem excitandam frigus in ventriculo non parum confert: nam & vacua reddit corpora, ac ipsorum tunicas cogens constringensque famem suscitatur. Neque proinde obijcias senes plurimum debere appetere, cum ventriculum frigidum habeant: quoniam Galenus loquitur de moderata frigiditate; non autem de excedenti, qualis in senibus reperitur: omnis enim vehemens intemperies vires deijcit, Gale. c. 1. di. 3. de sympt. caus. authore. Iure igitur nimia frigiditas appetentiam in senibus deijcit quoniam per hanc ipsam vis oris ventriculi sensifica sopitur ac ferè prosternitur: modificata tamen actiones ventriculi iuuat. Quod Galenus lib. 5. de vsu part. cap. 4. respiciens inquit, atram bilem famem excitare, ipsa enim cum acerbis & acida sit, ventrem incendit & in seipsum contrahit; & comprehendere exquisitè cibos cogit, & retinere quousque plene concoquatur: quare licet dixerit famem excitare, id non per se sed ex accidente intelligendum est. Porro calidior natura ventriculus melius quidem concoquit, quam appetat, ut ca. 62. artis med. dixit Galenus. Hinc aph. 18. libr. 1. dixit Hippocrates, æstate & autumno difficillime cibos ferunt. Non esuriendi uero, inquit Galenus capit. 7. lib. 1. de sympt. caus. continens in pri-

Aliquando appetentia rei malè causa salutis fuit.

cupit...
...
...
...

...
...
...
...

mis causa est caliditas vt quæ solida corpora laxando re-
 soluat, atque ad tractum imbecilliora reddat: liquida, li-
 quando amplius extendat. Quod si Galenus aph. 15. libro
 2. tradidit, calorem appetentiam intendere: intellexit de mo-
 derato calore, non vero de summo & aucto: qui ad om-
 nem alterationem est efficacissimus, nisi ad tantam vehemen-
 tiam inorescat, vt iam colliquet, tum namque ad omnia est
 inutilis. Quod autem de calido diximus, intelligendū est non
 in vniuersum, sed collatione ad frigidum facta: nam tempe-
 ratus melius concoquit, vt libro 2. de temp. ait Galenus. Fri-
 gidus vero ventriculus melius appetit, quam tempestatus:
 argumentum huius rei est quoniam si ventriculo temperato
 accidat frigiditas, fames augetur, quare non solum in hoc
 sed in alijs pluribus rebus frigus ingreditur opus & vsus
 naturæ. Denique appetitus, si communem nominis ratio-
 nem quarimus, in quaque re effectus quidam est potuendi
 eo quo caremus: sed qui pro varietate rerum tam appeten-
 tium, quam earum quæ appetuntur, tam varie distinguitur, vt
 ratione maxime differente, ignis, locum superiorem: planta,
 familiarem succum: bellua, venerem: homo suam felicitatem:
 partes nostri corporis conuenientem sibi alimentum appetere
 dicantur, veluti odium alienæ auersari. Itaque ad appetentiam se-
 quitur attractio: ad odium, sequitur expulsio: Et si trahit, eo fru-
 tur: non potest autem frui, nisi retineat: mutua igitur est conse-
 cutio quatuor facultatum naturalium, dum modo rectè valeant.
 Sed iam hic incidimus in quandā non vulgarem difficultatē, an
 scilicet ventriculus cremorosa substantia seu chylo nutriatur: cū
 nihil, dicat, in rerū sit natura, quod propter ipsum traheret: imo
 vt eo, cuius per tractum sit compos, fruatur. Quare si expetit &
 trahit, & retinendo, ac vndique complectendo fruitur, erit vti-
 que & finis illi quispiam fruitionis. Et cap. sequenti inquit, ve-
 rum si & retinet & fruitur, etiam ad eum finem, ad quem sic re-
 tinet & fruitur, abutitur. Porro is finis est, vt eius, quod in qua-
 litate conueniens consentiensque est, partē aliquam capiat. Ita-
 que quod in cibis optimū est, id halitus specie & paulatim sibi
 attrahit: atque in tunicis suis reponit, iisdemque adiungit.
 Vbi abundè saturatus est, quicquid reliquum nutrimenti est,
 veluti

obcapit
 anas
 uis
 ulat
 .100
 .100

Frigus quo
 que ingre-
 ditur vium
 naturæ.

Nam ven-
 triculus nu-
 triatur chy-
 lo.

veluti onerosum aliquid relinquit. Quamquam ex eo, quod cum ventriculo habuit, commercio, ipsum quoque consecutum est salutare aliquid. Eadem ferè verba repetit cap. 13. huius libri. Et ca. 8. lib. 6. de Hipp. & Plat. decretis, eorum meminit repetès quæ dixerat in libris de facultatibus naturalibus, subiungit, constringitur enim venter ad cibos, accommodatum sibi alimentum ex illis eliciens, quoad saturatus ac perfectè repletus, quicquid superat excrementi, iniectum expellat. Eodem sermonis ductu procedens lib. 4. de sanit. capit. 10. inquit, quod si quis doctorum cuiusque certam ex demonstratione scientiam cepisse velit, is librum de naturalibus facultatibus legat, in quo primùm illud demonstratum est liquidò, ventrem sua ipsius causa nutrimentum suscipere, vt eo tum fruatur, tum, quod sibi desit, suppleat, eoque amplecti id vndique, ac retinere totum, quoad se satiauerit. Secundo illud, eundem, vbi nisi præterea non considerat, ima sui partem (Pylorop Græci vocant, id est portam) recludere, ac, quod ciborum superfluit, exprimere pissimumque ceu alienum onus trudere. Deinde, quod in ipso transitu per intestina, ac potissimum tenuia venæ, quæ huic pertinent, alimētum ad se rapiunt, quod ex mora, quam in ventre habuit, & alteratū, & animalis magis idoneum est effectum: mox in ipsius venis quoque ab alia in aliam traditur ad eundem modū, quo ex ventre in venas: hinc vero iam planè confectum in singulas pertrahitur animalis partes, vbi tertiam coctionem nactum, ipsi alendo corpori assimilatur. Et aph. 18. li. 2. ait, causam horū inuenies ex ijs quæ demonstrata sunt in commentarijs de potentijs naturalibus. In his enim ostendebatur ventriculus ante omnia cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahens & suis apponens tunicis: mox vbi hic, esset saturatus, tunc ipso emittere ad excretionem. In hoc autem tempore, ostendebatur & hepat ex cibis attrahere, vbi indigeret alimento: nam si non egeat illo quod prius aderat, perfrui: eodem autem modo, trahere rursus ex hepate totum corpus, quo tempore scilicet indiget alimento. Et eadem verba iterum repetit aph. 39. libro 3. ijs ergo testimonijs, qui existimant ventriculū chylo nūciri, vt possunt. Superest vt questionis, propositæ alteram partem aggrediamur, & quis nam

autem
subijcti
sunt

fit proprius vsus ventriculi, demonstramus. Proinde aduertendum est, quod esophagus, stomachus, gula, & meri apud Arabes idem sunt, via scilicet cibi & potus. Sequitur os ventriculi, quod Græci cardiacum appellant, id est, cor, ob symptomata illi parti molesta ac dolorifica contingētia, vt in multis locis declarat Galenus, & maximè lib. 5. de locis affectis ca. 5. Est maximè neruosum, ideo præditum sensu famis & appetitus. Subest ventriculus, cuius officium est immutare potum ac cibum atque ipsum conuèrtere in tremorosam substantiam, culina est totius corporis, & instar creditoris procreatum, vt de eo Plinius lib. 26. capit. 8. in hunc modum, inquit, plurimum tamen homini negotij alius exhibet, cuius causâ maior pars mortalium viuūt. Aliàs enim cibos non transmittit, aliàs non continet, aliàs non capit, aliàs non conficit. Edque mōres venere, vt homo maximè cibo peteat. Pessimum corporum vas instat vt creditor, & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria conditur, huic nauigatur ad phasin, huic profundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem eius aestimat consummationis fœditate. Hæc ille. Situs est immediatè sub septo transuerso, in ipso abdomine ferè in medio pectore: magisque vergit ad laeuam quàm ad dexteram partem, quia minorem locum occupat liēn quàm iecur, licet aliud velit Galenus lib. 4. de vsu partium cap. 7. figura est rotunda & oblonga, vt esset capior & fortior, vt lib. 8. de vsu part. cap. 2. & libro 4. capit. 7. ostendit Galenus. Temperamentum eius innatum est frigidum ac siccum. Decipiuntur qui volunt ventriculum chylo nutrire, cum nulla pars corporis sit quæ sanguine non alatur, ideoque venarum copia in eo abundat. Principio Galenus ca. 2. lib. 3. de temp. Ita inquit, porro id quoque in concoquendi instrumentis ventriculo, iecinore, & venis profusè aliquandiu moram traxerit, oportet: in quibus scilicet præparatum, nutrire corpus iam queat. Ante verò quam in his sit demutatam, fieri non potest, vt animalis corpori sit nutrimentum. Ijs verbis satis apertè indicat Galenus nullam corporis partem nutrire posse nisi ex eo alimento, quod omnes tres cōctiones fuerit adeptum. Et libro de attra bile capite 7. ad finem: forte igitur, inquit, etiamnum quæres, per quod vas crassitudo sanguinis ad ipsum

Ventriculus
est frigidus
& siccus.

feratur: neque credes per vnā venam non solum lienem, sed ventriculum quoque in longioribus inedijs proprium attrahere humorem, si memoria tenes ea, quæ in commentarijs de facultatibus naturalibus demonstrauimus: nec horum quidquam exquires, nec quonam pacto per easdem venas ex ventriculo in totum corpus alimentum feratur, rursumque, ad ipsum per easdem deferatur, & commet. Nam tum in purgationibus à medicamine excitis, tum vbi natura in morbis decernendis corpus expurgatur, sicuti in sanis quoque sæpenumero per longiora ieiunia sanguis optimus ad vetriculum nutriendi eius gratia fertur: nec pauca interdum excrementa per easdem venas affatim ex toto corpore excernuntur. Hæc Galen. quibus verbis alia clariora ad hanc rem probandam adduci nequeunt. Confirmatur etiam sententia hæc sequentibus rationibus. Venter eodem alimento nutritur cum est in vtero, & cum est extra vterum: in vtero autem non nutritur chylo, quia ibi non adest: neque ergo extra vterum chylo nutrietur. Deinde, ex quibus constat ventriculus, iisdem nutriri debet: vt ait Aristoteles capit. 8. libro 2. de generat. ex sanguine autem constat ventriculus: quia semen ex quo factus est, ex sanguine ortum habuit: vt retrò est demonstratum: sanguine igitur nutrietur chylus. Præterea idem alimentum est gulæ & ventriculo, sanguis autem est gulæ, ergo & ventriculo. Quibus adde, quod si Galenus voluisset chylo ventriculum nutriri, semper meliora alimenta iuberet præsumi: quod non præcepit, vt constat ex capite 19. libro secundo de alimenti facultate. Et ipse vsus est in Telepho Grammatico, & Antiocho medico libro quinto de sanitate tuenda capite 4. ijs ergo satis superque explicatum habeo, ventriculum chylo non nutriri. Reliquum est, vt ad ea, quæ pro altera parte fuerant adducta, respondeamus. Primum non negamus quod Galenus vult chylum apponi ventriculo, veluti non concedimus appositionem esse nutritionem, quare licet ventriculo chylus apponatur, non proinde eo nutrietur, quia deficit assimilatio, quæ est vera nutritio. Neque etiam concludit ventriculus attrahit chylum: ergo chylo nutritur: propterea quod ventriculus ac-

commodato sibi alimento carens ob ingenitam sibi appetentiam cogitur non solum chylum, sed excrementa collecta ad se attrahere, ut ipsdem danteaxat fruatur, ut interm omittat appetitum, donec verum alimentum, quale est sanguis, à iecore amandetur. Neque etiam illud erat firmum argumentum, saturatus est ventriculus chylis: ergo nutritus est chylis: quia salutaris ventriculum nihil aliud quam ventriculi capacitatem impleri. Quod si quis quærat: Quare ingestis cibo fames cessat? Respondeo, quia cessat actio humidi substantifici ventriculi, et quod meseraica venæ ad nouum alimentum conuertuntur: robur autem accidit membris citius aut tardius penes varietatem alimenti assumpti, ut aph. 17. libro secundo dixit Galenus. Sed instabit quispiam: cur in heluonibus, voracibusque hominibus ac male mandantibus tardius cessat fames: quoniam male mansum non æque trahi potest à meseraicis. Itaque chylus est veluti nutrimentum ventriculi: non autem verum nutrimentum.

CAP. VII. De alteratione ciborum in ventriculo.

Verum si.) Galenus summus medicus atque extra omnem ingenij aleam positus, vbique sui similis, in principio huius capituli latius explicat, quod ad finem capituli præcedentis docuerat de fruitione chylosa ventriculi, quam nos iam retrò exposuimus, & libro 2. capite 3. adduximus, & ipse iteram repetit capite 11. libro primo de semine. Neque enim.) Hunc locum explicat Galenus capite 8. libro 6. de decretis. & capite 2. libro 3. de temp. cuius sententia hæc est: agens & patiens si vires pares habeant, fieri nequit ut vnum agat, & alterum patiat, quia à proportione æquali agentis & patientis nulla fit actio, ut capite ultimo libro primo de generatio. inquit Aristoteles. Si vero agens superet vincatque patiens, tunc actio fiet, qualis fit inter alimentum & ventriculi calorem. Alimenta enim initio magnam habent cum natura rerum quæ aluntur, dissimilitudinem: tandem vero à calore euicta & similia facta, in substantiam conuertuntur. Quare alimenta à

medicamentis distinguuntur, quod alimenta vincantur & superentur ab eo quod alitur, medicamenta autem vincant & superent. Hinc illud verum est quod Aristoteles capite quarto libro secundo de anima dixit, alimentum esse contrarium & simile nutrito. Et in eodem capite inquit Aristoteles, nutrimentum quidem aliquid patitur ab eo, quod alitur: hoc autem ab alimento non patitur quicquam. Quibus aduersatur idem Aristoteles capite 7. libro primo de generatio, vbi ait, contra cibus agit & interim aliquid patitur. Soluit hanc controuersiam Galenus in hoc loco ita dicens, sin longè superet vincatque alterum, magnum quiddam, & quod sensu percipi possit, in id, quod patitur, efficiet: ipsum vero vel exiguum aliquid, & quod in sensu deprehendi non possit, vel animo nihil patietur. Quibus sanè verbis insinuat Galenus agens superate patiens, quoad victoriam: interim vero pati, quoad pugnam, vnde illud, agens in agendo pati vicissimè.

At quoniam) Quia vini nihil aliud est quam alterari: declarat modò Galenus tres alterationes præcipuas alimentorum fieri: vnam in ventriculo, secundam in iecore ac venis, tertiam in partibus singulis, quæ nutriuntur. In quibus licet vnum patiens sit, multa agentia reperiuntur, sed vitium inæqualium, qualia sunt os, ventriculus, iecur, venæ, arteriæ, & cor. Venis, arterijs cordi, & omnibus corporis partibus alimentum præparat iecur: huic ventriculus: ventriculo os. Oris ergo alteratio minor est quàm ventriculi. Huius vero minor est ea, quæ in iecinore & venis fit. Horum namque alteratio nutrimentum in sanguinis substantiâ mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem in alterâ speciẽ manifestè, non tamen ad perfectionem transformat. *Distas*) Probat nò esse exiguâ alterationem ciborum in ore, cum in alterâ speciẽ eos immutet, vt ex p̄lo panis in dentibus relictus apparet, item in tritico manso, & ipsa salina. *Mansum triticum*) Triticum mansum, non tamen aqua pinsum, furunculos concoquere, docet hîc Gale. Quod cõfirmat li. 10. de symp. c. de salina, ita dicens, sed & triticum mandentes rustici nò pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit & concoquit: cum si ma-

2
Præparatio
nes alimen-
ti.

cerarent aqua, non æque prodesset. Ex quo liquet saluam iu-
uandi robur afferre. Atque corporibus mollibus, aut puerorū,
panem non triticum imponunt orē mansum. Porro omnia sic
commansa digerunt & sugillata, cæteraquæ ecchymomata, ma-
ximè vbi panis simul cum pauco radicula fuerit commansus.
Porro tota substantia vel maximè aduersa est salua bestijs ho-
minem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta re-
fert. Et idem capit. 5. lib. de inæquali intemperie docet Ga-
lenus.

- 3 Rerum) Methodo facili ac compendiosa Galenus declarat agē-
tia fortia & imbecillia cibos transmutantia, ex eorum ciborum
alteratione. Primū enim se se offert cibus in dentium inter-
uallis relictus: deinde cibus optimè commansus: tertio cibus de-
uoratus. Et is magis alteratus est, quàm mansus, & dentibus in-
fiærens: propterea quòd sunt multa quæ indicant ventriculum
ingentem vim habere ad alterandum: & alia quæ ipsum adiu-
uant. Indicant pituita & bilis quæ in ventriculo sunt: adiuant
calor, spiritus, & ventriculi tota substantia: deinde partes circa
iacentes, quæ, veluti magnò lebeti plures ignis foci, illi ad-
iacent: à dextris quidem iecur, à sinistris, lien, supernè, cor,
& transversum septum & leuatum & assidue motum: his etiam
amplius omentum quod prædicta tegit: ex quibus in ventricu-
lo magna ciborum fit alteratio. *A dextris*) Aristoteles cap. 7.
lib. 3. de partibus anim. sic ait, Atque etiam iecur, & lien iu-
uant ad cibi concoctionem. Sed enim cor & iecur omnibus
animalibus necessaria sunt: alterum propter caloris originem,
(locum enim adesse aliquem, quasi latēs, focumq; oportet, quo
Naturæ fomites, & primordia ignis natui contineantur, & seruetur,
eundemque tutum esse, veluti arcem corporis totius ne esse
est) alterum iecur dico, cibi concoquendi gratia adest. *Omen-
tum*) Omentum, inquit Aristoteles ca. 3. lib. 4. de part. anim. ra-
tione hac gignitur. Sed natura eo abutitur ad cibi meliorē con-
coctionem, vt facilius celeriq; cibus concoquatur. Calor enim
vim habet concoquendi: pingue autem calidum est, & omen-
tum pingue est. Quod autem calefaciendi gratia factum sit,
inquit Galenus capit. 9. libro 4. de vsu part. euidenter discas
licet in illis, qui vulnus in epigastrio, id est abdomine, acce-

acceperunt, in quibus per vulnus excidit omentum, deinde linidum factum cogit medicos partem lesam adimere. Omnes enim hi frigidiores sentiunt ventriculum, minusque concoquunt, ac pluribus operimentis extrinsecus egent, & maxime quando insigni fuerit magnitudine, quod abscessum est; quemadmodum certe & nos aliquando ferè totum ipsum abscedimus cuidam gladiatorio ita vulnerato; homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamen adeo facilè & patiebatur & ledebatur à frigiditate externa, ut non sustinere nudum habere ventrem, sed lanis absidè esset obuglutus; gracilior autem fuerat à principio hic gladiator, cum alijs partibus, tum ventre, ob idque celeriter, opinor, refrigerabatur.

Monstratum.] Veluti ab vno extremo ad alterum deveniendum non est, nisi per medium; sic ex pane non fit sanguis, nisi panis immutetur per alterationem illam, quæ in ore fit: & multò melius per eam, quæ in ventriculo perficitur. Quæcumque enim nutriuntur, ita demum nutriuntur, si, quæ illa nutriunt, qualitate immutentur, & ijs, quæ nutriuntur, assimilantur. Peracta itaque ventriculi coctione, & eiusdem excremento expulso ad intestina, statim in tenuibus intestinis stercois fit: nam etsi antea excrementum erat, nondum tamen stercois formam fuit adeptum, donec ad illa intestina accederet, ut disp. 6. libro, 5. de morb. med. diximus. Sed quorsum hæc de generatione stercois: ut Alectriadem conuincat, qui alterationem ciborum in ventriculo fieri negabat: & tamen concedebat in intestinis stercois fieri: aduersus quem ita obijcit Galenus. Quid enim quæso in intestinis efficacius ad alterationem dicas, quæ sunt circa ventrem? fatemur namque intestina, rim concoquendi habere; propterea natura quæ nihil frustra condidit, omento ipsa intestina obtexit. Sed quid hoc attinet ad ventriculum; num tunicarum numerum, aut circumpositorum viscerum vicinitatem, an more spatium, an innatum quendam in instrumentis calorem? Atqui nullo horum superant intestina ventrem. Cui igitur, ubi panis tota

Stercois generatio & forma.

sepe nocte moratus est in ventre, letiam seruari eum voluit, ac pristinas suas qualitates tueri: vbi semel intestinis incidit, Natim efficit sterco: quippe si tantum tempus ad alterandum satis non est, certe breue satis non est: si breue ad alterandum est satis, quomodo non magis sufficiat tempus longum? *An ignitur.*] Concludit Galenus concoctionem quandam in ventriculo fieri: aliam vero in iecore, tertiam in partibus ipsis, vt perspicit Galenus capit. 3. libri de bono & malo succo, inquit. Vnaqueque autem sit ex natura instrumenti alimentum mutabitur, cum quatuor elementorum certa quadam temperie & illarum partium proprietate. Probatur in ventriculo coctionem fieri in hunc modum: coctio est alteratio in propriam eius quod nutritur, qualitatem: nutrimentum autem in ventriculo alteratur, in propriam eius quod nutritur qualitatem: nutrimentum ergo in ventriculo coquitur. *Et non raris.*] Ijs verbis indicat diuersam esse concoctionem ventriculi, a ceteris coctionibus. *Est que ridiculus.*] Reprehendit Aesclepiadem, qui dicebat cibos non concoqui in ventriculo, sed putrefieri, propterea quod neque in ructibus, neque in vomitibus, neque in dissectionibus alimenta priuam laporis & odoris gratiam non seruant. Item quod chylus puri optimo respondeat, cum & albus & aequalis & consistentia medioeris, minimumque foetidus deprehendatur: vnde inferebat ventriculi concoctionem esse veluti purificationem ane quandam putrefactionem, vt celsus refert lib. 1. in prococtio. & Galenus lib. 3. de sympt. caus. capiti. 1. & lib. 6. aph. 1. Quibus respondet Galenus, non gustatu, non olfactu, sed virtutem praestantia & familiaritate altimandam esse concoctionis ventriculi salubritatem.

Porro multo.] Nutic ad Erasistratum sermonem conuertit, qui magis ridiculus videtur quam Aesclepiades, non intelliges quo pacto a veteribus sit dictum, concoctionem esse similem elixationi. Quoniam vt ipse inquit non bene haec assimilatur: cum elixatio indiget seculi calore, concoctio vero ingenti. Quali vero, inquit Galenus, aethna subiiciendus sit ventri-

aut

aut quod verum non possit alterare cibum: aut si possit, non per calorem quem habet. Debuerat sane Erasistratus ut suum errorem defenderet, docere, ac demonstrare sequentes propositionem: ventriculus nec immutat cibos, nec eos alterat: alteratio ciborum in ventre animali est inutilis: actio partium non provenit ex certa calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperie: caliditas non est efficacior ceteris qualitibus. Quod si nihil istarum propositionum demonstrare potuisset: non nugaretur, imo laboraret in Aristotele intelligendo, qui si lib. 4. meteor. cap. 3. dixit, concoctionem esse elixationi similem, id non primum nec proprie intellexit, sed veluti caro elixatur in olla, sic alimentum coquitur in ventriculo. Et tandem concludit ex Aristotele lib. 2. de generat. & corrupt. omnes quae in corpore sunt mutationes, alterationesque à calido, frigido, humido, ac sicco proficisci, ut satis superque in hoc opere demonstratum est.

Cap. VII. De ventriculi tubis.

Deglutiendorum. Ut quae Galenus in hoc capite, & sequentibus docet, facilius intelligantur, illud advertendum est, inter prima elementa nostri corporis, fibras quoque enumerari: quae sic appellantur à similitudine minorum capillamentorum, quae in radicibus arborum, herbarumque reperiuntur, quae etiam ratione villi dicuntur. Sunt autem fibrae fila quaedam oblonga, gracilia, alba, solida, valida, frigida magis, minus, pro natura carnis ipsos ambientis: partim nervosa & eadem sentientia: partem alligamentis ossibus in minima diffusis, quae sensus expertia sunt, fibrae autem insunt instrumentis partim animalibus, ut nervis horum coniugibus ligamentis, musculis, tendinibus: partem vitalibus, ut cordi, arterijs: partem naturalibus, ut oesophago, ventriculo, intestinis, venis, vesicae utriusque, utero: sanguini quoque fibras inesse, & ob harum frigiditatem ipsum coagulari scribunt Hippocrates libro de carnibus: & Aristoteles lib. 2. de part. anima. capit. 4. vel hoc argumento, quod cui sanguini sunt haec fibrae vel ademptae vel à natura negatae: (ut damarum, ceruorum, camelorum,

san-

Natura fi
brarum.

sanguini) sanguis ille nunquam à frigido concresecet. Quo-
rum autem sanguis fibris admodum multis, crassisque re-
fertus est, hæc terrena amplius constant natura, & animo-
sa, iracunda, proind. que furibunda sunt. Ex quo fit, vt tau-
ri, & apri animosi, iracundi, furibundique sint: sanguis enim
eorum fibris refertior est. Et quidem tiurorum sanguis om-
nium celeerrime coit & durefcit. At si fibras detraxeris, san-
guis non coegetur. Vt enim si ex luto terrenam portionem se-
moueris, aqua non concresecet, ita sanguis, fibris detractis, in-
congelabilis manet: fibrarum enim natura terrena est. Cave-
rum instrumenta pro fibrarum positura motus obeunt: si-
quidem dum agunt, fibris rectis quidem ad se se attrahunt,
transuersis vero excernunt, retinent autem omnibus simul,
vt Galenus docet libr. 14. de vsu part. capit. 14. Rectæ au-
tem vocantur, quæ secundum corporis eius longitudinem
cui insunt, feruntur. Transuersæ quæ rectas interfecant ad
angulos rectos æquales. Obliquæ ambarum media situ
sunt, & ambas si eidem parti insunt (nam sæpè vnicum ge-
nus parti inest,) interfecant ad angulos inæquales, acu-
tum, scilicet, vnum & obtusum oppositum. Itaque rectæ at-
trahunt: transuersæ expellunt: obliquæ retinent: omnes ta-
men retinendi vim habent, quia propria actio villorum
est ipsorum in se contractio, lib. 6. de vsu part. cap. 8. ijs in
hunc modum dictis probat Galenus aduersus Erasistratum,
ventriculum habere vim & attrahendi & expellendi: quod
si hæc adsunt vires, & retinendi atque concoquendi erunt:
siquidem vt postea demonstrabitur, vnaquæque pars ha-
bet quatuor naturales facultates, attrahendi, retinendi, al-
terandi & expellendi. Primum id probat ex compositio-
ne ipsius ventriculi, deinde ex symptomatis eiusdem, at-
que tandem ex viua dissectione. Cum ventriculus duas hæ-
beat proprias tunicas vnâ internam, & alteram externam,
quas natura non condidit frustra, sed ob aliquem vsu:
interna nanque tunica in ventriculo simul ac stomacho
membranosis villos rectos superne deorsum tendentem
habet: externa vero carnosior transuersos villos, idque
merito.

merito. Siquidem ventriculus trahat, oportet, ad seipsum per stomachum cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis: propellat vero transtuerfis. Ex ijs obliqui constant, vt cibum potumque tandiu contineant, quandiu coquatur. *In musculis ipsis.*] fibris ferè obeunt instrumenta actionem aliquam toti corpori communem, vt animalia, motionem voluntariam: vitalia, caloris natiui custodiam: naturalia, alimentum familiare, vel aliud aliquid cognatum trahunt: de quibus cap. 11. latius dicetur.

Quin etiam.] Ex vomitibus ostendit Galenus vim attractricem & expultricem ventriculo inesse, quod perpetuò hoc capite demonstrare nititur. Præmittit autem hanc hypothesim, facilius esse deglutire, quàm vomere. Cuius hæc causa est, quia deglutio fit duabus tunicis operantibus, interna quidem attrahente, externa vero trudente. Vomitus vero altera tantum, externa nimirum expellente. Non enim sicuti ventris appetentia deglutendos cibos præcedit: sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitati affectus quippiam: sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarij. Alter appetentis & suscipientis quæ utilia sunt ac propria: alter abhorrentis & reiicientis quæ sunt aliena. Eoq; deglutitio ipsa in ijs, qui conuenientes cibos ventri immodicè appetunt, ocysime fit: ventre, scilicet, eos trahente, ac deorsum vellente prius, quàm sint mansi. In ijs verò qui vel medicamentum aliquod coacti bibunt, vel cibum aliquem medicamenti loco sumunt, molesta deglutitio est, ægreque perficitur. *Clarissime.*] Confirmat Galenus hanc sententiam ex hiatalis & denticibus, quorum venter interim in ore inuenitur prægulositate: vt Aristoteles refert libris de hist. anim. sic dicens, in vehemientiore appetentia venter omnibus animalibus sursum protrahitur: adeo, vt nonnulli, cum primum incipere eum affectum sentiunt, foras repere sibi ventrem dicant, alijs verò cibos, quos adhuc mandunt, nec dum satis eos ore confecerunt, eripit planè munitis. Ergo in ijs animalibus, quæ natura sunt gulosa, quibusq; oris laxitas est ampla, ac ventris situs propinquus, veluti in Synodonte ac Channa cernitur: nihil miri est, si, cum in admodum vehementi esurie, minorum piscium aliquem persequantur, ac iam in eo propè sunt, vt comprehendant:

dant: auiditate perurgente venter eorum in os sursum rapitur. Fieri autem id aliter prorsus nequit, nisi venter cibos per gulam veluti per manum ad se trahat. Sicuti etiam & nos præ studio aliquando nos totos vnâ cum manu extendimus, quod promptius corpus, quod petimus, apprehendamus: ita & venter cum gula, veluti cum manu, vnâ extenditur. Hæc verba Aristotelis, in operibus quæ nunc extant de animalium historia, non reperiuntur: vnde suspicor scripta fuisse in decimo libro, quem desideramus. Ad hunc finem expectant quæ ipsè cap. 2 lib. 8. de hist. anim. tradidit, dentic, inquit, carne vescitur & mollia appetit. Euenit plerunque & huic & hiatula, vt cum pisces minores insequantur, venter prociadat, propterea quod piscium venter iuxta os positus est, nec gula subest. Proinde in quibus animalibus hæc tria simul incidunt, vehemens nutrimenti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla: in his paulum extensionis momentum, totum ventrem sursum in os agit. *Synodonte.*] Denticem vertit Theodorus Gaza apud Aristotelem. *Channa.*) idem transtulit Hiatulam.

Decimus liber de historia animalium non extat.

Ac naturali.) Denudata vna & altera tunica per dissectionem, coram oculis docet Galenus vtriusque vsum, nimirum trahendi causa tunicam internam, tuendi externam esse conditam. *Multa eorum.*) Quemadmodum multa eorum animalium quibus longum collum est, inclinato corpore deglutunt: sic quibus os ante & prouum est, nisi conuersa resupinentur, cibum corripere nequeunt: quod natura (vt ait Aristoteles capit. 13. libr. 4. de part. anim.) non modo salutis gratia cæterorum piscium fecisse videtur, (dum enim sese ista conuertunt, mora intercedit, qua piscis, quem insectantur euadere possit: nam omnia id genus rapina piscium viuunt) verum etiam ne nimis suam deuorandi auiditatem explerent. Cum enim facilius caperent, breui per immodicam satietatem perirent. *Adhuc non patet.*)

Perispicum iam est esophagum, quæcunque deuorantur, ad ventriculum deducere.

CAP. IX. *Easdem, quæ in ventriculo insunt, cæteris partibus, qua nutrirī debeant, inesse facultates.*

NON est.) Inductione probat Galenus in singulis partibus nostri corporis has quatuor facultates reperiri, in splene, iecinore, vena, arteria, corde, & in reliquis omnibus, ideoq; eas ministras esse nutritionis concludit. *Tanque.*) Mirabitur aliquis & secum positus dubitabit, quodnam tam infelicitè natum sit membrum, vt sordibus & veluti sentina & alluione totius corporis naturæque excrementis delectetur, vt in ijs trahendis operam perdere velit, sed mirari desine, & Galeni accipe sensum vt canibus sterco humanum quantum graueolens & foetidum suavissimum edulium est, sic lieni succus ater, flaua bilis, folliculo fellis, vrina renibus & vesicæ amicabile & iucunda est, succo enim illo nigro indiget lien vt alatur, renes & vesica aquoso humore opus habent, flauam bilem fellea ampulla ad sui nutritionem expostulat. Omne nanque membrum, vt inquit Galenus infra capit. 13. perinde ac venter appetit, & alitur, & circum alimoniam vndique complentur, & ita ex omni parte ipsam constringit, & completur ritu ventris. Quare consonum rationi est, quod singulae particulae attrahant quod sibi familiare est, vt ex eo nutriantur: deinde vero postquam attraxerunt, immutent ac retineant, & in propriam similitudinem substantiæ conuertant, & tandem quod alienum est ab se expellant. Ergo longe abesse debet, vt quisque opinetur, vt ventriculus conficiat cibos vt eos alijs impertiat: hoc enim animali ratione prædito & vtenti conuenit. Neque hepar sanguinem in aliorum gratiam facit, sed vt ipsum nutriatur: ad eundem modum splen attrahit succum atrum crassissimum, ex cuius parte subtiliore nutriatur, quo facto, iecur expurgati sequitur, quod etiam de vesicula, & renibus dicendum est. Porro illud silentio non erit prætereundum quo pacto Galenus hic doceat, singulas nostri corporis partes quatuor illas potentias naturales habere, cum supra capit. 8. dixerit solam intestina habere fibras transuersas: & cap. 15. infra, Sola, inquit, instrumentorum omnium ex duabus tunicis

An intesti-
na habeant
quatuor fa-
cultates.

Natura par-
tium declara-
tur.

tunicis, atque harum vtraque ex transversis constante fibris, facta sunt intestina. Idem docet lib. 6. de usu part. cap. 8. quare lib. 4. eiusdem operis cap. 10. solum asseruit, intestina habere facultatem expultricem. Auget hanc difficultatem, quod idem Galenus lib. 4. de usu part. cap. 17. ad finem, concedit intestinis adesse fibras rectas, & si he sunt, haud dubie, attrahent. Idem quoque Galenus aph. 12. lib. 3. & aph. 1. lib. 6. intestinis inesse facultatem retentricem perspicue docet: quod si hanc habent, fibras obliquas necessario obtinebunt, quod supra negatum est. Ut hanc controuersiam facilius diluamus, illud aduertendum est, facultates has quatuor, a Galeno & eum sequentibus, naturales & innatas appellari, quod partibus innascantur, nec alium de fluant, sed ex propria singulorum complexione & elementorum mutua commixtione, a principio membrum condentur: unde eas ad custodiam & vitam animalium tuendam natura in commune posuit, nec doctore opus habent, ut particularum functiones doceantur, vel ut naturalibus illarum actionibus vtantur: sed, ut inquit Hippocrates, natura animalium sunt indocte, sed quod nullo docente per se ipsas percipere possint, quid persequendum, quidve fugiendum sit. Hæc igitur natura partium nihil aliud est, quam innata substantia, temperies, ac illarum proprietas: ex qua prouenit, ut struthio camelus ferrum ventriculo acceptum concoquat: quod leo illo animalicali dior efficere non valet. Præter hanc innatam substantiam, concernunt sibi etiam quasdam manifestas qualitates, a quibus ad melius perficiendum suum opus adiuuantur. Quare attractrix, retentrix, concoctrix, & expultrix licet secundum substantiæ rationem in membris repetiantur, a qualitatibus nihilominus ipsis iuuamentum magnum sentiant, & suscipiunt. Coctio a calido & humido, attractio a calido & frigido, expulsio a sicco & humido, retentio a sicco duntaxat, ut aph. 20. lib. 2. & libro artis med. c. 63. & lib. 3. de sympt. causis cap. 3. inquit Galenus. Et tamen nec coctio, nec retentio, nec attractio, nec excretio, humido, vel sicco, vel frigido, vel calido perficitur: sed etiam indiget motu fibrarum, iuxta quarum situm & posituram omne membrum mouetur, ut supra declaratum est in ventriculo. Ergo dum fibræ obliquæ contenduntur, longitudo quidem

ventris

ventris maior euadit, sed latitudo abbreviatur, & rursus quando directas fibras attrahi, & conuelli contingit, amplitudo ventris accrescit, longitudo autem magis curta redditur: quando autem transversæ operantur, contrà fit. Hinc est quod ventriculus & venæ alimentum, uterus semen, vesicula bilem, vesica urinam rectis villis trahant: obliquis retineant ad tempus naturæ præfinitum, aut donec vel quantitate, vel qualitate, vel utroque partes ipsas molestant: transversisque tunc expellunt præcipue, alijs tamen etiam in id iuuantibus. Cæterum intestina attrahunt alimentum ad sui nutritionem, retinent, concoquant, & expellunt, innata temperie sibi indita, ac simili actioni magnetis in ferrum: & hoc modo dixit Galenus omnem corporis nostri partem quatuor illas facultates naturales & innatas habere. Stercus autem solùm intestina expellunt, ob fibras transversas, quas obtinent rectas autem fibras aut nullas aut paucas habent, & eas non ad tractum stercoris, sed ad transversarum robur ac firmitudinem. Obliquis autem non egent, quia variè illis circumuolutiones, spiræque contingere naturæ beneficio non vulgari, ut cibus in illis diutius moraretur: neque nostris negotijs, si recta sita essent, impedimento forent: Propterea animantia omnia, quorum intestina paucis gyfis abundat, subinde famescere & ad cibum capiendum non modo inuitari, sed etiam cogi: quate potius intestina dicentur continere stercus, quam ipsum retinere. *Aliud bilis vesicæ*) Huc respiciens Alexander sect. 1. quæst. 4. rogat in hunc modum, quam ob causam bilis suo conceptaculo affectu admodum facili complexa nunquam id corrodat, vbi vero in dentem corpus solidissimum paulisper decubuit, illam corrodat atque interimat? dixerim, quia natura, vt in illo vno corpore bilis contineatur, statuit: vis enim naturæ plurimum ad prohibendum ne quid officiat, valet: constat autem hoc etiam rebus alijs, foetus enim decem scilicet menses in utero permanens nullum ponderis sensum gerenti femine mouet, at si quis flatus eodem ruat, tormentum protinus excitatur, & pondus sentitur, & distentio rapit intolerabilis, arteria item aspera spiritus vnius conceptaculum est, ita, vt si quid cibi, aut humoris in eam delapsum sit, strangulatio sequatur, & tussis subita: natura enim non cibo, sed spiritui viâ hæc

vni vendicauit. *Aliud lieni*) An vero ex parte subtiliori vel cras-
siori succi melancholici nutriatur lieni capite 16. libro 13. de
morbis medendis explicuimus. *Aliud renibus*) Sed eo non nu-
tiuntur, sed sanguine, vt capit. 6. lib. 5. de viu. part. inquit Ga-
lenus.

CAP. X. *Quam doctrinam, quibus lectoribus Galenus scribat.*

Dicereque.) Neque de generatione excrementorum, neq; de
ipsis facultatibus naturalibus Galenus ipse disliceret, si ve-
teres medici exactè de his scripissent: exactè, inquit, quia
licèt de ijs multa commodè dixerunt, ea non demonstrarunt,
non suspicantes venturos esse aliquos medicos, qui fallaci-
bus argumentis, quæ illi longo temporis spatio, multis la-
boribus, curisque inuenerunt, breui tempore prius subuer-
terent. *Juniores vero*) Medici Galeni tempore sequebantur ar-
tem sophisticam, libro 6. de morb. vulg. lect. 3. quos hic re-
prehendit, veluti libro 1. de dignos. pul. capite 1. & libro de
præcog. ad posth. capit. 1. & in eo libello, quem inscripsit,
quod optimus medicus, idem sit & optimus philosophus. In
principio. *Multa*) Hæc etiam repetit Galenus libro secundo
de anat. administr. & lib. 3. Methodi. *Quisquis*) Explicat quem
velit lectorem horum librorum, eum icilicet, qui sine vlla diei
noctiue intermissione properare ac contendere, ea quæ à cla-
rissimis veterum tradita sunt, discere, eademque vbi didicerit, in-
dicare, multoque tempore explorare, ac considerare, quæ rebus
sensui patentibus contentiant, quæque rursus ipsidem dissentiant,
ac sic quidem illa suscipere, hæc respuere: atque huic quidem
admodum vtilis fore libros hos sperat. Nam si figuli pictores-
que visum, si caupones & coci gustum, olfactum vnguenta-
rij, auditum musici, tametsi artis habent vbi que promptam
materiam, multos non dies dico aut menses, sed annos, vt
accuratè artem calleant, meditantur. Cur nos medici illis ea-
tenus feliciores, quoddam circa subiectum nobilius versemur,
dies noctesque in hac scientia, intelligenda non laboramus,
cùm ipsa tempus requirat longum, ob absolutam nature
rerum scientiam. Inquirat igitur continuò medicus, medite-
tur

tur assidue, legat veterum monumenta, statim omnia vltro sefferent, & planè perspicua erunt, vt cum in summis tenebris lux subito splendida eluget. Quod si quis hæc accipiat, vt vera, & non vt fabulam, magnum fructum capiet, ne eum desperatio subeat inueniendi, quæ indagat, neque eò deterreatur, quod multis etiam annis inquirendo nihil dum profecerit. Nam quidam in quærendo clam obducitur callus, vsusque comparatur, qui progreditur pedetentim, neque priùs, quàm absolutus sit, vnquam cœpisse apparet. Simul atque completus est, cumulate fert omnium exhaustorum laborum quàm citissimè fructum, adeoque, vt rudius dicam, cum ipsa vsura.

CAP. XI. De attractrice ac expultrice vi singulorum instrumentorum.

Absoluenda) Admirabilis Galenus, qui numquam sine honoris titulo esset nominandus, enumerat in hoc perbreui capite instrumenta quæ habent vnâ tunicam, & quæ duas; nam tres proprias nullam habet. Ergo ambæ vesicæ, vtetus, venaque vnâ tunicam habent, & in eadem omne fibrarum genus, quibus attrahunt, retinent, & expellunt: ventriculus autem & arteria duas sortiuntur tunicas, & in iisdem reperitur, quod in vnâ: in eoque est differentia, quod in ijs instrumentis quæ ex duabus tunicis confiunt, in altera sola, rectis (scilicet ipsis fibris immixtæ sunt fibræ obliquæ: in ijs autem, quæ ex singulari constant tunica, vnâ cum alijs duobus generibus fibrarum. Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atque harum vtraque ex transuersis constante fibris, facta sunt, intestina, *Trahit*) Quamquam in alijs omnibus animalijs particulis prædictæ quatuor facultates insint, tamen illis natura non indidit sensum eorum, quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur illæ partes assidue ex venis alimentum haurientes. Soli vero ventriculo, & maxime eius partibus, his, quæ ad orificium pertinent, sensum indigentia contulit, ad cibum sumendum animal ipsum excitantem & stimulantem, idque à natura rectè fuit comparatum, Cum enim totius corporis particula nutrimentum ex

venis à caua prognatis trahant, ipsa autem rursus caua ex venis corporis hepatis, hæc rursus ex his, quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursus ex ventriculo & intestinis, nulla autem iam supersit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, animalibus ipsum extrinsecus replere fuit necesse. Sed cum nulla animalis particula ex seipsa sensum habeat innatum. Affluere igitur ventriculo eiusmodi facultatem aliunde oportebat, veluti per canales quosdam à principio sensifico. Trahit namque vellitque ad se ventriculus cibos manifestè, his, qui vehementer esuriunt, antequam sint in ore ad unguem mansi, quod erat necesse, vt facilius in cibo coquerentur, vt libro 2. de part. anim. capite tertio dixit Aristoteles. Recusat autem ac rejicit ijs, qui cibum fastidiunt, ac qui comesse sunt coacti. Vnde duas facultates habet ventriculus, & attrahendi quod conueniens est, & expellendi, quod alienum, quod & in cæteris instrumentis reperitur. In ventriculo autem triplicis vsus gratia tunicæ duæ extiterunt, variarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, ac crassitie. Instrumentum enim, quod primum omnium occurrit cibarijs, antequam vllam receperint elaborationem, consentiens fuit omnium ad patiendum fuisse contumacissimum: vt Galenus capit. 8. libro 4. de vsu part. & capite 12. libro 5. & capit. 14. libro 14. eiusdem operis, declarat. *Amba vesica*) At vesicarum tunica, inquit Galenus capite 11. libro 5. de vsu part. rectos ac rotundos & obliquos habent villos. Vna enim vtriusque vesicæ tunica cum sit, ad omnem motus speciem, contractionem adepta est accommodam. Siquidem & motum, quem attrahendi causa villi recti, & eum, quem excernendi gratia transversi, ad extremum etiam eum, quem, vt ea etiam retineant, quibus vndique apprimuntur, obliqui conficiunt, instrumenta ipsa habere æquum fuerat. Tunica autem illa dura & vix patibulis est, vt quæ tantum excrementa esset receptura, libro 14. de vsu part. capit. 14. Cæterum qualis illa sit tribus fibrarum generibus donata est, vt diximus, vt attraheret, contineret, & expelleret. Quod difficultate non caret, præsertim de vesicâ vrinæ, cum dicat Galenus libro 6. de locis affectis capite 3. Verùm vesicam

cam non attrahere renibus; quemadmodum neque intestina
 & ventericulis; sed renes quidem per vtereras excernendo in ve-
 sicam mittere; ventericulum autem iniectionum per eam partem
 eam, que dicitur duodenam. Quibus verbis insinuat Galenus,
 vesicam primo ab vtereribus urinam aduectam suscipere: & non
 trahere. Dicendum id verum esse, trahere tamen alimentum à
 venis ac arterijs, quo alitur & vitam suscipit. *Vterus* hinc matri-
 cibus vero, ait Galenus cap. 14. libro 14. de vsu part. vt quæ san-
 guine puro & benigno alantur, vnica tunica satis esse po-
 test. Sed quoniam non solum intra eas semen accipere, &
 editibus oportebat, sed etiam retinere, quo tempore vteru-
 geritur; & excerneret, cum factus fuerit perfectus, ob eam
 causam genus omnium filiarum natura ipsius est mollior. Ad li-
 bro de vultu dissectione capite 6. & libro 2. de sympta-
 tibus capite 3. inquit Galenus vterum duas tunicas habere
 re: dicendum est vniam esse propriam; & alteram comuni-
 nem, nimirum peritoneum, quod ipsam ambit. *Vena* vnica
 constat tunica, eaque tenuis admodum est, & nervosa; ne-
 que ita facile disrumpatur, & ex multis suis fibris est comita. *Arteria*
 duplexem habet tunicam, vbi spiritus vitales commo-
 ditat retinet. Falsum est autem quod dicit Galenus docet, exteriore tuni-
 cam esse consistantem ex fibris inanis, & interiam vero ex
 rectoris. Cuius re vera exterior sit donnis villis rectis & paucis
 obliquis complicata, interna quatuordecim crassior, solis transuer-
 sis consistans; quod id tota arteria sextupla vena. Hierophilo re-
 cte dicitur de vsu part. cap. 11. & 12. de anatomia admittit
 stral cap. 3. Et intestinorum tunica duplex fuit partim velle acibi-
 tas ipsorum expulsiua esset valentior, partim vbi ipsa in situum en-
 te ab inuicem omnibus essent tuciora. Vt enim in ventriculo man-
 nere diutius cibaria, vt exacte coquerentur, ita hic non manda-
 re, & re magis fuit. Nam dum per viam longam ac strictam
 feruntur, perfecta simul ac celer fit ad iecur distributio.
 Quod autem ad securitatem summam & patiendi difficulta-
 tem non paruum intestinis momentum duæ tunice conferant,
 indicant vel maxime morbi dysenterici. Multos sane ac sæpe
 vidimus, quibus, cum morbis grauib; atque diuturnis
 essent cõsistat, maxima intestinorum pars putredine erat

tentata, adeo vt compluribus locis tunica omnis interior esset exesa. Attamen vixerunt ij, & superstites fuerunt: quod non fecissent, nisi secunda quaedam alia extrinsecus corrupte tunice accessisset. Hæc Galenus capite 17, libro 4. de vlt. part.

CAP. XII. Quo pacto expultrix vis ad agendum excitetur.

H(ic.) Vna naturæ ex maximis ac præcipuis curis ea est, vt nutrimenti excrementa ex omnibus corporis partibus pueget. Nam succi eius, qui partibus ipsis affluit, pars quidem utilis est adeo, atque benigna vt corpori nutriendo assimilatur: reliqua vero pars ad membrum vsque cū benigno peruenit quidem & ipsa, ac cum illud apponitur, segregatur. Ad quam excernendam Natura meatus requirit opportunos, quos nisi nata fuerit, acetuata ibi, primum quidem instar oneris grauata deinde vero prohibet, quominus succi postea affluat, vias ipsorum præoccupando. Quo fit vt membrum ipsum nutriti non sinat. Sed hæc quidem sunt leuiores. Maiora vero his & iam morborum instrumenta duo hæc sunt in quæ incidere tandem corpora impura est necesse. Alterum quidem est, quod quemadmodum animalia esurientia, lutum, aut aliud quouis eiusdem generis: ita partes accommodato sibi alimenta catentes ob ingenitam sibi appetentiam coguntur aliquid vel ex ipsis prauis succis attrahere. Alterum vero, quod collecta hæc excrementa tandem computrescunt, eoque modo acriora simul ac calidiora reddita, inflammationes, Erysipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilemque aliorum morborum turbam excitant. Ne quid igitur eiusmodi accideret, natura magnam curam adhibuit, vt superflua excernerentur. Nam vt quælibet particula vim habet, quæ sunt ei propria, attrahendi: sic etiam aliena excernendi. Hæc autem quamuis semper partibus adsit, non tamen vtuntur ea, nisi cum vrgentur ab excrementis, quæ aut quantitate aut qualitate id efficiere solent. Et licet in omnibus seic partibus nostri corporis hanc vim ostendere possumus, peripicuè

tamen apparet in ventriculo, vtero, vtraque vesica, & intestinis, quæ sanè partes, vbi aliquid eorû quæ attraxerint in suas tunicas reponunt, quod reliquum est, tanquam alienum onus abijciunt, propterea quod illis molestum reddatur aut quantitate distendens, aut qualitate mordens. Hunc tamen ordinem natura ipsa obseruat, vt primum concoquat, deinde secernat, postremo expellat. Multis autem de causis contingit, vt expulsiuo consuetum præueniat tempus, vel degra-uato ventre, veluti à multo assumpto: vel demorso & com-puncto, veluti à mordacibus: vel tanquam alienum ac mini-mè familiare amoliente, incidit. Non oblitus scilicet nobis cum multum assumptum dicimus, triplicem id habere generationem, vel propterea quod virtus imbecillior sit quam prius, vel quod supra mediocritatem sit quod assumptum est, vel vtriusq; occa-sione. Efficit etiam celerem deiectionem, humidiorum ac magis glutinosorum ciborum sumptio. Serius autem quàm ex consue-tudine excernit imus venter, vel propter intestinorum imbecil-litatem, vel hebetem eorum sensum, vel ob ciborum paucita-tem qualitatemue: & ob alias causas quas refert Gal. c. 2. li. 3. de sympt. caus. Cum enim) Lege eundem Gale. c. 1. li. 1. de locis affe-ctis. & libr. 3. de hum. com. 30. Morbique) Facultas quæ aliena expellit, ea est, quæ iudicationes in morbis facit, libro 2. de hum. eqin. 21. & libr. 3. de sympt. causica. 2. inquit, excernitur autem quod superuacuum est, tum in crisi-bus, tum sanitatis nonnunquam tempore, veluti mulieribus omni mense. Siqui-dem) Lege eundem libro 9. de vsu part. cap. 1. Planè sit expers.) Porro vesica, inquit Galenus capit. 7. libro 3. de vsu part. non ea solum, quæ bilem, sed & quæ vrinam recipit, puram vtraque atq; ab alijs secretum cum attrahant proprium excrementum, iu-re optimo vasa alia alimentum sibi ipsis suppeditatura flagi-tarunt. Et cap. 9. eiusdem libri inquit, vesiculam neruum ha-bere, quod hic negat. Dicendum est, neruos ob triplicem fi-nem fuisse à natura factos: primus quidem fuit, vt sensilibus instrumētis sensum impertirent: altero vero, vt motorijs morū: tertius omnibus alijs, vt quæ sibi molestiam afferrent, dignosce-rent. Vesicula ergo caret primo genere neruorū, non vero pos-tremo: in quo natura sagax, iusta, artificiosa, animalium que

Tribus de
causis ner-
ui facti sus-
riat.

ex toto trahere, ac toti impertire, vnaq; omnium confluxio, ac conspiratio esse videtur, quemadmodum admirabilis dixit Hippocrates libro de alimento, confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia. Hoc est, omnium humorum, spirituum, & membrorum est mutua affectio, & vno moto, reliqua etiam vna moventur.

Atq; trahit.) Docet modò Galenus causam attrahendi & expellendi attrahit panq; quod valētius est, euacuatur vero quod est imbecillius. Id autem quod dicitur valentius duobus modis considerari potest, aut simpliciter & in vniuersum, quomodo valentius attrahit cor quàm iecur, iecur quàm intestina & venter, item arteria quàm vena valentius attrahunt, & eadem ratione expellunt; aut valentius dicitur in parte, veluti hoc tempore valentius attrahit ventriculus, alio iecur. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, desideratq; omnino id valentius trahit; inuicemq; iecinore, refero ad dissentio, ventre vero appetente ac vacuo, valentior trahē diuis in hunc, transfertur. Estque nonnunquam, quominus animal esuriat, causa, nutrimenti in iecinore abundantia; quippe venter, si melius pacatusve nutrimentum habet, externum nō postulat; si aliquando postulat, nec eius copia est excrementis impletur, vt declarat Galenus cap. 1. lib. 9. de vsu partium: ea sunt sanies quaedam biliosa, pituitosaq; ac terrosa: quas solas trahenti illi, cum scilicet, nutrimento indiget, iecur remittit. Hinc est illud, tolerare famem, quandoque stomachum replet malis humoribus, vt aph. 50. lib. 6. dixit Galenus. Et quemadmodum inter partes altera ab altera nutrimentum trahit, quod sibi conueniens est, ita altera in alteram quod supernacuum est, se deponit: & sicut attrahentium ea vincit, quæ est valentior, sic & a se deponentium: estque hæc vocatarum fluxionum causa. Non omnis tamen particula eodem modo affecta est ad ea, quæ irruunt, excipiēda, & ad ea, quæ infestant, reiiciēda: sed carnes ac glandulæ cum alias tres facultates habeant imbecilles, tum vero solam alterantem haud ita multò cæteris partibus minorem possident. Post glandulas sequitur pulmo, qui quoniam corpus laxum habet, & tres facultates infirmas, ideo est fluxioni excipiēda, promptissimus deinde lien, tum cerebrum

Malum est
famē pati.

rebrum vel æque vt illi, vel etiam magis aptum ad excipien-
dam fluxionem. Sed ad ea, quæ excipit, eiicienda hoc illis præ-
stat, quod magnos ventriculos habet, qui decliuibus meatibus
euacuantur. Quocirca videmus per sepe in glandulas, & carnes
comportari fluxiones in ijs, in quibus hæc instrumenta, hoc
est, pulmo, lien, & cerebrum, sunt carnosio genere robustiora.
Hæc causa facit, vt licet aliqua non grauetur ab ijs humori-
bus, qui in ipsa continentur, ab ijs tamen, qui ex alijs parti-
bus in ipsam irruunt, grauari planè queat: ac si excrementa
quædam habeat in qualitate præter naturam, ad eorum excre-
tionem per venas, quæ in ipsa sunt, ceu per canales, insurgat.
Si vero id, quod influit, prauus sanguis sit, siue alius humor,
tunc necesse est, vt in aliam propinquam partem perueniat.
Qui cum ibi constitit, aut concoquetur, aut corrumpetur:
aut neutrum horum fiet, sed in aliam partem quampiam di-
labetur: tum ex illa in aliam transluet: idque semper fiet vsq;
dum in aliquam huiusmodi decumbat, quæ amplius in aliam
propellere, quod in ipsa redundat, non possit. Quæ res illis po-
tissimum accidere partibus solet, quarum vis expellens imbe-
cillus est: atque etiam magis, si vicinæ partes robustiores sint.
Tunc enim pars infirma repellere id, quod molestum est, in
propinquas, quæ propter virium robur illud non excipiunt,
non potest: imo vero ille partes, vtpote robustiores, id ipsum
remittunt & contrà repellunt.

Quod autem.) Reuertit Galenus ad id vnde sermo fluxerat,
erat enim propositum probare attractionem & expulsionem
per easdem partes fieri: idque nunc ostendit ex Hippocra-
te, qui lib. 4. de articulis text. 40. demonstrat, multis eorum
qui valentem exercitationem subito & prorsus demiserunt,
aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intesti-
na certis periodicis simul plurimum vacuari: nullo quidem cor-
poris incommodo, nisi quod præ celeri impetu totum ip-
sum purgat, redundansque vacuat, per easdem, scilicet, ve-
nas intro latis superfluis, per quas antea in corpus fuerant
deducta. Galenus autem in comm. citati loci ita illum enar-
rat, multos, inquit, nos vidimus hoc pati, quibus excissam
membrum aliquod fuerat: quique etiam cum priori tem-
pori

poterit validis exercitationibus essent assueti, repente eas deseruerunt: cum alij certaminibus, alij fationibus, aut tali alicui rei laboriosæ antea vacarent. Nisi enim hi unâ cum exercitationibus copiam etiam cibi, qua cum laborabant, utebantur, imminuerint: celeriter nonnulli plenitudinis morbis corripiuntur: alij quibus cum felicius agitur, in torminum, quod dictum hic ab Hippocrate est, malum incidunt: ita enim, ut dixi, sanguinis deiectionem appellat. Nonnullos item noui qui profluuio sanguinis è naribus, alios qui cholera laborarunt, omnibusque his sanguis ex circuitu plerumque contingit æquali sepe tempore intercedente. Nam vniuersis ijs ac repentinis exinanitionibus afflicti ac refrigerati, victui postea studium nõ adhibent: sed rursus incaute ac liberè eo vsu, copiam rursus sanguinis æqualem priori in æquali tempore contrahunt ac colligunt. Cõmunem igitur causam omnium qui ita patiuntur, esse plenitudinem dicemus: quæ per venarum ora vel in naribus vel in sede vel in intestinis aperta exinanitur, quæ quidè plenitudo in hominibus contrahitur, qui cum comedant vt prius faciebant, abundè: sanguinem ex alimento procreatum, vt prius solebant, non digerunt. Sub hanc communem rationem omnium qui ita afficiuntur, ea quoque quæ ab Hippocrate hic sunt dicta, referuntur: quippe cū illis, quibus membrum aliquod præcisum fuit, alimētum quod prius ad id deferrebat, in venis collectum copiam sanguinis faciat. Quapropter consulendum huiusmodi hominibus est, vt pauciora edant quàm prius, atq; ea quæ paucum alimentum exhibeant: frequenter aluum ducant: quatenus possunt, exerceantur: amplius perfricentur: ante cibum sæpe, post nunquam lauentur: sique vti aquis possunt, quæ digerendi vim habeant, id vel maximè faciant. Atque hæc obiter dicta à me sunt: cum tamen ipsa obiter minimè sint consideranda.

Perro) In morbis quoque ipsa natura totum hominem per easdem venas purgat, veluti in cholera per venas quæ ad intestinum & ventrem pertinent, totum euacuatur corpus: pro ratione infestantis succi. Nam quod sanguis euacuetur nemini est dubium, veluti si ex naribus fluat, liberat ægotantem à mortis periculo. Veluti si in liene quædam affectio existat, facultas quæ in ipso est excreto-

Quo modo
fiat fluxus
sanguinis
narium.

ria,

ria, insurgit vt noxium expellat. Cogitur itaq; in se ipsum hien-
 ac veluti contrahitur (hæc enim est excretoria facultatis actio)
 & dum cogitur, mouetur: dumque mouetur, nã cum ipso spi-
 ritus etiam mouetur: quippe qui tenuium partium sit, superio-
 remque partem expetit atq; insequitur: atque tum per vasa tũ
 per occultos meatus proficiscitur, dumq; ipse peruadit, vias di-
 latat: postea, dum est circa sinistras cerebri partes, sinistram na-
 rem, raram, ac latiore[m] facit, ac vt ex ea sanguis erumpat, para-
 tiorẽm. Succus igitur qui pellitur à facultate quæ in hienẽ offi-
 excretoria, retrogreditur ad iecur, postea facultas quæ in iecore
 re est, cum nequeat ipsam ferre, expellit: hic vero sarsum per
 venas tendit, ac dum circa caput fertur, sinistram na[m] apertã
 tam inuenit, per eamque excernitur. Ad eundem etiam mo-
 dum in iecore se habet, dum enim in ipso affecto fuerit, spira-
 tus qui in ipso est, cum mouetur, ac ad superiora fertur, dextrã
 sibi ipsi na[m] preparat. *In cholera.*) Cholera, immoderata est
 ventris perturbatio, quæ multa bilis fluxa, & superne per vo-
 mitum & inferne per alui deiectiones, fit. *Existimatur.*) Probat
 non esse vnicum motum attractionis & expulsionis, sed dupli-
 cem, propterea quod diuersarum potentiarum diuersi sunt, ac
 contrarij motus. *Edque.*) Excrementa ventriculi aut fluitant aut
 subsident: si fluitant, vomitione expelluntur: si subsident, deie-
 ctione. *Vomatur stercus.*) Ibi est signum inseparabile stercoris
 vomitus, & nihil per sedem eicit, vt Galenus docet aph.
 44. libr. 6. & aph. 10. libr. 7. & libr. 3. de sympt. causis. capit.
 3. & libr. 6. de locis affectis. capit. 2. Idem tamen Ga-
 lenus apho. 12. libro. 4. & libr. 1. de hum. com. 12. inquit,
 ea quæ in intestinis continentur non posse per vomitum
 euacuari: cum vero humor, aut pituitosus adhaerit intestinis,
 non est per superiora purgandus, hoc est, per medicamen-
 tum vomitu purgans educendus. Est enim natura compa-
 ratum, vt ea solum, quæ in ventriculo sunt, euuantur.
 Eorum vero, quæ in intestinis continentur, nihil est, quod
 euacuari vomitu possit. Dicendum est Galenum hic lo-
 qui de medicamento purgante, in quo exhibendo naturam de-
 bemus imitari, quæ per vomitum euacuat ea solum
 quæ in ventriculo continentur: quæ euacuatio naturalis
 est.

est. At stercoreis vomitus est violentus & prorsus præter naturam ideo nisi trajecto tum tenui intestino toto, tum ieiuno, tum pyloro, ventriculoq; ac gula, omnino nequit per vllius os eijci tale vllum excrementum.

Ergo quid.) Concludit Galenus ex Hippocrate libro de alimento non solum spiritus, & excrementum, verum & nutrimentum ipsum ab vltima corporis parte recurrere ad partes interiores. In pilos, inquit, alimentum & in vngues & in extremam superficiem intrinsecus prouenit. Forinsecus alimentum ex extrema superficie, ad intima peruenit. Id constat in pituita, quæ in tempore indigentia ad iecur impellitur, vt in sanguinem conuertatur, ad corpus nutriendum. *Non est.*] docet quo pacto propter cutis densitatem ex frigore ortam à partibus extimis ad intimas per succulsionem quandam ab vna in alteram partem accedat & feratur excrementum, vnde affectus præter naturam oriuntur, qui non diu durant, veluti sunt diarrhæ: quod si ab intimis partibus excrementa irruerent, diutius durarent affectus præter naturam, & violentius cruciarent corpus, veluti in medicamentorum purgatione, & cholericis contingit. Quæ sanè ratio etiam in leo reperitur: in quo propter inflammationem intestini prohibetur sterces deorsum tendere, quod ita prohibitum impetu & doloris vehementia sursum fertur.

Neminemq;.) Quemadmodum totum corpus est confluxile, ita est conspirabile, quod Hippocrates lib. 6. de morb. vul. sect. 6. tex. 1. docuit, is verbis, carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus, significat sensus, quod expirabile & inspirabile. Galenus in com. ita inquit, attrahere ad se ipsas inquit carnes ex ventre, & extrinsecus, ex ventre quidem, id est, ex ventriculo ciborum potionumque, vnde nutriuntur, succum: extrinsecus vero, non item similiter. Incertum est autem, alimentum ne dicat, an aerem: possunt enim carnes, quemadmodum ex ventriculo alimentum hauriunt, sic & ab extimis partibus. In profundum reuocare: potest & aer per arterias ad cutim pertinentes ad carnes ferri ab ipsis attractus, quod & omni verborum contextui magis quadrat. Est igitur inspirans & expirans totum corpus iuxta Hippocratis sententiam. Cæterum moderata respiratio omnibus alijs membris per arterias contingit. Cerebro vero & cordi

cordi duo præcipua adiacēt respirationis organa, illi nares, huic pulmo. Atque hoc est quod ab Hippocrate libro de alimento dicitur, principium alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & alia respiratio. Et veluti in alio tempore spiritum recipimus, alio rursus foras mittimus: ita alio tempore iecur ex vêtre, alio venter ex iecore trahit: quia ij duo motus contrarij simul & eodem tempore fieri nequeunt. In eo tamen est differentia, quod aer inspiratur & expiratur breuissimis temporum momentis: alimentum autem attrahitur & expelitur longo temporis intervallo.

7

Sic enim) Quoduis instrumentum, ventriculus, scilicet, hepar, & vena, attrahit alimentum, & eo fruitur, quoad abunde sit expletum: postea vero illud apponit, agglutinat, atque assimilat. Et quemadmodum ventriculus attrahit, retinet, concoquit, & expellit, sic & reliquæ partes vt suprâ demonstratum est. Illud quoque hic aduertit Galenus ventriculum non ideo concoquere cibos, vt alijs mēbris eos reddat commodos: sic enim non naturæ esset organum, sed animal ratione præditum. Quod libet nanque membrum proprio intendit commodo & reparationi, nec quicquam de alijs meditat. Sic hepar non conuertit chylum in sanguinem ratione aliorum membrorum, sed propter se. Ordinatur autem in vsum abarum particularum à natura vniuersali, de cuius intentione multa in rebus fiunt, quæ non fierent ex parte particularis agentis, vt quod aqua in sublimè ascendat, vt vacuum euitetur: nam quauis motus ad superna aquæ disconueniat, cui naturalis latio ad inferna fuit contributa, tamen vt vniuersalitati obtemperet, nonnunquam in aliū scandit. Sic igitur cor cum pulsus non concitet, vt alia membra refrigerentur, sed in priuatam vtilitatem, abutitur nihilominus natura vniuersalis pulsum vsu ad salutem totius corporis. *Appetat.*) Propter hanc appetentiam, de qua sepè dictum est in hoc libro, non desunt qui existimant præter illas quatuor facultates nutritionis ministras, addendam esse hanc appetentiam, & aliam secreticem, cuius meminit Galenus cap. vlt. lib. de sympt. lib. Nam appetentrix attractricem præcedit, & secretrix expultricem. At re vera potentia attractrix eadem est quæ appetitrix, quia si non appeteret, non attraheret, veluti & opus

secreticis non differt ab opere expultricis. Ideoque nomen potentia ex se amplam fidem præbet, & ex dignitate quadam nomen hoc impositum est. Nam cum nihil temere & sine auctore fieri, satis homines persuasum haberent, & quædam tamen perfici viderent, sed qualisnam sit ea substantia, quæ hoc vel illud opus moliretur, ignorarent, ab eo quod possit facere quæ facit, potentiam nuncuparunt. Hinc Hippocrates lib. de alimento definiens potentiam, inquit, facultas & potentia omnia auget & nutrit & germinare facit. Alexan. sect. 2. prob. 61. numerum harum facultatum exactissimè probat, dum ita rogat, cur naturales potentia natiua, atque insita sint animales aduentitia omnes habeantur? quoniam naturales, id est, attractoria, retentoria, immutatoria, secretoria ad ipsam tantum viuendi pertinent rationem, neque plus quicquam obtinent, quam necessum sit: animales vero & sensuales, & morales ad beneuiuendum non eodem plane adsunt: membra enim nisi alantur interire est necesse: ac si non vel moueantur, vel sentiant, non idcirco intereunt: quæquam pulmo, quoniam vires habet trahendi, reddendique; spiritus, idque; assidue ex periculo stragulandi exercet, insita sibi simul et motionem. Naturales vero potentia ordine atque numero illo ob hanc causam habentur: cibus & sanguis quoniam vacant anima, non ex sese possunt adglutinari membro, quod ali debet. Quæ obrem vim adesse oportet trahendi, quæ fungi officio possit. Itaque, cum corpus omne quod mutatur, non sine villo tempore, sed per tempus spatium immutationem patiat ab re, quæ agit, atque; immutat, vim secundam adesse necesse est, quæ contineat, subministretque; ad tempus quantum satis sit immutandæ potentia. Unde etiam tertia quoque; vim adesse oportet, cuius officium sit immutare, sed cum vis hæc immutatoria eodem modo partem quidem sanguinis vitalem membri adiungat coherentem, inutile autem relinquat, quæ cum permaneat, non iter tantum modo claudat, & foramina, per quæ sanguinis alimentumque; permeet, verum etiam putreat: constat vim quædam subiungi quantum esse necesse, quæ partim per inuisibilem exhalationem, partim per sudorem, cæteraque; vias sensibiles excrementum secernat. Ordo hic est & numerus potentiarum naturalium. Membra autem non omnia ex æquo potentias, quas enumerauimus, omnes fortiuntur, sed ea duntaxat, quæ sibi tantum operantur, vt neruus,

Probat
numerus
quatuor
facultatum.

vena, os. Nam quæ non modo sibi, sed etiam cæteris omnibus membris victum emoliantur, munereque funguntur publico, hæcynam habent potentiam intentam, & potiorem, verbi gratia, venter & iecur vim amplissimè mutatoriam obtinent, lien, stomacho, fellis folliculo, renibus attractoria potius data est, in testina, atq; vesica excretoria plurimum valent. Vulua insignis per retentoriam est. Proximum sanè, quod de sensibus animaduertimus: haud enim pro compari modo genera animalium omnia sensibus prædita omnibus sunt, sed olfactu canes præcellunt, visu aquila, gustu protogeustæ animalia Indica, unde & nomen acceperunt: tactu serpentes & quædam aues, auditu anseres.

At mihi.) Perspicuitas in docendo hic maximè videtur: ponit enim ante oculos, quæ solo intellectu percipi possunt: diuidens nutrimentum postquàm deuoratum est, penes tres temporum diuersitates, quas patitur, priusquàm in substantiam partis abeat. Venter namque tanquam diuinum non humanum opificium primo tempore seu labore circa cibaria molitur, mox vt à gula suscipit: vt enim in bene institutis urbibus qui circa tritici elaborationem versantur: si qui à terræ, aut lapidum, aut siluestrium seminum simul cum eo, inferatur, præpurgant, ita ventris virtus, quod noxium in cibis est, & alendo ineptum, pellit deorsum: reliquum commodius efficiens, venis, quæ ad hepar & intestina feruntur, distribuit: interim tamen fruitur eo quod sibi conueniens ac familiare est. Deinde velut onerum portatores in ciuitatibus mundatum in promptuario frumentum, ad aliquam communem totius urbis officinam, vt motam & cocturam subeat, deferunt: eodem modo venæ elaboratum in ventre cibum ad locum quendam coctionis communem, nimirum iecur, bæulant atque deportant, ingressus autem & accessus ad regionem hanc porta hepatis nuncupantur, quia veluti nequaquam quis temere in ciuitatem pedem intulerit, ni prius portas ingrediatur, ad eundem modum ni cibus per hunc locum transeat, nunquam ad hepar penetrabit. At vero iecur ipsum postquam nutrimentum accepit, perinde ac à famulis quibusdam præparatum & habens rudem quandam & obscuram subfigurationem & descriptionem sanguinis, superaddit perfectum ornatum ad sanguinis delineationem. Hepati autè inest

DE NATURALI FACULT. 225

vis sanguifica, ratione proprię carnositatis. Iam elaborato sanguine in hepate in omnes partes corporis digeritur, apponitur deinde & assimilatur. *In secunda.*) Cap. 17. li. 4. de usu part. sic declarat hunc locum, siquidem coquitur adhuc alimentum & in ipso per intestina transitu, ut in venis etiã omnibus sanguis: cum tamen neque intestinorum vllum, cõcoctionis, neque venę sanguificationis gratia extiterint: sed natura alias quidem organorum quoque in melius simul vitur; aliã autem id necessario sequitur omnia, quę alicuius gratia extiterunt. Quemadmodum igitur venis (cum eas distributionis instrumenta fecisset) facultatem sanguinis generatricem indidit, ne, dum per eas fertur, tempus ipsi alimento frustra periret, ad eundem modum & intestinis distributionis in venas gratia institutis facultas quędam concoctrix ciborum inest. *In tertia.*) Tunc constabit quo nam pacto ventriculus sanguine nutritur, ut supra demonstratum est. *Porro.*) Lege ca. 12. lib. 4. de usu part. Est autem hepatis substantia veluti sanguis à quo omnis vapor abiit, & crassior redditus, atq; hinc sanguis rubedine vestitur, cū enim singularū particularū proprius sit finis & scopus assimilare sibi id quod alteratur, simili modo tū chylus à iecinore cõuertitur secundū illius naturã crassior se ipso multū & rubicundior enadit: crassior namque chylo qui in ventre sanguis est, quamvis subtilior sit carne hepatis, cum in illam nondum sit perfectè trãsmutatus. *Sic itaque.*) Maximam naturę solertiam in hoc satis admirari licet: soli enim ventri & maxime eius ori sensum indigentię & inanitionis instituit, excitantem & pungentem animal, ut afferat cibos, quibus ipsum nutriatur. Quod rationabiliter factum est, cum enim totius corporis particule nutrimentum à venis oriuntibus à caua attrahant, ipsa autem caua ex venis hepatis, & hæ iterum ex ijs quę ad portas, & illæ rursus ex ventre & intestinis, cumque nulla super sit particula, ex qua venter accipiat, necessum fuit animalibus, ut ventriculum escis extrinsecis comparatis impleant. Si vero animal non comedat, venter attrahit ab ijs venis quę sunt in iecinore. Et hæ ab alijs, ut ex ijs satis cõstet per eandem viam expulsionem & attractionem fieri, licet diuersis temporibus ut satis superque in hoc c. demonstratū est. *Estque.*) Ac si multa animalia intelligas, quę paulum abundè in

Ventriculus
sanguine
nutritus.

Qua in parte
excitatur
fames.

Qua in parte
excitatur
fames.

medio obiectum, quantum volunt, pascuntur. Quippe quò tempore alia ingerunt, eodem verisimile est alia comesse, alia præterea comesse desitura, alia inceptura: item alia cū alijs simul edere, alia alternis vicibus: imo hercle, alterum ab altero nonnumquam sapere: vbi scilicet alterum indiget, alteri abundè est obiectum. Atque ita mirum non est, si ab ultimo & summo corpore aliquid intro reuertitur: sed nec si ab iecore & liene aliquid in ventriculum per ea, per quæ ex hoc in illa prius subiit, defertur. *si quidem*) In partibus aeris trahentibus facilius intelligitur attractione & expulsionè per eandem fieri vias, quàm in ijs, quæ solo cibo vtuntur. Arteriae namque, cor, thorax, & pulmo, à quibus aliquid prius est attractum, mox emittitur. Verum qualiter & quemadmodum id fiat Galen. ipse e. 14. & 15. li. 6. de vsu part. explicat. Vbi docet tria in orificijs cordis esse ostia, quæ exactè claudantur. Sunt autem tria, quoniam si plura fuissent, nõ firmiter: neq; etiã, si duo fuissent, exactè claudere potuissent. Illud vero sciendũ est, ea ostia non adeo penitus claudi, vt nihil omnino retrocedat: nã cū incipit cor dilatari, incipiunt pariter claudi ostia, quò tẽpore fieri nõ potest, quin aliquid retrocedat. Cũ etiã sunt clausa, nihil nõ resudare necesse est: nam in venis sanguis est non sine spiritibus, vt merito dixisse videatur Hippocrates, omnia in nobis esse mista, quod nõ possimus simplicissimam illam naturam, cui nihil sit admistum, in nulla re percipere. Cum igitur dicimus nihil clausis illis ostijs retrocedere, intelligendum est, non recedere aliquam notabilem quantitatem. Qua ex re colligitur claudi illa ostia, exactè quidem, vt nihil notandæ quantitatis exire permittant: non prohibere tamen quo minus aliquid resudet, quòd tamen ad totius nutritionem non sufficiat. *Quippe*) Dicitur arteria quoniam spiritibus, arteriosoque sanguini defertur: at vero etiam appellatur vena, id quod vena costus; hoc est, substantiam habet. Cuius sanè rei rationem breuiter explicabo. Cũ enim sanguis crassus sit & granijs, ægreque mobilis, spiritus vero tenuis & leuis & citus, cumque periculum esset, ne hic expiraret, repente, atque euolaret, nisi crassis & densis atque vndique constrictis asseruatus fuisset tunicis, atque coercitus: contra vero in sanguine

Cur arteria
duplici tunica.
vena vero vna
donetur.

guine nisi tenuis & rara fuisset, quæ ipsum continet tunica, non facile circumfusis partibus distribueretur: atque hac ratione omnis, quam ex eo percipimus, utilitas funditus perderetur. Quæ cum ante essent à conditore nostri animaduersa, tunicas valorem naturæ vtriusque materiæ contrarias ac pugnantis machinatus est, vt ne ante tempus spiritus euacuaretur, neue sanguis diutissimè insisteret. Ideo venas omnes vna costare tunica, arterias vero duabus sensu percipimus, præter eas quæ sunt in pulmone. Nam eæ sunt permutatæ: dicitur enim vena arterialis, quia non pulsat, vt reliquæ etiam venæ, duas tamen habet tunicas, vt arteriæ. Arteria autem, quoniam pulsat, & vnam tantum habet tunicam. Duas autem vena arterialis habet tunicas, inquit Galenus, ne cum pulmo adstringitur, sanguis prematur & regrediat. Facta est autem arteria venalis, vt sanguinem cum aëre à pulmōibus mistum afferat ad sinistrum cordis ventriculum. In hanc ergo venosam arteriam multò plus quàm per reliqua ora retrò ferri est necesse, vt latius c. 10. lib. 6. de vsu part. Galenus docet.

CAP. XIII. De vi attractrice cordis, &

arteriarum.

Iam vero Inter facultates naturales vis attractrix est maximè præcipua, in Tymæo Platonis asserit Galenus: hanc esse admirabilem in arterijs hîc docet. Motrix namque illa facultas à corde in tunicas arteriarum venit, qua se pandunt omnes simul & spiritum attrahunt, & halitum, & sanguinem atque aerem externum: Cum enim extenduntur attrahunt, & implentur: cum vero contrahuntur, expellunt. Neque id fit per spiritum in concauitatibus discurrentem, sed ob virtutem in tunicas transmissam, arterias à corde mouentem. Vt enim si digitum pedis mouere decreuerimus, ipsum statim mouemus, non quia discernens facultas in digito resideat, sed quia momento temporis vis quædam in eum transmittitur, ita & à corde quædam motrix facultas in omnes arterias delegatur: facultatibus enim, mouendi celeritas conuenit, corporibus eadem

Vnde mo-
ueatur cor.

aduersatur. Vnde autem cor initium motus habeat disputat D. Thomas opus 35. & concludit animam, cordis esse motorem primum, calorem vero innatum eius instrumentum, ex Aristotele lib. de motu animalium: & lib. de iuuentute & senectute ad finem. Itaque arteriæ mouentur à corde, cor vero ab ipsa anima: quamuis improprius hic & abusuus loquendi videatur esse motus, corpus scilicet ab anima moueri veluti & cor, est enim cor tanquam seiunctum animal, vt libro de motu animalium ad finem ait Aristoteles. Id enim proprie à quopiam moueri censetur, quod à motore est seiugatum & disiunctum, vt plaustrum ab equis vel bobus moueri dicimus. Comuniore autem loquendi modo à aliquo id moueri dicimus: quod intercedente alio quo mouetur, vt artificem ab arte moueri dicimus, & ignem à leuitate sua sursum ferri. Et ideo corpus ab anima secundum hunc loquendi modum moueri dicere possumus. Mouetur igitur animal non ab anima, sed per animam, quoniam per appetitum & impulsione mouetur, quæ per animam, nisi animal inesse censetur. Sentit igitur animal & ambulat & intelligit secundum animam & per animam, non quod illa moueat mota, vt nonnulli voluerunt, sed quia manens omnium est initium & origo motionum. Instrumentum autem non est calor, cum sit vbique calor anime instrumentum, sed spiritus vitalis in sinistro cordis ventriculo genitus ac elaboratur. Neque aliquis obijciat à cerebro proficisci motum primum. Et motus cordis illinc manabit: quoniam illud verum est de motu voluntario, non vero de motu naturali, qualis est cordis motus. *In alijs est monstratum*) Nempe cap. 8. lib. an. sang. in arter. natura contineatur. Et cap. 16. lib. 1. de vsu part. & cap. 7. li. 6. de decretis Hipp. & Plat. Et cap. 8. lib. 8. eiusdem operis Et ca. 16. lib. 1. de semine, & in alijs quoque locis Ergo si ambo componas) Ex ijs verbis ne inferas dari motum naturalem compositum propterea quod nullus est motus naturalis compositus, sed duo sunt motus non vnus. Non enim ex duobus motibus contrarijs vnus potest motus confici. Neque solum hoc est, quia in corde sunt illi contrarij: sed etiam quia sunt in diuersis temporibus. Neque etiam propter hoc solum, sed quia est contraria quies, ad quam coniunguntur: quæ vtriusque pri-

Nullus motus naturalis est compositus.

priuatio est. Item quia nō sic motus est, vt corpora: siquidē cor
 pora subsistunt & simul sunt inuicē simplicia in mixtis: in motu
 autē nō expectat prior secundū, vt possumus nos dicere, hūc mixtū
 esse huic. Quod Aristō. respiciens c. 2. lib. 1. de celo, dixit, motus
 cōpositorū aliquidē esse mixtos. Et hoc modo intelliges Gale-
 len. c. 2. & 3. li. 1. huius operis, cū auctione & deminutionē asse-
 roit esse motus cōpositos. *Qua ad cutim.*) Arterię aut sunt circa
 cutim, aut circa cor, aut in medio vtriusque. Quę ad cutim fi-
 niuntur aeternum attrahūt per cutis emissacula: vt hinc
 intelligas cor non solum refrigerari per os ac nares, sed etiam
 per vniuersam cutim. Hinc etiam contagia contingunt: & car-
 pis imposita excitant ventriculi appetentiam: & epithemata
 cor roborant. *Quę autem arterię ad cor ipsum accedunt*
spiritus attrahunt: Quę vero in medio sunt, sanguinis halit-
 tus. Halitus autem tanto sunt aere crassiores, quanto est aer
 crassior splendore vt lib. 1. de sympt. caus. cap. 7. inquit Gale-
 nus. *Qua vero.*) In toto corpore mutua est anastomosis atque of-
 eitorū apertio arterijs simul & venis, trāssumūtq; ex se se pariter
 sanguinē & spiritū per inuisibiles quasdā atq; angustas plane-
 vias c. 10. li. 6. de vsu part. *Neque enim*) Ex hoc attrahendi modo
 probat Gale. com. 3. 9. in Tymēū Platonis, inter naturales facul-
 tates attractionē maximē esse præcipuam. Si quis enim tibiam
 vel arundinē vtrinq; perforatā in aquā demittēs, ore aerē atra-
 xerit, aqua succedet, nulla alia causa actionē, quę per attractio-
 nē fit, præcedente. Neq; enim similiter omne ex quouis attrahi-
 tur, sed quod leue est, facilius eo, quod grauius est, dilatatis mēbris
 attrahitur, idē autē cōtractis, exprimitur. Quare si vas,
 quod aqua sabuloq; sit plēnū, siphonē demisso, ore aerē ex va-
 se per eū attraxeris, prius sanē sequetur aqua quā sabulū. Quod
 optimē respiciēs ipse Gale. c. 18. li. 3. de simp. dixit, deducit ip-
 si, vt causa primaria, arteriarū attractio (ostendimus, enim ipsas
 inter dilatandū vicinū omne attrahere) vt secundaria vero & ma-
 terialis essentia tenuitas: Hæc ille. Quare semper in successione
 ad id quod vacuatur, quod leuius est, prius assequitur. *In successio-
 sione.* Hic modus loquēdi peculiaris est. Et in sūtrato, Platoni ore
 10. & Aristoteli ab vāni necessitate, id est, ne vllus locus vni-
 eus euadat: vt Galenus tradidit in Tymēū Platonis 10. 10. 17. 2.

CAP. XV. De proprii nutrimenti attractione.

Duplex ge-
nus attra-
ctionis.

Sed illud.) Ne quid intactū ad tractandā facultatē attineret, Galen⁹ relinqueret, de proprii nutrimenti attractione agit, ad uertēs quo esse tractionē genera, unum, quod successione ad id quod vacuatur cōtingit; alterū, quod qualitatis cōuenientia fit, quo postremo natura igitur ad nutritionē partiū corporis animā, ut singulatim in plurimis ostēdit Galen. An vero præter hæc duo genera aliud sit tractionis genus, disputatione quinta li. 7. de morb. med. v. sum fuit. *Duo*) Lege eundem Galenū in lib. 8. de Plac. capi. 2. & lib. 6. de v. part. ca. 15. & in Tymæum Platonis com. 17. & 19. *Præterea*) Discrimen insinuat inter vitā, que attractionem & quoniam in ea que fit, ob vacui fugam, prius attrahitur quod leuius est: in altera vero, aliquādo quod grauius, modò id cognata magis fit natura, ut clare constat in humorum attractione. Non posse autem dari vacuum in serū natura Plato docet in Tymæo: demōstrat Aristoteles li. 4. Phys. confirmat Galenus lib. 6. de morb. vulg. sect. 4. com. 10. & 17. li. de cuiusque animi peccatorum notitia ac medela. Et experientia quotidiana insinuat, corpora grauiā potius ascendere latus, quam ut vacuū admittatur: Et si vacuum esset, neque motus naturalis, neque animalis, neque violentus continuari posset, cum omne corpus mobile, in suo loco proprio velit consisti. Ijs cōsentit dogma religionis Christianæ Deum omnia penetrare vi suā ipsūque vbique esse & permeare, quæ admodū de illo refert prophetæ: cælū & terrā ego impleo: illē aliās, cælū sedes mea, terra vero scabellū pedū meorū. Hinc Arist. li. de mēt. do ad Alexandrū dixit, quā propter veteres nō nulli adducti sunt, vti dicerēt, hæc omnia de ord. esse plena. Veteres quos inquit Arist. illud dixisse, sunt Thales, ut refert idē Arist. c. 5. li. 1. de anima. Et Heraclitus, testante eodē Arist. c. 5. li. 1. de part. anim. Et Aratus in eo libro, cui nōmē Phænomena, indidit, unde Virgilius, locus omnia plena, bucolica tertia dixit. Neque fas est locum aliquem esse in hoc spatio & quasi ordine rerū à Deo progenitarum, vacuum, quō natura abhorret, nec patitur authoris sapientia & potentia. In hac enim natura rerum cuncta finxit Deus confecta corporibus, nihil inane, aut vacans, ut hic mundus, similis sit

authori

authori suo, in quo plena sunt omnia, nihil otiosum aut vacuū. Nam quod maximè videri possit vacuum, medium hoc exple- tum cernimus aere: aerem vero substantiæ lubricæ esse voluit, & subtilem, vt facilè quæuis penetraret, ac repletet: alijque dis- cedentibus corporibus, ipse succederet & vniuersitatis naturam vacuum abhortere argumento sunt peculiare natura, quæ illi communi seruiunt. Atqui in contrarium feruntur hæc sui ipsa- rum, contra nutus suos agunt atque ingenia, ne vel tēporis mo- mentum aliquid existat vacuum. Sicut aquam videre licet calamo aut fistula attractum sursum ascendere, & cucurbitam irrorato- riam, quæ subtus est multiforatis continere aquam superio- re foramine obstruso: nec dolium quum perirebatur, vi- num effundere, nisi aperiatur prius aliquod aeris spiraculū, mag- no documento hominū vt priuata cōmoda publicis postponat. Hinc est, quod si ignis è supremo loco tolleretur, aer in locum ignis ascenderet, veluti aqua in locum aeris, vt Aristoteles cap. 4. lib. 4. de celo, docet. Nos alio modo vacuum esse fatemur, in quo corpus est, idemque esse vacuum & locum, neque dif- ferre nisi nōmine: quia si non esset vacuum non esset locus. Est enim vacuum spatium in quo est corpus. Cuius natura per se talis est, vt cedente corpore corpori fiat vacuum, vt implea- tur. Erit igitur vacuum principium motus, quæ madmodum pri- uatio est principium generationis. Quare vacuum est priuatio corporis substantiæ, veluti priuatio est vacuitas formæ introducē- dæ. Et hoc modo Lucretius lib. 1. de natura rerū, vacuum esse docuit, scilicet, quod nisi id esset, nihil vel moueri posset in ple- no vel ali atque augeri, refertis atq; constipatis meatibus. Subij- cio Lucretij verba, ex lib. 1.

Nec tamen vndique corporea stipata tenentur.

Omnia natura: namque est in rebus inane,

Quod tibi cognouisse in multis exit vile rebus.

Nec sine errantem dubitare, & quarere semper.

De summat rerum & nostris diffidere dictis.

Quapropter locus est intactus inane, vacansque:

Quod si non esset, nulla ratione moueri

Res possent: namque officium quod corporis extat,

Officere atque obstrare, id in omni tempore adesset.

quo tūc
ingi tūc
tūc tūc

Quo pacto
fit vacuū.

Omnibus haud igitur quicquam procedere posset.
 Principium quoniam cedendi nulla daret res,
 At nunc per maria, ac terras sublimiaque cali,
 Multa modis multis varia ratione moueri
 Cernimus ante oculos: qua si non esset inane
 Non tam sollicito motu priuata carerent
 Quam genita omnino nulla ratione fuissent.

Hinc intelligitur causa, quare rumpitur quod rumpitur, quia
 vnum corpus naturale non potest esse in duobus locis. Non
 enim extendi potest id, quod rumpitur, vt extremis suis occu-
 pet duo loca vteriora, in quibus agēs ipsum est vtrinque. Ergo
 rumpitur vt duo fiant corpora: & hac de causa rumpuntur
 glandes, castanex, oua & alia huiusmodi, dum assantur. Aliter
 autem respondet Alexander prob. 104. sect. 1. cum quærit, cur
 ouum, si affetur, rumpitur: si in aqua bulliat, minimè? quia cū igni
 eius humiditas appropinquat, immodicè calefit & exurit, plu-
 resque ob id spiritus gignit, qui cum ob loci angustiam exitum
 querant, rupto putamine diffugiunt. Idem quoque agunt in
 dolijs & in fictilibus nouis, cum mustum efferuet. Multa præ te-
 rea flamma oui putamen assatione dirumpit. Id quod & fictili-
 bus vasis supra modum adustis accidit. Vnde naturaliter vulgò
 ouū, cū assandū est, aqua præmadidant; aqua enim calida suapte
 mollitiæ humiditates paulatim effundit, ac per raritudinē resolu-
 nit. Cæterū in bōbardis alijsq; tormētis æneis ac ferreis, quorū
 sæpè meminit Vitruuius, vbi ignis & aer vehemētissimo motu
 eiacularur globū lapideū aut ferreū ingētis pōderis, ne admitta-
 tur vacuum, hoc est, ne non suum locum quodque corpus occu-
 pet: Et hæc etiam est causa mirabilium motuum, quales & na-
 tura & artifices operantur suis instrumentis.

Itaque) Cor & arteriz duplici hac attractione vtūtur quate-
 nus enim arteriz sunt instrumēta caua & dilatabilia, semper id
 quod leuius est prius petūt veluti spiritus, deinde vapores, po-
 stremò sanguinem: quatenus vero etiam nutriti postulant, attra-
 hunt, quod conueniens sibi ac familiare est, idque à venis ipsis.
 Quod autem) Probat ex venis in arterias sanguinem transferri:
 quod libro 6. de vsu part. demonstrauit ca. 10. Pari autem.) Quod
 de arterijs docuit, idem intelligendum esse de corde insinuat.

Vbi

Cur oua
 iuxta ignē
 rumpantur.

si ignis
 rumpit

Vacuū
 non datur.

sinū nullam habeat cōmemorabilem ac magnā, sed cauernulas
 distaxat, easq; exiles atq; angustas. Quādoquidem, si prāterquā
 quōd est exiguū, cauū etiā extitisset, imbecillū omnino fuisset:
 quē admodū, si quoduis magnorū delum fuisset ac sine sinu gra-
 uissimū foret ac gestatu difficile. *Tale quiddā?* Docet humorē mu-
 cosum difficile trāsmutari in chartilagīnē, veluti lētū humorē
 in ligamēta, mēbrānas, & neruos: hęc nāq; partes assimilāt pau-
 latim atq; in suam naturam mutāt. *Sicut?* Rogat Galenus cur ista
 qui se largiori vino repleant, quod hauū est celerrimē distri-
 buatur, & nō multo post tempore ferē mitigatur totū respōdes-
 id fieri propter qualitatis affinitatē, & humoris tenuitatē, va-
 forumq; latitudinē, nō ipsorū modō sed etiam oras eorū: nec nō
 ob potētīe attractiōis robur cū partes quidē vicinē ventriculo
 collocatæ propter qualitatis affinitatē faciūt potus attractiōē.
 Quæ verō deinceps sunt rapiāt ab his, & ipse quoq; ad se ipsas:
 ac rursus quæ sequuntur ex istis trāsumant, donec ad cauā per-
 uentū sit venā: ab hac vero renibus iā, quod sibi cōueniens est,
 attrahētibus. Quare nihil mirandū est si propter qualitatis con-
 uenientīā vinū aqua facilius trāsmutatur ac digeratur. Ipsorū ve-
 ro vinorū quod albuū est, & purū, tenuitatis gratia pōtē in cor-
 pus digeri: sicut ē cōtrario nigrū & turbidū crassitudinis vitio
 per viam hāerere ac tardare.

Quid sit
 qualitatis
 cōuenientia

Qualitatis cōuenientia) Cōuenientē qualitātē dicit pro eō quod
 suis qualitātibus cōuenit. Nā cum attractio fiat similitudinis ra-
 tione, similia vero & dissimilia secūddū solas qualitates dicātur, ut
 in predicamētis esp. de qualitate inquit Arist. qualitātē cōueniē-
 tīū attractio esse videtur. *Ita nihil?* Si vinū facilius digeritur quā
 aqua, citius inebriabit purū quā dilutū, ut ratio & experien-
 tia demonstrat. Quare Aristoteles, quē sequitur Auicenna lib. 2.
 part. 3. sect. 2. cap. 8 non benē docuit dilutū vinū citius inebria-
 re, sic enim rogat Aristoteles, cur magis crapulam sentiunt, qui
 diluti sculū bibūt, quā qui merū ex toto vtrū suæ tenuitatis eam
 sa vinū temperatū expeditius loca plura angustioraq; subeat: in
 temperatū aut minus facere id possit: itaq; difficilius educi potest,
 quod dilutū est. An quod merū minus bibitur, ut pote q̄ multū
 bibi nō possit, magisq; vomitū reuertitur. Ad hęc merum ut cæ-
 tera concoquit, quia calidus est, ita etiam se ipsum consu mite-
 di.

Vinū purū
 citius in-
 briat quā
 dilutū.

diluto autem illo è contratio agitur. Hæc quest. 3. & 4. sect. 3. quæ multis nominibus peccare videntur. Primum enim falsum supponit, cum inquit vinum dilutum citius inebriaret contrarium namque experientia constat, ex puro facilius ebrietatem oriri, à quo citius caput tentatur, vnde crâpula nascitur. Quod si diluatur, minus caput feriet, proinde minus inebriabit. Nam si forminæ difficilius inebriantur, vè ostendit Plutarchus Prob. 3. decad. 3. quoniam copioso humore carum, vinum diluatur, multo minus id præstabit si aqua misceatur. Adde quod vinum tenuius est quam aqua, ideo facilius digeritur, vt in hoc capite ostendit Galenus, quare ratio Aristotelis nihil colligit, qua docet vinum ob aquæ misturam expeditius loca angustiora subire: quum contra vlu eueniat, quando calor dux sit humiditatis. Quapropter appositio vini celeris est, quod humidum sit & calidum: quicumque enim celerem requirunt appositionem, his humidum medetur, & si accedat calor, multo iam magis. Miscela autem vtriusque tempus requirit, alias statim quidem posunt inuicem rursus separari, quæ iam comista videbatur. Quod si longius tempus commoretur ita, vt totum vniatur, impossibile est, vt etiam distinguatur ac separetur alterum ab altero. Huc respiciens Galenus cap. 13. lib. de bono & malo succo, iubet vinum aqua dilui per aliquod temporis spatium, priusquam bibatur. *Ipsorum vero.* Vinorum, vñam generalem facit diuisionem, vt quædam sint alba & pura: alia nigra & turbida: illa, gratia tenuitatis facile per vniuersum corpus digeruntur. hæc vero in via hærent ac tardant, quare fluxionibus sistendis hæc accommodiora sunt. *Fuerint.* Quemadmodum tenuia facilius attrahuntur quam crassa, sic arteriæ (harum enim ratione de vino fuit facta digestio) primùm halitus, deinde spiritus, postremò tenuè attrahunt sanguinem succum vero in ventre & in intestinis contentum aut nullum aut perexiguum attrahunt. Tribus ergo modis attractio perficitur, vt vacuum quantum fieri possit, euitetur: & calidi ratione quod sibi pabula petit: & à proprietate, quæ quod sibi familiare est, attrahit. Vt in fabricorum follibus & lucernarum flammis, & magnete lapide, qui ferrum ad se latente vi conuellit, conspicuum cuius facile esse potest. Et his modis attractionis cor vitur. Namque & calidissimum

Tribus modis cor attrahit alimentum.

RERVM ET VERBORVM
 TOTO HOC OPERE
 MAXIME MEMORABILIVM

I N D E X.

A	Actio quid est.	pag 11	Anima est vna essentia, facultate vero multiplex.	5
	Actio omnis primum a temperamento pendet.	133	Anima rationalis est immortalis.	12
	Actio & facultas ad aliquid.	113	Anima quare dicatur temperamentum a Galeno.	13
	Actio ventriculi est coctio.	139	Anima rationalis quid sit.	13
	Acidum fit ex frigiditate.	151	Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte.	13
	Actus mouendi ab anima est.	57	Anima pro sale aliquibus data.	157
	Adam formatus accepit animam rationalem.	53	Anima rationalis non educitur de potentia materiae.	21
	Adstringentia adiuuat coctionem.	133	Anima & corpus sua patiuntur de liqua.	57
	Aer sicciior est causa prudetia.	157	Anima est veluti lux.	57
	Agens & patiens non coincidunt.	25	Anima est sicut tabula rasa.	116
	Agens in agendo patitur, quomodo sit intelligendum.	199	Anima hominum non sunt equalis.	116
	Agis Lacedaemoniorum rex Timaeum coniugem reliquit.	174	Anima vna altera est praestantior secundum se.	117
	Alimenta sunt contraria & similia alio.	67	Anima vna altera est praestantior ex parte corporis.	117
	Alimentum duplex.	67	Anima virtus cerebri temperamentum.	118
	Alimentum nullum actu nutrire potest, priusquam sit alteratum.	67	Anima cur dicatur gauida.	118
	Alimentum quomodo transmutatur.	67	Anseres praecedunt auditu.	224
	Anima mens, & animus in quo differant.	61	Animalia ambigua natura quae sint.	2

I N D E X.

Animalia crescunt quandiu ossa
crescunt. 113

Animal cur a primis qualitatibus
gubernari dicatur. 119

Animalia insecta hieme latent.
127

Animalia sine corde viuere pos-
sunt. 61

Animalia quadam cur absque ci-
bo viuere diutius possint. 128

Animalia esurientia gignunt hile.
132

Animal mouetur per animam. 228

Animal carens cholera est longa-
uum. 138

Animal viuunt, quandiu nutritur.
61

Anaxagoras pastor ouium fuit,
postea philosophus. 10

Antiphrasis quid sit. 142

Appetentia rei male aliquando cau-
sa salutis fuit. 193

Appetitus quid sit & in quibus con-
natur. 194

Appetrix facultas non est diuer-
sa ab attractrice. 222

Appesino est finis attractionis.
161

Apposio, agglutinatio, & astuui-
lacio, explicantur. 70

Aqua non nutrit. 202

Aqua extinguit ignem & incen-
dit. 119

Aqua intercus est affectus frigi-
dus. 125

Per aquam intellexit Hippocrates
melancholicam. 119

Aristoteles voluit eandem esse fa-
cultatem vitalem, & natura-
lem. 1

Aristoteles reprehenditur. 98. 111.
118.

Aristoteles descripsit pituitam. 153

Aristoteles existimauit mulierem
semen non emittere, & eiusdem
rationes explicatur. 23. 24. 25

Aristoteles credidit semen verum in
flatus, & ex semine vini fie-
re. 74

Aristoteles vario scripsit de gene-
ratione. 15

Aristoteles sibi adueratur. 26.
183

Aristoteles melius disputauit de
vi formatrice quam Galenus.
44

Aristoteles in assignatione ventri-
cularum cor dixit errauit. 233

Aristotelis difficilis locus explica-
tur. 21

Arteria venosa quid efficiat. 228

Arteria secta reddunt homines in-
fecundos. 18

Arteria mouentur a corde. 228

Arteria aut sunt circa cutem, aut
circa cor, aut in medio utriusque.
229

Asclepiadis medici sententia. 86

Asclepiades cibos non concoqui in
ventriculo, sed putrescere dice-
bat. 202

Asclepiades hominem mortuum a
zogo velut ab inferis renouauit,
& eiusdem curandi methodus. 72

I N D E X.

Asclepiades ex atomis & vacuo
 omnia fieri dicebat. 73
Assimilatio quomodo fiat. 66
Attractrix facultas quid sit. 85
Attractrix vis per omnem naturam
 diffunditur. 94
Attractio a calido & humido iu-
 nat. 208
Attractionis duo genera. 230
Attractrix facultas negari ne-
 quit. 25
Attrahendi potestas multis exem-
 plis declaratur. 96
Auctio quid sit. 62
Auctionis precipua requisita. 62
Auctio neque est forma neque mate-
 ria, sed compositi. 63
Auctio fit secundum formam. 63
Auctrix vis an aliquando cesset.
 113
Auguria erant fida apud Gale-
 num. 76
Aurum non consumitur igne.
 131
Aves lapillos & alia dura consu-
 munt. 131
Bellum unde dictum. 142
Bilis nomen. 136
Bilis in corporibus nostris gigni-
 tur. 131
Bilis flava calida & sicca & ama-
 ra est. 136
Bilis flava in quo loco gignatur.
 137

Bilis flava quomodo dicitur hu-
 mectare. 136
Bilis sincera attrahitur a follicu-
 lo fellis. 137
Bilis flava raro ab hepate in ven-
 triculum fluit. 138
Bilis non sinit cibos coqui in ven-
 tricula. 138
Bilis flava differtur a pallida.
 139
Bilis parvacea in ventriculo gigni-
 tur. 140
Bilis eruginosa morbos efficit acu-
 tos. 141
Bilis isatea fit ex eruginosa. 142
Bilis atra fit vel ex bile flava, vel
 ex sanguine crasso. 146
Bilis mascula, cur dixit Persius.
 156
Bilis, quos efficiat mores.
 156
Bruta, habent tempus prescriptum
 pariendi. 176
Carpis imposita excitant appe-
 tentiam ventriculi. 229
Calor naturalis ex Galeno format-
 us fatum. 43
Calor moderatus appetentiam ex-
 citat. 194
Camelus fert vterum mensibus
 decem. 176
Canes precedunt olfactu. 224
Caput frigidum & humidum est.
 160

I N D E X.

Capitis pediculi nigriores, & cur. 104 Capra gerunt vtero quinque mensibus. 176 Cause doloris in partu. 186 Cause voluptatis in coitu. 18 Cause fastidij ciborum. 192 Calum quo pacto sit in loco. 7 Casar somnauit cum matre permisceri. 87 Cerebro tribuitur sapientia. 59 Cerua ferunt vterum menses octo. 176 Cibus prauus aliquando melius à ventriculo amplectitur. 193 Cibus paritur, medicamentum ve. 170 agit. 68 Cibi & medicamenta experientia cognoscuntur. 69 Coctio fit à proprietate quadam caloris natiui. 151 Coctio fit in ventriculo, iecore, & partibus ipsis. 201 Coctio est similis elixationi. 202 Coctio in febre redditur deterior. 130 Coctio à calido & humido iuuatur. 208 Coctio est finis retentionis. 190 Coctio qualibet habet instrumenta ad eius preparationem, & expulsionem. 70 Coctiones mutuo se excipiunt & iuuant. 65 Cholera aliquando fit salutis gratia. 59 Cholera quid sit. 220	Chylus est velut alimentum. 198 Conspiratio vna, quo modo intelligatur. 88 Contagia contingunt per poros cutis. 229 Cor non formatur primum. 111 Cor & arteria duplici attractione vtuntur. 232 Cor duos sinus habet. 233 Cordis ostia sunt tria. 226 Cordis motus est naturalis & non voluntarius. 128 Cor vnde moueatur. 228 Corpus est conflatile & transpirabile. 221 Corpus viuens est verum subiectum auctionis. 64 Corpus gratia anima fuit factum. 117 Coruus alius. 103. 122 Crulus humor. 151 Cur natus ex equo asina neutrum sincere representetur, veluti qui ex muliere & vrsu. 31 Cur nascatur mas aut femina. 33 Cur sint aliqui homines subacti, vulgò someticos. 34 Cur sola femina gignere non possit. 38 Cur oua, glandes, castanea iuxta ignem rampantur. 232 Cur ingesto cibo fames cesset. 198 Cur in mare mandebus sardini cesset fames. 198 Cur arteria duplici tunica, vena vero vna donetur. 226 Cur

I N D E X.

Cur apri & tauri animosi sint.	204	Dulcia immodicè cocta primum falsa, deinde amara sunt.	152
Cur partus fiat, nō naturalis.	178	Duplex succus melancholicus.	146
Cur nō simul nascatur gemelli.	186	Duplex genus atrabilis præternaturam.	148
Cur sola mulier vterō gerens coitum patiatur.	181	Duplex genus pituitæ.	149
		Duplex genus alterationis.	140
D.			
D emocritus pastor ouium fuit, postea philosophus.	10		
Demonstratio scientifica.	133		
Dentes incipiunt produci post septimum mensem.	168	E lephanti cornu attrahit aquam.	97
Decimus liber de historia animalium non extat.	206	Elementa sua loca naturalia appetunt.	94
Decimus mensis vitalis est.	172	Effectus ab eodem agente diuersi.	119
Deglutire facilius est quam vomere.	205	Efficiens causa humorum.	134
Deoratus annulus & excretus.	190	Epicurus fuit vitæ continentissimus.	89
Dentes crescunt.	63	Epithemata cor roborant.	89
Deperditum nunquam tale restituitur quale fuit.	67	Equa parit duodecim mensibus.	176
Dexter ventriculus cordis est maior sinistro.	233	Erasistratus nepos fuit Aristotelis.	85
Digestio quid est.	105	Erasistratus cognouit ex pulsu amorem nouerca.	85
Diarrhea vnde fiat.	125	Erasistratus dicebat cibos atteri in ventriculo.	131
Differentia artis & naturæ.	107	Esdras explicatur de tempore partus.	164
Differentia attractionis alimenti & ferri à magnete.	123	Eusebius explicauit dictum Hexacleti.	157
Dionysius natus est octauo mense.	170	Ex quatuor elementis omnia generantur.	150
Differentia vna alteri admisceri potest.	31	Excrementorum genera duo.	148
Dubitantes philosophi qui dicebantur.	10		

I N D E X.

Exemplo musti declarantur humores.	152	Facultates quatuor mutud se consequuntur.	65. 192
Ex quolibet alimento generantur quatuor humores.	158	Facultas est ad aliquid.	114
Expulsio & attractio per easdem partes fiunt.	218	Facultas causa effectrix.	111
Expulsio vteri efficit partum.	108	Familiaritas cibi cum alito est necessaria.	66
Expulsio vteri à quibus excitetur.	188	Fames qua in parte excitetur.	225
Excrementorum tria genera.	192	Fibra quare ita dicantur, & earum natura.	203
Ex vrsu & muliere nascitur homo & non vrsus.	31	Fibra recta, trāsuerſa & obliqua.	204
F.		Finis humorum quis sit.	134
Fabrica foetus quatuor temporibus distinguitur.	48	Finis voluptatis in coitu.	16
Facultas naturalis multis modis dicitur.	4	Fœmina est quasi lasio naturalis.	176
Facultas multiplex est.	10	Fœmina citius crescit quam vir.	175
Facultas quid sit.	11	Fœtus non alitur ore.	110
Facultatis essentia in quo cōsistat.	11	Fœtus nutritur sanguine optimo.	110
Facultates anime non semper actu sunt.	113	Fœtus non emittit stercus.	110
Facile est inuentis addere.	152	Fœtus animal est.	164
Facultates quatuor in singulis partibus reperiuntur.	207	Fœtus assimilatur fructibus.	167
Famem pati malum est.	217	Foliculum fellis attrahit bilem: & lien melancholiam.	99
Facultas appetitrix non est diuersa ab attractrice.	222	Formarum origo est diuina.	45
Facultates que sunt in vetriculo, in vtraque vesica reperiuntur.	191	Formatrix facultas non perit.	113
Facultates omnes indigent fibris vt perficiantur.	208	Forma substantialis tempore acquiritur.	116
		Forma humorum.	134
		Fortitudo quid sit.	74
		Frigus quoque ingreditur vsum naturæ.	02
			Gale-

I N D E X.

G.

G alenus sibi aduersatur in sen su plantarum.	4
Galenus reprehenditur.	8 9. 12. 48. 110
Galenus explicatur.	100
Galenus sententia de semine mulieris examinatur.	26
Galenus nunquam secuit cadauera humana.	26
Galenus fatetur ignorasse essentialiam facultatis formatricis.	42
Galenus varius fuit in assignanda facultate formatrice.	43
Galenus credit in somnijs.	76
Galenus credit portentis & augurij.	84
Generatio est mutatio.	8
Generationis subiectum duplex est.	8
Generatione sui similis natura fertur ad immortalitatem.	15
Generatio quid sit.	40. 114
Generatio est dignior ceteris potestij.	64
Gemelli in vna secunda continentur.	182
Gemelli vtriusque sexus vix in homine seruantur.	18
Genitura & semen in quo differant.	17
Gravidis profluit sanguis per colulum uteri.	181
Gula quid sit.	100. 196
Gustus precedit finem.	196

H.

H erbis nutriuntur pecudes.	70
Hiatula ventrem in ore habent.	205
Hippocrates reprehenditur.	110
Hippocratis ratio nulla.	169
Hippias somniauit cum matre permisceri.	81
Hydropis tres species.	86
Hydropis causa sanguificationis defectus.	124
Homines multi non somniant.	83
Homine capite gignitur, pedibus effertur.	188
Homo generatione sit sempiternus.	16
Homo est bene gubernata respublica.	66
Humor differt à succo.	134
Humorum generales causa.	134
Humores vicissim contemperantur.	135
Humores ab humiditate infra dicuntur.	136
Humores omnes fiunt à calore moderato.	137
Humor sincerus deteriores morbos efficit.	139
Humorum generationis modi.	152
Humores omnes sub forma sanguinis continentur.	153
Humores omnes simul gignuntur ab vno eodemque calore.	155
Humores ad generationem morbum conferunt.	155
Humores efficere animam moratam quomodo intelligendū.	155. 158

I N D E X.

nulli.	10	Natura epitheta.	49.	88
Motus compositi aequaliter sunt misti.	229	Natura docta sine doctore.	49	
Mola non fit sine semine viri.	24	Natura habet terminum prescrip tum à Deo.	50	
Membra genitalia eadem sunt vi ris, ac feminis.	27	Natura est Dei voluntas.	50	
Morbus quid sit.	130	Natura facit vnum ad vnum, quia diues.	68	
Morbus est sapientiam mori.	61	Natura prouida est.	73	
Morsus canis rabidi sanatur.	77	Natura gratia finis omnia facit.	107	
Mula peperit.	31	Natura habet terminos statutos pariendi.	167	
Mulier vnde dicatur.	39	Natura partium declaratur.	208	
Mulieres in viros mutatae.	27	Natura attrahit omnem terram hu morem.	93	
Mulieres à coitu melius se habent.	27	Naues sine ferro constructa prop pter magnetem.	90	
Mulieres citius crescunt quàm viri.	62	Nerui tribus de causis facti sunt.	215	
Mulieres illyrica & Ligures pa riunt sine dolore.	187	Nilus fluuius fecundus & dulcis simus.	170	
Mulieres habent testes.	27	Novi mensis vitalis est.	172	
Mulieres per somnia emittunt se men.	26	Numerus mammillarum aequalis.	185	
Mulier sola manus impositione fe stucas attrahit.	95	Nutritio quid sit.	64	
Mulier concipit absque mensium desuuiio.	109	Nutritio est prima omnium poten tiarum.	64	
Mulier peperit geminos alterum album, alterum aethiopicum.	186	Nutritionis instrumenta.	66	
N.		O.		
Natura magis intendit conser uare speciem, quàm indiui duum.	16	Obeta facultatum sunt di uersa.	114	
Natura dicitur magna.	37	Octauus mensis vitalis & legiti mus.	170.	171
Natura est vt pictor.	47	Omnia bonum appetunt.	94	
Natura est vt pater familias.	47	Omnia ad aliquid.	132	
		Omenti vsus.	200.	120
				Ole-

I N D E X.

Oleribus nutriuntur homines, licet parum.	70	nibus.	142
Ossa nutriuntur medulla.	235	Pili & unguer nutriuntur.	62
Ossa sunt ex seminali excremento.		Pili habent certum terminum augmenti.	63
Ordo partium.	47	Pili non augentur defunctis nec agrotis.	63
Ordo facultatum in sexu.	115	Pituita frigida & humida.	142
Ordo docendi.	14	Pituita in atram bilem non vertitur.	147
Oua subuentanea.	38	Pituita porracea.	141
Opus quid sit.	11	Pituita salsa in atram bilem non mutatur.	148
Oues gerunt utero menses quinque.	176	Pituita nullum habet receptaculum.	149
P.		Pituita naturalis dulcis est, & eiusdem usus.	149
P Abulum, calor, & labor causa partus determinati.	177	Pituita acida.	150
Panis facilius mutatur in sanguinem quam lactuca.	69	Pituita vitrea & salsa.	150
Parca unde dicta.	142	Pituita an in iecore gignatur.	153
Partes nonnullae sordibus & excrementis nutriuntur.	207	Pituita crescit in hyeme.	158
Partes facile suscipientes.	217	Partuum varia tempora.	163
Pars praecisa quae efficiat.	219	Partu instante quid faciendum sit.	189
Pars qualibet sibi alimentum praeparat & concoquit.	222	Partus visus in decimo quarto mense.	189
Pars & instrumentum in quo differant.	107	Potentia vna & non vna.	114
Partes solidae sunt ex utroque semine.	29	Potentiae per actus distinguuntur.	114
Palea praecocia maturans.	119	Porphyrus explicatur.	31
Passer albus.	104	Pinguis & dulcia alimenta generant bilem.	137
Paulus iureconsultus interpretatur.	183	Plato dixit plantas sentire.	3
Paulus iureconsultus emendatur.	183	Problematis Aristotelis caremus.	14
Pediculorum sagacitas.	111	Profluuium muliebri quibus feminis accidat.	125
Phlegma quid vocetur ab hominibus.			

I N D E X.

- P**rimipara habet partus difficiles. 188.
Prodius prauaricator suus appella-
 tus, & Socratis magister. 142.
Providentia Dei ubique. 175.
Providentia natura in animalibus. 74.
Q.
Qualitates prime cur ita illi-
 cantur. 13.
Qualitates non sunt corporee. 120.
Qualitates prime sunt causa om-
 nium affectuum naturalium. 125.
Qualitatis convenientia quid sit. 236.
Quale corpus requiratur ad ani-
 mam suscipiendam. 157.
Qualis est pars, tale nutrimentum
 habet. 234.
Quando fetus informatur anima
 rationali. 52.
Quatuor esse humores probatur. 128.
Quatuor sunt facultates sinistrae. 66.
Quinquemesis partus in Hispania
 vitalis fuit. 164.
R.
Relata quae sint. 14.
Ren sinister est superior dex-
 tro in homine. 98.
Renes perfecte attrahunt serum. 99.
Renes praeter serum, bonum san-
 guinem attrahunt. 99.
Renum usus. 85.
Renes nutriuntur sanguine & non
 seroso humore. 210.
Resolutio quid est. 65.
Resolutio fit usque ad elementa in
 animalium corruptione. 135.
Retentrix est vis necessaria. 162.
Retentrix quibus in partibus sple-
 deat. 162.
Retentrix a sicco solui iuuatur. 208.
Retentrix uteri facultas quandiu
 duret. 178.
Roma fluxionibus apta. 152.
Saliva. 150.
Saliva concoquit. 199.
Saliva est venenum bestiarum. 200.
Salomō decimo mēse natus est. 172.
Salsum fit ex putredine. 151.
Sanguis temperatus est. 136.
Sanguis crassus est succus melan-
 cholicus. 146.
Sanguis in atram bilem non proxi-
 me convertitur. 147.
Sanguis efficit homines stolidos
 ac simplices. 156.
Sanguis crescit vere. 158.
Sanguinis generatio. 129.
Sanguis in generatione obtinet ra-
 tionem materiae. 130.
Sanguinis ruber color à quo pro-
 ueniat. 129.
Sanguinis copia unde oriatur. 219.
San-

- Sanguis non est animatus. 223
 Sanitas quid sit. 130
 Scaevola iureconsultus explicatur. 173
 Secretrix vis non differt ab expultrice. 223
 Semen in quo differat à genitura. 17
 Semen quid sit & cur album. 17
 Semen Aethiopi esse nigrum dixit Herodotus. 18
 Semen fit prae cipue ex sanguine arteriarum. 18
 Semen cur spumofum. 18
 Semen animatum est. 19
 Semen dissimulare est. 19
 Semen quomodo potentia in actum renocetur, & causa illius educationis explicantur. 20
 Semen tam viri quam femina ad generationem concurrunt secundum Galenum & eius rationes explicantur. 26, 27.
 28
 Semen virile attrahit muliebri. 28
 Semen utrumque habet rationem opificis & materiae. 28, 29
 Semen utriusque est materia fetus. 29
 Semen infecundum penis iusto maioris. 37
 Semen attrahit sanguinem. 108
 Semen nutritur sanguine. 109
 Semina attrahunt. 97
 Seminaria partes cur non vestiantur. 119
 Semen ex quo fit femina minus invalidum est. 175
 Seri vsus. 103
 Senes licet frigidi non multum appetunt. 193
 Septimestris partus vitalis est. 164
 Serpentes praecedunt tactu. 224
 Signum abundantiae sanguinis, pituitae, flauae bilis & melancholiae. 159
 Similitudo parentum ex utroque fit. 32
 Somnium matutinum veracius est. 81
 Somnia nobis nolentibus accidunt. 81
 Somniant alia animalia ab homine. 82
 Somnia ad praedicendum morbos inutilia sunt. 84
 Sol emollit & indurat. 119
 Sol & homo generant hominem. 44
 Species cum specie coniungitur, quomodo sit intelligendum. 31
 Stercoris generatio & forma. 100
 Stercus fit in tenuibus intestinis. 100
 Stomachus quid sit. 100
 Struthiocamelus ferum coequirit. 131
 Symptoma & accidens in quo differant. 111
 Sub forma sanguinis omnes humores reperiuntur. 155

- T. 110
- Temperatum quid sit. 151
- Tempus pariendi non est homini prescriptum. 163
- Terra est mater. 81
- Terminus formationis fetus nequit prescribi. 53
- Temperantia quid sit. 74
- Temperantia habet tres partes. 75
- Tres sunt membrana tegentes foetum. 177
- Tria sunt instrumenta ad alimentum distributionem. 191
- Tria sunt qua nostrum corpus constituant. 134
- Triples est corporis compositio. 41
- Triples est nutrimentum. 71
- Tribus in locis fit concoctio. 65
- Triticum mansum concoquit. 99
- Triticum attrahit aquam per fistilem. 96
- Vacuum non datur. 230
- Vacuum quomodo concedatur. 231
- Vacca gerunt utero decem menses. 176
- Vesicatrix vis quid sit. 139
- Vena quid sit, & eius officium. 235
- Vena vnicamunicam habet. 233
- Venarum & arteriarum emulgentium usus. 220
- Vena foetus habent principium in se, & non ab utero. 110
- Venenum enecat & sanat. 119
- Venus cur spuma fuit appellata. 18
- Veritas in puteo cecidit. 20
- Veritas semper vna. 87
- Ventriculi usus. 196
- Ventriculus frigidus multum appetit sed male concoquit. 193
- Ventriculus quid. 126
- Ventriculus sapius die appellatur. 196
- Ventriculi situs & figura. 196
- Ventriculus est frigidus & siccus. 196
- Ventriculus sanguine nutritur. 196
- Ventriculo contenta vomitu expelluntur. 220
- Ventriculus habet vim attrahendi & expellendi. 204
- Ventriculus retinet & concoquit. 204
- Ventriculus habet sensum indigentiam. 211
- Ventriculus qua trahit & recipiat. 212
- Ventriculi excrementa quomodo expellantur. 220
- Ventriculus quomodo separat bonum a malo. 224
- Ventriculus habet facultatem retertricem & expultricem. 189
- Vergilij obscura sententia explicatur. 79
- Vesica suscipit & non attrahit renam sed alimentum. 213
- Vinum

I N D E X.

Vinum purum cicius inebriat quã dilutum.	236	tur.	173
Vinum est tenuius quam aqua.	237	Vngues nutriuntur.	62
Vinum diluendum per aliquod tẽ potis spatium.	237	Vndecimus mensis vitalis.	173
Vinum nigrum conuenit fluxionibus.	237	Voluntas est causa motus voluntarij.	2
Vini exemplo declarantur duo excrementa.	145	Voluntas in animalibus est eorũ desiderium & appetitus.	2
Vir vnde dicatur.	39	Vrina trahitur à renibus.	98
Viris religiosis insomnia obscena accidunt.	81	Vrsa fert vtero triginta dies.	176
Virtus formatrix non est natura, vt ait Gal.	42	Vrsa alba.	104
Virtutes morales quid efficiant.	74	Vrsa non parit informes.	177
Vidua lugebant maritos mortuos decem mensibus.	174	Vterus an sit neruosus.	179
Vis numeri septenarij.	167	Vterum esse animal dixerunt aliqui.	180
Vitalis facultas sub naturali comprehenditur.	1	Vterus non habet receptacula.	184
Alpianus iureconsultus explicat.		Vterus ita clauditur in pregnantibus, vt acumen acus introire nequeat.	180
		X.	
		Xeritij monstrum natum.	172

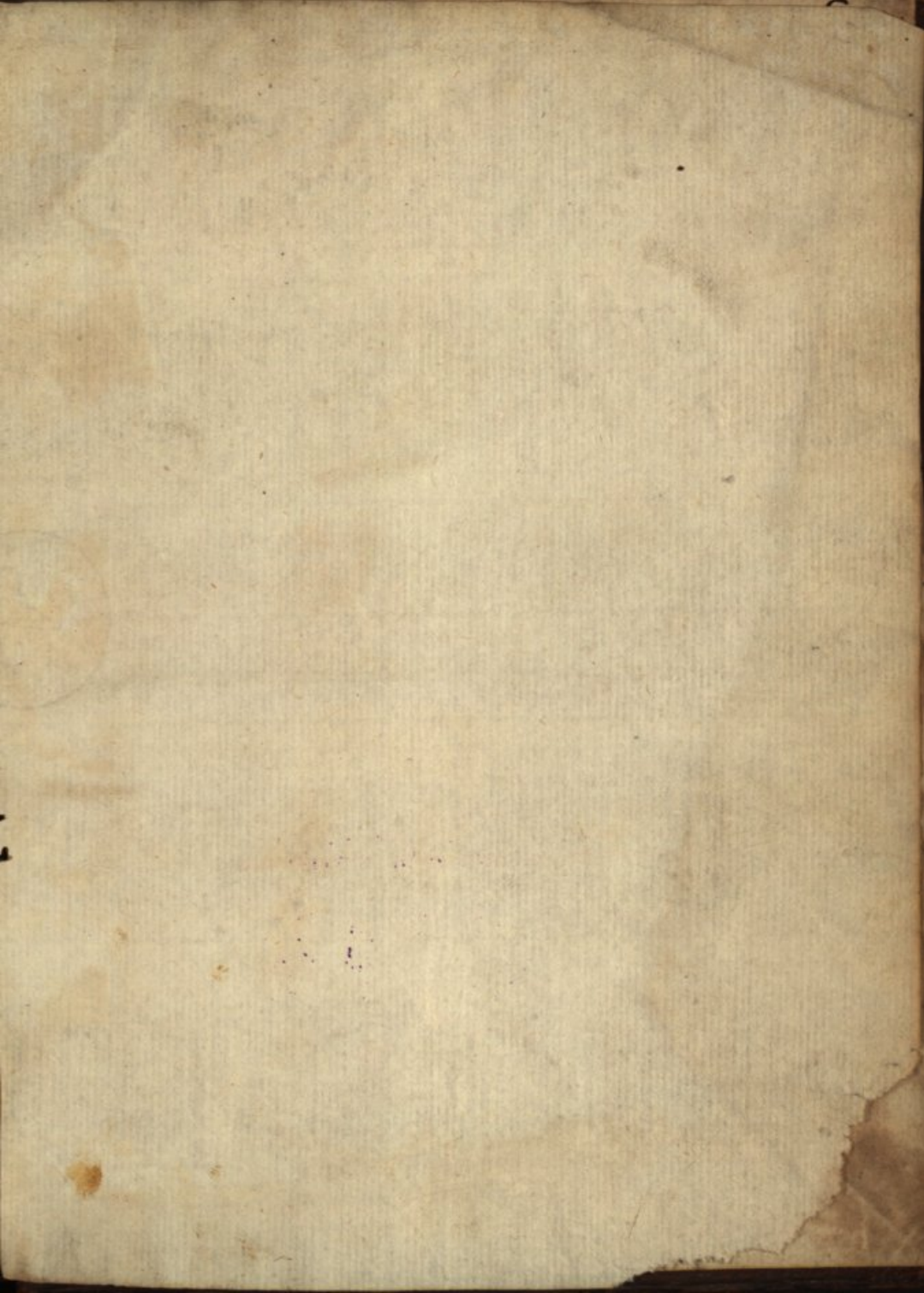
F I N I S.

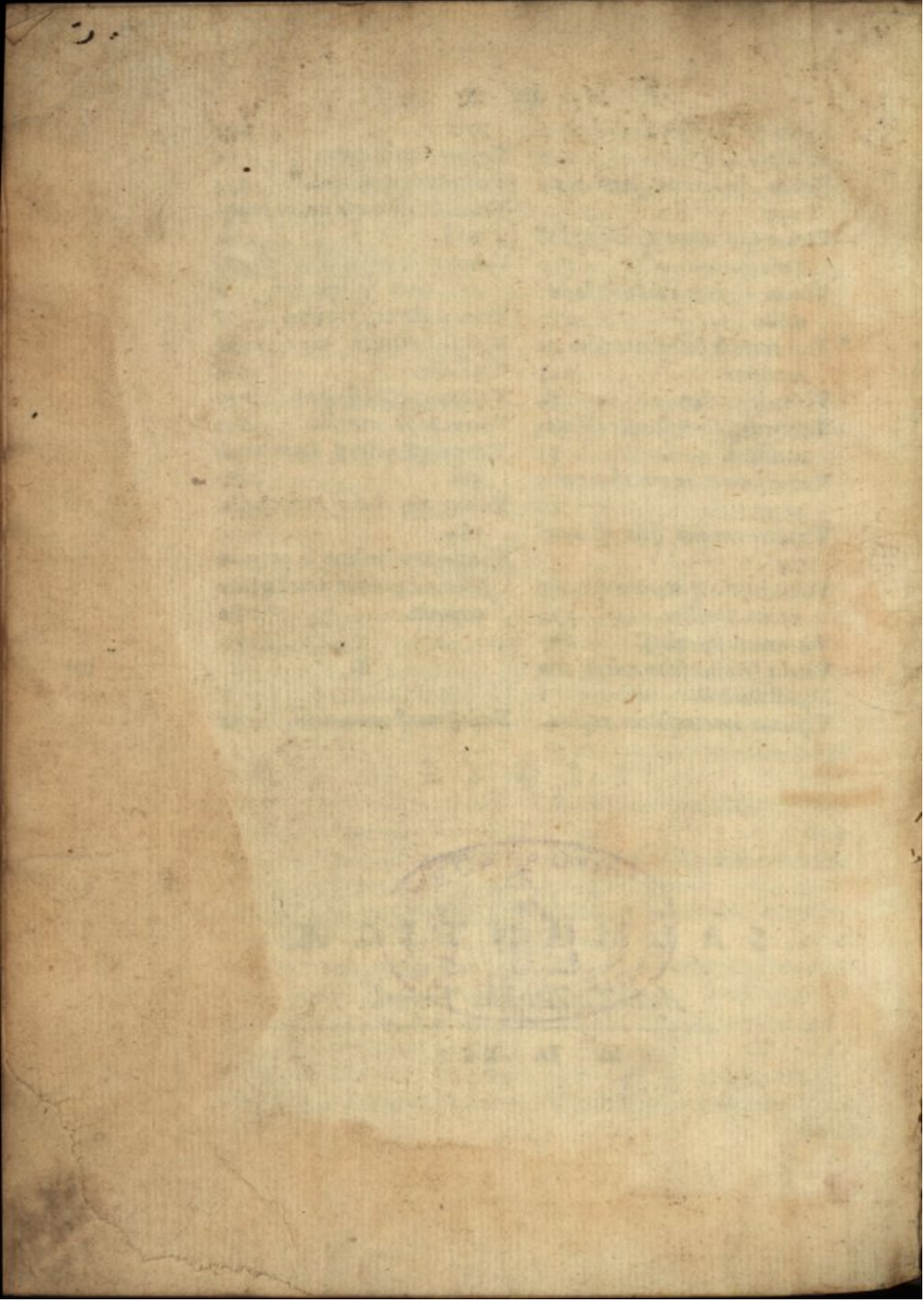

S A L M A N T I C Æ,

Apud Guillelmum Foquel.

M. D. XCI.

-C-

+

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY OF

CHICAGO

1887

36

32

36

32

36

32

36

32

36

32

36

32

36

32

Sala R
Gab.
Est.
Tab. 36
N.º 32